

ПРОЕКТ

ПЛАН ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ

**НА ОБЩИНА ХАЙРЕДИН ЗА ПЕРИОДА 2021-2027
(ПИРО)**

СЪДЪРЖАНИЕ

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА.....	9
Списък на фигурите.....	6
ВЪВЕДЕНИЕ.....	12
Част I. Териториален обхват и анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние, нуждите и потенциалите за развитие на община Хайредин	15
1. Обща характеристика на Община Хайредин	15
1.1. Местоположение и свързаност с други територии	15
1.2. Анализ на природно-ресурсния потенциал на територията на Община Хайредин .	18
1.2.1. Релеф	18
1.2.2. Климат	19
1.2.3. Водни ресурси, водоеми и хидрографска мрежа	20
1.2.4. Земни и почвени ресурси	21
1.2.5. Горски ресурси.....	23
1.2.6. Биоразнообразие, защитени зони и защитени територии.....	24
1.3. Историческо развитие.....	27
1.4. Обобщение – идентифицирани позитиви, проблеми и нужди	28
2. Състояние на местната икономика	29
2.1. Структура на общинската икономика по икономически сектори.....	32
2.1.1. Първичен сектор.....	46
2.1.2. Вторичен сектор.....	49
2.1.3. Третичен сектор.....	49
2.2. Основни изводи за икономическото развитие на Община Хайредин и препоръка за последващи проекти	52
3. Развитие на социалната сфера и човешките ресурси	54
3.1. Демографска характеристика на територията	54
3.1.1. Брой и гъстота на населението	54
3.1.2. Бракове, раждаемост и смъртност на населението – естествен прираст.....	56
3.1.3. Полово-възрастова и етническа структура на населението	57
3.1.4. Механичен прираст на населението.....	60

3.2. Пазар на труда	61
3.3. Здравеопазване	64
3.4. Образование	66
3.4.1. Предучилищно образование.....	66
3.4.2. Начално, прогимназиално и гимназиално образование	67
3.5. Социални услуги	69
3.6. Културни дейности	73
3.7. Спорт.....	75
3.8. Обобщение – идентифицирани позитиви, проблеми и нужди	75
4. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията.....	77
4.1. Транспортна инфраструктура и пътна мрежа	77
4.1.1. Общинска пътна мрежа	77
4.1.2. Улична мрежа	81
4.2. ВиК инфраструктура	82
4.2.1. Водоснабдяване	82
4.2.2. Канализация и пречистване на отпадъчни води	84
4.3. Телекомуникационна и съобщителна инфраструктура	85
4.4. Енергийна инфраструктура.....	86
4.4.1. Електроснабдяване	86
4.4.2. ВЕИ и енергийна ефективност	87
4.5. Обобщение – идентифицирани позитиви, проблеми и нужди	88
5. Екологично състояние и рискове	89
5.1. Състояние на околната среда в Хайредин по компоненти	91
5.1.1. Качество на атмосферния въздух.....	91
5.1.2. Подземни и повърхностни води	91
5.1.3. Земи и почви	92
5.1.4. Шум.....	93
5.1.5. Радиационен фон	93
5.1.6. Защитени територии и биоразнообразие.....	93
5.1.7. Лечебни растения.....	93
5.2. Влияние на глобалните климатични промени, природни бедствия и рискови територии върху община Хайредин.....	94

5.3. Управление на отпадъците.....	94
5.3.1. Битови отпадъци.....	95
5.3.2. Строителни отпадъци.....	95
5.4. Обобщение – идентифицирани позитиви, проблеми и нужди	96
6. Административен капацитет на общинската администрация за реализация на ПИРО .	98
6.1. Местно самоуправление.....	98
6.2. Нормативни документи (правилници, планове и програми) и проектен капацитет	100
6.3. Състояние на административните сгради и оборудване в община Хайредин.....	101
6.4. Обобщение – идентифицирани позитиви, проблеми и нужди	102
7. Анализ на културно-историческото наследство	103
7.1. Паметници на културата	103
7.2. Движими културни забележителности	106
7.3. Храмове	107
7.4. Обобщение – идентифицирани позитиви, проблеми и нужди	108
8. Състояние на селищната мрежа и жилищния сектор в община Хайредин	109
8.1. Пространствено устройство на селищната и териториално-урбанистична структура	109
8.2. Оси на урбанистично развитие	113
8.3. Жилищен сектор в община Хайредин и разпределение на собствеността	115
8.4. Обобщение – идентифицирани позитиви, проблеми и нужди	117
9. Връзки на община Хайредин със съседни територии (общини).....	119
9.1. Облик на община Хайредин и съседните ѝ територии.....	119
9.2. Идентифицирани общи проблеми и предизвикателства.....	120
10. Влияние на големи инфраструктурни проекти с регионално и национално значение	123
11. SWOT – Анализ.....	125
12. Взаимовръзки на анализа с резултатите от проведения хоризонтален, социално-икономически анализ на районите на национално ниво	132
Част II. Цели и приоритети за развитие за периода 2021-2027 г.	133
1. Визия за развитие	138
2. Стратегически цели и приоритети	139

Част III. Описание на комуникационната стратегия, на партньорите и заинтересованите страни и формите на участие в подготовката и изпълнението на ПИРО при спазване на принципите за партньорство и осигуряване на информация и публичност	142
1. Същност и обхват на комуникационната стратегия	142
2. Комуникационен план	144
3. Канали и инструменти за комуникация	150
3.1. Онлайн канали	150
3.1.1. Уебсайтове	150
3.1.2. Бюлетени	150
3.2. Преса и медии.....	151
3.3. Местни и регионални събития	151
3.4. Информационни материали и съдържание	151
3.4.1. Рекламни материали.....	151
3.4.2. Истории за успех.....	152
4. Наблюдение и оценка.....	153
5. Идентифициране на заинтересованите страни и подбора на участниците в процеса на разработването на ПИРО	154
6. Общи комуникационни дейности на етапите на подготовка, разработване, изпълнение и отчитане на ПИРО	156
6.1. Дейности при подготвителния етап на ПИРО	156
6.2. Дейности при етапа на разработване и приемане на ПИРО	156
6.3. Дейности при етапа на изпълнение на ПИРО	157
6.4. Дейности при етапа на актуализацията на ПИРО	158
Част IV. Определяне на зони за прилагане на интегриран подход	159
Част V. Програма за реализация на ПИРО и описание на интегрирания подход за развитие	168
1. Визия за развитие	169
2. Стратегически цели и приоритети	170
2.1. Стратегическа цел I. Повишаване стандарта на живот в община Хайредин чрез устойчиво развитие на социалната сфера	171
2.1.1. Приоритет 1.1 Развитие на социалните услуги и здравеопазването в община Хайредин.....	171

2.1.2. Приоритет 1.2 Развитие на образованието и човешките ресурси в община Хайредин.....	174
2.1.3. Приоритет 1.3 Развитие на културата, спорта и обществения живот в община Хайредин.....	175
2.2. Стратегическа цел II. Подобряване на жизнената среда в община Хайредин чрез развитие на инфраструктурата, свързаността и опазване на околната среда.....	176
2.2.1. Приоритет 2.1 Инфраструктурно развитие и свързаност.....	176
2.2.2. Приоритет 2.2 Опазване на околната среда в община Хайредин.....	177
2.3. Стратегическа цел III. Устойчиво развитие на местната икономика в община Хайредин.....	179
2.3.1. Приоритет 3.1 Стимулиране утвърждаването и растежа на местния бизнес.....	179
2.3.2. Приоритет 3.2 Устойчиво развитие на туризма.....	180
2.4. Стратегическа цел IV. Развитие на качествени и достъпни административни услуги в община Хайредин и насърчаване на устойчиви партньорства.....	181
2.4.1. Приоритет 4.1 Развитие и усъвършенстване на общинска администрация Хайредин и повишаване на административния капацитет на местно ниво.....	182
2.4.2. Приоритет 4.2 Стимулиране на партньорства за сътрудничество и местно развитие.....	182
3. Източници на финансиране.....	184
4. Общинска програма за развитие на туризма.....	187
Част VI. Мерки за ограничаване изменението на климата и мерки за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от бедствия.....	194
1. Политики по изменение на климата в ЕС.....	194
2. Политики по изменение на климата в България.....	198
3. Съответствие на стратегическите секторни цели с мерките от ПИРО.....	202
Част VII. Необходими действия и индикатори за наблюдение и оценка на ПИРО.....	207
1. Мониторинг на изпълнението на ПИРО.....	207
1.1. Система на докладване относно наблюдението на изпълнението на ПИРО.....	208
1.1.1. Годишен доклад за наблюдение на изпълнението на ПИРО.....	208
1.1.2. Междинна и последваща оценка на изпълнението на ПИРО.....	209
1.2. Отговорни органи за наблюдението и оценката на ПИРО.....	211
1.3. Актуализиране на ПИРО.....	212
1.4. Индикатори за наблюдение и оценка на ПИРО.....	214

ПРИЛОЖЕНИЯ	218
------------------	-----

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ

Фигура 1: Географска карта на община Хайредин	15
фигура 2: Община Хайредин в Област Враца.....	16
фигура 3: Територията на община Хайредин.....	17
фигура 4: Топографска карта на община Хайредин	19
фигура 5: Граници на защитена зона „Златията“	24
Фигура 6: Граница на защитена зона „Златията“ в рамките на община Хайредин и област Враца.....	25
Фигура 7: Защитена зона „Златията“ на територията на община Хайредин	27
Фигура 8: Карта на пътната мрежа в община Хайредин.....	77
Фигура 9: Транспортна мрежа в община Хайредин /проект/	79
Фигура 10: Водоснабдяване на община Хайредин /проект/.....	82
Фигура 11: Широколентов достъп в община Хайредин.....	85
Фигура 12: Електроснабдяване на община Хайредин /проект/.....	86
Фигура 13: Елементи на националната екологична мрежа – част Хайредин /предварителен план/	90
Фигура 14: Органиграма на административната структура на община Хайредин.....	99
Фигура 15: Културно-историческо наследство в СЗР и Хайредин.....	103
Фигура 16: Селищна мрежа на община Хайредин	109
Фигура 17: Урбанистичен модел на Р. България и място на община Хайредин	110
Фигура 18: Полюси и оси на развитие	113
Фигура 19: Структура на собствеността в община Хайредин /проект/.....	117
Фигура 20: Възможности за сдружаване на община Хайредин с други общини в СЗР	120
Фигура 21: Взаимовръзка между елементите на стратегическата рамка на ПИРО	133
Фигура 22: Урбанистичен модел в НКПР. Изходно състояние, 2019 г.....	136
Фигура 23: Разположение на община Хайредин в Област Враца.....	161
Фигура 24: Карта на община Хайредин с разположение на населените места	163
Фигура 25: Карта на община Хайредин с разположение на зоните за въздействие	164
Фигура 26: Карта на строителните граници на с. Хайредин (Зона 1).....	165
Фигура 27: Карта на строителните граници на с. Манастирище (Зона 2)	165
Фигура 28: Карта на строителните граници на с. Михайлово (Зона 2).....	166
Фигура 29: Карта на строителните граници на с. Рогозен (Зона 2).....	166
Фигура 30: Карта на строителните граници на с. Ботево (Зона 2).....	167
Фигура 31: Карта на строителните граници на с. Бързина (Зона 2)	167

СПИСЪК НА ГРАФИКИТЕ

Графика 1: Териториален баланс (в проценти) на община Хайредин	22
Графика 2: БДС по икономически сектори и БВП В Област Враца за периода 2015-2020 г.	29
Графика 3: БДС в млн. лв. по области в Северозападния район за периода 2015 – 2018 г.	30
Графика 4: чуждестранни инвестиции в нефинансовия сектор в Област Враца 2014 -2020Г. в хил.евро	31
Графика 5: Брой предприятия в ключови КИД сектори в община Хайредин 2014-2020г. ...	33
Графика 6: Динамика в броя предприятия в община Хайредин 2015-2020 г.....	35
Графика 7: Брой предприятия в ключови по КИД сектори в община Хайредин 2020 г.....	36
Графика 9: Приходи от дейността на предприятията в община Хайредин 2015-2020 г. (хил. лв).....	37
Графика 10: Приходи от дейността на предприятията в община Хайредин през 2020 г. (хил. лв).....	38
Графика 11: Печалба (в хил.лв.) по КИД сектори в община Хайредин 2015-2018г.	41
Графика 12: ДМА (стойност в хил.лв.) по КИД сектори в община Хайредин 2015-2018г.	42
Графика 13: Разходи за придобиване на ДМА (в хил.лв.) по КИД сектори в община Хайредин 2014-2020 г.	43
Графика 14: Заети лица в секторите съгласно КИД в община Хайредин 2014-2020 г.....	44
Графика 15: Наети лица в общественя и частен сектор в община Хайредин 2014-2020г ..	44
Графика 16: Средна брутна годишна заплата в общественя и частен сектор в община Хайредин 2014-2020г.	45
Графика 17: Приходи, разходи и добавена стойност (в хил.лв.) за сектор А по КИД в община Хайредин 2014-2020 г	48
Графика 18: Приходи, разходи и добавена стойност (в хил.лв.) за сектор G по КИД в община Хайредин 2014-2020 г.	50
Графика 19: Приходи, разходи и добавена стойност (в хил.лв.) за сектор I по КИД в община Хайредин 2014-2020 г.	51
Графика 20: Динамика на населението на община Хайредин.....	54
Графика 21: процентна редукция на населението	55
Графика 22: Бракове и Бракоразводи в община Хайредин 2014-2020 г.	56
Графика 23: Живородени, починали и естествен прираст в община Хайредин 2014-2020 г.	56
Графика 24: Разпределение на населението по пол.....	57
Графика 25: Разпределение на населението по пол за 2020 г.....	58
Графика 26: Население под, в и над трудоспособна възраст в община Хайредин и на национално ниво.....	59
Графика 27: Механичен прираст на населението в община Хайредин	60
Графика 28: Брой и пол на регистрираните безработни в община Хайредин.....	61
Графика 29: Разпределение на безработните в община Хайредин по възраст 2014-2020 г.	62

Графика 30: Коефициент на безработица в община Хайредин 2014-2020	63
Графика 31: Доставена и консумирана вода и загуби в община Хайредин	83

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ

Таблица 1: Повърхностини водни тела в община Хайредин.....	20
Таблица 2: Разпределение на общата горска площ в община Хайредин	23
Таблица 3: БВП и БВП на човек от населението в област Враца за периода 2015 – 2020 г. .	31
Таблица 4: Класификация на икономическите дейности (КИД – 2008) – сектори	32
Таблица 5: Брой предприятия в община Хайредин по икономически сектори	34
Таблица 6: Общо приходи от дейността на предприятията в община Хайредин 2015-2020 г. (хил. Лв.)	36
Таблица 7: Продукция и нетни приходи от продажби (в хил.лв.) по КИД сектори в община Хайредин 2014-2020 г.	39
Таблица 8: Оборот (в хил.лв.) по КИД сектори в община Хайредин 2014-2020г.....	40
Таблица 9: Земеделски територии в община Хайредин.....	47
Таблица 10: Горски територии в община Хайредин	48
Таблица 11: Разпределение на населението по етническа принадлежност, 2021 г.	60
Таблица 12: Първична медицинска помощ (лични лекари) и лекари по дентална медицина в община Хайредин	64
Таблица 13: Аптеки в община Хайредин.....	65
Таблица 14: Структура на здравната грижа за деца в детски ясли в община Хайредин	65
Таблица 15: Структура на предучилищното образование в община Хайредин (2014 – 2021)	66
Таблица 16: Образователна структура на училищното образование в община Хайредин (2014-2021)	67
Таблица 17: Габарит и състояние на пътната настилка на път III-133.....	78
Таблица 18: Габарит и състояние на пътната настилка на път III-101.....	78
Таблица 19: Общинска пътна мрежа в община Хайредин	80
Таблица 20: Площ, гъстота на населението и населени места към 31.12.2020г.	111
Таблица 21: Гъстота на населението в община Хайредин 2014-2021	111
Таблица 22: Баланс на територията в община Хайредин към 2021	112
Таблица 23: Структура на изграждане на жилищния сектор на община Хайредин през годините	115
Таблица 24: Структура на собствеността в община Хайредин	116
Таблица 25: Най-значими проблеми в община Хайредин	121
Таблица 26: SWOT анализ	126
Таблица 27: Стратегически цели, приоритети и мерки	140
Таблица 28: Годишен план за изпълнение на комуникационната стратегия.....	145
Таблица 29: Зони за въздействие.....	162
Таблица 30: Индикативна финансова таблица на ПИРО Хайредин 2021-2027 /хил. Лв./ ..	185

Таблица 31: Основни финансиращи източници за проектите от ПИРО Хайредин	186
Таблица 32: Обекти благоприятстващи развитието на културно-историческия туризъм в община Хайредин - читалища	188
Таблица 33: Обекти благоприятстващи развитието на културно-историческия туризъм в община Хайредин - храмове	190
Таблица 34: Обекти благоприятстващи развитието на културно-историческия туризъм в община Хайредин - природни забележителности (екопътеки).....	191
Таблица 35: Взаимовръзка между проектите от ПИРО и секторите на нсаикпд	203

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА

СЪКРАЩЕНИЕ	ОПИСАНИЕ
АЕЦ	Атомна електроцентрала
АПИ	Агенция "Пътна инфраструктура"
АПО	Административно-правно обслужване
БВП	Брутен вътрешен продукт
БДС	Брутна добавена стойност
БФС	Български футболен съюз
ВЕИ	Възобновяеми енергийни източници
ВЕЦ	Водоелектрическа централа
Вик	Водоснабдяване и канализация
ВОМР	Водено от общностите местно развитие
ГРАО	Главна дирекция „Гражданска регистрация и административно обслужване“
ДБТ	Дирекция „Бюро по труда“
ДВ	Държавен вестник
ДГ	Детска градина
ДМА	Дълготрайни материални активи
ДСП	Дирекция социално подпомагане
ДЯ	Детска ясла
ЕЗФРСР	Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕК	Европейска комисия
ЕКАТТЕ	Единен класификатор на административно-териториалните и териториалните единици
ЕС	Европейски съюз
ЕСИФ	Европейски структурни и инвестиционни фондове
ЗВСЗГФ	Закон за възстановяване на собствеността върху горите и земите от горския фонд
ЗЗТ	Закон за защитените територии
ЗМИП	Закон за мерките срещу изпирането на пари
ЗРР	Закон за регионалното развитие
ЗС	Заинтересовани страни
ЗСПЗЗ	Закон за собствеността и ползването на земеделските земи

ИВТ	Изкуствено водно тяло
ИКТ	Информационни и комуникационни технологии
ИТСР	Интегрирана териториална стратегия за развитие
ИТСР - СЗР	Интегрирана териториална стратегия за развитие на Северозападен регион
КАВ	Качество на атмосферния въздух
КИД	Класификация на икономическите дейности
МБАЛ	Многопрофилна болница за активно лечение
МВЕЦ	Малка водноелектрическа централа
МИГ	Местна инициативна група
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МСП	Малки и средни предприятия
НИНКН	Национален институт за недвижимо културно наследство
НКПР	Национална концепция за пространствено развитие
НП	Национална програма
НПВУ	Национален план за възстановяване и устойчивост
НПО	Неправителствена организация
НСАИКПД	Националната стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие
НСИ	Национален статистически институт
НСРР	Национална стратегия за регионално развитие
НТП	Начин на трайно ползване
НЦТР	Национален център за териториално развитие
ОДЗ	Областна дирекция "Земеделие"
ОКП	Основни комуникационни приоритети
ООН	Организация на обединените нации
ОП	Оперативна програма
ОПР	Общински план за развитие
ОПРЧР	Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси"
ОУ	Основно училище
ОУП	Общ устройствен план
ПИРО	План за интегрирано развитие на община
ПКИП	Програма "Конкурентоспособност и иновации в предприятията"
ПНИИДИТ	Програма "Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация"
ПО	Програма "Образование"
ПОС	Програма "Околна среда"
ППЗРР	Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие
ПРР	Програма "Развитие на регионите"
ПРСР	Програма за развитие на селските райони
ПРЧР	Програма "Развитие на човешките ресурси"
ПСОВ	Пречиствателна станция за отпадни води
ПТП	Програма "Техническа помощ"

ПТС	Програма "Транспортна свързаност"
ПХОМП	Програма "Храни и основно материално подпомагане"
РЗИ	Регионална здравна инспекция
РИОСВ	Регионална инспекция по околната среда и водите
РСПР	Регионална схема за пространствено развитие
СВР	Североизточен регион
СКЦ	Специфични комуникационни цели
СМВТ	Силно модифицирано водно тяло
СПРЗРС	Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони (програма за развитие на селските райони)
ССФ	Селскостопански фонд
СУ	Средно училище
СЦ	Стратегическа цел
ТГС	Трансгранично сътрудничество
ТГС	Програми за трансгранично или международно сътрудничество – ТГС България-Сърбия, ТГС Румъния-България, Интеррег Европа, Интеррег Дунавски регион и др.
ТП	Териториално поделение
ФВЕЦ	Фотоволтаична електроцентрала
ФМ на ЕИП	Финансов механизъм на Европейското икономическо пространство
ФСД	Финансово-счетоводни дейности
IPCC	Международен комитет по изменение на климата
NEETs	Not in Education, Employment or Training - лица, които не са в образователната система, не са назначени и не се обучават
SMART	Модел за формулиране на цели - S (specific/ конкретни), M (measurable/ измерими), A (available/ постижими), R (realistic/ реалистични), T (timely/ обвързани със срокове)
SPEC	Видове с европейско конзервационно значение
STEM	Наука, технологии, инженерство и математика
SWOT	Strengths (Силни страни), Weaknesses (Слаби страни), Opportunities (Възможности), and Threats (Заплахи)

ВЪВЕДЕНИЕ

ПИРО, или **План за интегрирано развитие на община**, представлява стратегически документ, чрез който община Хайредин заявява официално своите цели и приоритети за развитие в рамките на периода 2021-2027 г. Този план ще има пряко значение за подобряване облика и социално-икономическата функционалност на административната единица, както и общото благосъстояние на населението в Хайредин. В допълнение, ПИРО се изработва за цялата територия на общината, като се определят зони за прилагане на интегриран подход за удовлетворяване на идентифицираните нужди за подкрепа на потенциалите за развитие, като се изследват и възможностите за коопериране (съвместни проекти) със съседни общини.

Като част от системата от стратегически документи, ПИРО интегрира регионалното и пространственото развитие и служи за определяне на актуалните проблеми, нуждите и потенциалите за развитие на районите, общините и населените места, които се отчитат при разработването на инвестиционни програми и финансови инструменти, включително съфинансирани от фондовете на Европейския съюз. В този смисъл, ПИРО интегрира на първо място документите, служещи като стратегическа и планова рамка, както следва:

ПИРО е разработен за **цялата общинска територия**, като обхваща 7-годишен период на изпълнение **от 2021 г. до 2027 г.** Съдържанието на плана своеобразно включва два основни раздела/ етапи:

- **социално-икономически анализ** на настоящото състояние в развитието на общината;
- **програма за реализация на ПИРО** с дефинирана визия за развитие на общината, стратегически цели, приоритети, мерки и проекти за изпълнение в периода 2021-2027 г., формулирани с цел преодоляване на проблемите в развитието на общината и усвояване на предимствата и силните ѝ страни, идентифицирани в изготвения социално-икономически анализ.

При разработката на настоящия стратегически документ – ПИРО Хайредин 2021-2027 г. е отчетена демаркацията му с ОУП на община Хайредин, както следва:

- Докато ОУП се разработва в съответствие със Закона за устройство на територията, правната база за разработването на ПИРО е Закона за регионалното развитие.
- Докато ОУП е документ с дългосрочна визия за развитие от 15-20 години напред, ПИРО са средносрочни планови документи с хоризонт от 7 години.
- ОУП определя преобладаващото предназначение и начин на устройство на отделните структурни части на териториите, обхванати от плана, а ПИРО следва да бъдат разработени като стратегически и програмни документи, които определят средносрочните цели и приоритети за устойчиво развитие на общината (и нейния център) и връзките ѝ с други общини, в съответствие с другите документи за планиране на регионалното развитие, като съдържат конкретни параметри за развитието на територията и планират ресурсната обезпеченост на изпълнението.

Планът за Интегрирано Развитие ПИРО Хайредин за периода 2021-2027 г. е разработен съгласно Методическите указания за разработване и прилагане на Планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г. на Министерство на регионалното развитие и благоустройство (март 2020 г.), по всички части.

Стратегическият документ е в пълно съответствие с изискванията Закона за регионалното развитие и Правилника за неговото прилагане /ППЗРР/ (ЗРР, изм. и доп. ДВ № 21/13.03.2020), съгласно който „Планът за интегрирано развитие на община (ПИРО), определя средносрочните цели и приоритети за устойчиво развитие на общината и връзките ѝ с други общини в съответствие с интегрираната териториална стратегия за развитие на статистическия район от ниво 2 и общия устройствен план на общината - ОУП.“

При разработване на стратегическия документ е осигурено съответствие с целите на Кохезионната политика на ЕС за периода 2021-2027 и допринася към цел на политиката

5 “Европа по-близо до гражданите” чрез насърчаване на устойчивото и интегрирано развитие на градските, селските и крайбрежните райони и на местните инициативи”.

Планът за интегрирано развитие на община Хайредин за периода 2021–2027 г. включва следните основни части:

- Анализ на социално-икономическата действителност и териториално развитие на община Хайредин;
- Цели и приоритети за развитие на община Хайредин за периода 2021–2027 г.;
- Програма за реализация на плана, съдържаща конкретно дефинирани проекти за нейното изпълнение, съответните финансови ресурси и звената за изпълнение на проектите;
- Индикативна финансова таблица, обобщаваща необходимите ресурси за реализация на плана;
- Рамка за наблюдението, оценката и актуализацията на плана, ведно с индикаторите за наблюдението и оценката на плана;
- Действия за прилагане принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност.

ПИРО се приема от Общинския съвет по предложение на кмета на общината. Одобреният план се представя от кмета на общината пред съответния Областен съвет за развитие в срок до три месеца от неговото приемане от Общинския съвет.

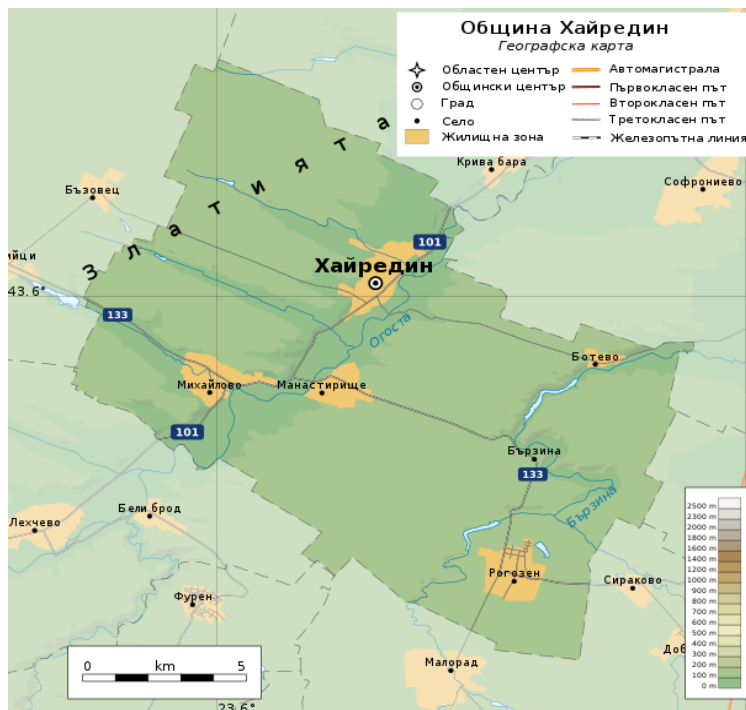
ЧАСТ I. ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ И АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО, СОЦИАЛНОТО И ЕКОЛОГИЧНОТО СЪСТОЯНИЕ, НУЖДИТЕ И ПОТЕНЦИАЛИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ХАЙРЕДИН

1. Обща характеристика на Община Хайредин

1.1. Местоположение и свързаност с други територии

Община Хайредин е разположена в северозападната част на Република България, в област Враца. Тя се намира на 25 км. южно от река Дунав и попада в географските граници на Дунавската равнина, в плодородната област Златията. Центърът на общината е село Хайредин, което отстои на 61 км. от областния център - гр. Враца и на 30 км. от гр. Козлодуй.

ФИГУРА 1: ГЕОГРАФСКА КАРТА НА ОБЩИНА ХАЙРЕДИН

Източник: Община Хайредин

С площта си от 190,4 km² е най-малката сред 10-те общините на областта, което съставлява 5,22% от територията на областта. Границите ѝ са следните:

- на север – община Козлодуй;
- на североизток – община Мизия;
- на югоизток – община Бяла Слатина;
- на юг – община Борован и община Криводол;
- на югозапад – община Бойчиновци от Област Монтана;
- на северозапад – община Вълчедръм от Област Монтана.

Географското разположение на общината е предимство по отношение на интензивността на икономическите връзки както с другите общини около нея, така и между двете области Монтана и Враца.

Община Хайредин има периферно разположение спрямо пространствените оси на урбанизационно развитие за областта и СЗР: Враца - Борован - Оряхово, Мизия - Козлодуй - Лом и Бяла Слатина - Борован - Криводол - Монтана. През общината преминава третокласен републикански път III-8016 Монтана - Владимирowo - Михайлово - Хайредин - Бутан - Мизия.

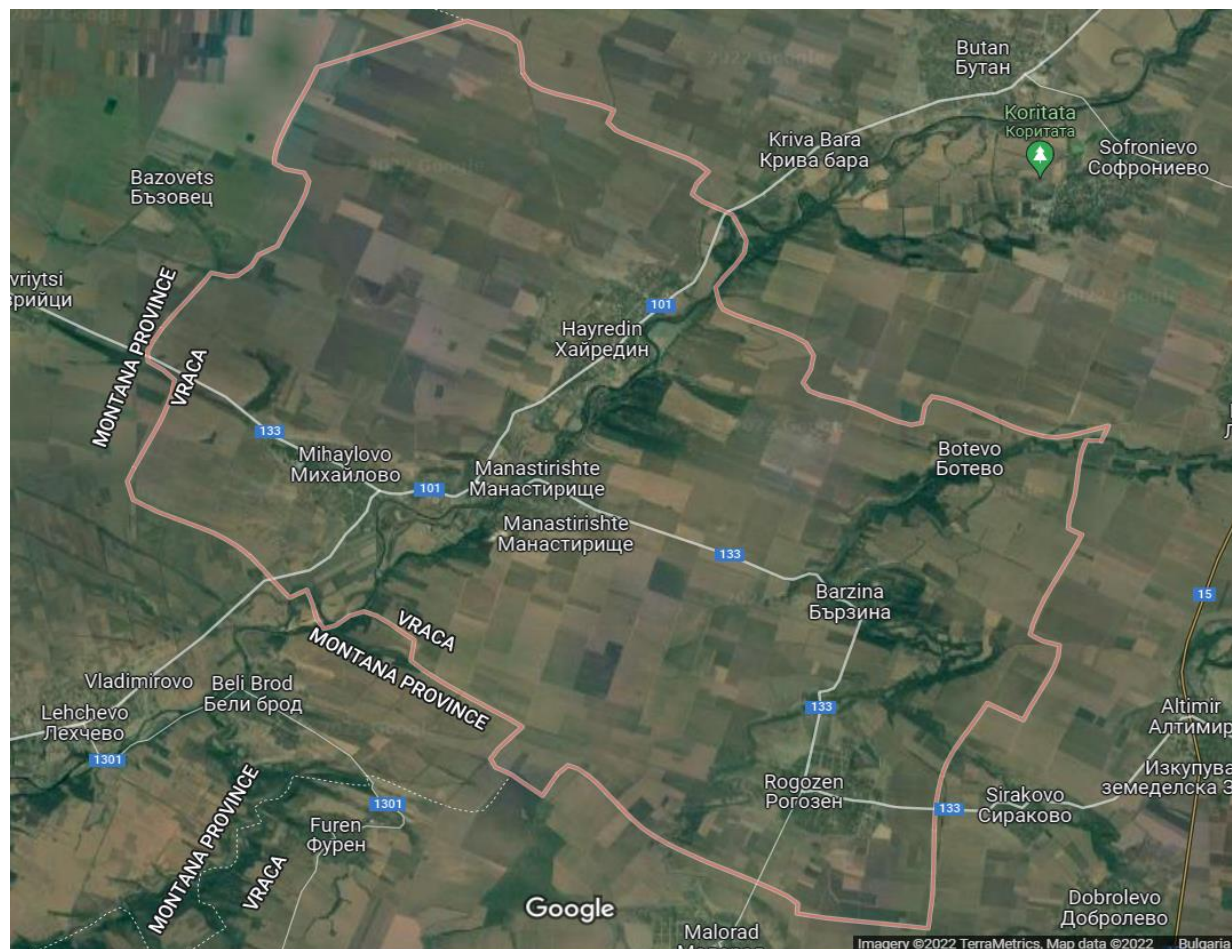
ФИГУРА 2: ОБЩИНА ХАЙРЕДИН В ОБЛАСТ ВРАЦА

Източник: Интернет

Разположението на община Хайредин в долината на река Огоста, в плодородната област Златията, е важно предимство.

ФИГУРА 3: ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНА ХАЙРЕДИН

Източник: Google Maps

В общината се включват **6 населени места**, в т.ч. центърът на общината - село Хайредин и селата:

- Ботево
- Бързина
- Манастирище
- Михайлово
- Рогозен.

Населението на община Хайредин наброява 4049 жители, според данните от Национален статистически институт (НСИ) към 31.12.2020 г. или около 3% от населението на област Враца.

Поради географското си разположение, община Хайредин притежава потенциал за осъществяване на трансгранично сътрудничество, както с Република Сърбия, така и с Република Румъния съгласно териториалното разпределение на описано в двете програми ИНТЕРРЕГ.

1.2. Анализ на природно-ресурсния потенциал на територията на Община Хайредин¹

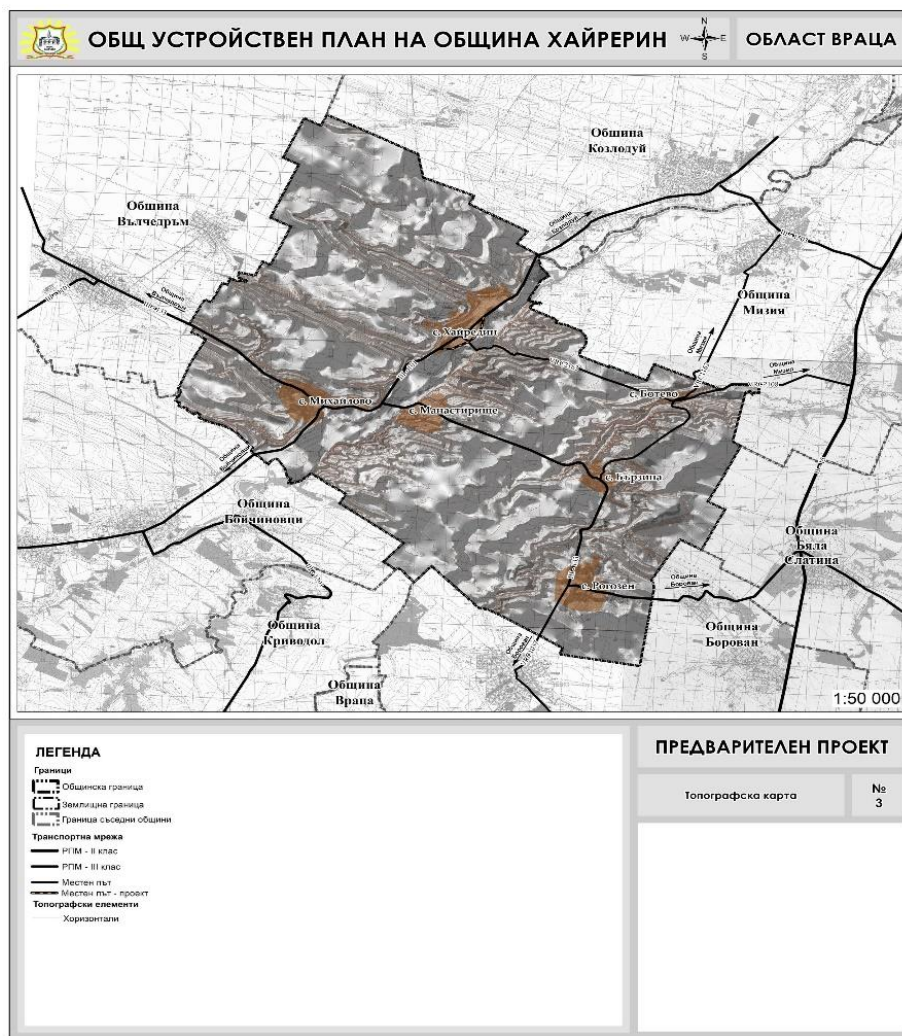
Фактор от първостепенно значение за общината, произтичащ от географското ѝ разположение, са природните ресурси - умерено континентален климат, красивите и плодородни долини на реките Огоста, Горногнойнишка бара, както и плодородната област Златията, и богатите на редки видове флора и фауна, защитени местности от НАТУРА 2000. Благодарение на тези си дадености, община Хайредин има потенциала да се превърне в приятно място за живеене и отдих, с модерна общинска администрация и лесен достъп до основните публични услуги. С чиста околна среда, добри комуникации, бързи и удобни транспортни връзки с близките градски центрове, с пристанищата на река Дунав и със столицата.

1.2.1. Релеф

Релефът на общината се определя от разположението на територията по периферията на областта Златията, представляваща асиметрично льосово плато, разположено между реките Цибрица от запад, Огоста от изток и Дунав от север. Релефът е хълмист и равнинен, а площта на платото е около 600 км² с размери около 24 км от север на юг и около 26 км от запад на изток. Платото е наклонено на изток и североизток и има надморска височина от 120 до 150 метра. То е слабо навълнено от ниски ридове (гредове) и льосови блюдца. През Златията не минават реки и сухите му дерета при обилни дъждове се оттичат на изток в река Огоста.

¹ Данни: Община Хайредин – стратегически документи и официален сайт

ФИГУРА 4: ТОПОГРАФСКА КАРТА НА ОБЩИНА ХАЙРЕДИН

Източник: ОУП Хайредин (проект)

Почвите на Златията са черноземни с високо естествено плодородие. Тук присъстват редица предпоставки за развитие на конвенционалното и биологичното земеделие: равнинният релеф, естественото плодородие на почвата, възможностите за механизирана обработка и напояване.

1.2.2. Климат

Община Хайредин има умерено-континентален климат със средна годишна температура 11°C и средно годишни валежи приблизително 600 мм. Характерни са студената и сравнително продължителна зима, горещото лято и максимум на валежите

през месец май. Ветровете са преобладаващо северозападни. Относително въздействие върху развитието на културите имат честите, с голяма продължителност засушавания, разпределените твърде неравномерно през годината валежи, също така и по - голямата изпарителна способност на черноземните почви, което поражда необходимостта от изкуствено напояване. Като източници за напояване служат река Огоста и язовирите в селата Рогозен и Бързина.

1.2.3. Водни ресурси, водоеми и хидрографска мрежа

Съгласно План за управление на речните басейни (ПУРБ) 2016-2021 г., община Хайредин, област Враца попада в част от поречие Огоста в обхвата на следните водни тела:

ТАБЛИЦА 1: ПОВЪРХНОСТИНИ ВОДНИ ТЕЛА В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН

Код на водно тяло	Име на воден обект	Категории на водното тяло	Географски обхват	СМВТ/ИВТ/Естествено водно тяло
Част от Огоста BG10G307R1013	река	река	р. Огоста от вливане на р. Рибебе при Бели	Естествено
Част от Бързина BG10G200R1011	река	река	р. Бързина от извор до вливане на р. Скът при Липница	СМВТ
Част от Скът BG10G200R1413	река	река	р. Скът от Бъркачево до вливане на р. Бързина	Естествено

Източник: Басейнова дирекция

Основният водоизточник за община Хайредин е **река Огоста** с по-малките ѝ сезонни притоци. Като цяло, водните ресурси на общината са ограничени. Река Огоста има голямо стопанско значение за територията. Голямата водосборна площ и дължина, както и преминаващите водни количества на река Огоста са предпоставка за стопанското ѝ значение. Средногодишният отток на реката при станция Мизия е 25,40 m³/s. Максимумът е през пролетта (април-май), което се дължи на топенето на снежната покривка и пролетните дъждове, а минимумът през август. Хидроенергийният потенциал на реката е предпоставка за добив на електроенергия чрез изграждане на малки ВЕЦ. В близост до село Хайредин на река Огоста има изграден през 2012 г. МВЕЦ „Елена“ с мощност 960 kw.

Водният ресурс на река Огоста се използва основно за напояване, а десният бряг в долното течение на реката предоставя възможност за добив на варовик – такъв с много добро качество за строителни нужди и производство на плочи за облицовка се добива в

кариерата край с. Манастирище. По течението на реката има и места за добив на пясък и чакъл, инертни строителни материали, задоволяващи предимно нуждите на региона.

На територията на общината има **три язовира**, два от които са разположени в землището на с. Рогозен и един в землището на с. Бързина и с. Ботево. През 2018-2020 г. са вложени инвестиции от почти 3 000 000 лв. за извършване на редица дейности за спешен ремонт и възстановяване състоянието на язовирите край с. Рогозен и с. Бързина, пострадали от сериозните наводнения в региона през 2018 г. Язовир „Рогозен“ е ремонтиран напълно, но поради кухини в язовирната стена, „Бързина“ все още е нефункционален и се нуждае от допълнителни средства за връщане в експлоатация. В момента язовирната стена не е в състояние да предпази близките села при евентуална приливна вълна.

В близост до с. Хайредин се намира **минерален извор** с добре изследвани химичен състав и свойства на водата. Изворът се ползва от населението, не е използван досега за стопански цели.

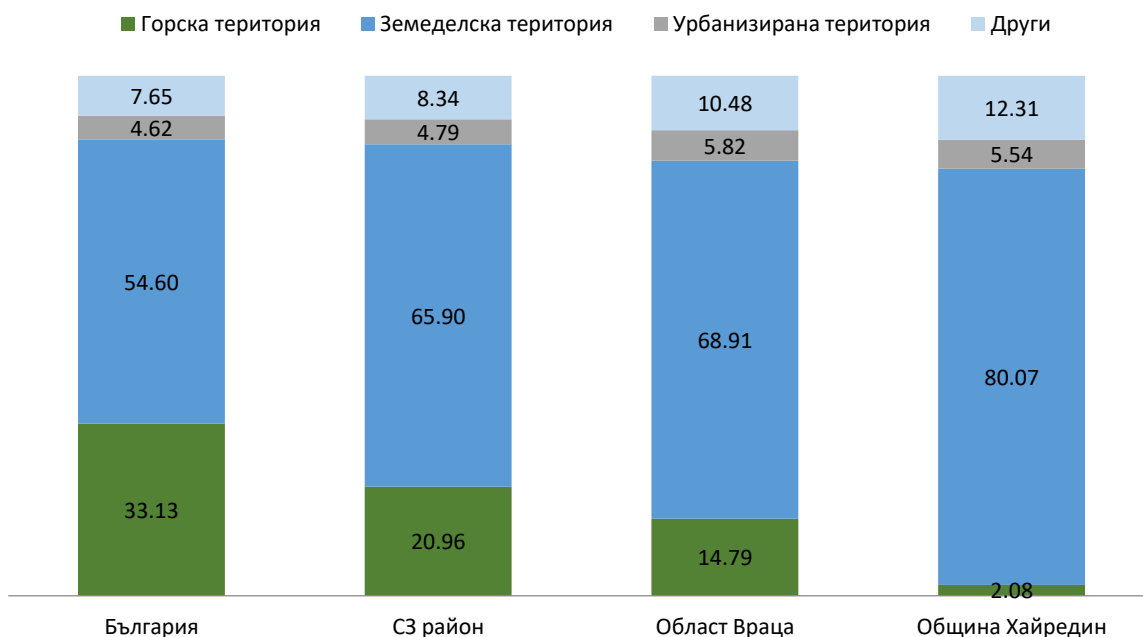
1.2.4. Земни и почвени ресурси

Община Хайредин **не е богата на полезни изкопаеми**. Най-голям добив на варовик с много добро качество за строителни нужди и производство на плочи за облицовка се осъществява в кариерата край с. Манастирище. Добиваните каменни блокове се обработват в гр. Мездра за производството на облицовъчни плочи от т.нар. „бял врачански камък“. Наличието на характерни включвания от морски обитатели показва, че регионът е бил морско дъно в далечното минало. Добив на камък по течението на реката за строителни нужди се извършва край с. Михайлово. По течението на реката има места за добив на пясък и чакъл, инертни строителни материали, задоволяващи предимно нуждите на региона.

В общината преобладават черноземи почви с високо естествено плодородие. Характерни са карбонатните, типичните черноземи и излужените черноземи почви. По поречието на река Огоста са разпространени и алувиално-ливадни почви. В минимални количества има и лъос.

Според данни на НСИ за 2021 г., в Северозападния район се намира около 20% от земеделската земя на страната. Делът на област Враца от земеделската земя в района е близо 20%. Земеделската земя в община Хайредин е 15 148.40 ха и представлява 80% от общата територия на общината. На следващата графика е представен баланса по територии на община Хайредин, сравнен с този за област Враца, Северозападния район и страната.

ГРАФИКА 1: ТЕРИТОРИАЛЕН БАЛАНС (В ПРОЦЕНТИ) НА ОБЩИНА ХАЙРЕДИН

Източник: НСИ

Както е видно от графиката, община Хайредин разполага със **значително по-голям процент земеделска земя от средното за страната**, но същевременно е много **бедна на горски територии**. Процентът урбанизирани територии е приблизително еднакъв за четирите нива, като в община Хайредин е леко по-висок от този за страната.

Земеделската земя, като икономически ресурс, се използва интензивно, при тенденция за окрупняване на обработваемите масиви. Основно е развито зърнопроизводството.

На човек от населението на общината (4049 души към 31.12.2020г.) земеделската земя е 37.4 дка - близо 2.5 пъти над стойностите на показателя за област Враца (15.8 дка/човек) и над 4 пъти повече в сравнение със средната за страната (8.8 дка/човек) според последните данни на НСИ (население от 2020 г. и баланс на териториите от 2021 г.).

Вследствие на възстановяването на собствеността върху земеделските земи в изпълнение на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи (ЗСПЗЗ), и на възстановяване на собствеността по Закона за възстановяване на собствеността върху

горите и земите от горския фонд (ЗВСГЗГФ) на територията на общината определящи са частната и общинската собственост.

В зависимост от характера и предназначението им към отделните видове територии се прилагат различни правила и нормативи, които определят техния режим на устройство. Същевременно те имат за цел да осигурят ефективното използване на териториите и поддържането на природното равновесие.

1.2.5. Горски ресурси

По данни на НСИ за 2021 г., в община Хайредин се намират 3942.4 дка горски площи, което представлява около 2% от територията на общината. Съпоставено с 33% за цялата страна, Хайредин е бедна на горски ресурси община, със следното разпределение:

ТАБЛИЦА 2: РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ОБЩАТА ГОРСКА ПЛОЩ В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН

Залесени площи (по вид)	Държавни гори (в х.а.)	Общински гори (в х.а.)	Частни гори (в х.а.)	ССФ (в х.а.)
Широколистни високостъблени	12	34	18	21
Издънкови превръщане за	18	71	54	19
Иглолистни	-	6	2	-
Нискостъблени	46	63	39	78
Общо залесени площи	76	174	113	118
Площи за залесяване	1	28	14	-
Недървопроизводителни площи	6	18	7	-
Общо	83	220	134	118

Източник: ТП Държавно горско стопанство - Оряхово

Въпреки ниската лесност в общината, горите в района имат значение за община Хайредин - поддържат нужното биологично равновесие в района, подобряват климата, защитават селскостопанските площи, шосета, създават благоприятни условия за дивеч. Ежегодно, съгласно горскостопанския план, се предоставят площи на местното население за паша на добитък. Ограничено, но все пак с възможност за доходи, е добивът на билки и горски плодове.

1.2.6. Биоразнообразие, защитени зони и защитени територии

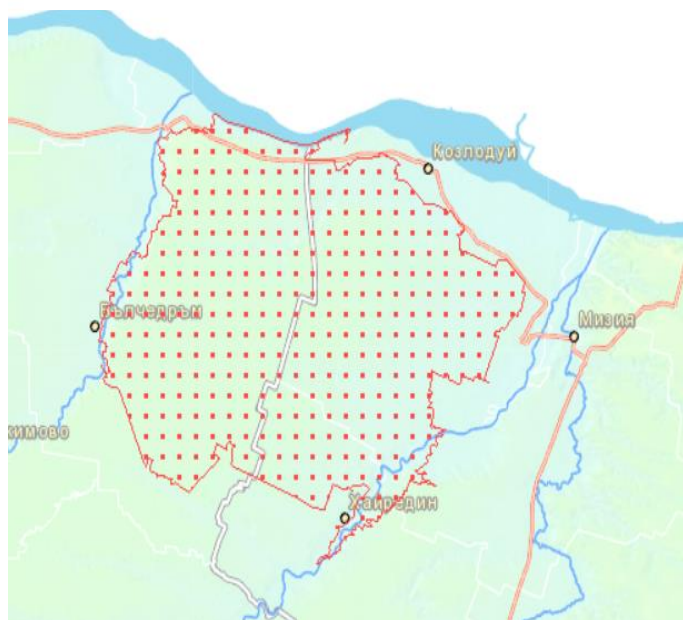
На територията на община Хайредин се срещат следните представители на животинския свят, които обитават постоянно или временно района:

- Клас бозайници: сърна, дива свиня, заек, катерица, лалугер, лисица, чакал, дива котка, язовец, бялк и черен пор, скитащи кучета и котки. **Защитени** – видра, невестулка, пъстър източноевропейски таралеж.
- Клас птици: фазан, пъдпъдък, яребица, гривяк, гургулица, гугутка, зеленоглава патица, зимно и лятно бърне, голяма белочела гъска. **Защитени** – голяма и малка бекасица, гълъб хралупар, скален гълъб.
- Клас Риби: бяла мряна, шаран, бабушка, таранка, бял амур, червеноперка, распер, скобар, бяла мряна, уклейка, морунаш, платика, щука, толстолоб, платика, попчета, костур и др.

Част от територията на общината (около 22,85%), попадаща в областта Златията, е включена в Националната екологична мрежа НАТУРА 2000, като това включва и цялото поречие на река Огоста в границите на Община Хайредин.

НАТУРА 2000 включва специални защитени райони, определени от страните – членки на Европейския съюз, съгласно Директивата за запазване на природните местообитания и Директивата за защита на дивите птици. **“Златията” е защитена зона за опазване на дивите птици** с идентификационен код BG0002009.

ФИГУРА 5: ГРАНИЦИ НА ЗАЩИТЕНА ЗОНА „ЗЛАТИЯТА“

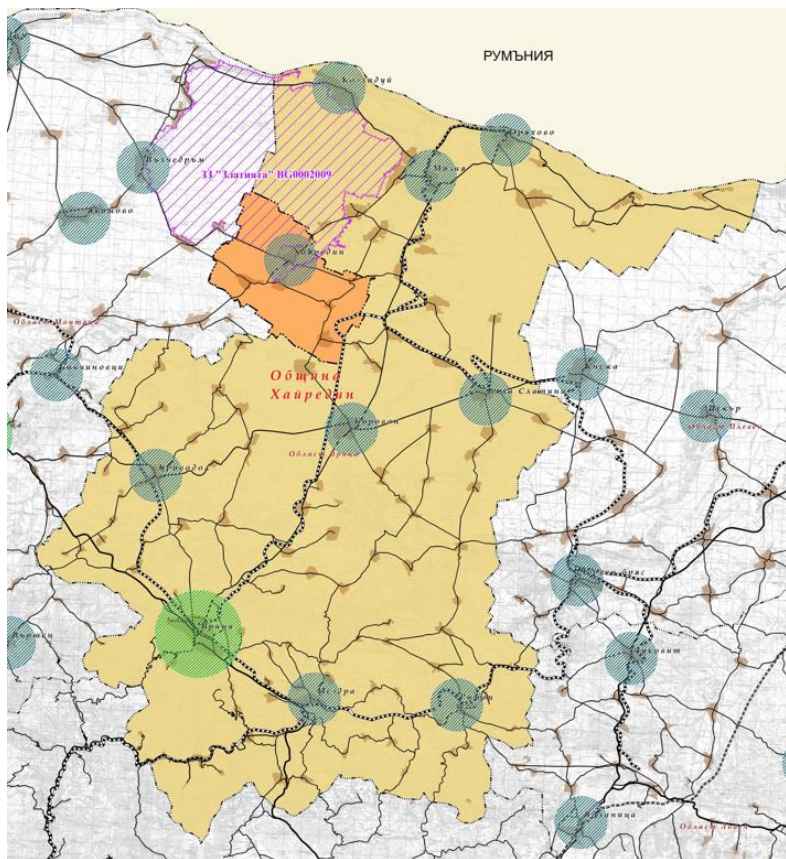
Защитената зона е разположена в землищата на:

- с. Бутан, с. Гложене, гр. Козлодуй, с. Крива бара и с. Хърлец, общ. Козлодуй, обл. Враца,
- с. Манастирище, с. Михайлово и с. Хайредин, общ. Хайредин, обл. Враца,
- с. Софрониево, общ. Мизия, обл. Враца,
- с. Бъзовец, гр. Вълчедръм, с. Горни Цибър, с. Златия, с. Разград и с. Септемврийци, общ. Вълчедръм, обл. Монтана.

Източник: МОСВ

Общата площ на зоната е 434 987.345 дка.

ФИГУРА 6: ГРАНИЦА НА ЗАЩИТЕНА ЗОНА „ЗЛАТИЯТА“ В РАМКИТЕ НА ОБЩИНА ХАЙРЕДИН И ОБЛАСТ ВРАЦА

Източник: Проект на ОУП на община Хайредин

Предмет на опазване в защитена зона "Златията" са следните видове птици:

Видове по чл. 6, ал. 1, т. 4 и видове по чл. 6, ал. 1, т. 3 от Закона за биологичното разнообразие: Голям воден бик /*Botaurus stellaris*/, Малък воден бик /*Ixobrychus minutus*/, Малка бяла чапла /*Egretta garzetta*/, Червена чапла /*Ardea purpurea*/, Бял щъркел /*Ciconia ciconia*/, Осояд /*Pernis apivorus*/, Черна каня /*Milvus migrans*/, Орел змияр /*Circaetus gallicus*/, Тръстиков блатар /*Circus aeruginosus*/, Полски блатар /*Circus cyaneus*/, Степен блатар /*Circus macrourus*/, Ливаден блатар /*Circus pygargus*/, Малък креслив орел /*Aquila romana*/, Късопръст ястреб /*Accipiter brevipes*/, Белоопашат мишелов /*Buteo rufinus*/, Вечерна ветрушка /*Falco vespertinus*/, Малък сокол /*Falco columbarius*/, Сокол скитник /*Falco peregrinus*/, Сив жерав /*Grus grus*/, Дропла /*Otis tarda*/, Козодой /*Caprimulgus europaeus*/, Земеродно рибарче /*Alcedo atthis*/, Синявица /*Coracias garrulus*/, Сив кълвач /*Picus canus*/, Сирийски пъстър кълвач /*Dendrocopos syriacus*/, Дебелоклюна чучулига

/*Melanocorypha calandra*/, Късопръста чучулига /*Calandrella brachydactyla*/, Горска чучулига /*Lullula arborea*/, Полска бърбица /*Anthus campestris*/, Червеногърба сврачка /*Lanius collurio*/, Черночела сврачка /*Lanius minor*/, Ястребогушо коприварче /*Sylvia nisoria*/, Градинска овесарка /*Emberiza hortulana*/.

Видове по чл. 6, ал. 1, т. 4 от Закона за биологичното разнообразие:

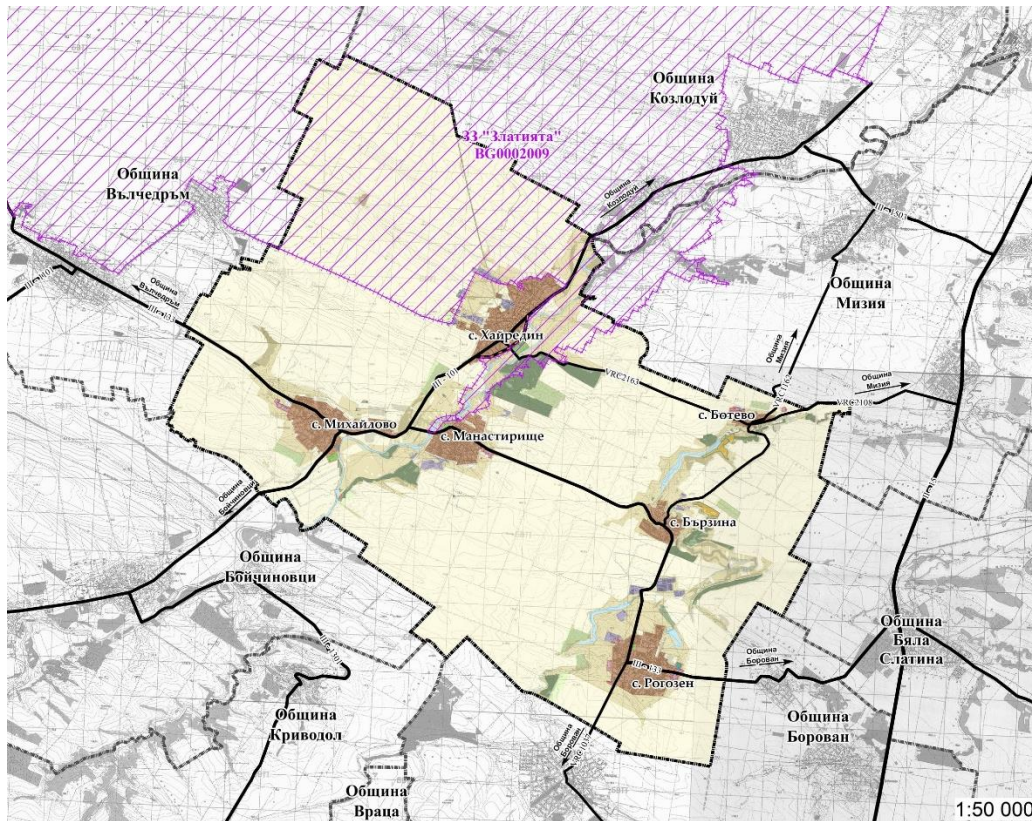
Малък гмурец /*Tachybaptus ruficollis*/, Голям гмурец /*Podiceps cristatus*/, Черногуш гмурец /*Podiceps nigricollis*/, Голям корморан /*Phalacrocorax carbo*/, Сива чапла /*Ardea cinerea*/, Зеленоглава патица /*Anas platyrhynchos*/, Лятно бърне /*Anas querquedula*/, Малък ястреб /*Accipiter nisus*/, Обикновен мишелов /*Buteo buteo*/, Черношипа ветрушка (Керкенец) /*Falco tinnunculus*/, Сокол орко /*Falco subbuteo*/, Воден дърдавец /*Rallus aquaticus*/, Зеленоножка /*Gallinula chloropus*/, Лиска /*Fulica atra*/, Речен дъждосвирец /*Charadrius dubius*/, Обикновена калугерица /*Vanellus vanellus*/, Пчелояд /*Merops apiaster*/.

Установени са 122 вида птици, от които 28 са вписани в Червената книга на България, а 53 вида са с европейско природозащитно значение (SPEC) (BirdLife International, 2004). Като световно застрашени в категория SPEC1 попадат 5 вида, а като застрашени в Европа съответно в категория SPEC2 – 15 и в SPEC3 – 36 вида. Мястото е едно от най-важните в страна от значение за Европейския съюз за група от видове, привързани основно към откритите пространства – белия щъркел /*Ciconia ciconia*/, тръстиковия блатар /*Circus aeruginosus*/, ливадния блатар /*Circus pygargus*/, късопръстия ястреб /*Accipiter brevipes*/, вечерната ветрушка /*Falco vespertinus*/, полската бърбица /*Anthus campestris*/, късопръста чучулига /*Calandrella brachydactyla*/, градинска овесарка /*Emberiza hortulana*/ и др. В Златията се срещат значителни гнездови популации на пчелояда /*Merops apiaster*/, полската чучулига /*Alauda arvensis*/ и пъдпъдъка /*Coturnix coturnix*/, Тук е единственото място в България където през последните години е наблюдавана голямата дропла /*Otis tarda*/, През зимата в Златията се среща и друг световно застрашен вид – малката белочела гъска /*Anser erythropus*/, която ползва нивите за хранене заедно с ята на голямата белочела гъска /*Anser albifrons*/.

На територията на община Хайредин **не попадат защитени територии** по смисъла на Закона за защитените територии (ЗЗТ).

На следващата карта в лилав заштрихован цвят е представена територията, която заема защитена зона „Златията“ от общата територия на община Хайредин:

ФИГУРА 7: ЗАЩИТЕНА ЗОНА „ЗЛАТИЯТА“ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНА ХАЙРЕДИН

Източник: Проект на ОУТ на Община Хайредин

1.3. Историческо развитие

На територията на община Хайредин има множество останки на тракийски поселения, светилища и гробници/могили. Землището е обитавано през желязната и късно-римската епоха, доказателство за което са откритите останки от римски вили (тип рустика), римски републикански монети и артефакти. В село Рогозен, част от община Хайредин е намерено и най-голямото по своите размери съкровище в България – тракийско сребърно съкровище, състоящо се от общо 165 предмета, датиращо от края на VI-ти до началото на IV-ти век пр.н.е.

Общинският център – село Хайредин, е основан през VII-ми век като военен гарнизон на Аспарухов окоп и вал, като продължава да съществува и по време на Втората българска държава, като в местността са открити средновековни Латински гробища. На няколко пъти селищата в района са били обезлюдявани, но винаги заселвани отново. Легендата за войводата Ередин е и основоположник на съвременното наименование на

населеното място – име, което селото получава късно, след Освобождението от турско робство.

Община Хайредин е обявена за община с Указ № 22-94 от декември 1978 г., ДВ бр.101 от 26.12.1978г. Няма промени в територията от тогава насам.

1.4. Обобщение – идентифицирани позитиви, проблеми и нужди

Позитиви

Спрямо общите характеристики на община Хайредин можем да посочим следните положителни страни на територията:

- Благоприятно разположение в зона, обхваната от трансгранични програми;
- Наличие на зона, част от НАТУРА 2000;
- Наличие на плодородна земя и възможности за земеделие;
- Река Огоста, предлагаща възможности за изкуствено напояване и производство на водна енергия;
- Наличие на изоставени площи, предлагащи възможност за изграждане на индустриални обекти;
- Голяма площ обработваема земя, падаща се на един човек от населението – много над средното за страната;
- Възможност за еко-туризъм.

Проблеми и нужди

- Застрашена от потенциални периоди на суша, както и наводнения;
- Малък дял горски територии;
- Периферно разположение спрямо осите на урбанизационно развитие.

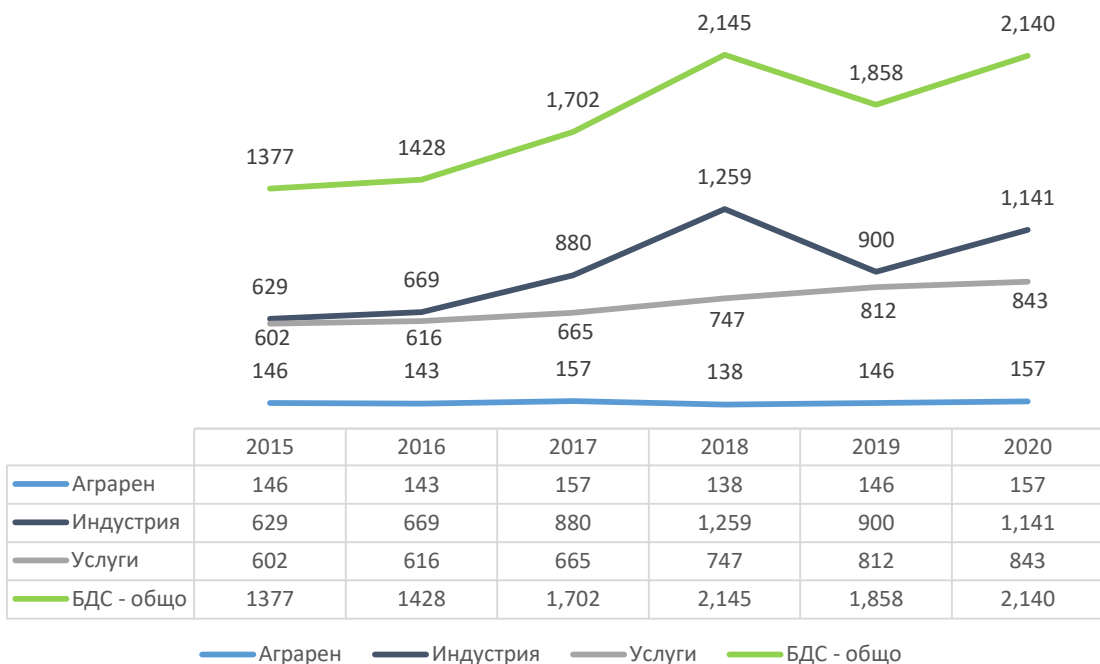
В Община Хайредин няма тенденции за промяна на земеползването в посока към урбанизация. Като цяло, общината е застрашена от обезлюдяване, а в самите населени места има изоставени сгради и терени, които могат да бъдат проучени с оглед възможностите за ползването им като производствени зони.

2. Състояние на местната икономика

Като част от област Враца, икономическата конюнктура в този регион неминуемо оказва влияние върху стопанското развитие на община Хайредин. Едни от най-фундаменталните условия, които оказват действително влияние върху местната икономика, се явяват: специфичност на природоресурсния потенциал в региона, демографски процеси, ниво на изграждане на инфраструктура, образование, бизнес климат, култура, традиция и др.

В графиката „БДС по икономически сектори на територията на област Враца“ по-долу е отчетено, че главно място в икономическото развитие в област Враца заема сектор „Индустрия“ – 53.32% (1141 млн. лв.) през 2020 г. (при общ размер на БДС в областта – 2 140 млн. лв.). Второ място се отреджда на сектор „Услуги“, който отчита 39.39% (747 млн. лв.). Трето място се отреджда на сектор „Аграрен“, като показва идеална стагнация за периода 2017-2020г., с малък ръст за 2014-2020г. Другите два сектора показват растеж за изследвания период, както и цялата Брутна добавена стойност и Брутния вътрешен продукт за областта, с пикова година 2018.

ГРАФИКА 2: БДС ПО ИКОНОМИЧЕСКИ СЕКТОРИ И БВП В ОБЛАСТ ВРАЦА ЗА ПЕРИОДА 2015-2020 Г.

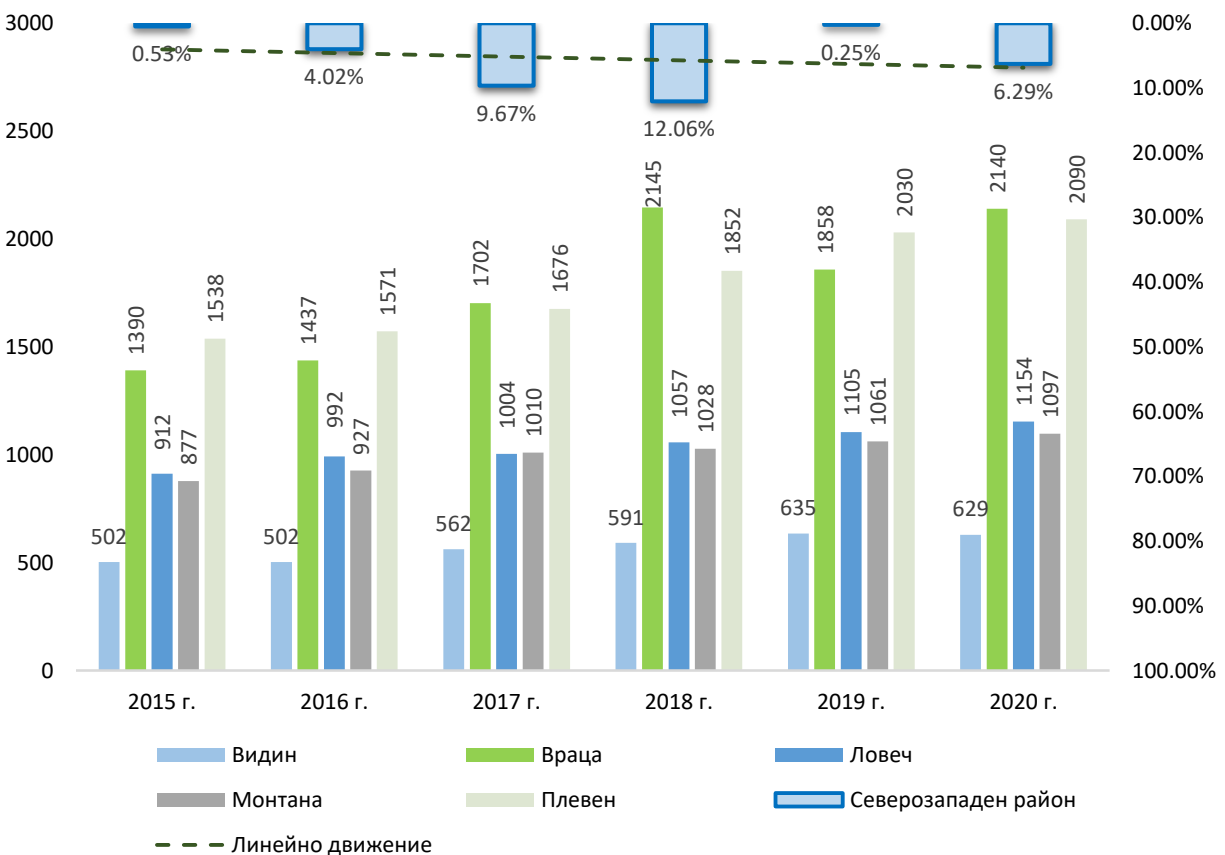

Източник: НСИ

Забележим е ръст за периода 2015 – 2020 г. за стойността на БДС в област Враца с 55.3%. През 2015 г. стойността е от 1 390 млн. лв., а през 2020 г. – 2 140 млн. лв., с пикова година – 2018 (2 145 млн. лв. БДС). За област Враца, ръстът за 2015-2020г. на Брутната добавена стойност е 53,96% или 750 млн. лв.

Като цяло, областите Враца и Плевен отчитат много близки стойности за БДС през целия изследван период и доминират СЗР по този показател. През четиригодишния период е забележимо плавно и добро управление в Северозападния район. Стойността от 0.53% е взета на база от данните за БДС през 2014 г., като през 2018 г. е отчетен най-високия ръст на БДС. В нито една година не е отчетен отрицателен ръст на показателя, като средния ръст е около 5.47% годишно.

ГРАФИКА 3: БДС В МЛН. ЛВ. ПО ОБЛАСТИ В СЕВЕРОЗАПАДНИЯ РАЙОН ЗА ПЕРИОДА 2015 – 2018 Г.

Източник: НСИ

В показния период БВП на територията на областта нараства от 1 595 млн. лв. през 2015 г., на 2 469 млн. лв. през 2020 г. Увеличението е в размер на 54.8%, а изразено в лева е 869 млн. Средното увеличение на БВП на област Враца през периода е около 16%. Относно икономическия показател – БВП на човек от населението, в изследвания период,

се наблюдава ръст в размер на 6 382 лв. – от 9 190 лв. през 2015 г., на 15 018 лв. през 2018 г. Това е прираст от 69.45%.

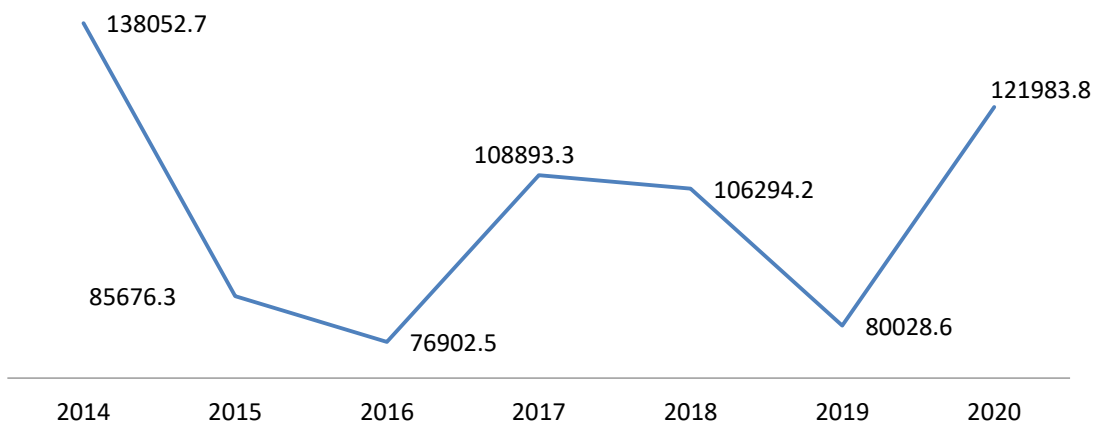
ТАБЛИЦА 3: БВП И БВП НА ЧОВЕК ОТ НАСЕЛЕНИЕТО В ОБЛАСТ ВРАЦА ЗА ПЕРИОДА 2015 – 2020 Г.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
БВП (млн. лв.)	1 595	1 658	1 977	2 464	2,149	2,469
БВП на човек от населението (лв.)	9 190	9 730	11 827	15 018	13,347	15,572

Източник: НСИ

Чуждестранните инвестиции в област Враца са доста динамична величина, както се вижда от графиката по-долу. Добра индикация е завръщане на високите нива от 2014г., въпреки COVID-19 пандемията през 2020г., което може да се счете за стабилна база за последващо развитие на чуждестранния инвестиционен интерес в новия програмен период 2021-2027г.

ГРАФИКА 4: ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ В НЕФИНАНСОВИЯ СЕКТОР В ОБЛАСТ ВРАЦА 2014 -2020Г. В ХИЛ.ЕВРО

Източник: НСИ

По информация на НСИ, за периода 2014-2016 г. данните за чуждестранни преки инвестиции от нефинансовия сектор в община Хайредин са конфиденциални, което предполага, че за този период е имало чуждестранни инвестиции, но не знаем техният размер. За периода 2017-2020 г., обаче, чуждестранни преки инвестиции в община Хайредин не са отчетени.

2.1. Структура на общинската икономика по икономически сектори

За целите на настоящия документ, икономическата конюнктура на община Хайредин е разгледана въз основа анализ върху трите фундаментални икономически сектора (първичен, вторичен и третичен). Редът и хронологията на анализираните дейности за всеки сектор са изразени в съответствие с наименованията, дефинирани в Класификация на икономическите дейности (КИД) от 2008 г. (еднобуквен код = сектор А, В, С, D и т.н.).

ТАБЛИЦА 4: КЛАСИФИКАЦИЯ НА ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ДЕЙНОСТИ (КИД – 2008) – СЕКТОРИ

Класификация на икономическите дейности: сектори	
Код	Наименование на позицията
A	СЕЛСКО, ГОРСКО И РИБНО СТОПАНСТВО
B	ДОБИВНА ПРОМИШЛЕНОСТ
C	ПРЕРАБОТВАЩА ПРОМИШЛЕНОСТ
D	ПРОИЗВОДСТВО И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЕЛЕКТРИЧЕСКА И ТОПЛИННА ЕНЕРГИЯ И НА ГАЗООБРАЗНИ ГОРИВА
E	ДОСТАВЯНЕ НА ВОДИ; КАНАЛИЗАЦИОННИ УСЛУГИ, УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ
F	СТРОИТЕЛСТВО
G	ТЪРГОВИЯ; РЕМОТ НА АВТОМОБИЛИ И МОТОЦИКЛЕТИ
H	ТРАНСПОРТ, СКЛАДИРАНЕ И ПОЩИ
I	ХОТЕЛИЕРСТВО И РЕСТОРАНТЪОРСТВО
J	СЪЗДАВАНЕ И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ТВОРЧЕСКИ ПРОДУКТИ; ДАЛЕКОСЪОБЩЕНИЯ
K	ФИНАНСОВИ И ЗАСТРАХОВАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ
L	ОПЕРАЦИИ С НЕДВИЖИМИ ИМОТИ
M	ПРОФЕСИОНАЛНИ ДЕЙНОСТИ И НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
N	АДМИНИСТРАТИВНИ И СПОМАГАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ
O	ДЪРЖАВНО УПРАВЛЕНИЕ
P	ОБРАЗОВАНИЕ
Q	ХУМАННО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНА РАБОТА
R	КУЛТУРА, СПОРТ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ
S	ДРУГИ ДЕЙНОСТИ
T	ДЕЙНОСТИ НА ДОМАКИНСТВА КАТО РАБОТОДАТЕЛИ; НЕДИФЕРЕНЦИРАНИ ДЕЙНОСТИ НА ДОМАКИНСТВА ПО ПРОИЗВОДСТВО НА СТОКИ И УСЛУГИ ЗА СОБСТВЕНО ПОТРЕБЛЕНИЕ
U	ДЕЙНОСТИ НА ЕКСТЕРИТОРИАЛНИ ОРГАНИЗАЦИИ И СЛУЖБИ

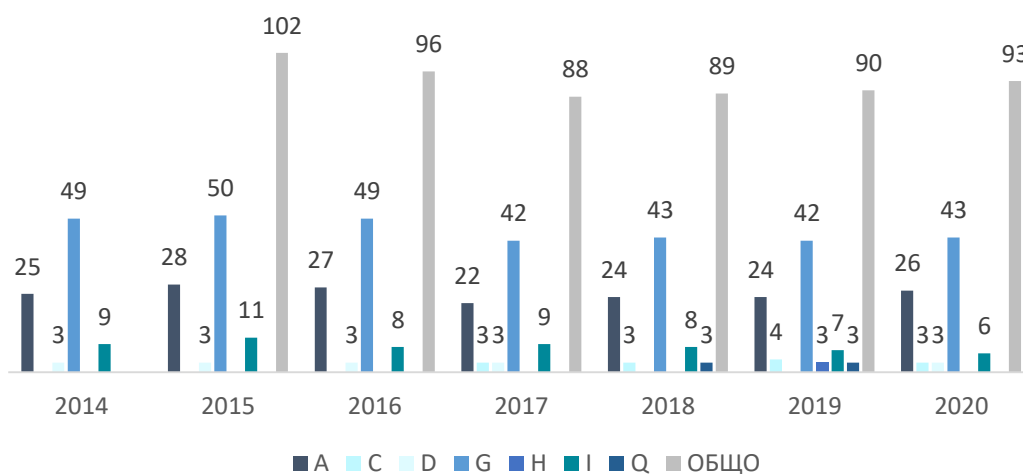
Източник: <https://kik-info.com/spravochnik/kid-2008.php>

Икономическото състояние на община Хайредин е характеризирано основно в **сектор А – „Селско, горско и рибно стопанство“**, като той реализира най-голям дял от приходите на територията. За Хайредин, селското стопанство е водещ отрасъл в тази икономическа дейност и е основен източник на доходи и заетост за населението и ще продължава да играе важна роля за развитието на района в бъдеще.

На второ място в стопанското развитие на община Хайредин заема сектор G – „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклет“. На трето място се нарежда сектор D – „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива“. Останалите представени сектори в анализа са сектор H – „Транспорт, складиране и площи“ (явяващ се допълващ за първите два), сектора I – „Хотелиерство и ресторантьорство“, както и сектор Q „Хуманно здравеопазване и социална работа“.

Промишлеността е слабо развит отрасъл, нетипичен за района на община Хайредин. На територията на общината има дребни преработвателни предприятия в хранително-вкусовата промишленост. Търговията и услугите заемат важен дял в икономиката на община Хайредин през последните години – повече от половината предприятия развиват дейността си в този сектор, като главната насоченост на услугите и продукцията е за крайния потребител. Общественото обслужване на населението е добре осигурено с разнообразни магазини, заведения и ателиета за услуги. Много от търговските обекти в селата са „смесени“, т.е. предлагат всичко. На местно ниво, финансовите услуги се извършват от клон на банка в с. Хайредин и от подразделенията на „Български пощи“ ЕАД.

ГРАФИКА 5: БРОЙ ПРЕДПРИЯТИЯ В КЛЮЧОВИ ПО КИД СЕКТОРИ В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН 2014-2020Г.

Източник: НСИ

Броят на предприятията в община Хайредин през периода 2015-2020 г. по икономически сектори е представен и в следващата таблица:

ТАБЛИЦА 5: БРОЙ ПРЕДПРИЯТИЯ В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН ПО ИКОНОМИЧЕСКИ СЕКТОРИ

Икономически дейности	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Общ брой предприятия	102	96	88	89	90	93
A СЕЛСКО, ГОРСКО И РИБНО СТОПАНСТВО	28	27	22	24	24	26
B ДОБИВНА ПРОМИШЛЕНОСТ	-	-	-	-	-	-
C ПРЕРАБОТВАЩА ПРОМИШЛЕНОСТ	3	3	4	3
D ПРОИЗВОДСТВО И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЕЛЕКТРИЧЕСКА И ТОПЛИННА ЕНЕРГИЯ И НА ГАЗООБРАЗНИ ГОРИВА	3	3	3	3
E ДОСТАВЯНЕ НА ВОДИ; КАНАЛИЗАЦИОННИ УСЛУГИ, УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ	-	-	-
F СТРОИТЕЛСТВО
G ТЪРГОВИЯ; РЕМОНТ НА АВТОМОБИЛИ И МОТОЦИКЛЕТИ	50	49	42	43	42	43
H ТРАНСПОРТ, СКЛАДИРАНЕ И ПОЩИ	-	..	3	..
I ХОТЕЛИЕРСТВО И РЕСТОРАНТЬОРСТВО	11	8	9	8	7	6
J СЪЗДАВАНЕ И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ТВОРЧЕСКИ ПРОДУКТИ; ДАЛЕКОСЪОБЩЕНИЯ	-	-	-	-	-	..
L ОПЕРАЦИИ С НЕДВИЖИМИ ИМОТИ
M ПРОФЕСИОНАЛНИ ДЕЙНОСТИ И НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
N АДМИНИСТРАТИВНИ И СПОМАГАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ	-
P ОБРАЗОВАНИЕ	-	-	-	-	-	-
Q ХУМАННО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНА РАБОТА	3	3	..
R КУЛТУРА, СПОРТ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ	-	-	-	-	-	-
S ДРУГИ ДЕЙНОСТИ	-	-	-	-	-	-

.. Конфиденциални данни

Източник: НСИ

Най-голям брой предприятия в община Хайредин принадлежат към икономически сектор G – „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклет“, следван от сектор A – „Селско, горско и рибно стопанство“ и сектор I – „Хотелиерство и ресторантьорство“, където предприятията са доста по-малко от предните два сектора. За изследвания период 2014-2020г. секторите G и I отчитат редуция, което свидетелства за свиване на диверсификацията в търговията и услугите в Хайредин. Основният за общината сектор – A, дори бележи минимален ръст от 2014 спрямо 2020 г. Пикова година за числеността на

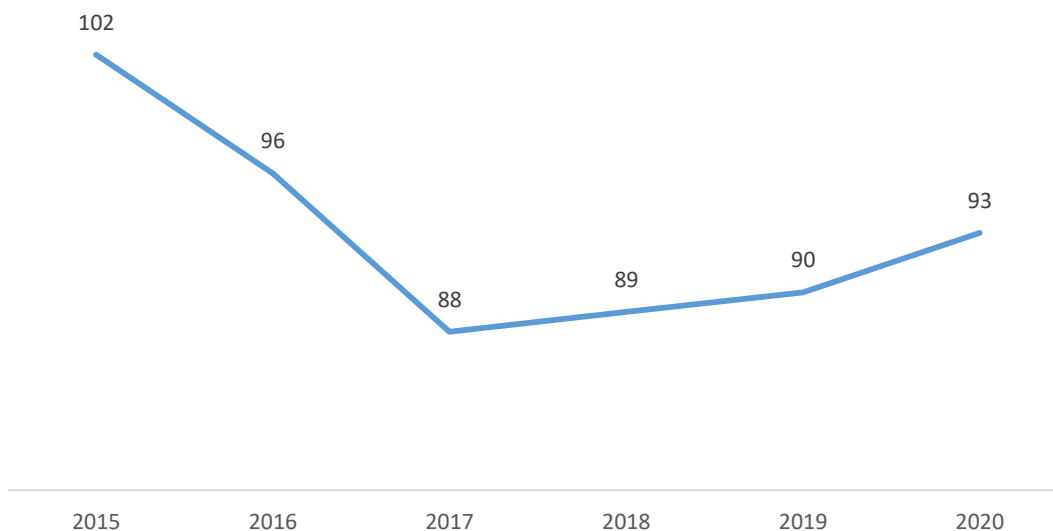
представителите на икономиката в Хайредин остава 2015г., когато и 3-те водещи сектора регистрират своя максимум, а и предприятията в общината като цяло.

Съвсем очаквано 2020 г., като силно повлияна от COVID-19 пандемията, оказва най-пагубно отражение върху сектор I – „Хотелиерство и ресторантьорство“, когато е регистриран и неговият минимум.

От таблицата по-горе е видно, че за някои сектори информацията е конфиденциална и НСИ не предоставя данни за броя на предприятията в съответните сектор. Такава е ситуацията със секторите F Строителство, L Операции с недвижими имоти, M Професионални дейности и научни изследвания, N Административни и спомагателни дейности, Q Хуманно здравеопазване и социална работа и др. За 2020 г. общият брой на предприятията в тези сектори в община Хайредин е 12.

Въпреки рязкият спад до 2017 г., от 2018 г. броят на предприятията се повишава плавно до 2020 г., което е позитивна стъпка в развитието на икономиката на община Хайредин.

ГРАФИКА 6: ДИНАМИКА В БРОЯ ПРЕДПРИЯТИЯ В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН 2015-2020 Г.

Източник: НСИ

През 2020 г., най-голям брой предприятия развиват дейност в сектор G – „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклет“, следван от сектор A – „Селско, горско и рибно стопанство“, което е тенденция и за предходните години на икономическо развитие на общината.

ГРАФИКА 7: БРОЙ ПРЕДПРИЯТИЯ В КЛЮЧОВИ ПО КИД СЕКТОРИ В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН 2020 Г.

Източник: НСИ

На следващата таблица е представена информация за общите приходи от дейността на предприятията по сектори в община Хайредин за периода 2015-2020 г. За всички години най-голям размер на приходите отчитат предприятията в сектор А – „Селско, горско и рибно стопанство“, следван от сектор Г – „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклет“, които отчитат приходи в около 4 пъти по-малък размер. Приходите на предприятията от останалите сектори са в много по-малки размери от тези в сектор А.

ТАБЛИЦА 6: ОБЩО ПРИХОДИ ОТ ДЕЙНОСТТА НА ПРЕДПРИЯТИЯТА В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН 2015-2020 Г. (ХИЛ. ЛВ.)*

Икономически дейности (A21)	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Общо приходи от дейността	25 647	27 378	29 346	26 220	26 779	26 768
A СЕЛСКО, ГОРСКО И РИБНО СТОПАНСТВО	18 677	20 886	22 928	21 129	18 047	17 806
В ДОБИВНА ПРОМИШЛЕНОСТ	-	-	-	-	-	-
C ПРЕРАБОТВАЩА ПРОМИШЛЕНОСТ	-
D ПРОИЗВОДСТВО И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЕЛЕКТРИЧЕСКА И ТОПЛИННА ЕНЕРГИЯ И НА ГАЗООБРАЗНИ ГОРИВА	..	1 869	2 279	1 633
E ДОСТАВЯНЕ НА ВОДИ; КАНАЛИЗАЦИОННИ УСЛУГИ, УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ	-	-	-
F СТРОИТЕЛСТВО

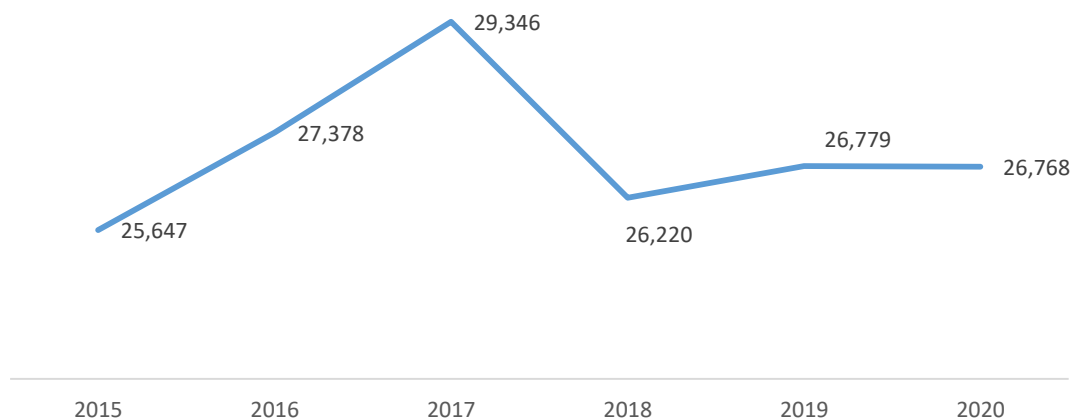
Икономически дейности (A21)	2015	2016	2017	2018	2019	2020
G ТЪРГОВИЯ; РЕМОНТ НА АВТОМОБИЛИ И МОТОЦИКЛЕТИ	4 207	4 208	3 691	3 253	3 361	3 429
H ТРАНСПОРТ, СКЛАДИРАНЕ И ПОЩИ	-	463
I ХОТЕЛИЕРСТВО И РЕСТОРАНТЪОРСТВО	176	133	..	104	101	93
J СЪЗДАВАНЕ И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ТВОРЧЕСКИ ПРОДУКТИ; ДАЛЕКОСЪОБЩЕНИЯ	-	-	-	-	-	..
L ОПЕРАЦИИ С НЕДВИЖИМИ ИМОТИ
M ПРОФЕСИОНАЛНИ ДЕЙНОСТИ И НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
N АДМИНИСТРАТИВНИ И СПОМАГАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ	-
P ОБРАЗОВАНИЕ	-	-	-	-	-	-
Q ХУМАННО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНА РАБОТА	86
R КУЛТУРА, СПОРТ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ	-	-	-	-	-	-
S ДРУГИ ДЕЙНОСТИ	-	-	-	-	-	-

.. Конфиденциални данни

Източник: НСИ

Най-голям ръст на приходите от дейността на предприятията в общината за периода 2015-2020 г. се отчита през 2017 г., след което се наблюдава рязък спад през 2018 г. и последващо бавно покачване на приходите до 2020 г.

ГРАФИКА 8: ПРИХОДИ ОТ ДЕЙНОСТТА НА ПРЕДПРИЯТИЯТА В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН 2015-2020 Г. (ХИЛ. ЛВ)

Източник: НСИ

ГРАФИКА 9: ПРИХОДИ ОТ ДЕЙНОСТТА НА ПРЕДПРИЯТИЯТА В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН ПРЕЗ 2020 Г. (ХИЛ. ЛВ)

Източник: НСИ

През 2020 г., както и през останалите години от периода, най-голям е размерът на приходите от дейността на предприятията в сектор А – „Селско, горско и рибно стопанство“, следван от сектор G – „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклет“ и други сектори, в които информацията е конфиденциална (като С Преработваща промишленост, F Строителство, L Операции с недвижими имоти, М Професионални дейности и научни изследвания и др.).

Основен извод от представените по-горе данни е, че макар че най-много фирми в община Хайредин развиват дейност в сектор G – „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклет“, секторът с най-много приходи и добавена стойност в икономиката на общината е сектор А – „Селско, горско и рибно стопанство“, който регистрира около 4 пъти по-голям размер на приходите отколкото в сектор G.

На следващите таблици е представена информация и за продукцията и нетните приходи от продажби, както и оборот на предприятията по сектори в община Хайредин 2014-2020 г.

ТАБЛИЦА 7: ПРОДУКЦИЯ И НЕТНИ ПРИХОДИ ОТ ПРОДАЖБИ (В ХИЛ.ЛВ.) ПО КИД СЕКТОРИ В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН 2014-2020 Г.

КОД	Произведена продукция	Нетни приходи от продажби	Произведена продукция	Нетни приходи от продажби	Произведена продукция	Нетни приходи от продажби	Произведена продукция	Нетни приходи от продажби
Година	2014		2016		2018		2020	
Общо	14319	16029	16219	21045	20622	21343	19009	17174
A	11795	10360	13327	14687	17760	15678	13215	11490
D	-	-	-	-	-	-	1531	1452
G	578	3658	682	4149	484	3237	458	3394
H	-	-	-	-	-	-	460	460
I	63	130	78	127	72	122	-	-
Q	-	-	-	-	183	183	-	-
Други	1883	1881	2132	2082	2123	2123	3345	378

Източник: НСИ²² Незапълнените данни представляват конфиденциална информация

Като цяло, икономическата конюнктура на община Хайредин следва тенденция на увеличение през изследвания период 2014-2020г. – до 2018, като за последната година се забелязва спад и в количеството произведена продукция и в нетните приходи от продажби, което е в резултат от влиянието, оказано от пандемичния шок на COVID-19. Секторът А – „Селско, горско и рибно стопанство“ следва общата тенденция за общината, докато останалите представени сектора от икономическата конюнктура на община Хайредин показват спад в произведената продукция и нетните приходи от продажби още в средата на миналия програмен период, което е ясна индикация за специализирането на община Хайредин изключително в аграрния сектор.

ТАБЛИЦА 8: ОБОРОТ (В ХИЛ.ЛВ.) ПО КИД СЕКТОРИ В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН 2014-2020Г.

ГОДИНА	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Общо	16032	18157	21125	18207	21637	19009	17186
A	11795	11585	14767	12376	15972	13509	11502
B	-	-	-	-	-	-	1452
G	3658	4094	4149	3612	3237	3293	3394
H	-	-	-	-	-	-	-
I	130	158	127	125	122	98	85
Q	-	-	-	-	183	-	-
Други	449	2,320	2,082	2,094	2,123	2,109	753

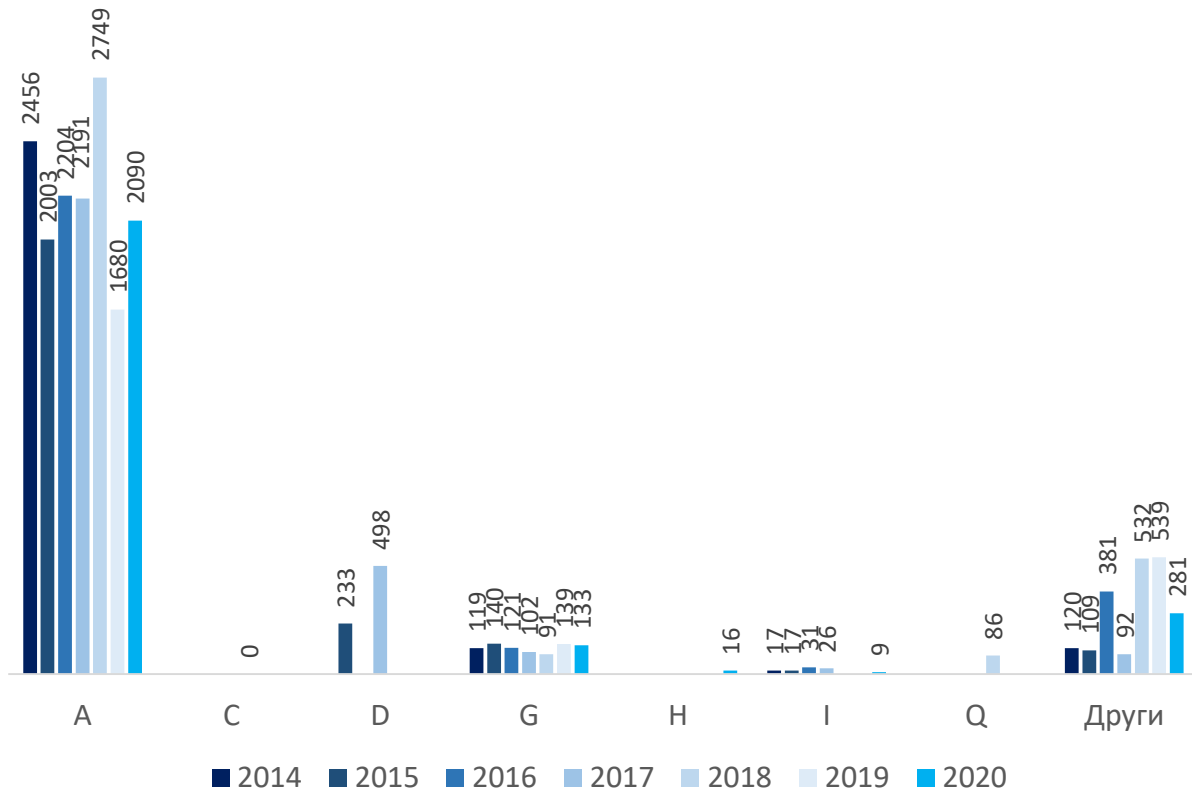
Източник: НСИ³

В подкрепа на горното, това показват и данните за развитието на финансовия оборот в общината за изследвания период 2014-2020г. Пикът на икономиката от гледна точка на оборота идва през 2018г., благодарение на високите показатели на аграрния сектор, докато всички други сектори регистрират устойчив спад, като най-остра е редукцията в сектор I – 34,62%.

Развитието на аграрния сектор и ясно изразената аграрно-промишлена структура на икономиката в Хайредин е видима и от печалбата, която той генерира през посочения период. Въпреки спада на печалбата в последните 2 години от изследвания период 2014-2020г., тя е с най-голям дял в общата такава в Хайредин през всички години. Всички други сектори отчитат ръст на печалбата (с изключение на сектор I – отново поради отражението на COVID-19 кризата).

³ Незапълнените данни представляват конфиденциална информация

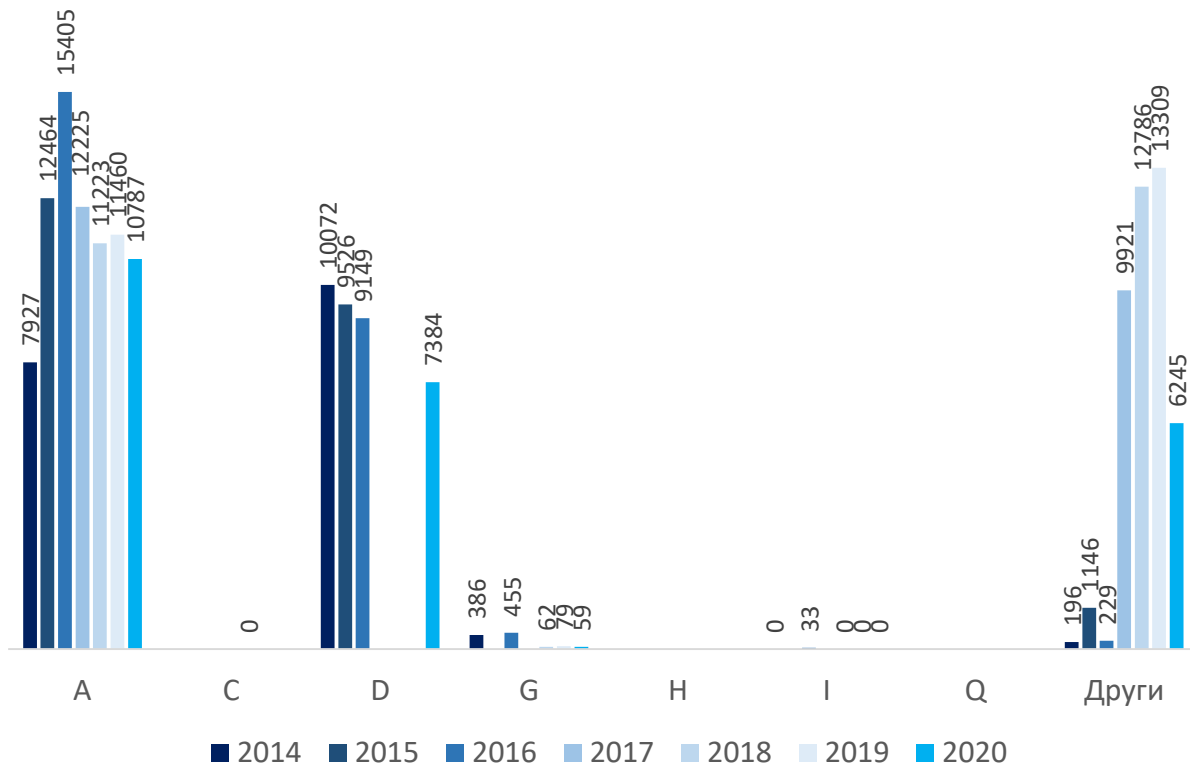
ГРАФИКА 10: ПЕЧАЛБА (В ХИЛ.ЛВ.) ПО КИД СЕКТОРИ В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН 2015-2018Г.

Източник: НСИ⁴

Картината, обрисуваша дълготрайните материални активи (ДМА) показва, че в двата ключови сектора, които са изключително зависими от наличието на ДМА, за своето функциониране има спад, като за сектор А той започва от 2016г., а за сектор D има плавно повишение още от началото на изследвания период. Важно е да се отбележи, че поради конфиденциалност на данните, 2017-2019г. в колона „Други“ попада и сектор D, което и показва изкривяването на картината.

⁴ Незапълнените данни представляват конфиденциална информация

ГРАФИКА 11: ДМА (СТОЙНОСТ В ХИЛ.ЛВ.) ПО КИД СЕКТОРИ В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН 2015-2018Г.

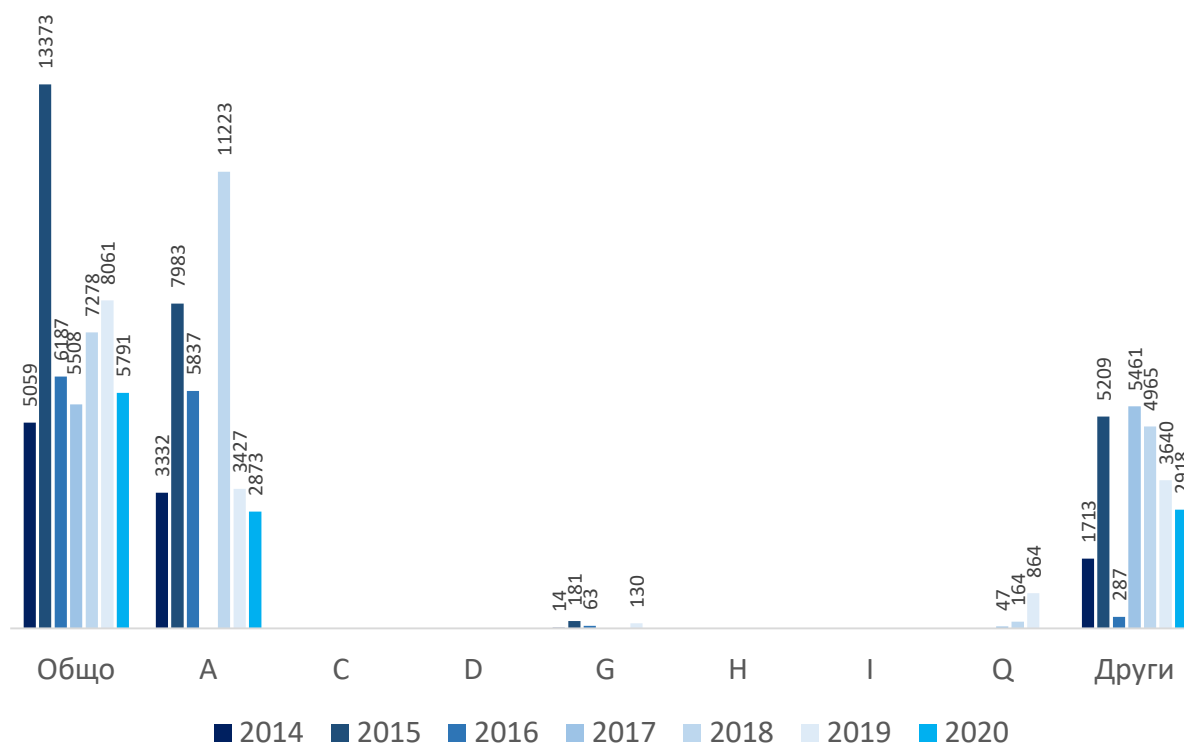
Източник: НСИ⁵

При инвестициите в ДМА, в община Хайредин се наблюдава общ ръст, като дори 2020г. е с нива по-високи от стартовата за изследването 2014. Следва да се обърне внимание на икономически най-добрата година за община Хайредин – 2015, именно тогава се и реализират най-високите нива на инвестиране в ДМА. От графиката по-долу е видно, че разходите за придобиване на ДМА в община Хайредин, с изключение на силно инвестиционната 2015 г., следват стабилни нива от 5 до 8 милиона лева.

Както и в предходната част от анализа на икономическата конюнктура на общината, по-голямата част от данните са конфиденциални, поради което закупуването на ДМА от различните, по-малко изявени сектори в Хайредин, попадат в графата „Други“. Все пак, изхождайки от важността на ДМА за сектор D – „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива“, следва да се приеме, че по-голямата част от последната графа е именно към този сектор.

⁵ Незапълнените данни представляват конфиденциална информация

ГРАФИКА 12: РАЗХОДИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ДМА (В ХИЛ.ЛВ.) ПО КИД СЕКТОРИ В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН 2014-2020 Г.

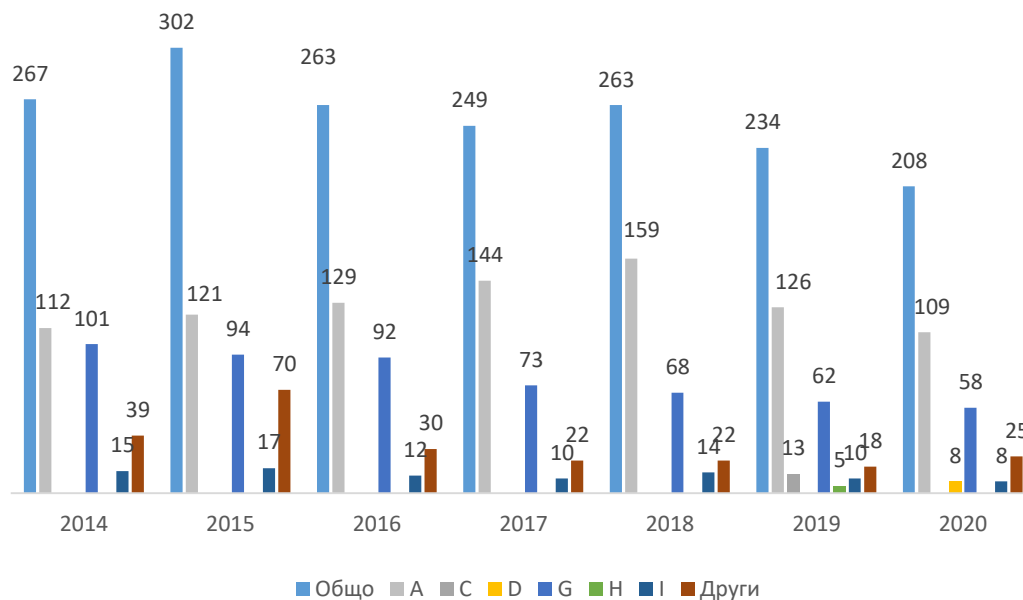

Източник: НСИ⁶

В продължение на логиката на анализа дотук, най-голям брой заети лица в община Хайредин са отчетени в сферата на селското стопанство (КОД А), следвани от Секторите G, и I. От данните е видно, че броят на заетите лица в долупредставените сектори намалява през изследвания период 2014-2020г., главно след 2018г. Това означава, че основните икономически сектори – двигатели на икономическата конюнктура, показват свиване.

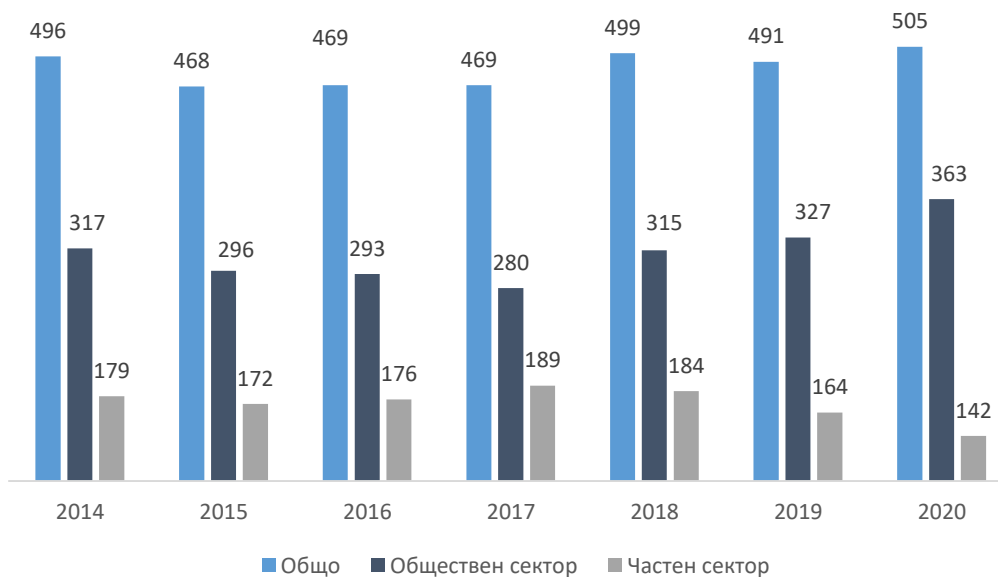
⁶ Незапълнените данни представляват конфиденциална информация

ГРАФИКА 13: ЗАЕТИ ЛИЦА В СЕКТОРИТЕ СЪГЛАСНО КИД В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН 2014-2020 Г.

Източник: НСИ

ГРАФИКА 14: НАЕТИ ЛИЦА В ОБЩЕСТВЕНИЯ И ЧАСТЕН СЕКТОР В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН 2014-2020Г

Източник: НСИ

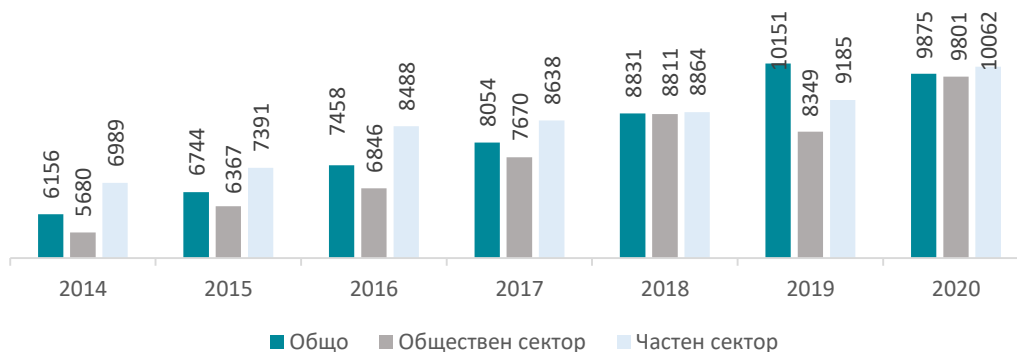
От друга страна, общият брой на всички заети лица в общината нараства плавно до над 500 през 2020 г. Това се дължи единствено на социалното влияние на наемането в общественения сектор на общината, което е типично за малки общини, каквато е и Хайредин. По този начин се компенсира редукцията (след 2018г.) в частния сектор, задържайки човешките ресурси в общината, до момент на по-благоприятна икономическа реалност, в която да бъдат включени по естествен пазарен път.

Видно от графиката по-горе, двойно повече хора работят в общественения сектор в община Хайредин, отколкото в частния сектор. През 2020 г. се отчита най-голям брой заети в общественения сектор, както и най-малък брой заети в частния сектор за разглеждания период 2014-2020 г., което вероятно се дължи на съкращения на персонал вследствие кризата, породена от COVID-19 пандемията.

Заплащането на труда в община Хайредин следва устойчива тенденция на растеж през периода 2014-2020г., като общото процентно нарастване е 60,41%. В обществения сектор увеличението е още по-голямо: 72,55%, като главно е свързано с фиксираното повишение на минималната работна заплата. В частния сектор се наблюдава по-забавено повишение от 43,97%. Въпреки внушителните процентни увеличения, заплатите в региона изостават драстично от тези в областта, като това е и един от основните фактори за високите нива на безработица и липсата на желание за заселване в община Хайредин.

Заплатите в обществения сектор са по-ниски отколкото в частния сектор, което е тенденция, валидна за цялата страна. През 2018 и 2020 г. се наблюдава почти изравняване на средните стойности на заплащане в двата сектора, но следва да се отчете факта, че в обществения сектор работят повече хора, отколкото в частния сектор.

ГРАФИКА 15: СРЕДНА БРУТНА ГОДИШНА ЗАПЛАТА В ОБЩЕСТВЕНИЯ И ЧАСТЕН СЕКТОР В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН 2014-2020Г.

Източник: НСИ

Базовият анализ на общата икономическа действителност в община Хайредин показва, че в изследвания период 2014 – 2020 г., **структуроопределящият отрасъл в икономиката на общината е селското стопанство**, докато секторът търговия и ремонт – сравнително активен през периода 2007 – 2013 г., регистрира спад. Съвсем логично, сектор А (Селско, горско и рибно стопанство) е дотолкова активен, че успява да компенсира загубата на заети лица от другите два ключови изследвани сектора и община Хайредин бележи ръст (общ) на заетите лица в ключовите сектори.

2.1.1. Първичен сектор

Първичният сектор, обхваща земеделието, минното дело и селскостопанските бизнес дейности в икономиката. В текущия раздел анализът съдържа информация за сектор А – „Селско, горско и рибно стопанство“ по КИД – 2008.

- **Сектор А – „Селско, горско и рибно стопанство“**

Посоченият сектор е икономически фундамент, който генерира почти целия нетен приход в територията на община Хайредин. Отрасълът се благоприятства от редица фактори, като климатичните условия, географското положение и релефът, традициите и производствения опит на населението в отглеждане на земеделски култури и селскостопански животни и др.

По данни на НСИ, през 2020 г. общо 26 предприятия в община Хайредин варвират дейност в сектора.

РАСТЕНИЕВЪДСТВО | Растениевъдството, като основен подотрасъл на селското стопанство, се развива сравнително добре през последните години. То е специализирано основно в отглеждането на зърнени и технически (маслодайни) култури - пшеница, царевица, маслодаен слънчоглед, ечемик, рапица и др. Това позволява комплексно механизиране на производствените процеси и постоянен процес на въвеждане на нова модерна селскостопанска техника с висока производителност.

ЖИВОТНОВЪДСТВО | Богатата фуражна база, 17205 дка ливади, мери и пасища, традицията в отглеждане на домашни животни и река Огоста, са предпоставка за добре развито животновъдство. През последните години делът на животновъдството и на отглежданите животни непрекъснато намалява. Една от най-важните причини за това е липсата на инвестиции в големи животновъдни ферми. Животновъдството в общината почти изцяло е в дребния, основно семеен частен сектор, където няма условия за стопански ефективна концентрация и за въвеждане на съвременни технологии при отглеждане на голям брой животни, независимо от наличието на естествени ливади, мери и пасища. Водещи подотрасли на местното животновъдство са говедовъдство и овцевъдството. В козевъдството, свиневъдството и отглеждане на птици се забелязва

спад, а пчеларството е с лек ръст на броя отглеждани пчелни семейства. Високите производствени разходи и ниските изкупни цени на животинската продукция са причина за отлив от този отрасъл на земеделските производители и големите агрофирми и преминаването му към частни стопани и семейни ферми, занимаващи се с угодяване на животни.

ГОРСКО СТОПАНСТВО | Предвиденото ползване на дървесина от държавните горски територии по Горскостопански план за Община Хайредин е в размер на 161 М3 стояща дървесина средногодишно, а общо за десетгодишния период е 1615 М3 стояща дървесна маса. Предвиденото залесяване в държавните горски територии в Община Хайредин за десетгодишния период 2016- 2026 година е 9,8 ха , а средногодишно – 0,1 ха.

Както е показано в таблицата по-долу, земеделските територии формират 89.83% от общата площ на община Хайредин. Това се равнява на 169 886.4 дка заета площ на територията. Най-голям дял са обработваемите земи – ниви, които заемат 75.69% със стойност от 143 117.3 дка. Необработваемите земи заемат второ място – 13.19% със стойност от 24 963.1 дка. На последно място са отчетени обработваемите земи с трайни насаждения – 0.95% със стойност от 24 963.1 дка. Видимо е, че община Хайредин може да използва необработваемите си земи, с които да запълни пълния икономически аграрен капацитет на територията. Това ще допринесе за увеличение на приходите, както и за развитието на този сектор.

ТАБЛИЦА 9: ЗЕМЕДЕЛСКИ ТЕРИТОРИИ В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН

Обработваеми земи - ниви	143 117.3 дка	75.69%
Обработваеми земи - трайни насаждения	1806 дка	0.95%
Необработваеми земи	24 963.1 дка	13.19%
Общо	169 886.4 дка	89.83%⁷

Източник: ОУП на община Хайредин (проект)

Горските територии заемат малка част от територията на община Хайредин. Горите представляват 3 988.6 дка или 2.11%, а горските земи 509.8 дка или 0.27% от общата територия на общината.

⁷ Разликите в %-тно изражение между ИНФОСТАТ и ОУП на Хайредин идват от категоризацията „Други“ във фиг. Териториален баланс (в проценти) на община Хайредин, където попадат част от Необработваемите земеделски територии

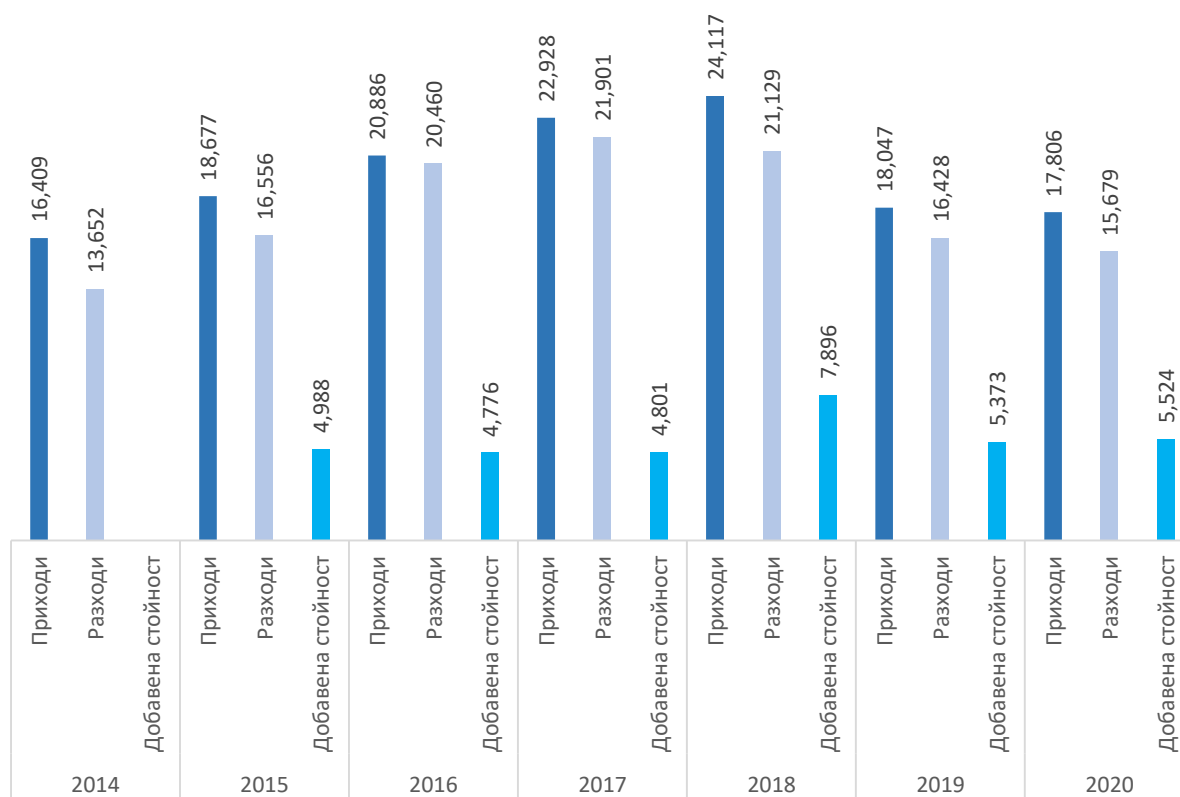
ТАБЛИЦА 10: ГОРСКИ ТЕРИТОРИИ В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН

Гори	3 988.6 дка	2.11%
Горски земи	509.8 дка	0.27%
Общо	4 498.4 дка	2.38%

Източник: ОУП на община Хайредин (проект)

Както се вижда от графиката по-долу, секторът в община Хайредин не е с висок марж на печалбата и с много висока добавена стойност, но въпреки това, специално за добавената стойност – представлява над 70% от реализираната такава в цялата община, във всяка една година от изследвания период. Секторът никога не е бил на загуба и съвсем закономерно, ще продължи да бъде икономическото бъдеще за Хайредин и занапред.

ГРАФИКА 16: ПРИХОДИ, РАЗХОДИ И ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ (В ХИЛ.ЛВ.) ЗА СЕКТОР А ПО КИД В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН 2014-2020 Г.

Източник: НСИ

- **Сектор В – „Добивна промишленост“**

По данни на НСИ, в Община Хайредин не се отчита активност в този икономически сектор.

2.1.2. Вторичен сектор

Вторичният сектор обхваща производствени и бизнес дейности, които улесняват производството на материални стоки от суровините, произведени от първичния сектор.

- **Сектор С – „Преработваща промишленост“**

Както бе упоменато в началото на икономическия анализ на община Хайредин, промишлеността е слабо развит отрасъл, нетипичен за района на административната единица. На територията на общината има дребни преработвателни производства на хранително-вкусовата промишленост.

По данни на НСИ, през 2020 г. общо 3 предприятия в община Хайредин развиват дейност в сектора.

- **Сектор D – „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия“**

Това е важен за община Хайредин икономически сектор, в който дейност развиват 3 предприятия през 2020 г. Икономическата дейност заема 3-то място по нетни приходи от продажби в общината и 2-ро място по Дълготрайни материални активи и инвестиции в ДМА, веднага след водещия сектор А – „Селско, горско и рибно стопанство“. Съвсем разбираемо, повечето от данни за стопанското развитие на Сектор D са конфиденциални.

- **Сектор Е – „Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване“**

По данни на НСИ, в Община Хайредин не се отчита активност в този икономически сектор.

2.1.3. Третичен сектор

Третичният сектор е обсегът на икономиката, който се отнася до услугите. Той се различава от вторичния сектор (производство) и първичния сектор (добив).

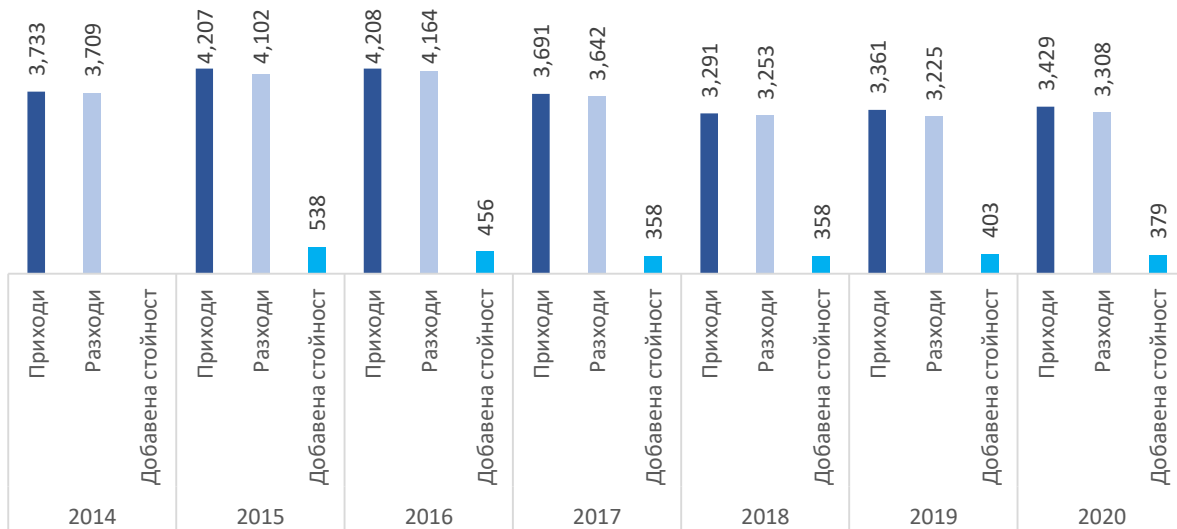
Разположението на третичния сектор в община Хайредин се разгръща предимно в Сектор G – „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети“ и Сектор I – „Хотелиерство и ресторантьорство“, и социално-значимия Сектор Q – „Хуманно здравеопазване и социална работа“.

- **Сектор G – „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети“**

За разлика от Сектор А, посоченият Сектор G на територията на община Хайредин държи низходящ тренд от 2016г. до края на изследвания период. Данните от графиката по-долу показват, че посоченият сегмент от икономиката снабдява икономиката с ниска добавена стойност.

По данни на НСИ, през 2020 г. на територията на общината развиват дейност общо 43 предприятия – най-много от всички икономически сектори.

ГРАФИКА 17: ПРИХОДИ, РАЗХОДИ И ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ (В ХИЛ.ЛВ.) ЗА СЕКТОР G ПО КИД В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН 2014-2020 Г.

Източник: НСИ

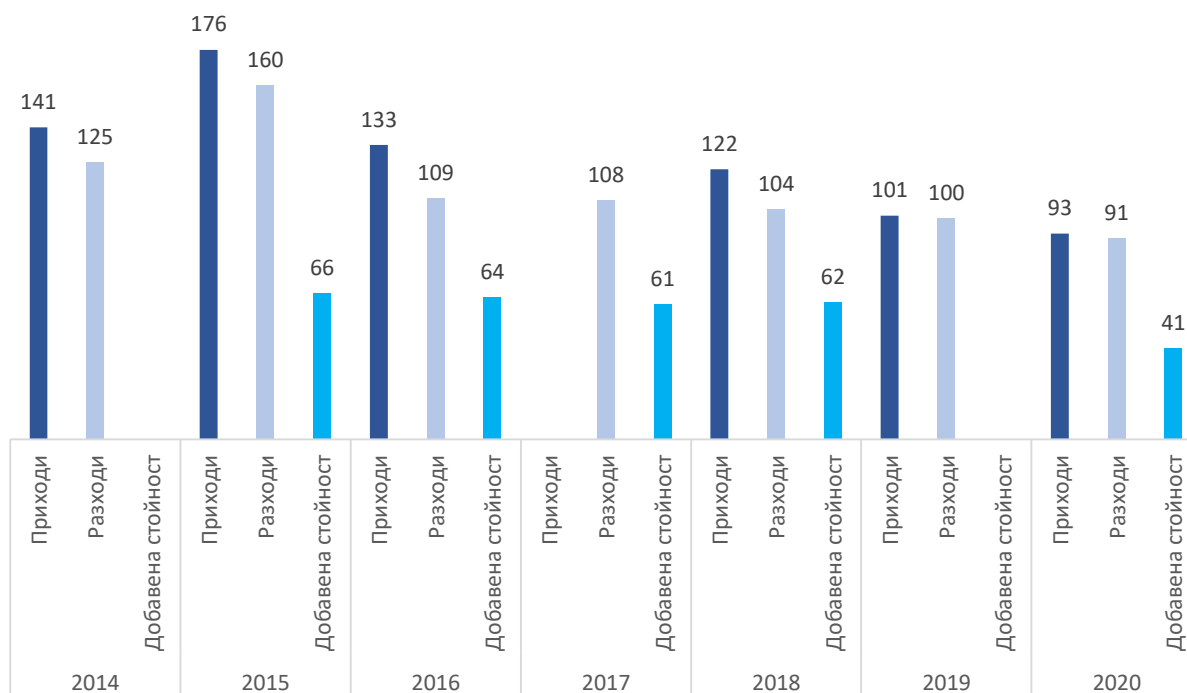
- **Сектор I – „Хотелиерство и ресторантьорство“**

Сектор I сочи низходящ тренд през анализирания период. Видимо е, че хотелиерството и ресторантьорството са слабо развити. По данни на НСИ към 2020 г., на територията на община Хайредин няма регистрирани хотели или други места за настаняване, което води и до липсата на регистрирани реализирани нощувки и съответно приходи от нощувки. Други причини могат да бъдат демографски, липса на добър туризъм, както и малък БВП на глава от населението.

По данни на НСИ към 2020 г., на територията на община Хайредин развиват дейност общо 6 предприятия от този сектор, като същите попадат в категория „рестантьорство“ имайки предвид факта, че в общината няма регистрирани хотели.

Въпреки това, добавената стойност на сектора е сравнително по-висока от предходно разгледаните.

ГРАФИКА 18: ПРИХОДИ, РАЗХОДИ И ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ (В ХИЛ.ЛВ.) ЗА СЕКТОР I ПО КИД В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН 2014-2020 Г.

Източник: НСИ

- **Сектори F, H, J, L, M, N и Q** – в община Хайредин се развива дейности в тези икономически сектори, като поради законови изисквания, детайлната информация за техните стопански показатели е конфиденциална през почти целия изследван период 2014-2020 г.
- **Сектори P, R и S** – по данни на НСИ, в община Хайредин не се развива икономическа дейност в тези сектори.

2.2. Основни изводи за икономическото развитие на Община Хайредин и препоръка за последващи проекти

Анализът показва, че **икономическата конюнктура на община Хайредин се характеризира като аграрна**. Този извод, наред с факта, че над 80% от общинската земя е земеделска, като общината разполага със значително по-голям процент земеделска земя от средното за страната, е предпоставка за продължаващо устойчиво развитие на селското стопанство и земеделието като двигател на икономиката в общината.

Могат да бъдат направени следните изводи относно развитието на икономиката в община Хайредин през периода 2014-2020 г.:

- Водещ отрасъл в икономиката на община Хайредин е селското стопанство, като сектор А – „Селско, горско и рибно стопанство“ реализира най-голям дял от приходите на предприятията в общината.
- Най-голям размер на приходите отчитат предприятията в сектор А – „Селско, горско и рибно стопанство“, следван от сектор Г – „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклет“, които отчитат приходи в около 4 пъти по-малък размер.
- Най-голям ръст на приходите от дейността на предприятията в общината за периода се отчита през 2017 г., след което се наблюдава рязък спад през 2018 г. и последващо бавно покачване на приходите до 2020 г.
- Първичният сектор в икономиката в община Хайредин е най-активно развитият чрез най-големият размер на приходи от продажби на предприятията в сектор А – „Селско, горско и рибно стопанство“.
- Вторичният сектор в икономиката в община Хайредин почти не е развит, като е представен основно чрез 3 предприятия в сектор С – „Преработваща промишленост“ и 3 в сектор D – „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия“ през 2020 г.
- Третичният сектор в икономиката в община Хайредин е представен основно чрез сектор Г – „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети“, в който развиват дейност най-много предприятия на територията на общината.
- Броят на предприятията в общината намалява общо за периода 2015-2020 г.
- Най-много предприятия в община Хайредин развиват дейност в сектор Г – „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклет“, следван от сектор А – „Селско, горско и рибно стопанство“.
- Двойно повече хора работят в обществения сектор в община Хайредин, отколкото в частния сектор.

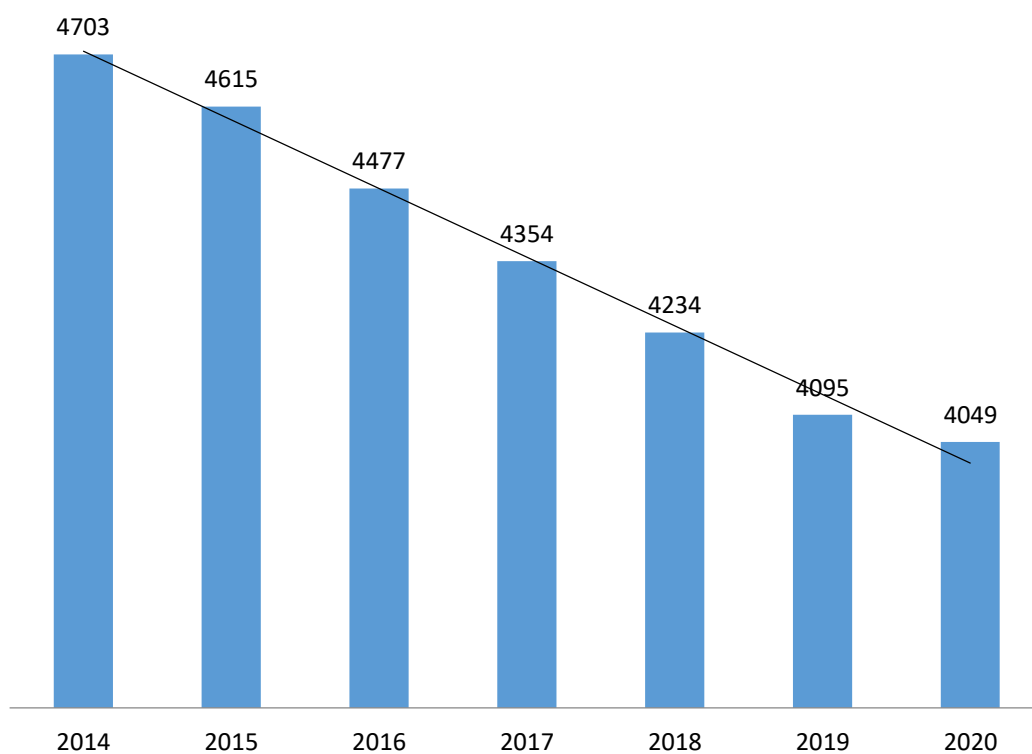
- Заплатите в общественния сектор в община Хайредин са по-ниски отколкото в частния сектор.
- През 2020 г. се отчита най-голям брой заети в общественния сектор, както и най-малък брой заети в частния сектор за разглеждания период 2014-2020 г., което вероятно се дължи на съкращения на персонал вследствие кризата, породена от COVID-19 пандемията.
- През 2020 г. няма регистрирани хотели и места за настаняване в община Хайредин по данни на НСИ.
- За периода 2017-2020 г., чуждестранни преки инвестиции в община Хайредин не са отчетени.

3. Развитие на социалната сфера и човешките ресурси

3.1. Демографска характеристика на територията

3.1.1. Брой и гъстота на населението

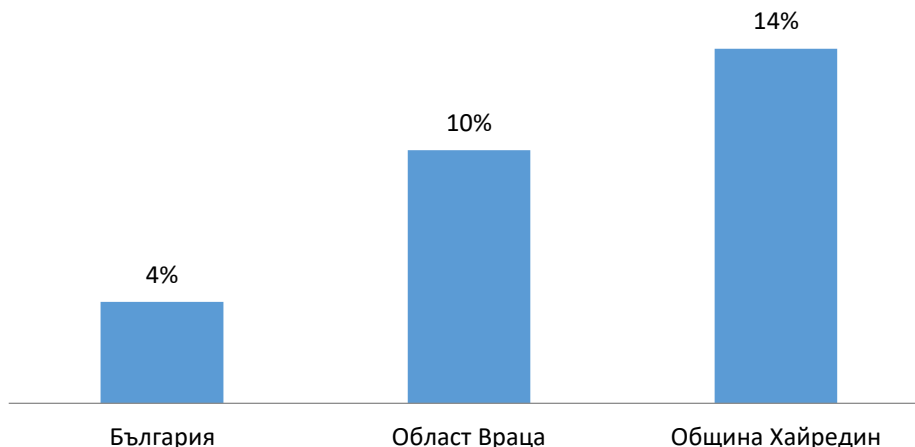
ГРАФИКА 19: ДИНАМИКА НА НАСЕЛЕНИЕТО НА ОБЩИНА ХАЙРЕДИН

Източник: Инфостат

Към 2020г., населението на община Хайредин наброява 4049 души, по данни на НСИ. От 2014 година насам се наблюдава стабилна тенденция за редукция на населението в общината, като то е намаляло, в абсолютни стойности, с 654 души, или близо 14%, за последните седем години. Тази тенденция продължава и през третото десетилетие на 21-ви век, като за 2021г., жителите на община Хайредин намаляват под психологическата граница от 4000 души – до 3888, като до 2030г. е възможно населението да се свие и под 3000 души, при запазване на настоящия темп на редукция.

ГРАФИКА 20: ПРОЦЕНТНА РЕДУКЦИЯ НА НАСЕЛЕНИЕТО

Източник: Инфостат

Като цяло, населението на община Хайредин следва общата тенденция на намаляване за област Враца и за цялата страна, като понижението е по-бързо от това за областта и страната. За България, в периода от 2014 до 2020 година, населението е намаляло с 4%, а в област Враца с 10%. Това показва, че населението на община Хайредин намалява по-бързо от средното и за област Враца, и за страната, което не е изненадващо предвид местоположението на общината в най-слабо развития регион в България – СЗР, както и много високото ниво на безработица, отчетено през последния планов период 2014-2020г.

Практически в общината ще се наблюдава намаление на населението, докато естествените социално-икономически процеси стабилизират демографската действителност до стойности, които да обезсърчат емиграция и да насърчат раждаемост.

Разпределението на населението по населените места в общината към 2020 година е както следва:

- село Ботево: 69 жители;
- село Бързина: 221 души;
- село Манастирище: 822;
- село Михайлово: 954;
- село Рогозен: 825;
- село Хайредин (Общински център): 1158 жители.

Прави впечатление, че общината няма градска част и не е моноцентрична от гледна точка на разпределение на населението, като 4 от 6-те села в административната единица разпределят сравнително равномерно 92,84 % от популацията.

3.1.2. Бракове, раждаемост и смъртност на населението – естествен прираст

През периода от 2014 година до 2020 година са сключени общо 51 брака в общината, и са настъпили 40 бракоразвода, като от таблицата по-долу е видно, че докато сключените бракове, като брой, запазват сравнително стабилни стойности, то при бракоразводите се вижда ясна тенденция на редукция през изследвания период.

ГРАФИКА 21: БРАКОВЕ И БРАКОРАЗВОДИ В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН 2014-2020 Г.

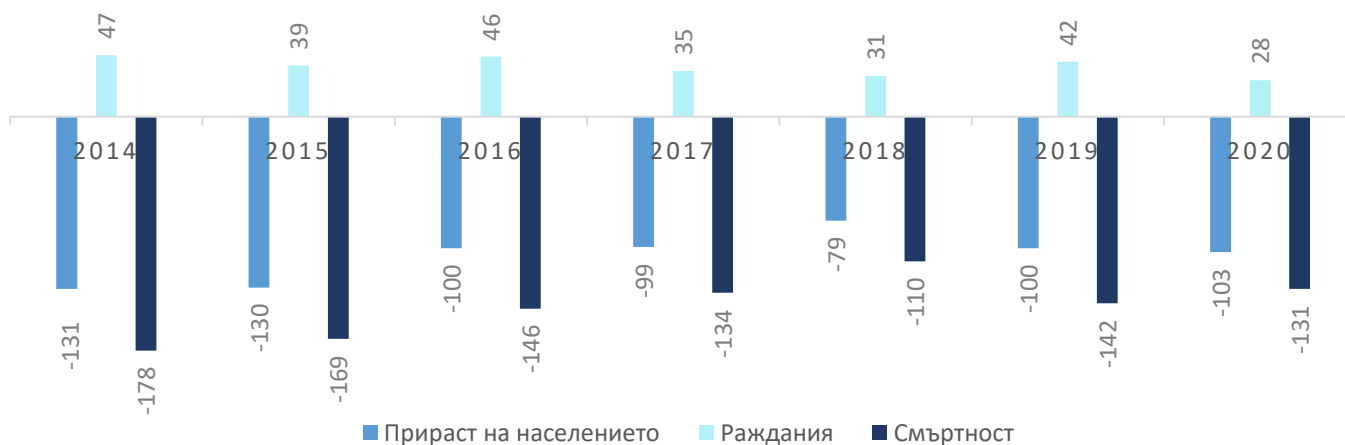
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Сключени бракове	7	7	9	6	6	11	5
Бракоразводи	11	6	5	7	5	3	3

Източник: Инфостат

Както в цялата страна, без каквито и да било изключения, и в община Хайредин естественият прираст е отрицателен от 2014 година насам, въпреки че в средата и края на периода 2014-2020г. се забелязва устойчиво подобрене. Наблюдава се редукция както на броя раждания, така и броя починали, което е пряко свързано и с намаляващото като цяло население. Големият брой починали жители се дължи, както ще се види по-долу в анализа, на подчертано застаряващата популация в Хайредин. Този показател отново съвпада с тенденциите в страната, а и не само – в цяла Европа (по-малко или повече) този процес се наблюдава на всякакво ниво.

В допълнение за периода в общината е имало само 2 случая (2015 и 2016г.) на починали новородени (под 1 годишна възраст).

ГРАФИКА 22: ЖИВОРОДЕНИ, ПОЧИНАЛИ И ЕСТЕСТВЕН ПРИРАСТ В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН 2014-2020 Г.

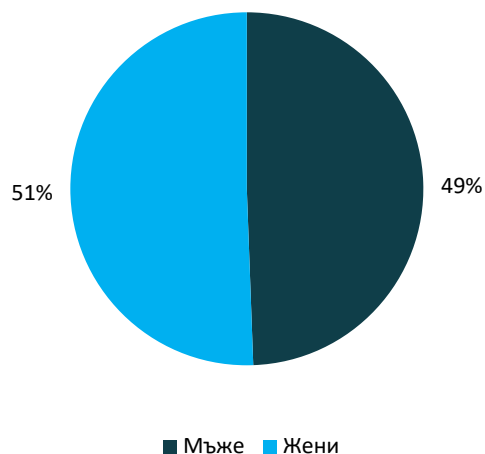

Източник: Инфостат

3.1.3. Полово-възрастова и етническа структура на населението

Към 2020 година, разпределението по пол на населението е следното: 51% жени и 49% мъже, или 2001 мъже и 2048 жени. Разпределението по пол в общината съвпада с това на национално ниво – 47.92% мъже и 52.08% жени.

ГРАФИКА 23: РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО ПО ПОЛ

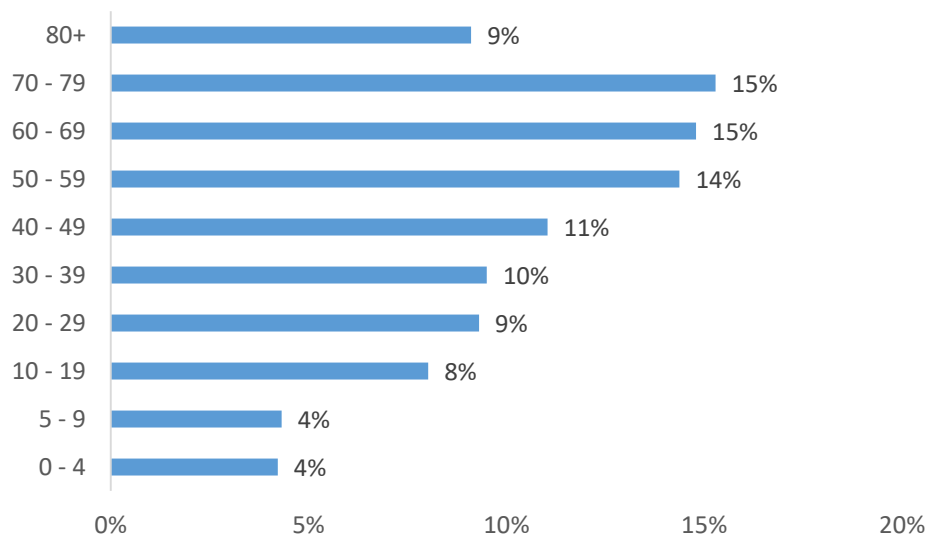

Източник: Инфостат

На следващата графика е представено разпределението на населението на община Хайредин по възраст, към 2020 година. Както бе засегнато и по-горе в настоящата част от изследването, населението на общината е застаряващо, като над 1/3 от жителите – общо 39% – са на възраст над 60 години. Децата под 10 годишна възраст съставляват едва 8% от населението на общината.

Населението в пиково-активна възраст (20-60г.) съставлява 44% от популацията в административната единица.

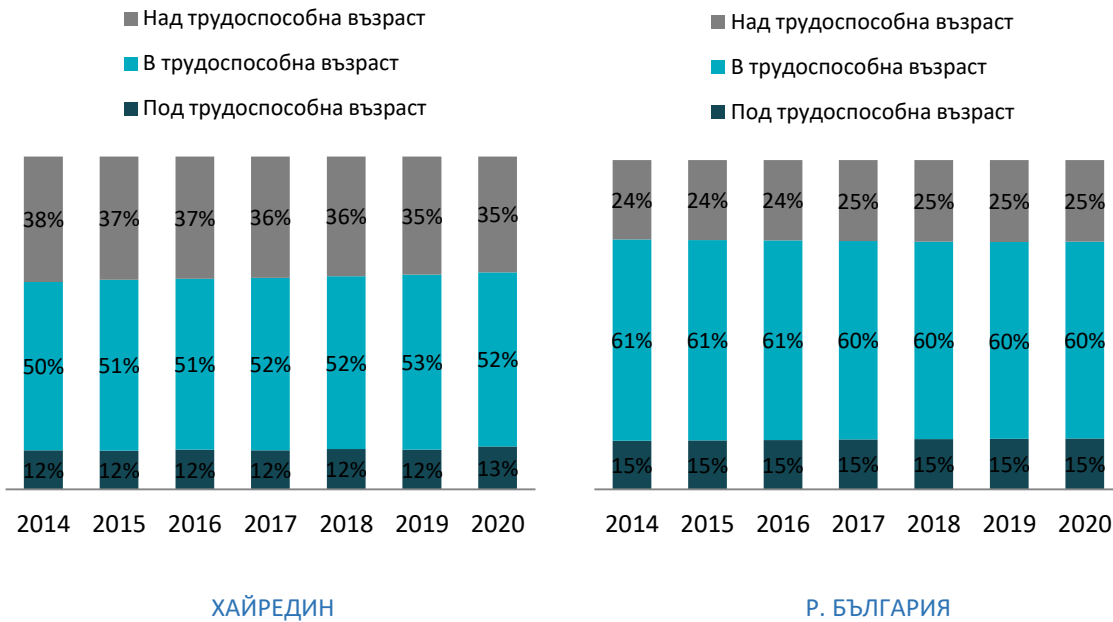
ГРАФИКА 24: РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО ПО ПОЛ ЗА 2020 Г.

Източник: Инфостат

Както се вижда от следващите две графики, населението на община Хайредин е по-застаряващо, в сравнение със средното за страната. Докато през 2020 година в България 60% от населението са били в трудоспособна възраст, в община Хайредин този процент е 52%. Средно за страната 15% от населението е в под трудоспособната възраст, а за общината – 13%. Хайредин има по-голям дял на населението в над трудоспособна възраст – 35% срещу 25% средно за страната.

ГРАФИКА 25: НАСЕЛЕНИЕ ПОД, В И НАД ТРУДОСПОСОБНА ВЪЗРАСТ В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН И НА НАЦИОНАЛНО НИВО

Източник: Инфостат

По данни от последното преброяване на населението през 2021 г., на въпроса за етническа принадлежност в община Хайредин не са отговорили 5 души. От отговорилите, 82.62% се определят като българи, което е с 10% по-малко от предишното преброяване през 2011 г., когато като българи са се определили 92% от населението на община Хайредин. Процентът на определящите се като българи в община Хайредин е по-нисък от този за община Враца (90%), и с малко по-висок от средния за страната (78.5%). Средният процент на самоопределящите се като българи в страната е спаднал със 6.5% за десет години, тоест в община Хайредин този процент е спаднал около двойно повече за същия период.

В община Хайредин едва 0.08% се самоопределят като турци, значително по-малко от общото за страната. Процентът на самоопределящите се като роми в общината е 15.4%, над три пъти по-висок от средния за страната и над два пъти по-висок от средния за област Враца, като се е увеличил двойно от 7.5% за десет години.

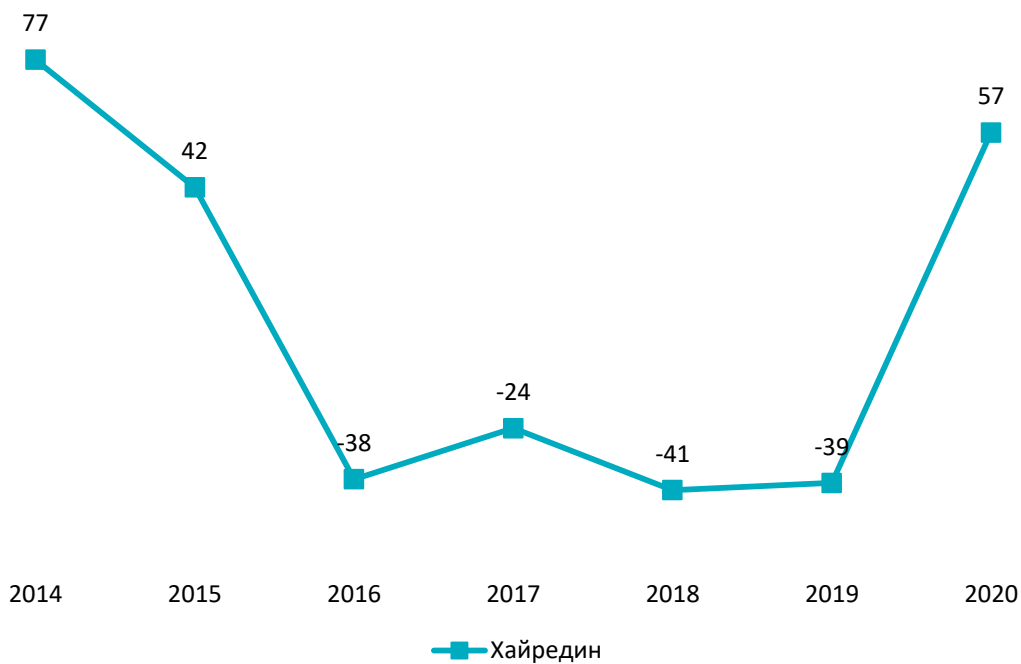
ТАБЛИЦА 11: РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО ПО ЕТНИЧЕСКА ПРИНАДЛЕЖНОСТ, 2021 Г.

Населено място	Общо	Българи	Турци	Роми	Други	Не се самоопределят	Не пожелали да отговорят
Общо за страната	6519789	78.51%	7.80%	4.09%	1.21%	0.24%	0.98%
Враца	152813	90.04%	0.28%	6.63%	0.29%	0.17%	0.90%
Хайредин	3901	82.62%	0.08%	15.38%	0.59%	0.10%	0.13%

Източник: НСИ

3.1.4. Механичен прираст на населението

ГРАФИКА 26: МЕХАНИЧЕН ПРИРАСТ НА НАСЕЛЕНИЕТО В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН

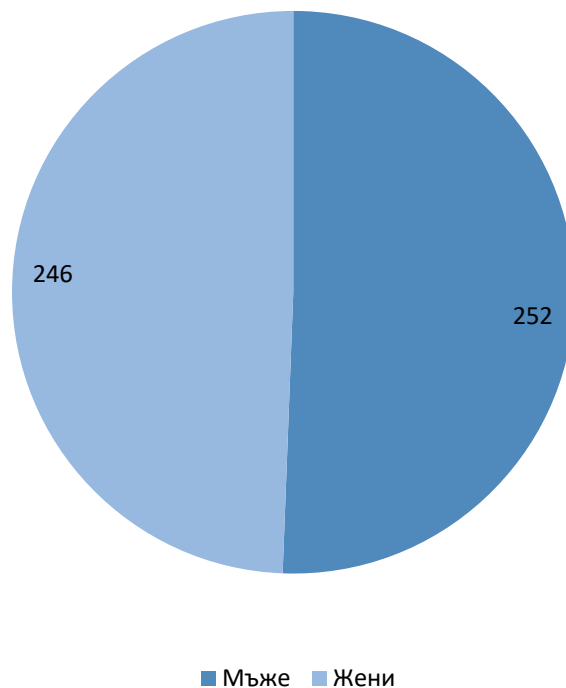
Източник: НСИ

Механичният прираст в община Хайредин варира силно през изследвания период, силно повлияван от социално-икономическата ситуация в областта, СЗР и страната като цяло. Средно, за седем годишния период от анализа, механичния прираст е положителен (увеличение от 4.85 души на година), редувайки години на положителен и отрицателен прираст, което прави прогнозируемостта на бъдещото развитие по този показател силно спекулативен.

Все пак, трябва да се отбележи, че през 2020 година се наблюдава значително увеличение на механичния прираст, както в областта, така и в община Хайредин. Това увеличение съвпада с общата за страната тенденция, на преселване от големите градове в по-малки населени места причинена от пандемията от COVID-19 и значително по-големият брой хора, имащи възможността да работят дистанционно или освободени от трудова заетост от пострадали икономически сектори.

3.2. Пазар на труда

ГРАФИКА 27: БРОЙ И ПОЛ НА РЕГИСТРИРАНИТЕ БЕЗРАБОТНИ В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН

Източник: ДБТ Козлодуй

Основните компоненти, характеризиращи пазара на труда, са заетост и безработица. За нуждите на оценката за състоянието се използват данни, предоставени от Бюро по труда Козлодуй, филиал Хайредин.

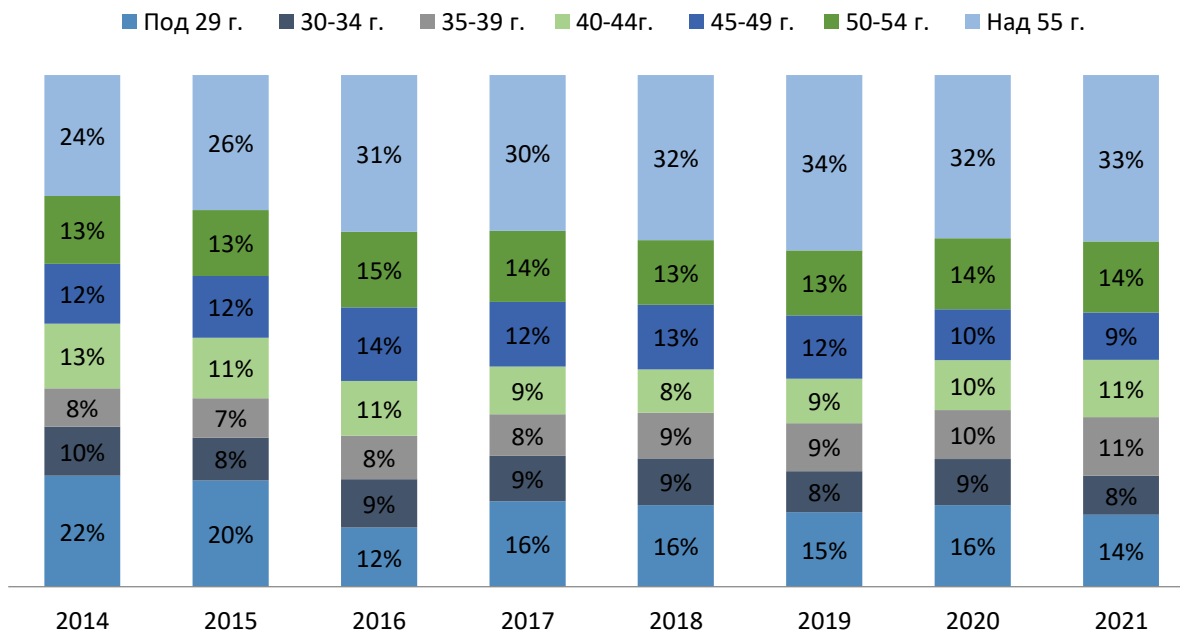
Според тези данни в Община Хайредин през 2021 г. регистрираните безработни лица са 498, от които почти 50% са жени.

70 от тях са на до 29 годишна възраст, а 162 са на повече от 55 години. Обявните работни места по програми и мерки за заетост и на първичен пазар на труда за 2021г. са общо 139, като заетите надхвърлят тази бройка и са 162.

През периода 2014-2021 година, процентът на безработни под 29 годишна възраст намалява от 22% на 14%. Наред с положителната тенденция при младите, се наблюдава увеличение при дялът на безработните над 55 години – с 9%.

През 2021 г. нивото на безработица е 38.28%, което е най-ниското ниво на безработица в община Хайредин от 2014 година насам, когато са били регистрирани 1000 безработни и ниво на безработица 76.86%.

ГРАФИКА 28: РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА БЕЗРАБОТНИТЕ В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН ПО ВЪЗРАСТ 2014-2020 Г.

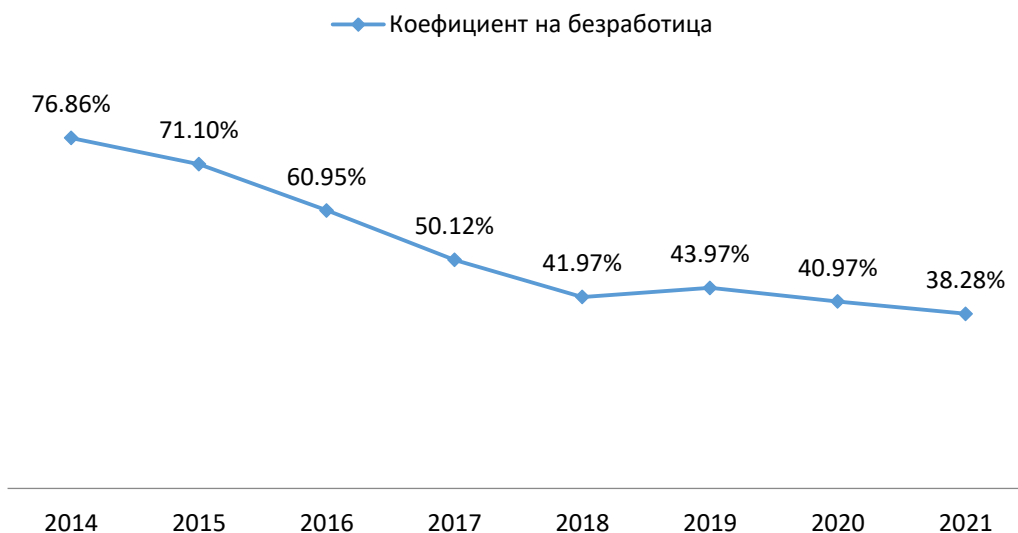

Източник ДБТ Козлодуй

Община Хайредин има около три пъти по-високо ниво на безработица за 2021г. от област Враца (10.3%) и Северозападен район на планиране (13.2%). Сравнено със стойността на безработицата за цяла България, която е 5.2%, разликата е над седемкратна.

Същевременно, участниците в анкетното проучване⁸, проведено по време на изготвянето на ПИРО, посочват продължителната безработица като основен социален проблем в общината – 86% от тях са избрали този отговор.

ГРАФИКА 29: КОЕФИЦИЕНТ НА БЕЗРАБОТИЦА В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН 2014-2020

Източник: ДБТ Козлодуй

В ОПР 2014-2020 г. са били заложили няколко проекта, свързани с пазара на труда. От тях са изпълнени проект „Квалификация и преквалификация на безработни лица в съответствие с пазара на труда“, чрез който са се провели 9 курса за безработни лица, и редица проекти за субсидирана заетост.

⁸ Обобщение на всички резултати от анкетното проучване може да се види в приложение 5 към настоящия План.

3.3. Здравеопазване

На територията на Община Хайредин съгласно данни на Инфостат, към настоящия момент няма регистрирани лечебни заведения за болнична и извънболнична помощ, от всякакъв вид.

Здравната грижа за населението се осъществява от 2 лекари, 1 лекар по дентална медицина и 6 медицински специалисти по здравни грижи. Практика от 2-та програмни периода до днес е няколко пъти в годината да се организират посещения на лекари-специалисти, които извършват прегледи и изследвания.

ТАБЛИЦА 12: ПЪРВИЧНА МЕДИЦИНСКА ПОМОЩ (ЛИЧНИ ЛЕКАРИ) И ЛЕКАРИ ПО ДЕНТАЛНА МЕДИЦИНА В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН

Юридическо лице	Рег.№ на лекарската практика	Управител и адрес в общината	Лекари, работещи към юридическото лице
ЕТ „Д-р Олимпия Димова“	0635111001	Д-р Олимпия Димова Димова, с.Хайредин, „Общински медицински кабинети“	Д-р Олимпия Димова Димова
„Индивидуална практика за първична извънболнична медицинска помощ – д-р Дойчин Дойчинов“ ЕООД	0635111003	Д-р Дойчин Драгомиров Дойчинов, 1. с.Рогозен, ул. „Христо Ботев“ №15, 2. с. Михайлово, 3. с. Манастирище, 4. с. Хайредин, ул. „С.Дицов“ №15.	Д-р Дойчин Драгомиров Дойчинов
„Д-р Ванюша Кръстева Воденичарска“	0635112001	Д-р Ванюша Кръстева Воденичарска, с.Хайредин, Здравна служба	Д-р Ванюша Кръстева Воденичарска

Източник: РЗИ Враца

Общината се обслужва от ФСМП (филиала на Спешна медицинска помощ към ЦСМП Враца) гр. Оряхово (с. Ботево), гр. Бяла слатина (с. Бързина и с. Рогозен) и ФСМП Козлодуй (с. Хайредин, с. Манастирище и с. Михайлово), в съответствие със съответната близост на посочените населени места в общината. Времевия изохрон на достигане от ФСМП до селата е средно, между 25 и 40 мин.

Към днешна дата в община Хайредин има 4 функциониращи аптека съгласно Регистърът на аптеките в България.

ТАБЛИЦА 13: АПТЕКИ В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН

Юридическо лице	Управител	Населено място	Адрес
АГТТ „П.Павлова“	Павлина Тодорова Павлова – Петрова	с. Хайредин	ул. „Г. Димитров“ № 111
А-ка „Здравец 1“	Пепа Младенова Христова	с. Михайлово	ул. „Г. Димитров“ № 23
„Марлея“ ЕООД	Маргарита Петкова Балевска	с. Хайредин	ул. „Г. Димитров“ № 8
ЕТ „КИММ – 91 – Камелия Гълъбова“	Камелия Младенова Гълъбова	с. Хайредин	ул. „Дафинка Чергарска“ № 7

Източник: Регистър на аптеките в България

В община Хайредин има функционираща Детска ясла към ОДЗ „Славейче“, която да удовлетворява нуждите на жителите и семействата в общината. Местата в здравното заведение са напълно достатъчно да удовлетворят потребностите на населението.

ТАБЛИЦА 14: СТРУКТУРА НА ЗДРАВНАТА ГРИЖА ЗА ДЕЦА В ДЕТСКИ ЯСЛИ В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН

	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21
Деца	9	12	12	13	11	7	6
Места в ДЯ (бр.)	16	12	20	25	25	25	16
Групи (бр.)	1	1	1	1	1	1	1

Източник: Инфостат

Като много малка община без градска част, населението на общината има затруднен достъп до медицинска помощ и необходима лекарска помощ се получава в близките градове. Хайредин, като административна единица има общинско участие в капитала на МБАЛ „Христо Ботев“ АД – гр. Враца (1,421 %), като лицето представляващо общината в органите за управление и контрол на търговското дружество е кмета на Хайредин.

Основните проблеми на здравето на населението в общината произтичат предимно от заболявания, свързани със застаряване на населението и с широкото разпространение на рисковите фактори, породени от стила на живот на населението. Ромското население в общината няма добра здравна култура.

3.4. Образование

3.4.1. Предучилищно образование

По данни на НСИ, от 2013 г. насам, на територията на община Хайредин функционира една детска градина – Обединено детско заведение „Славейче“ и филиали. В инфраструктурно отношение, ОДЗ „Славейче“ е в сравнително добро състояние, но филиалите в селата Михайлово, Манастирище и Рогозен имат нужда от ремонт.

ТАБЛИЦА 15: СТРУКТУРА НА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН (2014 – 2021)

	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21
Деца	108	106	97	112	116	119	121
Места в ДГ (бр.)	250	150	150	150	206	255	250
Групи (бр.)	7	6	6	6	8	7	7
Преподаватели	13	13	12	13	13	13	13

Източник: Инфостат

От таблицата по-горе се забелязва, че делът на децата от 2016/17 учебна година, записани в ОДЗ „Славейче“ и неговите филиали, нараства, което е положителен признак за бъдещото възрастово заместване в общината. Свободните места в групите са 2 пъти повече през последните 2-3 години от изследвания период, което е предостатъчно да обезпечи бъдещо нарастване на търсенето на този вид общински, публични услуги.

По отношение на обезпечеността на предучилищното образование с персонал, групи и места в детски градини, община Хайредин показва много добри резултати. Дори в максимално натоварените години, каквито са учебните 2019/20 и 2020/2021г., средно, на преподавател се падат по 17-18 деца, което е с 30-40% по-ниско от детските градини в по-големите населени места. Това прави образователния процес по-лек за учителите и по-полезен за подрастващите, поради по-голямото внимание и грижи, което те ще получават.

Обезпечено е пътуването на учениците в задължителна училищна възраст и на 5 и 6 – годишните деца от подготвителните групи на детските градини преди постъпване в първи клас.

През 2018-2020 година Община Хайредин е изпълнила проект за ремонт и реконструкция на ОДЗ „Славейче“, като:

- ремонт на покрива на детска градина в с. Бързина;
- изграждане на Видеонаблюдение в ДГ „Славейче“.

3.4.2. Начално, прогимназиално и гимназиално образование

Съгласно регистъра на институциите в системата на предучилищното и училищното образование на МОН, на територията на общината функционират 2 училища:

- Средно училище „Васил Воденичарски“, с. Хайредин;
- Основно училище „Горан Червеняшки“, с. Михайлово.

ТАБЛИЦА 16: ОБРАЗОВАТЕЛНА СТРУКТУРА НА УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН (2014-2021)

	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21
УЧАЩИ							
I - IV клас	107	105	113	128	114	118	121
V - VIII клас	134	135	121	82*	76*	77*	250*
IX - XIII клас	18	113	0	0	0	0	105**
Учащи за II-ра и III-та степен проф. квалификация	95	95	106	125	93	101	105
Напуснали I- VIII клас	13	6	4	10	8	16	-
ПРЕПОДАВАТЕЛИ							
I - IV клас	9	8	11	10	9	15	15
V - VIII клас	12	13	16	12*	12*	12*	18*
IX - XIII клас	8	7	9	6**	6**	0	6**
САМОСТОЯТЕЛНИ ПАРАЛЕЛКИ В ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНИ, СПЕЦИАЛНИ И ПРОФЕСИОНАЛНИ У-ЩА							
I - IV клас	7	7	7	8	4	8	8
V - VII клас	0	0	0	5	3	5	6
V - VIII клас	8	8	8	0	0	0	0
VIII - XII клас	0	0	0	-	-	-	5
IX - XIII клас	1	6	-	0	0	0	0
Паралелки за II-ра и III-та степен проф. квалификация	5	5	6	6	5	5	-
ЗАВЪРШИЛИ							
Основно образование	73	35	66	30	25	17	-
Средно образование	15	11	16	26	-	18	-
Професионална к-ция	-	-	20	24	16	36	-

Източник: Инфостат

*да се чете V – VII клас; ** да се чете VIII - XII клас; - да се чете „няма данни“

От гореизложената статистика се вижда, че въпреки квалификацията си като малка, селска община, Хайредин предлага добро и вариативно училищно образование на своята

територия, обезпечено с достатъчен брой преподавателски персонал, които към 2020/21 учебна година е най-висок от всички други години в изследвания период 2014-2021г.

Въпреки това е видно, че за този сравнително кратък 7 годишен период, образованието в общината претърпява нееднократни метаморфози, състоящи се в закриване и откриване на паралелки и обучаване в съответни степени на образованието. Наблюдава се редуциране на децата, завършващи основно образование, сравнителна стагнация на завършващите средно образование и повишение на придобиващите II-ра и III-та професионална квалификация. В тази връзка, в община Хайредин желаещите да придобият такава квалификация имат възможност за професионално образование по следните професии:

- Готвач, със специалност Производство на кулинарни изделия и напитки;
- Оператор информационно осигуряване, със специалност Икономическо информационно осигуряване.

От населените места на общината до СУ „Васил Воденичарски“ с. Хайредин, учениците се извозват с 5 училищни автобуса. Столовото хранене е осигурено за учениците до VII клас включително.

Важно е Община Хайредин да насочи усилията си за запазването на гимназията като единственото средно учебно заведение, като се търсят възможности за професионални паралелки, съобразно нуждите на общината.

През 2018-2020 година Община Хайредин е изпълнила проект за ремонт и реконструкция на СУ „Васил Воденичарски“ в с. Хайредин с извършени строително-ремонтни дейности, доставено оборудване и обзавеждане и др. Извършени са и други дейности за обновяване на образователните обекти в общината през 2014-2020 г., като:

- Изграждане на WiFi система СУ Хайредин;
- Доставка на лаптопи, мултимедия, и др. компютърни конфигурации за образователните обекти и др.

През 2019-2020 г. Община Хайредин изпълнява и проект за изграждане на спортна площадка за комбиниран спорт в двора на ОУ „Горан Червеняшки“, с. Михайлово, който предвижда демонтаж на асфалтова настилка с площ 29x16м за направа на спортна площадка за 3 вида спорт – футбол, баскетбол и хандбал.

Въпреки реализацията на тези проекти се отчита текуща необходимост от продължаване на инвестициите за ремонт на обектите от образователната инфраструктура в общината, както и доставка на специализирано оборудване и обзавеждане:

- Филиалите на ДГ „Славейче“ в селата: Михайлово, Манастирище и Рогозен.
- ОУ „Горан Червеняшки“ с.Михайлово.

3.5. Социални услуги

Бедността е един от факторите за социалното изключване на част от населението (категории лица като безработните и особено продължително безработните, пенсионерите с ниски доходи, многодетни семейства и др.). Към социално изключване са податливи и лицата с физически и умствени увреждания. По данни към 2011⁹ г. броят на лицата с увреждания в община Хайредин е 360 души. Това е 7,2% от общия брой на населението. Този показател за общината е по-висок от съответния за страната (6,31%) и по-нисък от този за Северозападния район (8,08%). Това е резултат от демографската структура на населението, от средната заболяемост при болести, които водят до определени увреждания, условията за живот и др. Община Хайредин е част от Северозападния район с най-високо ниво на бедност от всички райони в България и Европейския съюз. В общината има живеещи в затруднено материално положение и бедност и отчитайки възрастовите, образователните и етническите характеристики на населението, е логично, че техният брой е значителен.

По данни на ДСП – Козлодуй, през 2020 г. в община Хайредин са подпомогнати 171 лица и семейства с ежемесечни помощи по реда на Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане, като броят им намалява с годините – през 2017 г. е бил 232.

Във връзка с решаване на проблемите на социалното включване, в общината са се реализирали редица проекти, като основната част от тях се финансира по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“. Основната част от проектите, реализирани от Община Хайредин през периода 2014-2020 г., са в социалната сфера и са финансирани и реализирани именно по ОПРЧР, както следва:

- „Независим живот за жителите в Община Хайредин“, приключил през 2016 г.;
- „В помощ на жителите в община Хайредин“, приключил през 2021 г.;
- „Патронажна грижа + в Община Хайредин“, приключил през 2022 г.;
- „Патронажна грижа + в Община Хайредин“, стартирал през 2022 г., приключващ на 09.01.2023 г.

⁹ По-нови данни относно броят на лицата с увреждания не са публикувани към момента на изготвяне на ПИРО

Освен тях, са реализирани и следните проекти за превенция ранното отпадане от училище и насърчаване на социалното включване:

- Проект „Подкрепа за успех“ - ОУ „Горан Червеняшки“, с. Михайлово;
- „Проект „Образование за утрешния ден“ – СУ „Васил Воденичарски“ с. Хайредин“;
- Проект BG05M2OP001-2.011-0001 финансиран по ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 - 2020 г. „Подкрепа за успех“ – СУ „Васил Воденичарски“ с. Хайредин;
- НП „Занимания по интереси“ – СУ „Васил Воденичарски“ с. Хайредин.

Необходимо е да се предвидят действия, насочени към лицата от ромската етническа група и по-конкретно към подрастващите, тъй като е преценено, че повишаването на образователното равнище на децата от този етнос е една от приоритетните мерки на политиката за тяхното интегриране. Осигуряването на достоен начин на живот на определени рискови групи от населението е от особена важност за общината. В изпълнение на своята социална политика Община Хайредин активно работи за осигуряване на по-добри и достойни условия на живот и възможности за социално включване на групите в социален риск, като мобилизира всички ресурси – човешки и материални. Съобразявайки се с изискванията за изграждане на достъпна среда за хората с увреждания, Община Хайредин и Общинския съвет създават условия за достъп на хора с увреждания до обектите за публично ползване, получаване на необходимата за тях информация или административни услуги. В Община Хайредин има институции и социални дейности и услуги, които подпомагат процеса на социално включване на рисковите групи и подобряване на условията на живот за тях. В общината целенасочено се работи със социално уязвимите групи.

В община Хайредин специализираните институции и предлаганите социални услуги са:

- **Дом за възрастни хора в с. Хайредин**, създаден в 1957 год., който е специализирана институция (финансирана от държавата) от пансионен тип, в който хората са отделени от своята домашна среда. Съгласно Регистър на видовете социални услуги, финансирани от държавния бюджет, наличен на интернет страницата на Агенция за социално подпомагане, капацитетът на Дома е 60 души. Сградата не е основно ремонтирана или преустройвана от въвеждането ѝ в експлоатация. Правени са през годините само козметични и текущи ремонти. Разработен е проект за основен ремонт и преустройство през 2009г., но досега Община Хайредин не е успяла да осигури външно финансиране. През 2016 г. са вложени инвестиции за доставка на парен котел, както и подмяна на радиатори през 2017 г. В ОПР 2014-2020 г. е бил

заложен проект за „Основен ремонт, въвеждане на мерки за енергийна ефективност и обновяване на материално-техническата база на Дом за стари хора с. Хайредин“, както и индикатор за увеличаване капацитета на дома на 120 души, но не са реализирани. Въпреки тежкото състояние на сградата и трудните условия при които се работи, персоналът успява да полага необходимите грижи за възрастните хора. Идентифицирана е необходимост от ремонт на дома.

- **Защитено жилище за младежи с умствена изостаналост** – с проект „Преустройство на бивше кметство в дом за младежи – Защитено жилище“, финансиран от Социално-инвестиционния фонд през 2008 г. е изградено Защитено жилище в с. Манастирище. Съгласно Регистър на видовете социални услуги, финансирани от държавния бюджет, наличен на интернет страницата на Агенция за социално подпомагане, капацитетът на жилището е 6 души. С проект по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ през 2010- 2011 г. „Приятел в училище – приятел в живота“ са предоставени комплекс от индивидуално насочени социални, рехабилитационни и образователни услуги на лицата от Защитеното жилище. През 2018 г. са изпълнени дейности за доставка на технически средства и изграждане на видеонаблюдение в жилището, а през 2020 г. са доставени различни обекти за стопански инвентар. В ОПР 2014-2020 г. е бил заложен проект за „Ремонт на пенсионерски и младежки клубове, защитено жилище и обновяване на материално-техническата база“, но ремонт на защитеното жилище все още не е извършван, а необходимостта му нараства с годините.
- **Домашен социален патронаж** - социална услуга в общността, обслужва всички населени места и с капацитет 100 места. Услугата е добре развита и се наблюдава стабилно потребление от хората в пенсионна възраст. С оглед застаряване на населението и увеличаване на относителния дял на възрастните хора в общината, прогнозите са, че ще има по-голяма необходимост от тази услуга, което налага необходимостта от търсене на средства и възможности за увеличаване капацитета на ДСП и разширяване обхвата на социалните услуги, които той предлага. Идентифицирана е необходимост от ремонт на Домашен социален патронаж в с. Михайлово.
- **Обществената трапезария** е социална услуга в общността, насочена към задоволяване на потребностите от храна на хора, които не могат да си я осигурят сами. Краен бенефициент на този вид услуга могат да бъдат всички самотни, възрастни хора с ниски доходи, лица с трайни увреждания, лица и семейства на месечно подпомагане, деца сираци, които не са в състояние да

осигуряват сами жизнените си потребности. Проект „Създаване на обществена трапезария“ е изпълнен от Община Хайредин в периода 2015-2016 г.

- **Социалната услуга в общността „Личен асистент“** подпомага и разширява възможностите за подобряване качеството на живот на хората от уязвимите групи и техните семейства. В Община Хайредин тя стартира през 2010 г. с изпълнението на Проект „Подкрепа за достоен живот“, осъществяван с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси 2007-2013г.“, по който Община Хайредин е партньор. За ползватели на социалната услуга „Личен асистент“ могат да кандидатстват лица с увреждания и тежко болни самотни хора, като услугата подпомага постигането на социалната им адаптивност. Качествената грижа в семейна среда създава възможност за намаляване на броя на настанените в специализирани институции хора с увреждания. По програмата работят 36 лица като полагат грижи за 38 лица в неравностойно положение, живеещи на територията на Общината. До януари 2023 г. в общината ще се изпълнява проект „Патронажна грижа + в Община Хайредин“, стартирал през 2022 г.

В настоящия програмен период 2021-2027 г. община Хайредин оценява нуждата за изграждане на следната инфраструктура за предлагане на социални услуги:

- Изграждане на Център за подкрепа на личностното развитие.
- Изграждане на Център за социална рехабилитация и интеграция.
- Изграждане на Дневен център за лица с увреждания и техните семейства.
- Изграждане на Център за грижа за пълнолетни лица с психични разстройства.
- Изграждане на Център за грижа за пълнолетни лица с интелектуални затруднения.
- Изграждане на Център за грижа за пълнолетни лица с деменция.
- Изграждане на Център за резидентна грижа за възрастни хора в невъзможност за самообслужване с потребност от постоянни медицински грижи.
- Изграждане на Общностен център за ранно детско развитие.
- Изграждане на Център за резидентна грижа за лица в надтрудоспособна възраст.

3.6. Културни дейности

Община Хайредин има богат културен календар, който се актуализира ежегодно.

Основен двигател на културните дейности в общината са читалищата, като на територията има изградени пет читалища, съгласно Публичен регистър на народните читалища (подробна информация за тях е представена в следваща точка по-долу). Техният брой е 5 и всички те са регистрирани по Закона за народните читалища. Използват сграден фонд, който е общинска собственост.

- **Читалище „Просвета“ – с. Хайредин:** Читалището е основано на 01.11.1909 г. От 1973 г. се помещава в монолитно сграда, заемаща площ от около 500 кв.м. Салонът за изява разполага с 460 места и голяма сцена. Едни от основните културно-просветни средища, читалищата създават възможности за съхраняване на културните обичаи и традиции, обогатяват и развиват библиотечна дейност и разнообразно любителско творчество – художествена самодейност.
- **Читалище „Просвета“ – с. Рогозен:** Читалището е основано през 1925 г. от около 20 жители от село Рогозен прогресивни хора и учители. Дом е на следните художествени школи:
 - Женска певческа група;
 - Група за изворен фолклор-Коледари;
 - Духова музика;
 - Детски танцов състав;
 - Ромски танцов състав;
 - Театрален колектив.
- **Читалище „Съзнание – 1912“ – с. Михайлово** е учредено на 15.01.1912 г. и се е помещавало в различни сгради. През 1956-57 г. е направена една пристройка към училищния салон, който е предоставен за библиотека и репетиционна зала. През 1976- 77 г. със средства от самооблагане на населението и от бившия окръжен съвет на изкуството и културата – Враца и с доброволен труд от населението е направена нова пристройка и от 1978 г. читалището функционира в днешната сграда.
- **Читалище „Светлина“ – с. Манастирище** е основано на 28 март 1928 г. от будни жители на с.Манастирище. В новата сграда читалището се помещава от 1978 г. В читалището се помещават следните художествени школи:
 - Детска танцова група;
 - Младежка танцова група;
 - Детска певческа група;

- Женска певческа група;
- Театрална група.
- **Читалище „Обнова“ – с. Бързина.**

Читалищните сгради се нуждаят от основни и текущи ремонти и изграждане на достъп за хора с увреждания. Пред всички читалища стои въпросът за енергийна ефективност, саниране на сградите, подменяне на дограмата. Общината заедно с читалищните ръководства трябва да положат усилия за обновяване на материално-техническата база, реконструкция и ремонт на сградния фонд за превръщането на читалищата в притегателни центрове за населението.

В тази връзка в ОПР 2014-2020 г. е бил заложен проект „Ремонт на читалищата в община Хайредин, модернизиране на материално-техническата база и въвеждане на мерки за енергийна ефективност“, но същият не е реализиран в предвидения период.

В читалищата има сформирани фолклорни певчески и танцови колективи, които ежегодно участват в организирани фестивали на народното творчество на национално ниво. Изяви на творческите колективи има на всички местни събори и общински празници. Възпроизвеждат се обичаи като: Коледари, Бабинден, Лазарица и др. Читалищата са основните институции, с чиято помощ се реализират годишните мероприятия на Общинския културен календар (включва националните празници и празниците на всяко населено място). Читалищата организират концерти, изложби, дни на самодееца. В с. Манастирище се провеждат пролетни празници „Приеми духа на миналото, съхрани го и го предай на поколенията“.

За няколко поредни години в сърцето на с. Хайредин се организира обичайният фестивал „С вяра, надежда и любов“, който се провежда годишно от общината и читалище „Просвета“. В културната демонстрация вземат участие фолклорни обединения, групи и различни самодейни състави от над 20 читалища от областите Враца, Монтана и Плевен.

В с. Рогозен се организира фестивалът под наслов „Заедно ще се чуем по-високо, по-широко, по-далеко“. В общинския център Хайредин, с. Михайлово, с. Рогозен и с. Ботево функционират пенсионерски клубове. Клубът в с. Михайлово е бил реновиран през 2015 г., като част от ОПР 2014-2020 г.

В ОПР 2014-2020 г. е бил заложен проект за ремонт на читалищата в община Хайредин, модернизиране на материално-техническата база и въвеждане на мерки за енергийна ефективност, който към момента не е изпълнен и нуждата от подобен ремонт остава актуална.

3.7. Спорт

В общината има регистрирани три футболни клуба¹⁰ – „Ботев-Рогозен“ (с. Рогозен), „Огоста-Хайредин“ (с. Хайредин) и „Манастирище 2020“ (с. Манастирище). Провеждат се конни състезания, към общината има и регистриран клуб по лакрос – „Огоста“. По река Огоста има условия за спортен риболов.

От 2017 г. до момента се провежда „Мъжки футболен турнир за купата на Община Хайредин“, организиран съвместно с Областен съвет на БФС гр. Враца, в който вземат участие осем отбора от района. Проведен е и спортен празник по случай европейския ден на спорта под наслов „Спортът е за всички!“

През 2017 г. е проведен мъжки футболен турнир за купата на Община Хайредин „Спортът е за всички!“, организиран съвместно с Областен съвет на БФС гр. Враца, в който вземат участие осем отбора от района. Проведен е и спортен празник по случай европейския ден на спорта.

През 2022 г. отново под егидата на БФС се провежда футболен турнир в община Хайредин с участието на четири отбора. Участниците получават купи и медали според класирането им, както и маркови топки, с които се играе в елита.

В периода 2014-2020 г. Община Хайредин е изпълнила дейности за ремонт/изграждане на обекти от спортната инфраструктура, както следва:

- Изграждане на спортна площадка за комбиниран спорт в двора на ОУ „Горан Червеняшки“, село Михайлово (в процес на изпълнение до 2020 г.);
- Изграждане на спортни площадки в с. Хайредин и с. Манастирище;
- Ремонт на съблекални в стадион на с. Михайлово и с. Рогозен;
- Изграждане на съблекалня в стадион на с. Хайредин;
- Доставка на техника в спортна зала и др.

3.8. Обобщение – идентифицирани позитиви, проблеми и нужди

По отношение на човешките ресурси и социалната сфера, община Хайредин се характеризира с:

Позитиви:

- Положителен усреднен механичен прираст на населението;

¹⁰ Министерство на младежта и спорта – регистър на спортните клубове в България

- Добре устроено предучилищно и училищно образование;
- Наличие на професионални направления в образованието;
- Богат културен календар и активни читалища;
- Активност в най-популярния спорт в България.

Проблеми и нужди:

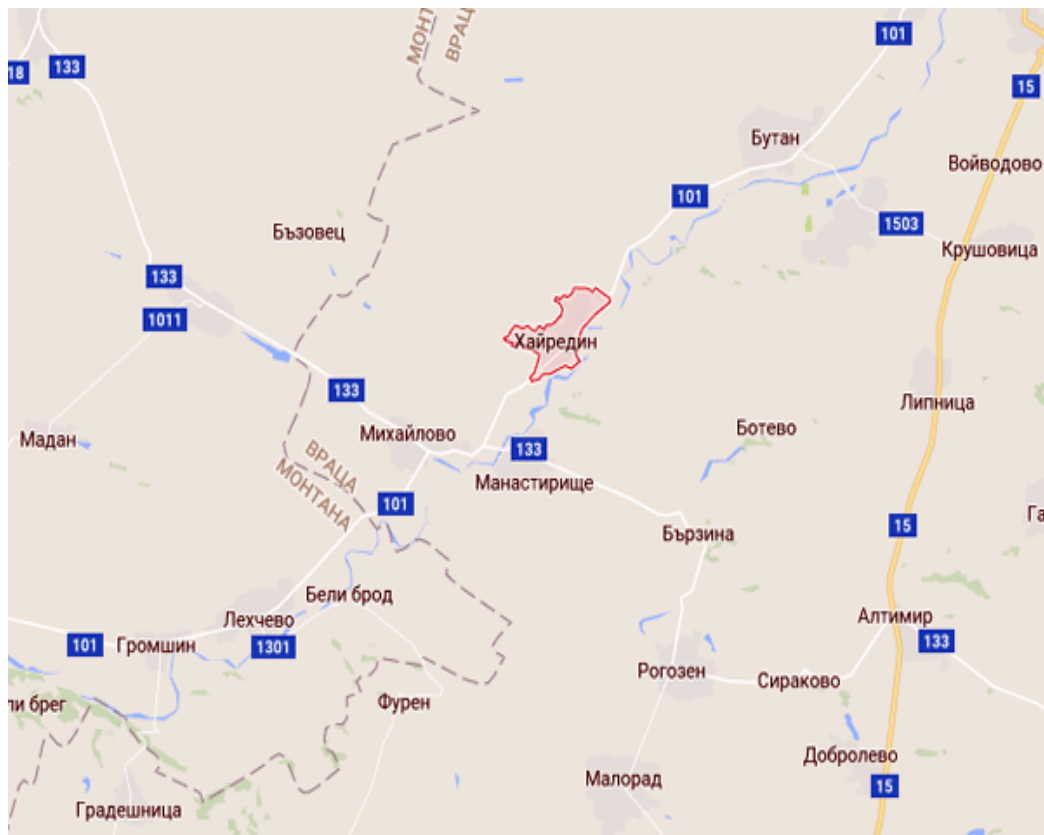
- Намаляване и застаряване на населението, отрицателен естествен прираст;
- Много висока безработица;
- Липса на местно звено за здравеопазване;
- Нестабилна образователна система между 5-ти и 12-ти клас;
- Нужда от изграждане на широка гама нова социална инфраструктура.

4. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията

4.1. Транспортна инфраструктура и пътна мрежа

4.1.1. Общинска пътна мрежа

ФИГУРА 8: КАРТА НА ПЪТНАТА МРЕЖА В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН

Източник: Citybuild

През територията на община Хайредин не преминават автомагистрала, както и пътища от първи и втори клас. Територията ѝ се пресича от два третокласни пътя от републиканската пътна мрежа. Най-близките пътища от първи и втори клас са Републикански път II-15 (от Враца през селата Борован, Алтимир, Липница за Мизия и Оряхово), разположен в близост до югоизточната граница на общината, с който има пряка транспортна връзка чрез Републикански път III-133 - Рогозен-Алтимир и общински пътища Ботево-Липница и Рогозен-Борован.

ТАБЛИЦА 17: ГАБАРИТ И СЪСТОЯНИЕ НА ПЪТНАТА НАСТИЛКА НА ПЪТ III-133

№ по ред	Ленти за движение		
	От км	До км	Ширина (м)
1	19,189	27,010	6
2	27,010	28,000	8
3	28,000	32,300	6
4	32,300	32,700	8
5	32,700	26,368	6
Състояние	Средно състояние на пътната настилка		

Източник: АПИ

Основната пътна артерия за Община Хайредин е Републикански път III-101, разположен по протежението на река Огоста, преминаващ по левия ѝ бряг през с. Михайлово и с. Хайредин. Този път е най-бързата връзка на общината с гр. Оряхово и ферибота на река Дунав - Оряхово-Бекет (Румъния), както и с гр. Монтана. Това е най-важният път за община Хайредин в икономически план. Пътната му настилка е в лошо състояние и рехабилитацията на път III-101 в дългосрочен аспект би повишило стратегическото му значение, както за община Хайредин, така и за област Враца и област Монтана.

ТАБЛИЦА 18: ГАБАРИТ И СЪСТОЯНИЕ НА ПЪТНАТА НАСТИЛКА НА ПЪТ III-101

№ по ред	Ленти за движение		
	От км	До км	Ширина (м)
1	19,189	27,010	6
2	27,010	28,000	8,5
3	28,000	32,300	5,2
4	32,300	32,700	6
Състояние	от км 61,474 до 66,100 е лошо, от км 66,100 до 75,153 е добро		

Източник: АПИ

Републиканската пътна мрежа през общината е с транзитно движение по направления във всички посоки към съседните общини. Движението е с по-скоро нисък интензитет, тъй като пътищата не са в добро състояние. Проблем остава състоянието на пътната мрежа, което за съжаление, в преобладаващата си част е лошо. В периода 2015-2019 г., като част от ОПР 2014-2020 г., са изпълнени проекти за рехабилитация на общинската пътна мрежа и пътна настилка – ремонт на пътна настилка, подмяна на пътни знаци и пътни маркировки, ремонт на пътни съоръжения като мостове и водостоци и др., както следва:

ТАБЛИЦА 19: ОБЩИНСКА ПЪТНА МРЕЖА В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН

Номер на пътя	Наименование	Дължина в км	Състояние
IV 1037	с. Бързина - с. Рогозен - Малорад (граница общ. Борован)	6.4	Рехабилитиран 2015 г.
IV 2163	с. Хайредин - с. Ботево - Липница (граница общ. Мизия)	10.04	Рехабилитиран 2013г.
IV 1162	с. Ботево - с. Бързина	4.9	Рехабилитиран 2015 г.
IV 1016	С.Рогозен - Сираково (граница общ. Борован)	2.8	Рехабилитиран 2015 г.
IV 1162	С.Ботево - Софрониево (граница общ. Мизия)	3.95	лошо
Общински път	Околовръстен път с. Хайредин	3.5	лошо
Общо		31.590 км	

Източник: Община Хайредин

Поддръжането на съвременна и технически надеждна пътна инфраструктура е важна предпоставка за привличане на инвестиции и създаване на приветлив облик на населените места на общината. Ключови за икономическото развитие на общината са проектите за модернизирание на общинската пътна мрежа, които я свързват с първостепенните и второстепенните оси на Северозападния район. Като такива са определени осите Монтана - Видин, Монтана - Лом и Враца - Козлодуй.

Осите на развитие дефинират приоритетните проекти за общината в областта на изграждането и поддръжането на съвременна общинска пътна инфраструктура.

В допълнение към горното, през изминалия програмен период е бил предвиден и проект за рехабилитация на Околовръстен път на с. Хайредин, който не е бил изпълнен и остава като належаща нужда.

Въпреки изпълнените проекти в рамките на ОПР, поддръжката на пътната мрежа остава от първостепенна важност за развитието на общината. Доброто състояние на общинската пътна мрежа ще улесни до голяма степен Община Хайредин при осигуряване на средства за нейното поддръжане като почистване на растителност в габаритите на пътищата, подмяна на пътни знаци и ремонт на крайпътни съоръжения.

4.1.2. Улична мрежа

Уличната мрежа в населените места на общината има обща дължина 176 км. и е добре развита, но не е изцяло асфалтирана. Голямата част от асфалтираните участъци се нуждаят от основен ремонт на настилката. На много места трайната настилка е изцяло разрушена и отдавна е загубила предназначението си. На голям брой от улиците няма изградени тротоари.

Като основен проблем се очертава благоустрояването на уличната мрежа - цялостно асфалтиране, рехабилитация на тротоари и бордюри за благоустроените улици и изграждане на улици, първостепенни за населените места. Това от своя страна е свързано и с подмяната на водопроводната мрежа в населените места, както и изграждане на дъждовна канализация в по-големите населени места и битова канализация за общинския център с. Хайредин.

През периода 2014-2020 г. са започнали усилия в тази насока, като са били реализирани следните дейности:

- Проект за рехабилитация и подобряване на уличната инфраструктура, финансиран от държавен бюджет, изпълнен през 2018 – 2020 г., включващ:
 - Рехабилитация на ул. „Крум Аврамов“ – ПМС №192/29.07.2016г.;
 - Рехабилитация на ул. „Кръстьо Боков“ – ПМС №192/29.07.2016г.;
 - Рехабилитация на ул. „Рила“ – ПМС №192/29.07.2016г.;
 - Рехабилитация на ул. „Тодор Бушев“ – ПМС №192/29.07.2016г.;
 - Рехабилитация на ул. „Дафинка Чергарска“ – ПМС №209/18.07.2016г.;
 - Рехабилитация на ул. „Савчо Дишов“ – ПМС №209/18.07.2016г.;
 - Рехабилитация на ул. „Васил Воденичарски“ – ПМС №260/24.11.2017г.;
 - Рехабилитация на ул. „Росица“ – ПМС №260/24.11.2017г.;
 - Рехабилитация на ул. „Христо Ботев“ – ПМС №260/24.11.2017г.;
 - Рехабилитация на ул. „Асен Златарев“ – ПМС №260/24.11.2017г.;
 - Рехабилитация на ул. „Димитър Благоев“ – ПМС №165/07.08.2018г.;
 - Основен ремонт на ул. „Георги Сава Раковски“ – ПМС 315 /19.12.2018.;
 - Рехабилитация ул. „Васил Левски“ – ПМС 348/2019 г.;
 - Рехабилитация ул. „Климентина“ – ПМС 348/2019 г.;
 - Ремонт на ул. „Цвятко Радойнов“.
- Проект за рехабилитация и реконструкция на улица „Кръстьо Боков“ в с. Хайредин, ул. „Г. Димитров“ в с. Михайлово и ул. „Самуил“ в с. Манастирище; финансиран от ПРСР; изпълнява се в периода 2019 – 2022 г.;
- Проект „ИНЖЕНЕРИНГ (проектиране и изграждане) на улици от уличната мрежа на с. Манастирище, Община Хайредин“; изпълняван през 2014 г.

Водата от малките водоизточници се обеззаразява с хлор, за да се предотврати наличието на вредни за здравето бактерии. ВиК – гр. Враца разполага с лаборатория за контрол на питейните и отпадните води и контролира качеството на непечистената вода от водоизточниците, водата на изходите на всички каптажи и резервоари и водата във водопроводната мрежа. Проби от контролни пунктове в селищните системи на, с.Хайредин се вземат по 2 пъти на тримесечие от два контролни пункта.

Качеството на питейната вода се следи ежедневно за следните показатели:

- Органолептични – вкус и мирис;
- Физикохимични – активна реакция;
- Мътност и цвят;
- Перманганатна окисляемост;
- Амониени йони, нитрити, нитрати, манган, желязо, алуминий, хлориди, калций, магнезий, сулфати, фосфати, флуориди;
- Електропроводимост;
- Обща твърдост;
- Микробиологични – микробно число, колиформи, ешерихия коли, клостридиум перфрингенс.

В община Хайредин има изградени следните диспечеризирани системи: 4 диспечеризирани обекта за района на Хайредин.

Броят на потребителите, ползващи услугата „доставка на питейна вода“ в район Хайредин за периода 2014-2020 г. варира между 5012 и 5080 жители по постоянен адрес.

ГРАФИКА 30: ДОСТАВЕНА И КОНСУМИРАНА ВОДА И ЗАГУБИ В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН

		Хайредин	Ботево	Бързина	Манастирище	Михайлово	Рогозен
2015	Доставена вода м ²	171500	7200	12250	165900	119200	70300
	Консумирана вода м ²	64895	4869	8238	47667	37684	24727
Загуби %		62,16	32,38	32,75	71,27	68,39	64,83
2016	Доставена вода м ²	145750	11020	19560	107300	92750	65050
	Консумирана вода м ²	59927	4559	8013	44160	35847	23479
Загуби %		58,88	58,63	59,03	58,84	61,35	63,91
2017	Доставена вода м ²	184900	8650	14150	117950	91550	75300
	Консумирана вода м ²	61582	4050	8383	45323	34257	25645
Загуби %		66,69	53,18	40,76	61,57	62,58	65,94

2018	Доставена вода м ²	159900	11350	12120	93800	98000	57400
	Консумирана вода м ²	55271	3668	7426	38753	31265	24224
Загуби %		65,43	67,68	38,73	58,69	68,10	57,80
2019	Доставена вода м ²	138180	9400	15500	117600	97300	67850
	Консумирана вода м ²	56598	3712	7237	41184	30466	23939
Загуби %		59,04	60,51	53,31	64,98	68,69	64,72

Източник: ВиК Враца

От таблицата по-горе е видно, че загубите при доставяне на вода за населените места в община Хайредин са големи. В с. Манастирище е регистрирано най-голямо понижение на загубите на доставена вода от 6,29%, а в административния център на общината е регистрирана обща редуция през изследвания период 2014-2020г. от 3,12%. Най-тежко се е влошило положението в с. Ботево, където загубите са се увеличили почти двойно, а в с. Бързина с над 60%. Почти без промяна е ситуацията в останалите населени места в общината.

Въпреки че общината полага значителни усилия за модернизация на ВиК мрежата, което е условие за подобряване качеството на природните води, тя **изостава значително в изграждането на канализационната мрежа и необходимите пречиствателни съоръжения**, според данни от ВиК Враца за 2022 г. През 2015 г. е приключило изпълнението на дейности за рехабилитация на водопроводна мрежа в с. Михайлово II етап, но необходимостта от продължаващ ремонт и рехабилитация във всички населени места в общината остава належаща и за периода 2021-2027 г.

4.2.2. Канализация и пречистване на отпадъчни води

Въпреки че общината полага значителни усилия за модернизация на ВиК мрежата, тя **изостава значително в изграждането на канализационната мрежа и необходимите пречиствателни съоръжения**, според данни от ВиК Враца за 2022 г.

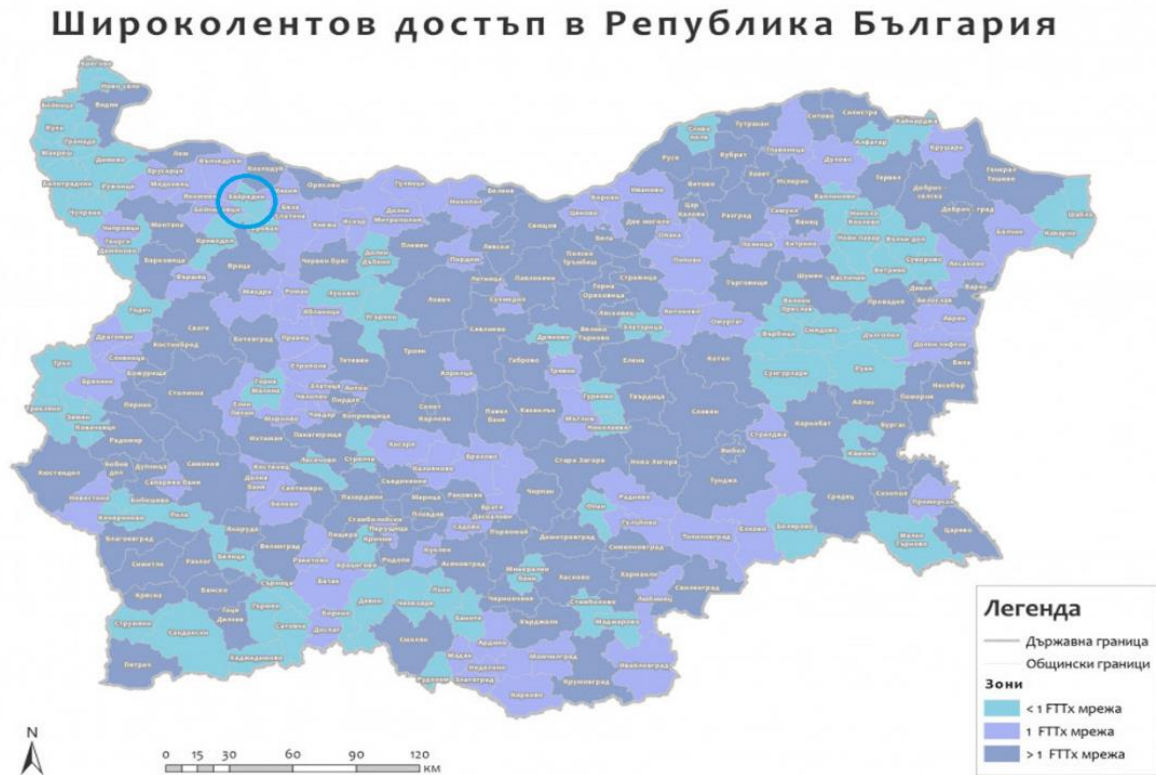
През 2015 г. е приключило изпълнението на дейности за рехабилитация на водопроводна мрежа в с. Михайлово II етап, но необходимостта от продължаващ ремонт и рехабилитация във всички населени места в общината остава належаща и за периода 2021-2027 г. Липсата на канализационни мрежи е негативен фактор по отношение на санитарно-хигиенните и битови условия. Няма изградени и пречиствателни станции.

4.3. Телекомуникационна и съобщителна инфраструктура

На територията на община Хайредин има покритие на всички мобилни оператори и възможност за включване в мрежите им.

Във всички населени места в общината, освен с. Ботево, има действащи пощенски станции.

ФИГУРА 11: ШИРОКОЛЕНТОВ ДОСТЪП В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН

Източник: Актуализиран национален план за широколентова инфраструктура за достъп от следващо поколение

Съобщителните услуги се допълват от офиси на спедиторски и логистични компании с филиали на територията на общината.

Северозападния район изостава от средните стойности за страната по отношение на брой домакинства с достъп до интернет – 73.5% за района, сравнено с 83.5% средно за страната. Всички селища разполагат с техническата възможност за свързване с интернет, но потреблението му в домакинствата зависи и от социално-икономическото състояние на потребителите. Цялостното изоставане на Северозападния район спрямо останалата част от страната вероятно е свързано и с по-ниския процент домакинства с достъп до

интернет. Община Хайредин попада сред общините в т.нар. бели зони (т.е. с по-нисък достъп до високоскоростен интернет).

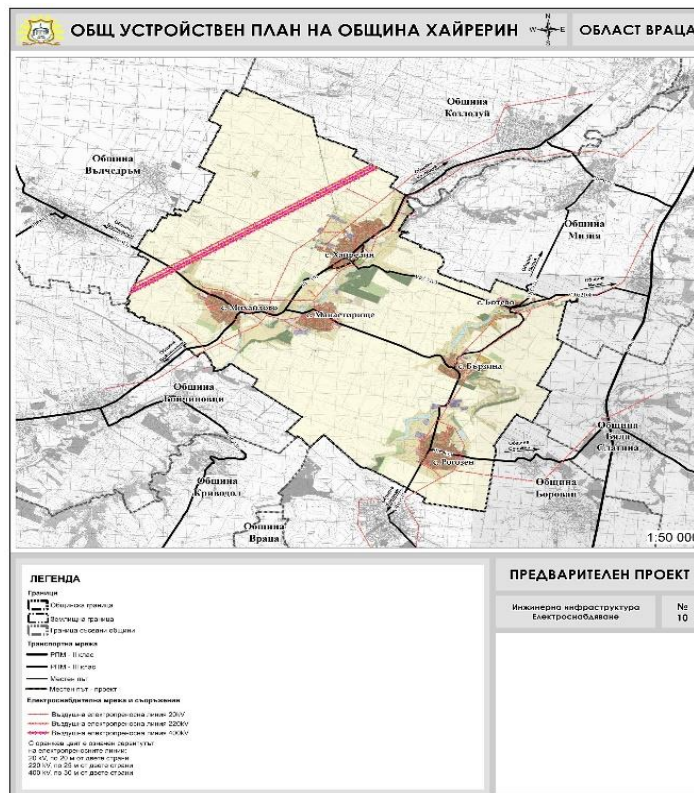
Предвид нарастващата важност на свободния достъп до информация, е необходимо да се разшири достъпа до мрежите и услугите на ИКТ във всички села на общината. Обществените места за достъп до информация са единствената възможност за много потребители, но броят им все още е твърде ограничен. Изграждането на обществени информационни системи и гарантираното предлагане на интернет услуги за целия обществен сектор, включително и на хората с увреждания, е задължителна стъпка към съвременен достъп до услуги и информация на населението и бизнеса.

4.4. Енергийна инфраструктура

4.4.1. Електроснабдяване

Община Хайредин получава електрозахранване от националната електроенергийна система и се обслужва от ЧЕЗ „Разпределение България“ АД - клон Враца.

ФИГУРА 12: ЕЛЕКТРОСНАБДЯВАНЕ НА ОБЩИНА ХАЙРЕДИН /ПРОЕКТ/

Източник: ОУП Хайредин (проект)

Електроенергийната система в общината е добре развита и оразмерена да поеме по-голямо натоварване, което би улеснило бъдещи консуматори и би стимулирало икономическото развитие.

Всички населени места в община Хайредин са електрифицирани. Няма промишлени производства и големи консуматори на електроенергия.

Уличното осветление в общината не е в добро състояние. Необходимо е реконструкция и модернизация чрез подмяна на проводници, доставка и монтаж на енергоикономични улични осветителни тела, часовникови механизми, фотоклетки, съгласно съвременните изисквания.

Проект, целящ да подобри и модернизира уличното осветление е бил предвиден в ОПР 2014-2020 г., но не е бил изпълнен. Така ситуацията с уличното осветление остава приоритет за общината през новия планов период, тъй като модернизирането му чувствително ще намали разходът за електроенергия и ще облекчи общинския бюджет.

4.4.2. ВЕИ и енергийна ефективност¹¹

ВОДНА ЕНЕРГИЯ | В община Хайредин съществуват много добри условия за изграждане на водноелектрически централи - ВЕЦ на река Огоста. На територията на общината функционира МВЕЦ „Елена“ на р. Огоста на 1500м от с. Хайредин, с мощност 960 kw. Поради хидроенергийния потенциал на река Огоста и възможностите за слънчева енергия, община Хайредин представява интерес за инвеститори за изграждане на МВЕЦ.

ГЕОТЕРМАЛНА ЕНЕРГИЯ | В община Хайредин няма термоминерални извори с температура, достатъчно висока за употреба за индустриални нужди и битово отопление.

ЕНЕРГИЯ ОТ БИОМАСА | Община Хайредин разполага със съществен енергиен потенциал при ефикасно използване на разполагаема биомаса. Основната част от биомасата са селскостопански отпадъци, които могат да се използват както директно (без преработка), така и посредством преобразуване.

Съществен интерес би могло да има към оползотворяване на отпадъците от животновъдството.

- Инсталации за производство на топлинна енергия – в община Хайредин, масово, дървата за огрев се използват за директно самостоятелно изгаряне и комбинирано с въглища, в по-стари печки с ниско КПД (не повече от 30-40%). Незначителен е процентът на домакинствата със съвременни котли.
- Инсталации за производство на ел. енергия – към настоящия момент в общината няма инсталации за производство на ел. енергия от биомаса.

ВЯТЪРНА ЕНЕРГИЯ | Условията в община Хайредин не са благоприятни за изграждане и използване на ветрогенератори, тъй като почти цялата територия попада в зона на технологично неизползваемия към момента вятърен потенциал със средна

¹¹ Краткосрочна и Дългосрочна програма за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива, община Хайредин

годишна скорост под 4м./сек. В по-далечно бъдеще, с развитие на технологиите става възможно използването на вятър с по-ниска скорост.

СЛЪНЧЕВА ЕНЕРГИЯ | Налице са и добри условия за оползотворяване на слънчевата енергия. В момента функционира централа за слънчева енергия ФВЕЦ „Рогозен“ с мощност 2 MW. Поради хидроенергийния потенциал на река Огоста и възможностите за слънчева енергия, община Хайредин представява интерес за инвеститори за изграждане на още ФВЕЦ мощности.

Енергийна ефективност – изпълнени проекти в община Хайредин

В периода на ОПР 2014-2020 г. е изпълнен проект за въвеждане на мерки за енергийна ефективност и обновяване на материално-техническата база в т.ч. дворни пространства и вертикална планировка в общинската образователна инфраструктура, обхванал ОДЗ „Славейче“ и СУ „Васил Воденичарски“. Ремонтиран е покривът на детската градина в с. Бързина, обновена е и материално-техническата база на образователната инфраструктура в общината. Във връзка с подобряване на енергийната ефективност на Дом за стари хора в с. Хайредин, в същия е доставен парен котел.

Належащи към момента са нуждите от въвеждане на мерки за енергийна ефективност в кметствата, ДСП в с. Хайредин и читалищата на територията на общината, както и модернизацията на уличното осветление.

С оглед на това, подобряването на енергийната ефективност на сградния фонд и изграждането и използването на алтернативни източници на енергия следва да бъде приоритет за община Хайредин и през следващия период на планиране.

4.5. Обобщение – идентифицирани позитиви, проблеми и нужди

Инфраструктурата на общината се характеризира със следното:

Позитиви:

- Потенциален интерес за инвеститори за изграждане на МВЕЦ и ФВЕЦ;
- Добре развита електроенергийна система;
- Налично покритие на мобилни оператори, съобщителна мрежа и базов интернет.

Проблеми и нужди:

- Нужда от поддръжка и рехабилитация на общинската пътна мрежа;
- Нужда от обновяване на уличната мрежа;
- Нужда от изграждане на канализация и пречиствателна станция;
- Нужда от обновяване на уличното осветление;
- Нужда от въвеждане на мерки за енергийна ефективност.

5. Екологично състояние и рискове

Широкоразпространената загриженост за състоянието на околната среда е много нов феномен. Въпреки това, в различните култури и в историята има множество религиозни и философски традиции, свързани с взаимовръзката между човешките същества и останалата част от природата. От люлката на Индустриализацията през XVIII-ти век, до 60-те години на XX-ти, общото схващане за природата и нейните ресурси бе това на доминация и експлоатация.

Широката публика и политическите системи започнаха да обръщат по-сериозно внимание на степента и вида на разрушаване на природната среда едва в началото на 60-те години на XX век.

Съвременното съществуване е в условията на ограничени ресурси и взаимозависимост, където всяко нещо е свързано с друго. Съществува известна гъвкавост в природата, но сериозното нарушаване на т.нар. природни цикли, например чрез замърсяване, неподходящи селскостопански практики, проекти за напояване или големите обеми на промишления риболов, дестабилизируют баланса в природата и водят до необратими и неконтролируеми последици, които пряко засягат всички живи организми.

Поради тази причина ЕС е съзрял и ясно определил нуждата от ранно диагностициране, борба, превенция срещу рискове от природни бедствия и опазване на екологичното равновесие.

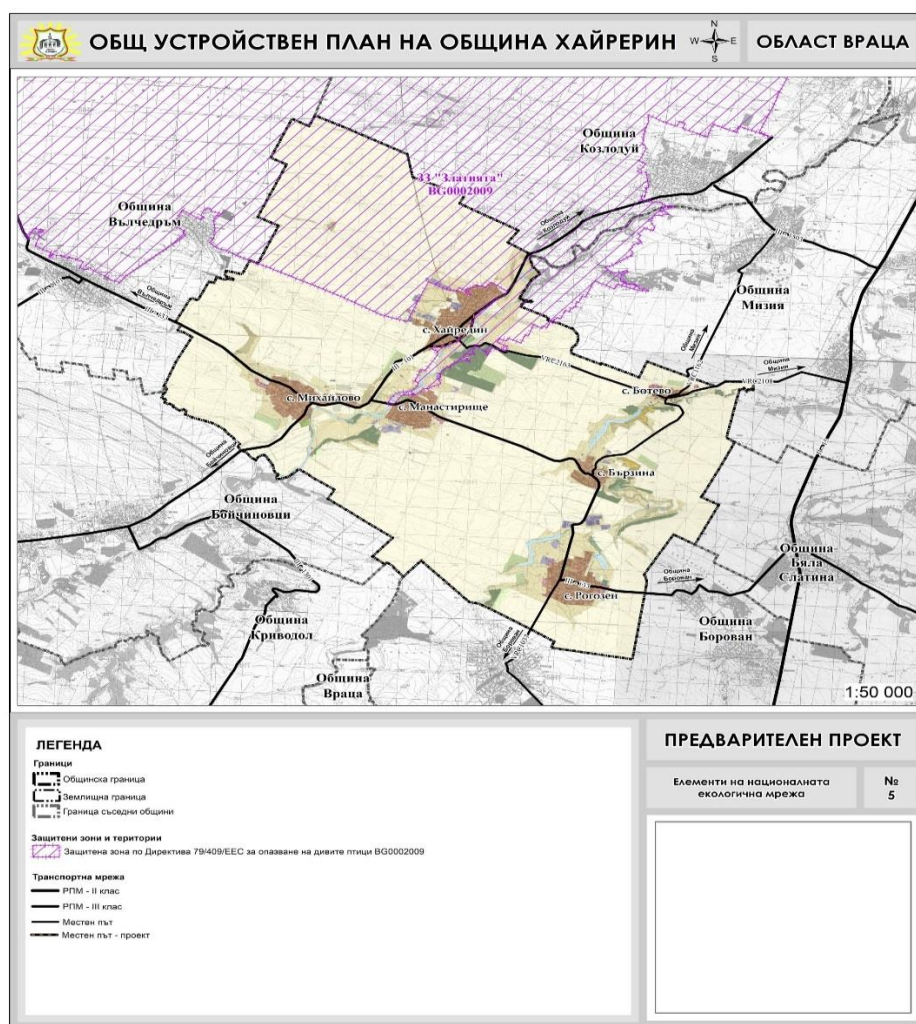
В тази връзка, община Хайредин има програми и стратегии, адресиращи проблеми на местно ниво, свързани с екологичното състояние на територията и овладяване на породените от природата рискове.:

- Краткосрочна (2020-2023) и Дългосрочна (2020-2030) програма за насърчаване на използването на енергията от възобновяеми източници и биогорива на община Хайредин;
- Програма за овладяване популацията на безстопанствени кучета и котки на територията на община Хайредин (2019-2022);
- Програма за опазване на околната среда на община Хайредин (2020-2024) (проект) (изготвена в съответствие с чл. 79, т. 1 от Закона за опазване на околната среда и Указанията на Министерство на околната среда и водите относно структурата и съдържанието на общинските програми за опазване на околната среда);
- Общинска програма за управление на отпадъците (2016-2020).

Те целят предотвратяването на отрицателните изменения на екосистемите и нарушаването на техните функции в следствие на антропогенни въздействия. Това е и ключов фактор за постигане на глобалната цел на политиката по устойчиво развитие - подобряване на качеството на живот и благосъстоянието на настоящото и бъдещите поколения посредством създаването на устойчиви общности, способни да управляват и използват ефективно ресурсите и да развият екологичния и социалния потенциал на икономиката, както и да осигуряват просперитет, опазване на околната среда и социално сближаване.

Общият устройствен план на общината също включва екологията като важен елемент от развитието на общината.

ФИГУРА 13: ЕЛЕМЕНТИ НА НАЦИОНАЛНАТА ЕКОЛОГИЧНА МРЕЖА – ЧАСТ ХАЙРЕДИН /ПРЕДВАРИТЕЛЕН ПЛАН/

Източник: ОУП Хайредин (проект)

5.1. Състояние на околната среда в Хайредин по компоненти

Основните компоненти, които формират природната среда са: релефът, климатът, водите, земята, геоморфологията, полезните изкопаеми, флората и фауната (разгледани са и в Раздел 1 от настоящия стратегически документ). По своята същност те представляват природните условия и ресурси, които са материална основа за осигуряване функционирането и развитието на обществото.

Те влияят и пряко върху състоянието на околната среда, което се изразява в следните елементи и фактори:

5.1.1. Качество на атмосферния въздух

В контролираните обекти на територията на община Хайредин не се извършва производствена дейност, която да води до замърсяване на атмосферния въздух. Емитираните вредни вещества в атмосферния въздух са главно от битовия сектор (през зимния период от локални горивни източници на твърдо гориво) и моторните превозни средства. Най-често жителите на общината се отопляват с дърва и въглища. Общинските сгради (училища, детска градина, Дом за стари хора, Защитено жилище и др.) се отопляват с пелети. На територията на община Хайредин няма разположени постоянни пунктове за наблюдение на качеството на атмосферния въздух (КАВ).

5.1.2. Подземни и повърхностни води

В случаите, в които в река Огоста се наблюдава превишаване на стойностите на нитритен азот, неразтворени вещества и фосфати, се появява цъфтеж на водорасли и буйно развитие на плевелна растителност. В определени моменти в река Огоста се наблюдава превишаване на стойностите на нитритен азот, не разтворени вещества и фосфати, което е фактор за поява на цъфтеж на водорасли и буйно развитие на плевелна растителност. По отношение на подземните води се контролира водното ниво, температурата, киселинността, разтворим кислород, калций, натрий, калий, желязо, фосфати, амониев, нитратен и нитритен азот.

По отношение на подземните води се контролира водното ниво, температурата, киселинността, разтворим кислород, калций, натрий, калий, желязо, фосфати, амониев, нитратен и нитритен азот.

Въпреки че общината полага значителни усилия за модернизация на ВиК мрежата, което е условие за подобряване качеството на природните води, тя изостава

значително в изграждането на канализационната мрежа и необходимите пречиствателни съоръжения, както е упоменато в точка 5.3 от настоящия анализ.

Липсата на канализационни мрежи е негативен фактор по отношение на санитарно-хигиенните и битови условия. Няма изградени и пречиствателни станции, което афектира чистотата на водите на територията на общината.

5.1.3. Земи и почви

Общото състояние на почвите в община Хайредин е добро. Основни източници на замърсяване са нерегламентираните сметища в общината, които са закрити. На територията на община Хайредин няма замърсяване с промишлени отпадъци. Не се извършва наблюдение относно замърсяване от наторяване, която дейност извършват земеделските производители. Не се извършва контрол за състояние на почвите, а такъв е необходим поради естеството на района - земеделските стопани използват торове и препарати за подхранване на почвата и за борба с плевелите. Основна задача е да се съхрани почвеното плодородие и да се запазят земите от замърсяване с пестициди, торове и други замърсители.

Частично се наблюдават ерозирали почвени терени, причина за които е силата на водата. Обработваемите площи имат нужда от периодично обновяване, за да се избегне обедняване на плодородните им качества. В случаите в които растителните остатъци от предходната стопанска година се чистят чрез опожаряване, води до допълнителни загуби на органично вещество от почвите и намаляване на хранителните елементи.

За извършване на контрол на замърсяването на почвите с тежки метали е изградена мониторингова мрежа за анализ и наблюдение, която на територията контролирана от РИОСВ - Враца се състои от 12 мониторингови пункта. За Община Хайредин такъв пункт е разположен в землището на с. Рогозен. Пронабирането се извършва един път годишно от две дълбочини от 0 – 20 см и от 20 до 40 см. Показателите които се следят са: Zn,Cr,Pb,As,Cd,pH /H₂O/, орг.С, N и P.

Като част от ОПР 2014-2020 г., през 2017 г. Община Хайредин е изпълнила проект „Закупуване на земеделска техника с цел повишаване на ресурсната осигуреност на стопанството и опазване компонентите на околната среда“. Опазването на почвите и околната среда изисква продължаващи усилия, поради което смятаме, че са нужни още действия в тази насока.

5.1.4. Шум

Шумът е от основните неблагоприятни фактори, водещи до акустичен дискомфорт в околната среда. Вредното въздействие зависи от вида му и пораздащите го условия. Произходът на шума се определя от видовете дейности, при които той е генериран. Основните източници на шум са свързани с транзитно преминаващи автомобили. Няма големи промишлени източници на шум. Наложително е проектирането и построяването на обходен път.

5.1.5. Радиационен фон

Община Хайредин е разположена в тридесет километровата зона около АЕЦ „Козлодуй“. На територията на Общината има един мониторингов пункт, от който веднъж на тримесечие се набира почвена проба и се измерва гама-фон и един пункт за подземни води. Измерените стойности на мощност на еквивалентната доза са в границите от 0.13 до 0.14 микросиверта/час.

5.1.6. Защитени територии и биоразнообразие

Флората и фауната, характеризиращи територията на Общината са силно повлияни и видоизменени под действието на човешкия фактор, вследствие на което естествената тревна и горска растителност е съхранена частично, а числеността на повечето видове, обитаващи територията е драстично намаляла.

5.1.7. Лечебни растения

В местността „Вехтарски мост“ между селата Бързина и Рогозен има около 32 дка липа. Находище на жълт кантарион има в местността „Крешката“. Позволително за ползване на лечебните растения се издава от кмета на Общината, когато ползването е от земеделски земи от поземления фонд и включените в строителните граници на населените места - общинска собственост, териториите и акваториите в строителните граници на населените места - общинска собственост, независимо от предназначението им, след заплащане на такса в общината. За събиране на билки под специален режим са прави заявка в РИОСВ от билкозаготвителите и след отпусната квота от Министерството на околната среда и водите количествата се разпределят от РИОСВ.

5.2. Влияние на глобалните климатични промени, природни бедствия и рискови територии върху община Хайредин

Балканският полуостров, и в частност Република България, е разположен в един от регионите, които са особено уязвими към измененията на климата, свързани най-вече с температурно повишение и увеличаване интензивността на валежите. Най-често срещаните хидрометеорологични и природни бедствия са екстремни валежи и температури, бури, наводнения, горски пожари, свлачища и суша.

За община Хайредин от особено значение са рисковете от наводнение и пожари, което е обусловено от подчертано високия процент на земеделските земи на територията и аграрната насоченост на икономическата конюнктура.

Териториите с потенциален риск в община Хайредин се определят от периодичните наводнения в резултат на високи води на река Огоста, които нарушават нормалния ритъм на живот, нанасят щети на прилежащите земеделски земи и жилищни имоти и засягат всички сфери на социално-икономическия живот. Управлението и поддържането на инфраструктурата за предпазване от наводнения е основен елемент от управлението на общинската собственост.

5.3. Управление на отпадъците

В община Хайредин с управлението на отпадъците се занимава директорът на дирекция „Евроинтеграция, икономически дейности, хуманитарни дейности, екология и устройство на територията“. В сферата на задълженията му влизат:

- Изготвяне на програми и планове;
- Координиране на действията между различните участници в процеса на изготвянето и изпълнението им;
- Организирането на мониторинга и контролирането на дейността на фирмите;
- Изпълнението на програмите;

С дейността са ангажирани и работници по програмата за временна заетост.

За изминалия програмен период е разработена е Общинска програма за управление на отпадъците (2016-2020), както и наредби, регламентиращи задълженията по отстраняване и управление на отпадъците.

Сметопочистването и сметосъбирането за всички населените места в общината се осъществява организирано, съгласно график изработен и изпълняван от Общината, като тя самостоятелно извършва дейностите по сметосъбиране и сметоизвозване.

Основни източници на отпадъци и техния дял е следния: напълно биоразградими – 40%, полубиоразградими – 45%, неразградими – 15%. Най-голям дял от отпадъците се пада на зелените отпадъци, следват: кухненски отпадъци, найлонови торбички и опаковъчно фолио, инертни материали и камъни.

В населените места от общината са подsigурени съдове за битови отпадъци, в резултат на което цялото население е получило достъп до услугите сметосъбиране и сметоизвозване. Общината като цяло има добре действаща система за сметосъбиране, но се справя трудно с нерегламентираното изхвърляне на отпадъци. Все още не е въведено разделно събиране на отпадъци, но има вече предприети действия в тази насока. Други проблеми са липса на предварителното третиране на битовите отпадъци и липса на практика за третиране на биоразградимите битови отпадъци.

5.3.1. Битови отпадъци

Организираната система за извозване на отпадъците обхваща 100% от населените места. Гражданите, попълнили анкетното проучване, не посочват изобщо сметосъбирането и сметоизвозването като проблем в с. Хайредин и с. Манастирище.

От 2009г. Община Хайредин участва в регионална система за управление на отпадъците - Регион Оряхово и депонира битовите и строителните си отпадъци на Регионалното депо за неопасни отпадъци, м. „Марков баир” - гр. Оряхово. Това депо обслужва общините Оряхово, Козлодуй, Хайредин, Мизия, Бяла Слатина, Борован и Кнежа. През 2020г., отново в Оряхово, започва изграждането на инсталации за предварително обработване и компостиране на битови отпадъци, което ще обслужва седем общини, сред които и Хайредин.

С изграждането на инсталациите за предварителна обработка и компостиране на боклуците се очаква да се удължи експлоатационният срок на депото, да се намалят разходите на населението, свързани със сметта, да се спазват екологичните норми и да се подобри качеството на живота.

5.3.2. Строителни отпадъци

В Община Хайредин не се извършва събиране на информация за генерираните строителни отпадъци. Изпълнителите на строителни и ремонтни дейности не винаги

доставят отпадъците на Регионалното депо за неопасни отпадъци, а се случва и да ги изхвърлят на нерегламентирани места сред природата.

Налице е изоставане на процеса по осигуряване на площадки, които общините трябва да осигурят съгласно ЗУО, на които домакинствата и фирмите могат да оставят разделно събраните ОСР в малки количества от ремонтна дейност, което често е една от причините тези отпадъци да се изхвърлят в контейнерите за смесени битови отпадъци или до тях и съответно да запълват депото за битови отпадъци и замърсяват уличните пространства.

Основен екологичен проблем на територията на Община Хайредин е липсата на ефективно организирано разделно сметосъбиране. Други проблеми са липса на предварителното третиране на битовите отпадъци и липса на практика за третиране на биоразградимите битови отпадъци. През 2019 г., по данни на Института за пазарна икономика, образувания отпадък в общината е възлизал на 134 кг. на човек за годината, като от този отпадък 0% са предадени за третиране и рециклиране.

5.4. Обобщение – идентифицирани позитиви, проблеми и нужди

Позитиви

- Наличие на програмна осигуреност, свързана с екологичното състояние на територията и овладяване на породените от природата рискове;
- Чист въздух (въпреки масовото отопление на твърдо гориво) и липса на шумово замърсяване;
- Радиационен фон – в нормата;
- Активност по отношение на проекти, които ще подобрят състоянието със сметосъбирането и сметоизвозването;
- Наличие на лечебни растения;
- Според анкетиранияте граждани¹² по време на подготовката на ПИРО, въпреки наличните проблеми, запазената и чиста природа е основна силна страна на общината (плюс богатството на плодородната област Златията).

Проблеми и нужди

- Основен проблем по отношение на земите и почвите е безотговорно отношение от страна на земеделските производители при работата им с пестициди, и складирането им. Заедно с липсата на ползване на органични торове, това води до влошаване качеството на почвите;

¹² Обобщение на всички резултати от анкетното проучване може да се види в Приложение 5. Обобщение на резултатите от проведено анкетно проучване за разработване на ПИРО

- През зимата се извършва отопление чрез горивни източници на твърдо гориво в битовия сектор, което емитира вредни вещества в атмосферния въздух;
- Липса на канализация и пречиствателни станции;
- Основен екологичен проблем на територията на община Хайредин е липсата на ефективно организирано разделно сметосъбиране;
- Намаляващ брой на биологичните видове в общината.

6. Административен капацитет на общинската администрация за реализация на ПИРО

Община Хайредин, създадена с Указ №2294 на Държавния съвет, ДВ, бр. 101 от 26.12.1978г. е юридическо лице, което в рамките на закона при спазване принципите на публичност, отговорност, гражданско участие определя и решава въпросите за изграждането и развитието си като социално-икономическа общност в интерес на своето население, целите на държавата, местната политика и възможностите на бюджета си.

6.1. Местно самоуправление

Местното самоуправление в община Хайредин се осъществява от Общинските администрация и съвет.

Общинска администрация

Организацията на дейността и функционирането на общинската администрация се урежда чрез „Устройствен правилник на общинската администрация в Хайредин“, който има за цел да установи функционалните задължения на структурните звена и взаимодействията на администрацията с гражданите, други органи на властта, бизнес и неправителствени организации. Ръководният документ се допълва от следните вътрешни документи за функционирането на общинската администрация:

- Вътрешни правила за организация на административното обслужване в община Хайредин;
- Правилник за вътрешния трудов ред на общинска администрация Хайредин;
- Правомощия на кмета на общината.

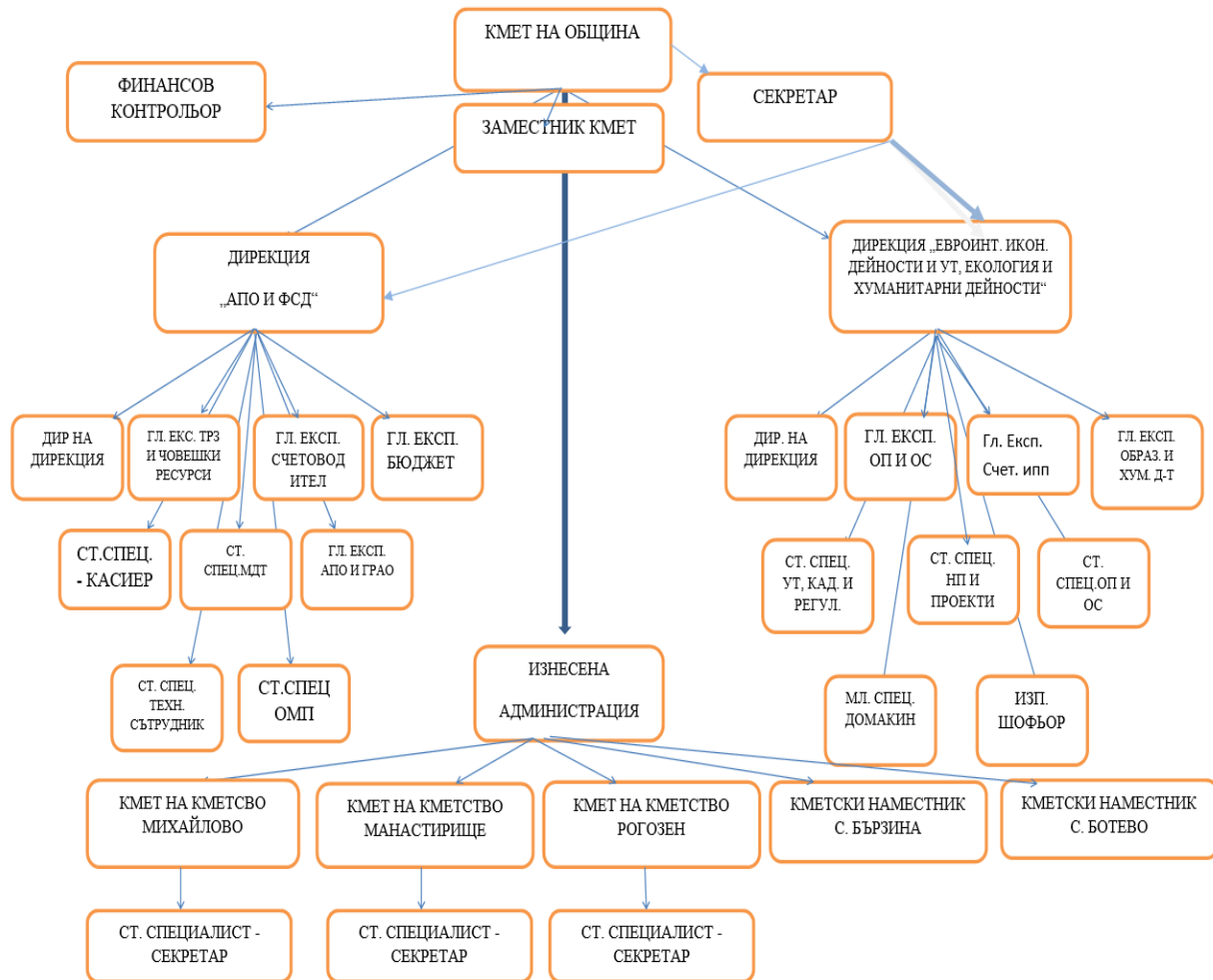
Според устройствения правилник от 2021 г., Община Хайредин разполага със следните длъжности и служители, на щат към общинската администрация:

- Кмет на община Хайредин;
- Заместник кмет на община Хайредин;
- Кметове на кметство (с. Михайлово, с. Манастирище, с. Рогозен);
- Кметски наместници (с. Ботево, с. Бързина);
- Секретар;
- Дирекция „АПО и ФСД“ – директор и 8 служители;
- Сектор „Административно и информационно обслужване“ – 1 служител;
- Дирекция „Устройство на територията и управление на собствеността“ – директор и 9 служители;
- Отдел „Местни приходи“ – 2 служители;
- Сектор „Проекти, програми и хуманитарна дейност“ – 3 служители;
- Сектор ГРАО – 2 служители;

- Други дейности в дофинансирана от държавата дейност – 7 служители (Дежурни по съвет).

Общо в администрацията има 42 служители, като към момента общината позициите на Заместник кмет и Ст. Спец. НП и проекти са незаети.

ФИГУРА 14: ОРГАНИГРАМА НА АДМИНИСТРАТИВНАТА СТРУКТУРА НА ОБЩИНА ХАЙРЕДИН

Източник: Община Хайредин

Общински съвет

Общинският съвет в Хайредин се състои от 13 общински съветници избрани пряко от жителите на община Хайредин по ред и условия определени със Закона за местните избори. Той представлява колективен орган на местното самоуправление в общината, с функции да:

- определя политиката за изграждане и развитие на общината;

- решава местните проблеми, които не са от изключителна компетентност на други органи;
- изпълнява и други задачи, делегирани му от централните органи на изпълнителната власт.

Кметът на общината, неговият заместник, кметовете и кметските наместници на населените места участват в работата на общинския съвет с право на съвещателен глас.

6.2. Нормативни документи (правилници, планове и програми) и проектен капацитет

За настоящия програмен период 2021 – 2027 г., община Хайредин разполага със следните актуални (или в процес на проектиране), стратегически документи:

- Стратегия за разпореждане с имоти общинска собственост;
- Краткосрочна (2020-2023) и Дългосрочна (2020-2030) програма за насърчаване на използването на енергията от възобновяеми източници и биогорива на община Хайредин;
- Програма за овладяване популацията на безстопанствени кучета и котки на територията на община Хайредин (2019-2022);
- Програма за опазване на околната среда на община Хайредин (2020-2024) (проект);
- Правилник за организация на дейността и управлението на общински фонд за подкрепа на местни инициативи – община Хайредин;
- Правилник за енергийната ефективност (2019-2023) (проект);
- Наредба на община Хайредин за условията и реда за упражняване правата на собственост на община Хайредин в търговски дружества с общинско участие в капитала и за участието на общината в граждански дружества и в сдружения с нестопанска цел и сключването на договори за съвместна дейност (проект);
- Наредба за привличане и насърчаване на инвестиции с общинско значение в община Хайредин и реда за издаване на сертификат за инвестиция клас В (проект);
- Вътрешни правила за управление на цикъла на обществените поръчки в община Хайредин;
- Вътрешни правила за контрол и предотвратяване изпирането на пари по чл. 101 от ЗМИП на община Хайредин;

- Различни наредби свързани с прилагането на местната власт в община Хайредин;
- Модули карти и имоти на територията на община Хайредин.

От гореописаните документи и от изпълнените проекти по Европейски Програми (местни и международни), посочени в различни части от настоящия стратегически документ, става видно, че община Хайредин притежава добре структурирана администрация, с нужния човешки ресурс и капацитет за изпълнение на заложеното в ПИРО Хайредин 2021 – 2027. Налице е организация, подплатена с ясни правила и нормативни уредби за планиране и реализиране на проекти, вътрешен мониторинг и контрол и целенасочено привличане на средства от фондовете на ЕС и други програми.

6.3. Състояние на административните сгради и оборудване в община Хайредин

През периода 2014-2020 г. общинска администрация Хайредин е обновила частично хардуерните и софтуерните си продукти, както и кадастрални карти, с изпълнението на следните дейности:

- Доставка на лаптопи, компютри, принтери, таблети и др. компютърна техника и компютърни конфигурации;
- Изработване на проект за Общ устройствен план на Община Хайредин;
- Надграждане на модул карти;
- Надграждане на модул имоти;
- Изготвяне на карти на общински гори и др.

Общинските сгради (в т.ч. училища, детска градина, Дом за стари хора, Защитено жилище и др.) се отопляват с пелети.

Идентифицирана е необходимост от ремонт на съществуваща сграда в с. Хайредин с цел преместване на дейността на общинска администрация Хайредин в нея, както и актуализация и модернизация на интернет страницата на общината с цел по-ефективно и качествено предоставяне на административни услуги, вкл. електронизация. В общината има нужда и от санирани на общински сгради, както и сградите на кметствата в населените места.

6.4. Обобщение – идентифицирани позитиви, проблеми и нужди

Позитиви

- Община Хайредин разполага с достатъчен човешки ресурс, стратегическа, нормативна и програмна уредба, за да изпълни заложеното в ПИРО Хайредин 2021 – 2027г. Създадената организация е напълно адекватна за реализиране на проекти и привличане на средства от фондовете на ЕС и други програми.

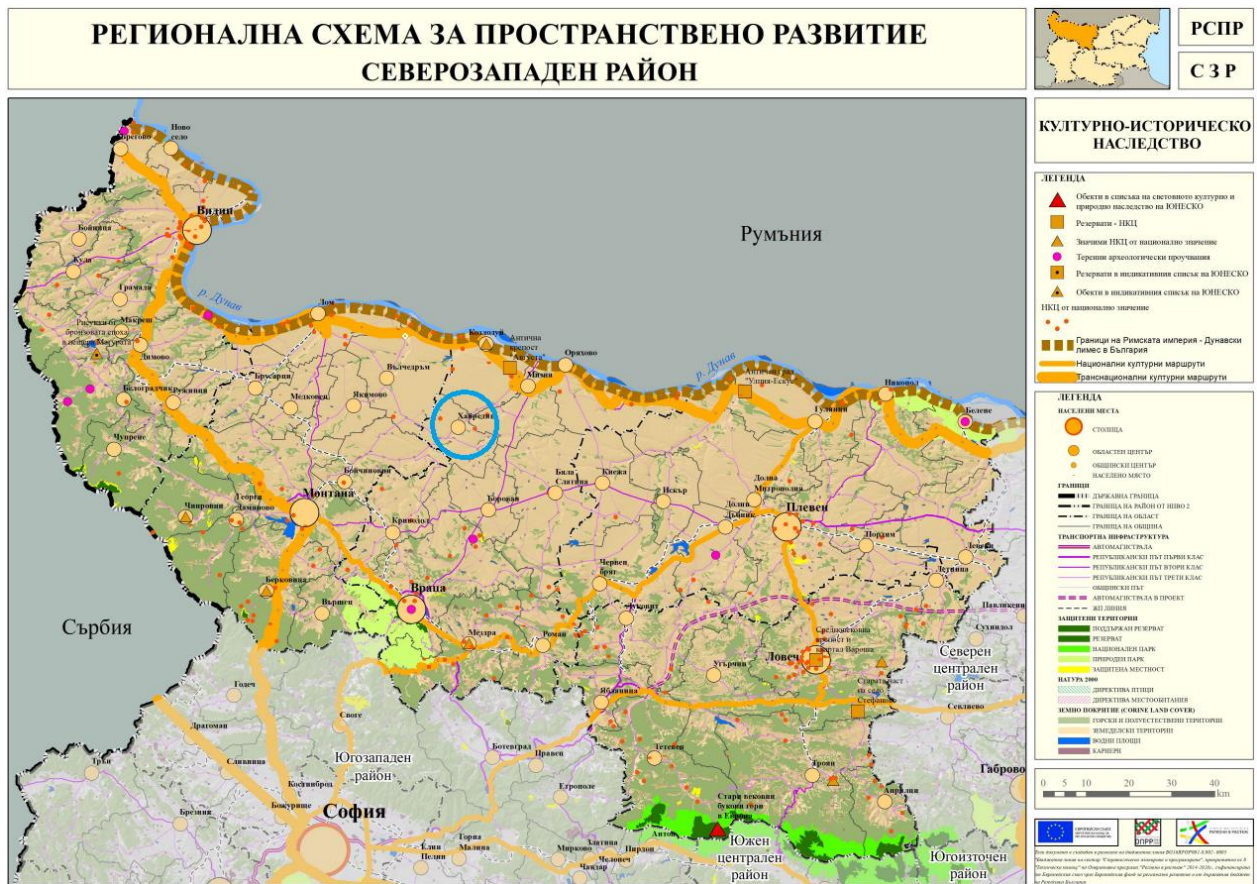
Проблеми и нужди

- През периода 2014-2020 г. не са провеждани обучения на общинската администрация. Подобни обучения допринасят за ефективността на работа в общината и капацитета за изпълнение на проекти, поради което е важно да се провеждат редовно;
- Интернет страницата на община Хайредин има нужда от обновяване – съдържателно и визуално, с цел прозрачност и лесен достъп до информация за жителите на общината;
- Административна сграда находяща се в центъра на с. Хайредин, която се нуждае от основен ремонт, за да може администрацията да бъде преместена там. Голяма част от административните сгради, вкл. сградите на кметствата, също имат нужда от саниране.

7. Анализ на културно-историческото наследство

Древната история на населените места, археологически останки от минали времена, Рогозенското съкровище, местни традиции, култура, чистата природа, язовири в землищата на с. Ботево, с. Бързина и на с. Рогозен, които заедно с река Огоста могат да се ползват за спортен риболов, всички тези дадености са предпоставка и възможности за развитие и на културен, селски, еко туризъм.

ФИГУРА 15: КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКО НАСЛЕДСТВО В СЗР И ХАЙРЕДИН

Източник: РСРП за СЗР – схеми

7.1. Паметници на културата

Паметниците на културата с категория „НАЦИОНАЛНО ЗНАЧЕНИЕ“, съгласно регистъра на НИНКН, на територията на община Хайредин са следните:

- **Окоп между Козлодуй-Хайредин и Старобългарски вал:** Днешното село Хайредин е основано в края на VII в. като военен гарнизон на Аспарухов окоп и вал. Този окоп и успоредният на него земен вал е едно грандиозно за времето си земно укрепително съоръжение. Неговото предназначение е било да спира грабителските набези на аварската конница от запад, където е била Аварската държава. Аспаруховият окоп и вал започват от високия бряг на р. Дунав – западно от Козлодуй. Окопът и валът вървят успоредно право на юг и пресичат безводната равнина Златия. Завършват при Хайредин, където се разклоняват и се губят в лъките на р. Огоста. Окопът е с дължина 21 км. През 1978 г. са правени археологически разкопки. Валът е бил образуван след като откъм изток е била натрупана всичката изкопана земя. Укрепяван е от към западната страна с чимове и колове с плет, което е било доказано от разкопките. Това препятствие е достигало средна височина 5 м и ширина също 5 м. Обектът се намира в аварийно състояние. Необходимо е допроучване и адаптация. Предоставя добра възможност за експонация и социализация.
- **Антична работилница за хромели:** Най – бележития паметник от късноримската епоха е антична работилница за хромели (кръгли мелнични камъни). Първоначално на десния скалист бряг на р.Огоста е имало отвесно изправена скала. След продължително къртене на камъка на тази скала за направа на хромели, е издълбана пещера. Вътре в изкуствено издълбана пещера са се наброявали повече от 150 гнезда, от които са изваждани кръгли хромели за ръчна мелница. Става ясно, че древните каменоделци са чертали с пергел заравнената повърхност на камъка след това с метално длето са изсичали в дълбочина различни по височина каменни цилиндри. Полученият хромел е бил оглеждан и пробиван на място, след което готовите ръчни мелници са разнасяни из околните трако-римски селища по пътя на търговията. Обектът не е социализиран. Достъпът до него е затруднен. Достига се по обрасли неподдържани горски пътеки. Възможност за изграждане на достъпна инфраструктура, консервиране и социализация на обекта.

Други исторически и културни паметници на територията на община Хайредин включват:

- **Тракийски надгробни могили** в землището на село Хайредин - Проучването показва, че в землището на с. Хайредин има повече от десет тракийски надгробни могили. Някои от тях имат имена: Бауренска могила, Илиева, Мерджанкова, Мечкарска, Сребрена, Станкова, Старата, Субашинска, Таралежковата могила и още няколко без имена, на които насипът е вече смъкнат от продължителното разораване с машини. Тези могили не са само от тракийското селище. Хайрединските могили или части от тях, изглежда са били

насипани върху погребенията на един голям земевладелски аристократичен род на траките трибали, които са имали свое имение в този район. Досега нито една от посочените могили не е разкопана от специалист, за да се добият повече научни сведения. Част от могилите са унищожени. Намират се в частни имоти – земеделски ниви. Достъп до обектите няма. Необходимо е проучване на местонахождението на всички могили и експертно становище за възможността за експонация и социализация

- **Раннобългарско селище и некропол** в землището на с.Манастирище - През Римската епоха в района на днешното Манастирище е имало римски вили рустика, които са били притежание на ветерани от римската войска. През времето на Първото българско царство, в местността Манастирище е имало голямо раннобългарско селище и некропол. Открити са били погребения, извършени по езически и раннохристиянски обреди. Обектът не е социализиран. Има достъп по местен общински път. Необходимо е изготвяне на експертно становище за възможността обекта да се социализира.
- **Тракийски надгробни могили** в землището на село Михайлово - В село Долна Гноеница /от 1950 г. – Михайлово/ се издигат девет тракийски надгробни могили. Те показват, че тук преди римското господство на Балканите е имало тракийско земевладелско имение. В тези могили са погребвани собствениците на това имение, служили като конници във войската на тракийския цар. Могилите днес имат следните имена: Гелова могила, Грасова могила, Динчова /нарича се още и Дупната могила/, Жълъда, Кандова, Караманска, Къцова, Малката и Пакова могили. Те не са разкопавани от археолози /освен Дупната/ и не се знае от кое време датират извършените в тях погребения.
- **Могилни некрополи** в землището на село Ботево - Землището на днешното село Ботево е населявано от най-древни времена. Сегашното село е разположено върху културен пласт на антично тракийско селище. Тракийски могилен некропол е открит в Лозята над селото. Могилен некропол има и на изток от селото след пясъчната кариера. Следи от Трако-римско селище има и в местността Жерави бари.
- **Обект Драганкина могила**, с. Рогозино - Обектите не са достъпни, няма изграденост на инженерната и транспортна инфраструктура.

С цел социализацията на НЦК е необходимо извършването на археологически разкопки за изясняване на стратиграфската ситуация и за изготвянето на цялостен проект/и за консервация, реставрация и експонация на обектите и съответното съгласуване с Министерство на културата, за постигане на следните цели:

- включването на архитектурното наследство в една обща политика за урбанистично развитие и благоустройство на териториите;

- възможности за отделяне на ресурси за финансиране на консервационни и реставрационни работи;
- данъчни и административни облекчения, които да насърчат собствениците или частните ползватели да предприемат реставрационни или възстановителни работи;
- мерки за обучение и насърчаване на обществената загриженост.

Особено остра е нуждата от социализация на наследството, която да се осъществява посредством опазване и експониране на автентичността и целостта на културното наследство, от запазване на технологиите и производствата на малките фирми, специализирани в поддръжка и реставрация, както и от насърчаване на международния обмен на опит и практики. Особен акцент следва да се постави върху поддръжката на урбанистична структура – по-добрата форма на управление на обектите културни ценности, както в икономическо отношение, така и по отношение на опазването на автентичността и идентичността.

Обновяването на селата в община Хайредин и планиране на дейностите, насочени към възстановяване и подобряване на културното и природното наследство на селата и ландшафта следва да бъдат сред основните приоритети на общинската политика на Хайредин за да се реализира потенциала за растеж и процесите на устойчивост на селските райони. Следвайки така дефинираните общи принципи, в Общинския план за туризма на Хайредин следва да залегне перспектива за развитие на балансиран растеж, високо качество на живот, устойчива икономика и разнообразен културен туризъм, изградени върху културното и природното наследство.

7.2. Движими културни забележителности

В категория „**движими културни забележителности**“, община Хайредин се гордее с Рогозенското съкровище – тракийско сребърно съкровище, открито в началото на 1986 година във врачанското село Рогозен. Това е най-голямото по своите размери съкровище, откривано на територията на България. Състои се от 108 фиали, 54 канички и 3 чаши, т.е. общо 165 предмета от сребро с висока проба, някои от които – позлатени. Поради различията в стила и изработката на съдовете, се счита, че са произведени по различно време и различни места, което прави датировката на съкровището сравнително широка: от края на 6 до първата половина на 4 век пр.н.е.. Предполага се, че съкровището е било притежание на местен тракийски владетелски род от времето на най-големия разцвет и мощ на тракийската култура и тракийските държави на Балканския полуостров. Голямата

част от Рогозенското съкровище се съхранява в Регионален исторически музей във Враца, а 15 съда се намират на постоянен наем в Националния исторически музей в София. Съкровището е открито на две части. Първата част, която се състои от 65 предмета е открита случайно през есента на 1985 година от Иван Димитров в двора на къщата му. В продължение на 3-4 месеца дядо Иван не съобщава за откритото богатство поради страх от мисълта, че двора му ще бъде разкопан от археолози и посевиите му ще бъдат съсипани. Но в началото на януари 1986 г. той занася откритите предмети на тогавашния кмет на с.Рогозен Борис Драмкин. Кмета разбира, че това е наистина една много ценна находка и веднага се обажда в Регионалния исторически музей – Враца за откритото имане. Археолозите Богдан Николов, Спас Машов и Пламен Иванов реагират веднага и в същия двор на 4 метра разстояние от първия куп откриват и останалите 100 предмета. Рогозенското съкровище е обявено за находката на века. Съкровището тежи повече от 20 кг., изработено през V и VI в. пр. Хр. Върху няколко съда е изписано името на одриския цар Котис, а върху един – името на сина му Керсеблепт.

Откриването на най-голямото съкровище в България именно в община Хайредин е сериозен лост за потенциалния имидж на общината като дестинация, предлагаща богато историческо наследство, ако същото бъде развито по атрактивен за туристите и полезен за местните жители начин.

В рамките на проект „Създаване на условия за развитие на селски туризъм в Община Хайредин чрез изграждане на подходяща туристическа инфраструктура“ е изграден Посетителски център „Рогозенско съкровище“ в село Рогозен, финансиран по ПРСР 2007-2013 г.

7.3. Храмове

На територията на община Хайредин (както са описани и в други точки от настоящия стратегически документ) се намират следните храмове и църкви, които допринасят за развитие на културния живот на населението:

- **Храм „Св. Параскева“ – с. Хайредин:** построен през 1858 г. още преди да бъде призната официално независимостта на България. Християнският храм „Св. Параскева“ е осветен на 24 октомври 1862 г. На 14 октомври 2018 г. се честваха 160 години от построяването на храма.
- **Храм „Св.Св. Кирил и Методий“ – с. Рогозен:** Православен храм „Св.св. Кирил и Методий“ в село Рогозен е построен през 1927 г. През 1940 г. е сключен договор с художника Илия Пефев от гр.София, който рисува иконостасът и изографисва храма. На 20 май 1941 г. храма е осветен. Храма съществува и днес.

- **Храм „Св. Царей“ – с. Манастирище:** възстановена със съгласието и благословията на Епархийски съвет - гр. Враца и чрез инициативния комитет е отворена в Деня на Св. Царей – 21 май 2007 г., със светен курбан за здраве. Храмът е действащ и осветен на 19 април 2008 г.

7.4. Обобщение – идентифицирани позитиви, проблеми и нужди

Интерпретацията и промотирането на културното наследство днес е основополагащ елемент в устойчивото и балансирано териториално и социално-икономическо развитие. Значим потенциал за развитие на специализирана туристическа дейност имат селски и екологичен туризъм, културно- исторически, археоложки и други специализирани видове туризъм. Община Хайредин има възможност да създаде туристически продукти/пакети, които да стимулират местното социално и икономическо развитие.

Културното и историческо наследство на община Хайредин се характеризира чрез следните позитиви и проблеми/нужди:

Позитиви:

- Църкви с потенциал да бъдат туристически забележителности;
- Богато историческо наследство, с голям брой непроучени и необлагодородени обекти, притежаващи огромен потенциал за привличане на учени, туристи и инвестиции в общината;
- Известното по цял свят Рогозенско съкровище, което може да бъде използвано за изграждане на имидж на общината като туристическа дестинация, богата на историческо наследство.

Проблеми и нужди:

- Неустроен достъп до културни и исторически забележителности;
- Необлагодородени потенциални туристически обекти;
- Нужда от проекти за ремонт и реставрация на православните храмове в Община Хайредин, но той е останал неизпълнен в посочения период;
- Нужда от изпълнение на проект за „Рехабилитация на прилежащото пространство на Посетителски център „Рогозенско съкровище“, но същият не е бил реализиран в предвидения период, а необходимостта от подобни дейности продължава да е актуална и в настоящия момент.

8. Състояние на селищната мрежа и жилищния сектор в община Хайредин

8.1. Пространствено устройство на селищната и териториално-урбанистична структура

Селищната мрежа на Община Хайредин се състои от 6 села - с. Ботево, с. Бързина, с. Манастирище, с. Михайлово, с. Рогозен и с. Хайредин.

ФИГУРА 16: СЕЛИЩНА МРЕЖА НА ОБЩИНА ХАЙРЕДИН

Източник: Община Хайредин

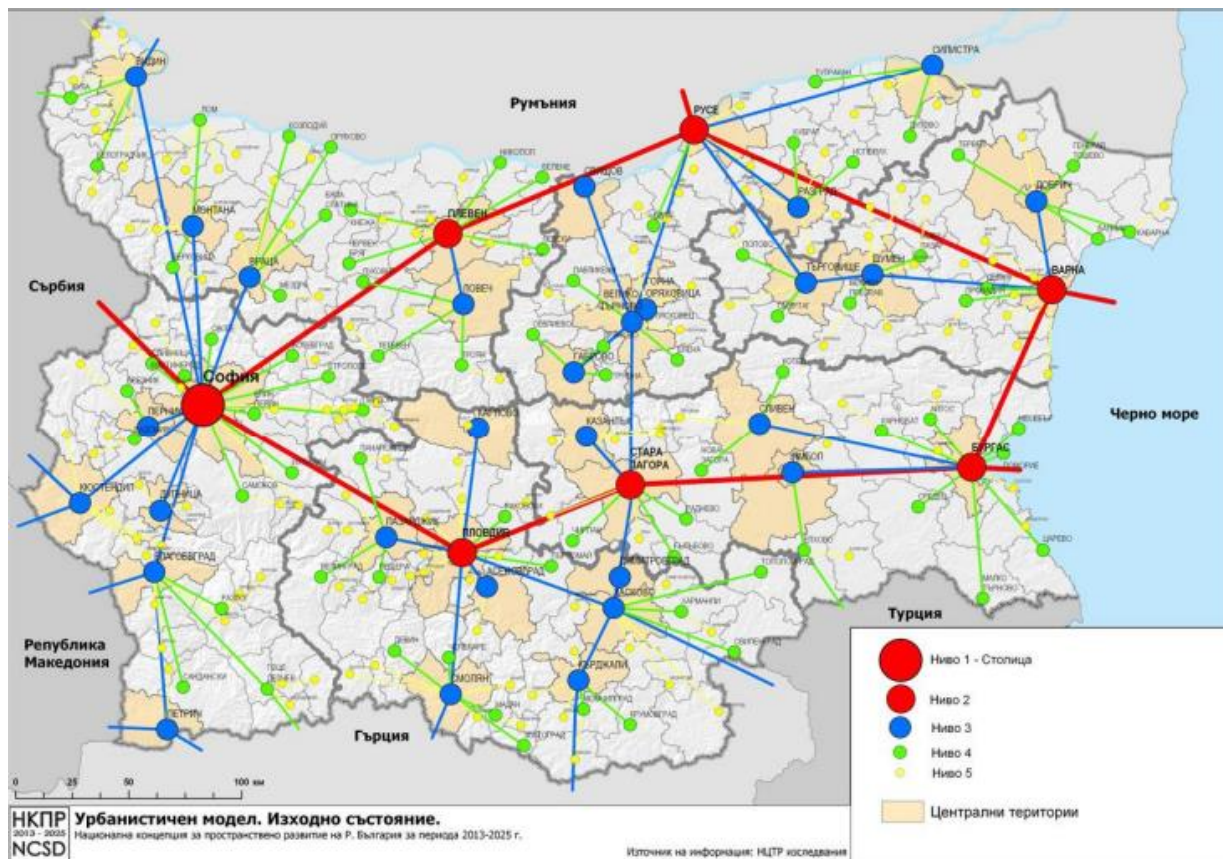
Основната урбанизационна ос следва течението на река Огоста, където са разположени последователно с. Михайлово, с. Манастирище и с. Хайредин. Те са свързани с третокласна пътна мрежа. Основна пътна артерия, преминаваща през

общината е РП III-101 (Враца - Лехчево - Хайредин -Оряхово), като тя се свързва чрез четвъртокласна пътна мрежа с РП II-15 (Враца - Борован - Оряхово).

Община Хайредин е **най-малката община в Област Враца** и една от най-малките общини в Северозападния район, които са малки по население и със селски общински център, като попада в обхвата на общините от селски тип с две населени места в категорията „много малки села“ (до 500 жители) и четири в категорията „средни села“ (от 1001 до 2000 жители). **Най-голямото село** в общината по данни на НСИ за 2020г. е с. Хайредин с 1158 жители, а **най-малкото** е с. Ботево с 69 жители. В другите села населението е: с. Бързина - 221 жители, с. Манастирище - 822 жители, с. Михайлово - 954 жители и с. Рогозен - 825 жители.

По отношение на административните си функции, към 2022 г. Община Хайредин се състои от общинския център село Хайредин, **три кметства** (в с. Михайлово, с. Манастирище и с. Рогозен) и две населени места (най-малките в общината) с **кметски наместници** (с. Бързина и с. Ботево).

ФИГУРА 17: УРБАНИСТИЧЕН МОДЕЛ НА Р. БЪЛГАРИЯ И МЯСТО НА ОБЩИНА ХАЙРЕДИН

Източник: НКПР

Община Хайредин е една от 30-те **общини от пето ниво** в центровата йерархия на селищната мрежа на СЗР, заедно с Бойница, Брегово, Грамада, Димово, Макреш, Ново село, Ружинци, Чупрене; Бойчиновци, Брусарци, Вълчедръм, Вършец, Георги Дамяново, Медковец, Чипровци, Якимово; Борован, Криводол, Мизия, Роман; Гулянци, Долна Митрополия, Долни Дъбник, Искър, Пордим; Априлци, Летница, Угърчин, Ябланица.

Община Хайредин е с категория пета съгласно Приложение №1 към т.1 от Заповед № РД-02-14-2021 от 14 август 2012 г. (обн. ДВ, бр. 66, 28.08.2012 г., неофициален раздел) за категоризация на общините в Република България), с ЕКАТТЕ VRC35, и пета категория съгласно НКПР – центрове с общинско значение за съответните общини.

ТАБЛИЦА 20: ПЛОЩ, ГЪСТОТА НА НАСЕЛЕНИЕТО И НАСЕЛЕНИ МЕСТА КЪМ 31.12.2020Г.

ЕКАТТЕ	Площ (кв. км.)	Гъстота на население то (на 1 кв.км.)	Населени места (бр.)	Градове (бр.)	Села (бр.)	Кметства
VRC35	189.0	21.4	6	-	6	4

Източник: НСИ

ТАБЛИЦА 21: ГЪСТОТА НА НАСЕЛЕНИЕТО В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН 2014-2021

Код в ЕКАТТЕ	Община/село	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
VRC35	Хайредин (община)	24.9	24.4	23.7	23.0	22.4	21.7	21.4	20.6
77102	с. Хайредин	24.5	23.8	22.8	22.1	21.3	20.3	19.8	19.4
05846	с. Ботево	8.9	8.8	8.0	7.8	7.5	7.5	7.6	8.0
48492	с. Михайлово	29.8	29.3	28.6	27.9	27.4	26.8	26.7	25.8
62815	с. Рогозен	22.6	21.9	21.4	20.6	20.0	19.4	19.7	18.5
07497	с. Бързина	14.6	15.0	14.7	14.3	14.0	12.9	13.3	12.5
47010	с. Манастирище	34.2	34.2	33.2	32.9	31.9	31.2	30.1	28.5

Източник: НСИ

От данните, представени в таблиците по-горе е видно, че негативните демографски тенденции се изразяват в намаляване гъстотата на населението в общината. Това неминуемо води до изоставени сгради, които са изложени на влиянието на времето и атмосферните условия.

От гледна точка на териториален баланс, общината се характеризира със следното подробно териториално разпределение:

ТАБЛИЦА 22: БАЛАНС НА ТЕРИТОРИЯТА В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН КЪМ 2021

БАЛАНС НА ТЕРИТОРИЯТА		
Наименование на териториалния елемент	Площ /ха/ %	
Територии с общо предназначение		
1. Жилищни функции	816,55	4,31
2. Обществено-обслужващи функции	0,88	0,00
3. Производствени дейности	121,44	0,64
4. Складови дейности	0,54	0,00
5. Рекреационни дейности, курорти и вилни зони	1,71	0,01
6. Озеленяване, паркове и градини	0,00	0,00
7. Спорт и атракции	23,12	0,06
8. Комунално обслужване и стопанство	26,54	0,14
9. Земеделски територии, в т.ч.:		
9.1. Обработваеми земи-ниви	14311,73	75,69
9.2. Обработваеми земи-трайни насаждения	180,60	0,95
9.3. Необработваеми земи	2496,31	13,19
10. Горски територии, в т.ч.:		
10.1. Гори	398,86	2,11
10.2. Защитни гори	0,00	0,00
10.3. Рекреационни гори	0,00	0,00
10.4. Горски земи	50,98	0,27
11. Водни площи	196,58	1,04
12. Транспорт и комуникации	261,54	1,36
13. Техническа инфраструктура	6,02	0,03
14. Недефиниран НТП и функция	23,86	0,13
15. Гробищен парк	7,03	0,04
16. Смесена мултифункционална устройствена зона	0,00	0,00
17. Земеделска зона с възможност за застрояване за неземеделски нужди	0,00	0,00
Защитени и нарушени територии		
А) За природозащита	0,00	0,00
Б) За опазване на културното наследство	0,06	0,00
В) С особена териториалноустройствена защита	0,00	0,00
Г) За възстановяване и рекултивация	0,00	0,00
Д) С активни и потенциални свлачища и срутища	0,00	0,00
Е) Други нарушени територии	0,00	0,00
Ж) Обща площ (с отчитане на припокриването)	0,06	
Обща площ:	18924,36	

Източник: ОУП Хайредин (проект)

Урбанистичната структура на общината е подчертано центрична с концентрация на функции в общинския център и периферни селища с различен характер. В общинския център село Хайредин са съсредоточени административното и социално обслужване и основната част от икономическата дейност в общината. Урбанизираните територии на общинския център се явяват основен носител на растежа в рамките на територията на общината, като той се отличава със сравнително по-високо ниво на динамика в

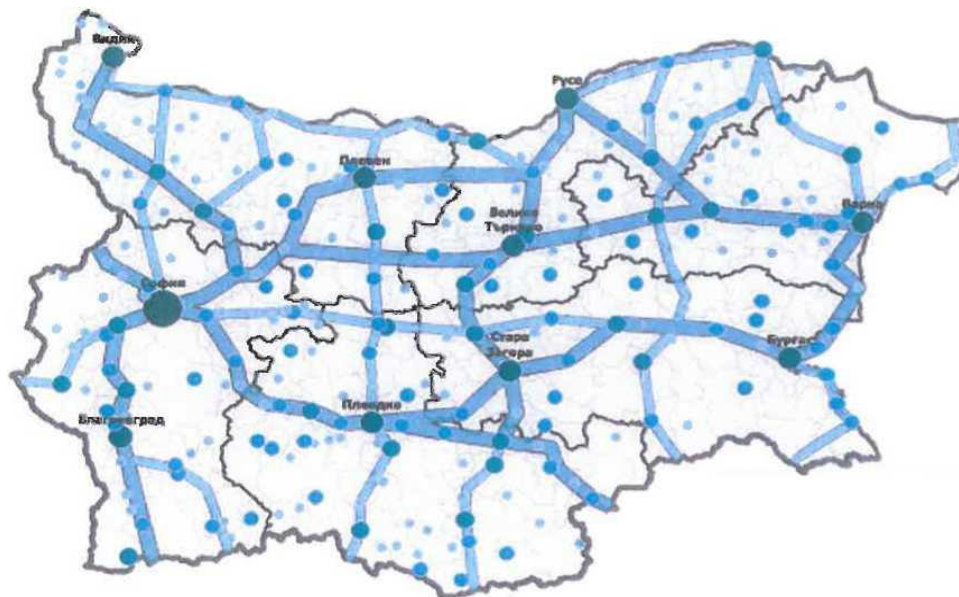
развитието и свързаната с него изменчивост на пространствено-функционалните характеристики на отделните урбанизирани територии.

Като цяло, в пространствената структура на общината се открояват няколко основни направления, по които са разположени повечето селищни структури. Пространствената структура на комуникационната система и мрежата от населени места следва естествените форми на релефа. Характерно за пространствената структура на селищната мрежа е тенденцията за усвояване на нови терени по дължината на комуникационните връзки, като на някои места тези нови образувания постепенно се сливат със съществуващите селища.

В пространственото развитие на функционалните системи в територията структура на общината с най-голяма е концентрацията на обществено-обслужващи обекти в общинския център с. Хайредин. На територията на отделните села също има обществено-обслужващи обекти в зависимост от специфичните им функции и потребности. Пространственото развитие на функционалните системи е в пряка зависимост и от броя на населението и жилищната осигуреност в населените места.

8.2. Оси на урбанистично развитие

ФИГУРА 18: ПОЛЮСИ И ОСИ НА РАЗВИТИЕ

Източник: НСРР 2021-2022

Осите на урбанистично развитие за територията на страната на ниво „район за планиране“ следват Националната концепция за пространствено развитие, Националната стратегия за регионално развитие и Регионалният план за развитие на северозападен регион. Община Хайредин не се разполага върху на главните оси на развитие, определена от НСРР, по направление свързващо градовете София, Велико Търново и Враца.

8.3. Жилищен сектор в община Хайредин и разпределение на собствеността

Населените места са с достатъчна степен на изграденост за населението, което ги обитава. В много от тях има жилищни сгради, в които отдавна не живее никой и се саморазрушават. В същото време има поддържани жилищни сгради, които се ползват сезонно като вилен имот. Отоплението в жилищните сгради става най-често с дърва и въглища.

ТАБЛИЦА 23: СТРУКТУРА НА ИЗГРАЖДАНЕ НА ЖИЛИЩНИЯ СЕКТОР НА ОБЩИНА ХАЙРЕДИН ПРЕЗ ГОДИНИТЕ

ОБЩИНА И НАСЕЛЕНИ МЕСТА	ЖИЛИЩНИ СГРАДИ ОБЩО	ПЕРИОДИ НА ПОСТРОЯВАНЕ								
		до 1918 г.	1919 - 1945 г.	1946 - 1960 г.	1961 - 1970 г.	1971 - 1980 г.	1981 - 1990 г.	1991 - 2000 г.	2001 - 2010 г.	от началото на 2011 г.
Община Хайредин	4626	27	895	2529	769	262	87	38	19	0
с. Ботево	202	0	50	148	2	1	0	0	1	0
с. Бързина	287	2	28	210	36	5	1	4	1	0
с. Манастирище	1032	5	143	538	189	83	45	19	10	0
с. Михайлово	894	3	228	460	158	34	7	2	2	0
с. Рогозен	988	3	110	609	166	74	15	10	1	0
с. Хайредин	1223	14	336	564	218	65	19	3	4	0

Източник: НСИ

Прави впечатление, че по-голямата част от жилищния фонд на община Хайредин е изграден между 1919-1970г., като най-съществен период на разрастване се наблюдава между 1946-1960г. Притиснителен е фактът, че няма ново строителство след 2011г., което затвърждава тенденцията на обезлюдяване на общината и липса на стимули за желание за усядане в Хайредин.

Най-често срещаните жилища са къщи в добро състояние. Необитаемите къщи са неподдържани и в лошо състояние.

Общинските жилища включват:

- Общежитие
- 2 бр. апартаменти

Всички сгради нуждаят от основен ремонт.

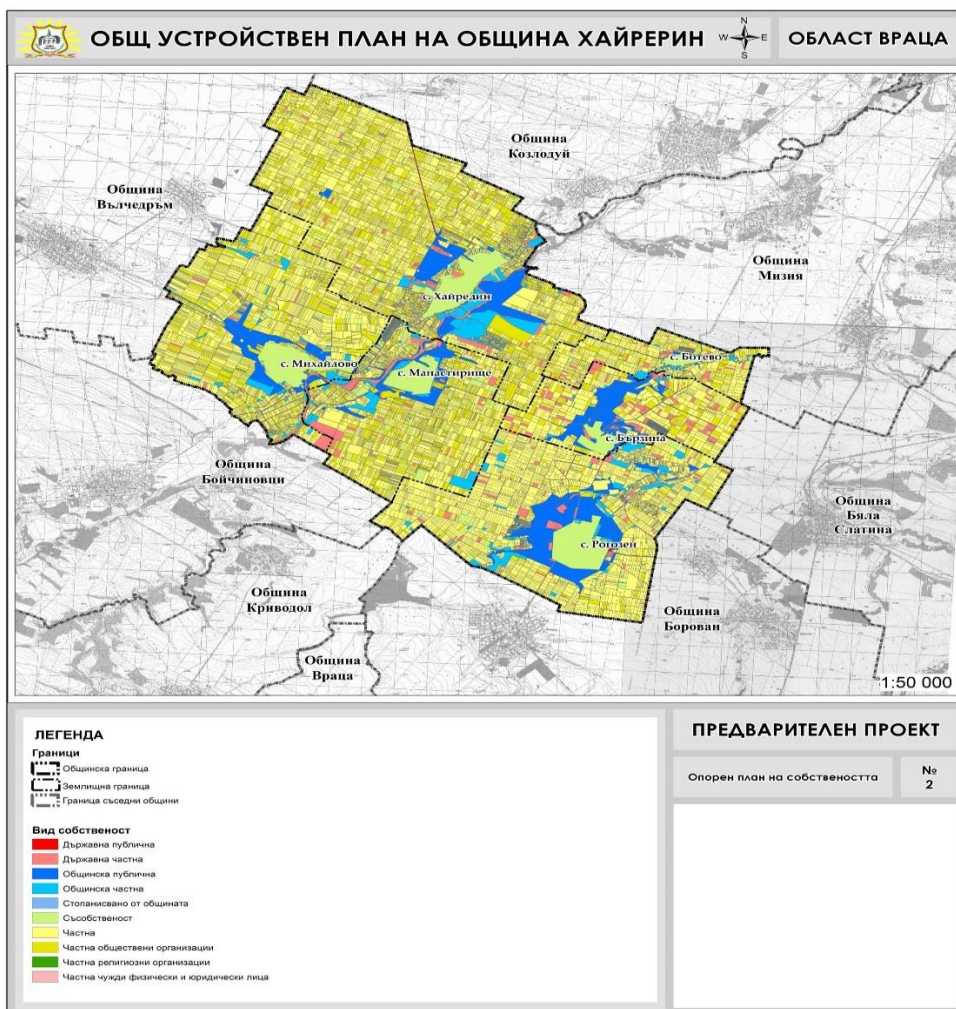
От гледна точка на разпределението на собствеността на недвижими имоти и територия в община Хайредин, ситуацията изглежда по следния начин:

ТАБЛИЦА 24: СТРУКТУРА НА СОБСТВЕНОСТТА В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН

Вид на собствеността	Площ /ха/	Площ /%/
Държавна публична	9,34	0,05
Държавна частна	831,31	4,39
Общинска публична	1985,56	10,49
Общинска частна	800,86	4,23
Стопанисвано от общината	32,32	0,17
Съсобственост	1022,51	5,40
Частна	12512,45	66,11
Частни обществени организации	1724,21	9,11
Частни религиозни организации	5,80	0,03
Общо:	18924,36	100

Източник: ОУП Хайредин (проект)

ФИГУРА 19: СТРУКТУРА НА СОБСТВЕНОСТТА В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН /ПРОЕКТ/

Източник: ОУП Хайредин (проект)

8.4. Обобщение – идентифицирани позитиви, проблеми и нужди

В пространствено отношение и съгласно картата на осите на урбанистично развитие в страната, община Хайредин действително остава много **встри** от основните **линии на развитие**. В комбинация с тенденцията на отрицателен прираст на населението в бъдещ план не се очаква рязко повишаване на търсенето на жилища. Необитаемият жилищен фонд потвърждава негативните тенденции на обезлюдяване в общината.

Бъдещото развитие на община Хайредин предполага затвърждаване ролята на общинския център село Хайредин като главен културен, административен и социално-

икономически център от значение за общината. Този моноцентричен модел на развитие обаче не отговаря на съвременните изисквания и потребности на жителите на община Хайредин, стратегическите виждания на общинската управа за развитие на общината, националните и европейски директиви за развитие на селищата и регионите. Общината трябва да предоставя мултифункционална жизнена среда, в която икономиката да е тясно свързана със социалните, културните и екологичните аспекти.

Позитиви

- Добре свързана селищна мрежа;
- Общият жилищен фонд е в добро състояние;

Проблеми и нужди

- Липса на ново строителство;
- Изолираност от големите агломерационни ареали;
- Необитаеми жилищни сгради се рушат, а общинските имат нужда от ремонт.

9. Връзки на община Хайредин със съседни територии (общини)

В тази част от ПИРО – Хайредин се идентифицират общите предизвикателства и евентуалните възможности за коопериране със съседни общини за изпълнение на съвместни проекти.

9.1. Облик на община Хайредин и съседните ѝ територии

Община Хайредин е една от 10-те общини в област Враца, заедно с Борован, Бяла Слатина, Враца, Козлодуй, Криводол, Мездрав, Мизия, Оряхово, и Роман. Община Хайредин граничи с доста общини и отстои на следните разстояния от едноименните им общински центрове:

- Козлодуй (31 км.);
- Мизия (20 км.);
- Бяла Слатина (40км.);
- Борован (33 км.);
- Криводол (60 км.);
- Бойчиновци (Монтана) (35 км.);
- Вълчедръм (Монтана) (27 км.).

Както бе посочено в предходната точка от анализа, село Хайредин е определено като населено място от 5-то йерархично ниво заедно с още 29 други малки села и градове от СЗР – тя е групирана с тях по признак насление, но и поради факта, че социално-икономическото им развитие е доста под средното за страната, като част от тях, вкл. Хайредин, по някои показатели, са сред рисковите общини по повод бъдещото си развитие.

Като много малка община, Хайредин е зависима от социално-икономическата среда, която формират по-големите и съседи, както и от големите, близки областни центрове. В тази връзка, новия програмен период 2021-2027г. дава възможност и поощрява кооперирането на две и повече общини на базата на интегриран териториален подход и споделена отговорност. Такова коопериране, с цел реализация на съвместни проекти има потенциала да повлияе силно върху широк диапазон от аспекти, засегнати в социално-икономическата действителност на община Хайредин.

Съответните взаимовръзки между общините с цел коопериране са поместени в Регионалната схема за пространствено планиране на СЗР.

ФИГУРА 20: ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА СДРУЖАВАНЕ НА ОБЩИНА ХАЙРЕДИН С ДРУГИ ОБЩИНИ В СЗР

Източник: РСРР за СЗР – схеми

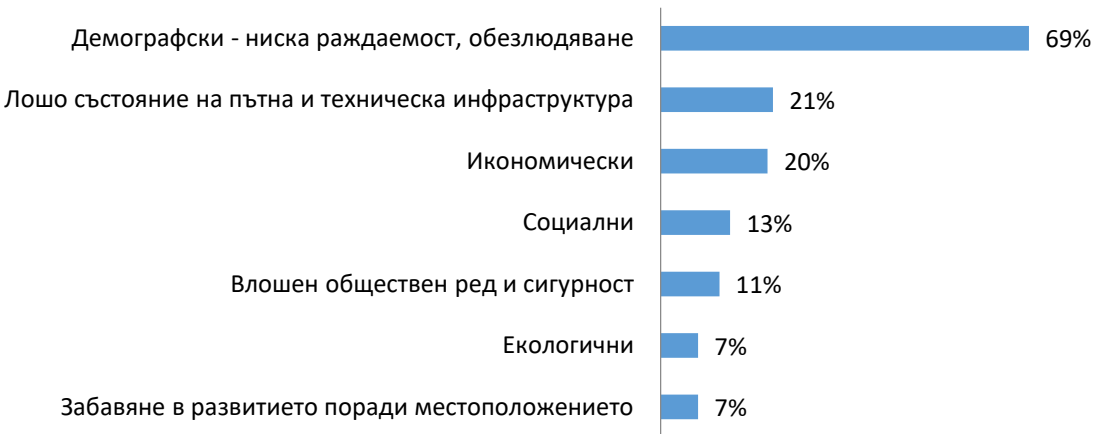
Общините, с които Хайредин има по-голям потенциал за сътрудничество, дефинирани в РСРР за СЗР, са Борован и Козлодуй. Сътрудничеството е препоръчително на база характеристика – селски общини.

9.2. Идентифицирани общи проблеми и предизвикателства

За целта на представяне мнението и очакването на общността в Хайредин бе изготвено анкетно проучване. Участниците в анкетното проучване, проведено сред гражданите на община Хайредин в процеса на изготвяне на ПИРО, посочват ниската раждаемост и обезлюдяването на селата като най-значителен проблем пред

развитието на общината – 69% от тях са посочили това като проблем. За сравнение, следващия по популярност отговор е избран от едва 21% от попълните въпросника. Въпросът е с възможност за избиране на повече от един отговор, поради което сбора на процентите в графиката по-долу надвишава 100.

ТАБЛИЦА 25: НАЙ-ЗНАЧИМИ ПРОБЛЕМИ В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН

Източник: Анкетно проучване, проведено като част от подготовката за изготвяне на ПИРО

И община Козлодуй, въпреки наличието на ключова енергийна инфраструктура на територията си, и община Борован имат сходни проблеми, свързани с Демография, пътна и техническа инфраструктура.

Отделно, рисковете от природни бедствия, свързани с наводнения са характерни за почти всички общини в Дунавската равнина.

Възможните проекти между общините, акцентиращи върху проблемите биха могли да бъдат:

- Подобряване на транспортната свързаност и транспорта;
- Съвместен проект за развитие на културно-историческия и етнографски туризъм в региона (плюс подобряване на състоянието на екопътеките в общините и създаване на общ маршрут);
- Мерки за превенции и контрол върху риска от наводнения.

Необходимостта от осъществяване на комуникация със съседните общините е свързано с определяне на бъдещо партньорство по отношение на съвместни проекти, разработване на Концепция за интегрирани териториални инвестиции и съответно обезпечаването им с допустим финансов ресурс от действащите европейски и национални програми.

В допълнение, съгласно ОПР 2014-2020 г. на община Хайредин са били предвидени три типа проекти за изграждане на партньорства на общината:

- Развитие на междуобщинското сътрудничество за разрешаване на общи или сходни проблеми, насърчаване на икономическата активност и устойчивото местно развитие;
- Проекти, които решават общи или сходни проблеми от двете страни на границата Румъния-България, стимулира трансфера на добри практики и институционален капацитет за устойчивото управление на природните, социалните и демографски ресурси;
- Проекти за подобряване уменията на местните партньори за планиране и реализация на стратегията за развитие, осъществяване на публично - частни партньорства за стимулиране на икономическото и социално развитие на община Хайредин.

Реализиран е единствено проект „Мрежа за Интегриран Трансграничен Туризм“, финансиран по ТГС Румъния – България в периода 2013-2015 г. Изграждането на партньорства за община Хайредин остава актуална нужда.

10. Влияние на големи инфраструктурни проекти с регионално и национално значение

С определените големи инфраструктурни проекти с национално и регионално значение, включени в Интегрираната териториална стратегия за Северозападен район за планиране, се надгражда постигнатото в предходния цикъл на планиране и изпълнение. Търси се приемственост с политиките в Регионалния план за развитие за периода 2014-2020 г. и се подкрепят отново тези цели, приоритети и мерки, специфични за района, показали своята ефективност или не получили необходимата реализация. Това се обуславя от общата логика на управлението, тъй като осигурява приемственост, предвидимост и устойчивост на регионалните политики.

Към момента няма големи инфраструктурни проекти на национално ниво, които пряко да засягат социално-икономическото развитие в община Хайредин.

От регионална гледна точка е идентифициран един голям инфраструктурен проект, който ще окаже положително въздействие върху развитието на община Хайредин, а именно:

- **Изграждането на инсталации за предварително обработване и компостиране на битови отпадъци в Оряхово, което ще обслужва седем общини, сред които и Хайредин.**

Други проекти, които биха оказали влияние върху социално-икономическото развитие в Хайредин включват:

- Изграждане на нови индустриални зони във Враца (*възможност за работа за населението на Хайредин, но и риск от влошаване на механичния прираст на населението в административната единица*);
- Подкрепата на дейността на съществуващите научни организации в СЗР в селското стопанство – Институт по планинско земеделие и животновъдство – Троян, Институтът за царевицата в Кнежа, Институт по лозаро и винарство и Институт по фуражи – Плевен, Институт по пчеларство Ловеч и др. (*възможности за заетите със земеделие в Хайредин да партнират и/или да се възползват от възможности за обучение в институтите*);
- Изграждане на Мост над р. Дунав: Оряхово – Бекет (*засилен интерес към местността като алтернативен маршрут*);
- Изграждане на „Дунавски панорамен път”- реконструкция и модернизация на път 11-11: Видин-Димово-Лом-Оряхово (*възможност за идентификация на община Хайредин като туристически хъб на маршрута*);

- Рехабилитация и реконструкция на общинската пътна мрежа и уличната Мрежа и Подобряване на вътрешно-районната транспортна инфраструктура и засилване на връзките между градските и селските райони на всички равнища - чрез подобряване на достъпността и възможността за работа и планиране на специфични мерки в подкрепа на периферните и слабо населени селски райони *(няма конкретно дефиниран проект, но пряко касае развитието на свързаността на община Хайредин, на външно и вътрешно равнище)*.

На национално и регионално ниво, все още има само няколко конкретно дефинирани проекта. В следващите две години предстои тяхната идентификация и официално заявяване.

11. SWOT – Анализ

SWOT анализът е един от ключовите инструменти на световно равнище за получаване на реалистична картина за даден сектор. Името на SWOT анализа произлиза от съкращенията на думите Strengths (силни страни, предимства), Weaknesses (слаби страни, недостатъци), Opportunities (възможности) и Threats (заплахи) на английски език. Именно и тези четири направления в настоящото състояние на социално-икономическото развитие на общината изследва този анализ за целите на ПИРО Хайредин.

В настоящия стратегически документ е изследван широк спектър от социално-икономически тематични направления, които да обрисуват картина за състоянието на община Хайредин. Систематизирането на основните предимства, недостатъци, възможности и заплахи в SWOT анализа е резултат от извършеното проучване и анализ на територията, представени в предходните точки на част I, и ще послужи за определяне на насоките за развитие на община Хайредин в средносрочен план (2021 – 2027 г.).

Анализираният период представлява програмния период 2014 – 2020 г. за ЕС, както и следващите години 2021 г. и началото на 2022 г., където е приложимо. Във времето на изготвяне на настоящия стратегически документ се случват форсмажорни обстоятелства, които силно изкривяват картината, дестабилизирайки естествения ход на социално-икономическата конюнктура на общинско, областно, национално и наднационално ниво. Тези обстоятелства са разразилата се COVID-19 пандемия и военния конфликт в Украйна. Те ще продължават да водят до промени в ключови териториални сектори, в начина на работа, в социалното поведение и взаимоотношения, в използването на публичните пространства и сгради.

С цел по-ясна картина, SWOT-анализът е изготвен за всеки социално-икономически сектор, попаднал в анализа на ПИРО Хайредин 2021- 2027 г.

ТАБЛИЦА 26: SWOT АНАЛИЗ

ИКОНОМИКА, ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ И ПАЗАР НА ТРУДА	
Силни страни/ предимства	Слаби страни/ идентифицирани проблеми
<p><u>Силно позитивни</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Много развит аграрен сектор и увеличение на печалбата му; • Общо увеличение на стойността на произведената продукция и на нетните приходи от продажби (с изключение на 2020г.). <p><u>Умерени</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Заетите лица в аграрния сектор растат; • Стабилно общо ниво на инвестициите в ДМА; • Бавно редуциране на високите нива на безработица. 	<p><u>Силно проблематични</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Намаляване на общия брой на предприятията в общината през разглеждания период; • Изпреварваща 2020г. редукция на произведената продукция и на нетните приходи от продажби (с изключение на 2020г.) в секторите G и I; • Много висока безработица; • Липса на регистрирани хотели или други места за настаняване и липса на приходи от нощувки; • Липса на преки учждестранни инвестиции в общината през последните години. <p><u>Умерени</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Заетите лица в сектори, различни от аграрния, намаляват.
Възможности/ потенциал за развитие	Заплахи/ опасности
<ul style="list-style-type: none"> • Квалификация на работната ръка съобразно потребностите на бизнеса; • Подобряване на бизнес-климата в общината, чрез Стратегия за развитие; • Развитие на икономически сектор D (производство и разпределение на ел. и топлинна енергия), чрез природни дадености и остатъчни 	<ul style="list-style-type: none"> • Запазване на непривлекателен облик на общината за разкриване на нови бизнеси; • Невъзможност за намаляване на безработицата; • Продължаващо свиване на всички други икономически сектори освен този за селско стопанство; • Продължаваща липса на чуждестранни инвестиции в

<p>продукти от сектор А;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Създаване на местен туристически бранд и участие в туристически борси – рекламиране на Хайредин като алтернативна туристическа дестинация; • Използване на свободни налични терени за индустриални цени и привличане на нови бизнеси в тях. 	<p>общината.</p>
ДЕМОГРАФИЯ	
Силни страни/ предимства	Слаби страни/ идентифицирани проблеми
<p><u>Силно позитивни</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Положителен механичен прираст на населението в общината; • Отлични нива на полово разпределение в общината. <p><u>Умерени</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Стабилно ниво на сключване на бракове и редуциране на бракоразводите в общината; • Стабилно общо ниво на инвестициите в ДМА; • Бавно редуциране на високите нива на безработица. 	<p><u>Силно проблематични</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Остро обезлюдяване на общината; • Отрицателен естествен прираст; • Силно застаряване на населението. <p><u>Умерени</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Намаляване на раждаемостта; • Плавно намаляване на населението в трудоспособна и под трудоспособна възраст.
Възможности/ потенциал за развитие	Заплахи/ опасности
<ul style="list-style-type: none"> • Реализиране на програми и проекти за създаване на условия за задържане на икономически активното население; • Реализиране на програми и проекти за стимулиране на раждаемостта и активизиране на икономически неактивното население в съответствие с нуждите на бизнеса. 	<ul style="list-style-type: none"> • Запазване на тенденциите за обезлюдяване на община Хайредин; • Невъзможност за обръщане на тенденцията за застаряване на населението; • Липса на кадри с необходимата квалификация.

ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНИ УСЛУГИ	
Силни страни/ предимства	Слаби страни/ идентифицирани проблеми
<p><u>Силно позитивни</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Добре уредени грижи за децата в детската ясла на общината; • Участие на общината в капитала на областната болница МБАЛ „Христо Ботев“ АД, във Враца; • Реализирани проекти в предходния планов период, свързани с предлагане на социални услуги. <p><u>Умерени</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Общината е обслужвана от филиал на спешна медицинска помощ в гр. Оряхово; • Наличие на работеща аптека в общината. 	<p><u>Силно проблематични</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Липса на лечебни заведения в общината; • Високи нива на бедност в общината; • Много високи нива на лица с увреждания в общината. <p><u>Умерени</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ниска здравна култура на малцинственото население в общината.
Възможности/ потенциал за развитие	Заплахи/ опасности
<ul style="list-style-type: none"> • Реализиране на програми и проекти за ремонт и изграждане на социална и здравна инфраструктура; • Подобряване на здравния достъп и осигуряване на равни възможности за използване на здравни услуги в малки населени места; • Информационно-образователни и здравно-консултативни услуги за превенция и здравословен живот. 	<ul style="list-style-type: none"> • Промяна на националната политика за здравно обезпечаване на малките населени места; • Затваряне на единствената детска ясла и единствената аптека в Хайредин; • Недостатъчно финансиране за социални услуги.
ОБРАЗОВАНИЕ, СПОРТ, КУЛТУРА И КИН	
Силни страни/ предимства	Слаби страни/ идентифицирани проблеми
<p><u>Силно позитивни</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Функциониращи училища в общината и наличие на 2 професионални направления; • Нарастване броя на децата в детски градини и училища; 	<p><u>Силно проблематични</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Намаляване на броя завършили основно и средно образование в общината; • Амортизирана културна инфраструктура;

<ul style="list-style-type: none"> • Реализирани проекти за ремонт и реконструкция на учебните заведения; • Развит, за мащабите на Хайредин, интерес към футбола в общината; • Изключително богато културно-историческо наследство (КИН). <p><u>Умерени</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Стабилно ниво на групи и преподаватели в детската градина и филиали в Хайредин; • Богат културен календар и местни фестивали. 	<ul style="list-style-type: none"> • Нужди от ремонт на образователната, културна и спортна инфраструктура в общината; • Нестабилна образователна система м/у 5-ти и 12-ти клас; • Ниска степен на проучване и документиране на обектите на културното наследство. <p><u>Умерени</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ниска здравна култура на малцинственото население в общината; • Само читалищата са културни разпространители в общината.
Възможности/ потенциал за развитие	Заплахи/ опасности
<ul style="list-style-type: none"> • Реализиране на програми и проекти за ремонт и изграждане на социална инфраструктура; • Подобряване на здравния достъп и осигуряване на равни възможности за използване на здравни услуги в малки населени места; • Промотиране на КИН и културата в Хайредин на регионално и наднационално ниво. 	<ul style="list-style-type: none"> • Продължава да съществува проблемът с отпадането на ученици от училище; • Промяна на отношението към традиционните културни дейности и институции и отлив на публика; • Недостатъчно финансиране за образование, култура и спорт; • Пропускане на възможности за маркетинг на КИН в общината.
ТРАНСПОРТНА И ИНЖЕНЕРНО-ТЕХНИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА, И ЖИЛИЩЕН СЕКТОР	
Силни страни/ предимства	Слаби страни/ идентифицирани проблеми
<p><u>Силно позитивни</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Добро обезпечаване с транспортна инфраструктура с третокласни пътища; • Всички населени места на територията на общината са достъпни от общинския център; • Реализирани проекти за ремонт и реконструкция на общински пътища 	<p><u>Силно проблематични</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Територията на общината се обслужва само от третокласни пътища, като остава в страни от основните транспортни коридори; • Част от пътищата в общината не са асфалтирани и не навсякъде има тротоари; • Лошо състояние на ВиК системата,

<p>и улици.</p> <p>Умерени</p> <ul style="list-style-type: none"> Сравнително добро общо състояние на сградния фонд в общината Намаляваща гъстота на населението. 	<p>уличното осветление и сградната енергийна ефективност;</p> <ul style="list-style-type: none"> Липса на канализация и пречиствателни системи. <p>Умерени</p> <ul style="list-style-type: none"> Общината е в телекомуникационна „Бяла зона“.
Възможности/ потенциал за развитие	Заплахи/ опасности
<ul style="list-style-type: none"> Изграждане на канализация и пречиствателни станции в големите села; Ремонт на уличното осветление в цялата община; Събаряне и почистване или реконструкция на изоставения сграден фонд с цел обезопасяване на територията; Обновяване на общински сгради и сгради на кметската, вкл. чрез изграждане на ВЕИ; Потенциален интерес за изграждане на МВЕЦ и ФВЕЦ; Рехабилитация на общинската пътна и улична мрежа. 	<ul style="list-style-type: none"> Влошаване състоянието на изградената инфраструктура, поради отлагани ремонтни дейности; Пропускане на възможности за изграждане на алтернативни енергоизточници; Недостатъчно финансиране за техническата инфраструктура и жилищния фонд в общината.
ОКОЛНА СРЕДА, ИЗМЕНЕНИЕ НА КЛИМАТА, РИСКОВЕ ОТ БЕДСТВИЯ И УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ	
Силни страни/ предимства	Слаби страни/ идентифицирани проблеми
<p>Силно позитивни</p> <ul style="list-style-type: none"> Наличие на програмна осигуреност, свързана с екологичното състояние на територията и овладяване на породените от природата рискове; Чист въздух (въпреки масовото отопление на твърдо гориво) и липса на шумово замърсяване; Активност по отношение на проекти, които ще подобрят състоянието със 	<p>Силно проблематични</p> <ul style="list-style-type: none"> Емитиране на вредни вещества в атмосферния въздух, вследствие отопление с твърдо гориво от повечето жители на общината; Замърсяване на почвите от земеделските производители; Липса на канализация и пречиствателни станции; Липсата на ефективно

<p>сметосъбирането и сметоизвозването;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Чистата природа се приема за най-голямото богатство от населението на общината. <p><u>Умерени</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Радиационен фон – в нормата; • Наличие на лечебни растения. 	<p>организирано сметосъбиране.</p> <p><u>Умерени</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Намаляващ брой на биологичните видове в общината.
Възможности/ потенциал за развитие	Заплахи/ опасности
<ul style="list-style-type: none"> • Изграждане на канализация и пречиствателни станции в големите села; • Оптимизиране на масовото отопление в общината, чрез по-ефективни и чисти способи през европейски програми; • Участие в проекти за управление и превенция от рискове (наводнения и пожари). 	<ul style="list-style-type: none"> • Продължаващо безотговорно отношение към замърсяването на почвите от земеделските производители; • Продължаващо масово отопление на твърдо гориво в общината; • Отлагане изграждането на канализация и пречиствателни станции в общината.

12. Взаимовръзки на анализа с резултатите от проведения хоризонтален, социално-икономически анализ на районите на национално ниво

Настоящият стратегически документ ПИРО Хайредин 2021-2027 г. е изготвен и отразява резултатите от проведения хоризонтален социално-икономически анализ на районите в Република България, изготвен от „Национален център за териториално развитие“ ЕАД.

Съгласно Методическите указания за изготвяне и прилагане на ПИРО и ИТСП за периода 2021-2027 г. на МРРБ и изискванията на ЗРР, документът е с обхват и съдържание, които ясно демонстрират логиката и взаимовръзката между ПИРО и Анализа на районите. За по-голяма сходност и прегледност, разработеният анализ следва логиката на основните тематични направления в Анализа на районите (които са приложими за община с размера и характеристиката на Хайредин).

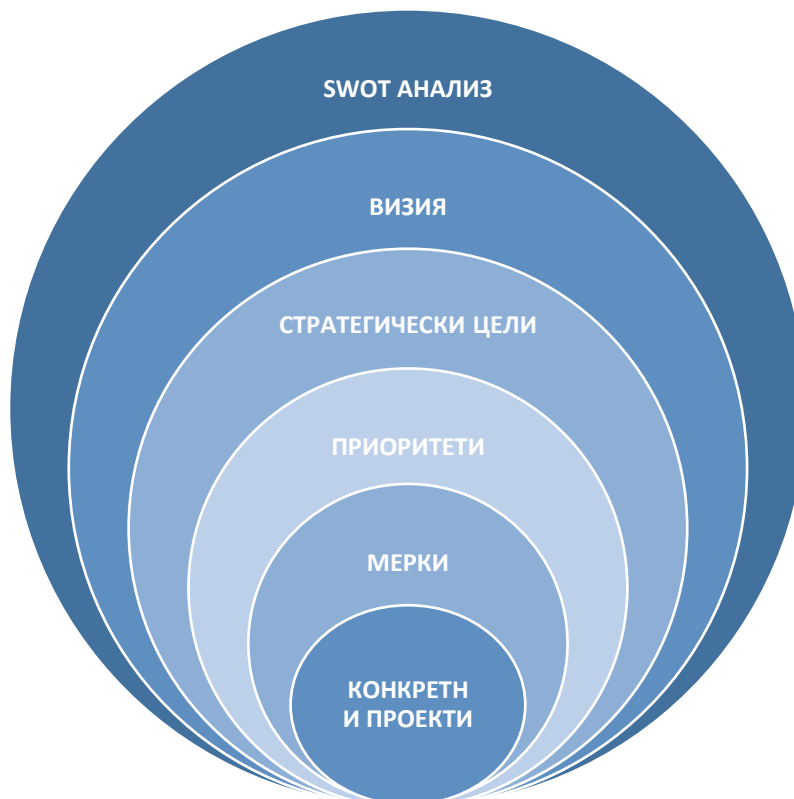
ЧАСТ II. ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ ЗА ПЕРИОДА 2021-2027 Г.

В настоящата част е представена **стратегическата рамка за развитие на община Хайредин за периода 2021-2027 г.**, разработена с цел създаване на предпоставки за усвояване на идентифицираните предимства и силни страни, както и преодоляване на проблемите и слабите страни в развитието на общината, представени в SWOT-анализа от предходния раздел.

Съгласно Методическите указания на МРРБ, **стратегическата рамка на ПИРО** съдържа следните йерархично-свързани помежду си елементи:

- визия за развитието на общината;
- стратегически цели;
- приоритети, насочени към усвояване на потенциала за развитие на територията;
- мерки към всеки от определените приоритети;
- конкретни проекти, дефинирани за изпълнение на всяка мярка.

ФИГУРА 21: ВЗАИМОВРЪЗКА МЕЖДУ ЕЛЕМЕНТИТЕ НА СТРАТЕГИЧЕСКАТА РАМКА НА ПИРО

Стратегическата рамка на ПИРО определя **стратегията за реализация на плана за 2021-2027 г.**, която обхваща и проследява взаимовръзката между формулираните визия, определените стратегически цели на развитието и свързаните с тях приоритети за действие, които ще бъдат реализирани посредством изпълнението на програмата за реализация (предвидения пакет от мерки и дейности, включващ подготовката, финансирането и изпълнението на конкретни проекти).

Стратегическата част на ПИРО е **фокусирана и конкретна** и е разработена по начин, който ѝ позволява ясно да показва избраната посока на развитие на общината за периода до 2027 г. и съответната сфера или сфери, към които приоритетно да бъдат насочени усилията и основната част от инвестициите. Именно поради тази причина са набелязани **ограничен брой ключови приоритети**, които отразяват избрания фокус и специфика за развитие на общината, за да се постигне концентрация и осезаем ефект на база на конкретните потенциали и местни специфики, а не да се формулират твърде общи и универсални цели и приоритети, които могат да бъдат трудни за постигане и изпълнение.

Стратегическата рамка на ПИРО е разработена на базата на следните основни принципи:

- *„Мисли глобално, действай локално“* - интегрирането на цели в планирането на регионално развитие отразява съществуващите специфични проблеми, възможности и ресурси на общината в контекста на глобалните цели за развитие на по-високо ниво;
- *Реалистичност и ефективност* - планиране на изпълними приоритети и мерки за тяхното постигане в рамките на периода за действие на ПИРО до 2027 г. Заложени са реалистични и конкретни мерки и дейности, които имат пряко отношение към проблемите и спецификата на развите на община Хайредин. Заложени са инициативи и инвестиции, планирани за изпълнение основно от общинската администрация, а не мерки за решаването на сериозни проблеми, които зависят от външни фактори или изискват сериозни усилия, ресурси или време, които не могат да бъдат осигурени от Общината;
- *Ресурсна обезпеченост* – планираните мерки, дейности и проекти са съобразени с възможностите за финансиране, ресурсната обезпеченост, законодателните норми и ограничения, наличните капацитет и компетенции на общинска администрация Хайредин.

Съгласно Националната концепция за пространствено развитие (НКПР) за периода 2013-2025г., актуализирана през 2019г., Хайредин спада към последното, 5-то ниво в центровата йерархия на селищната мрежа в страната, където населените места са категоризирани като *„много малки градове и села, центрове със значение за територията на съответните общини“*.

При тази система от градове-центрове, всеки център от по-горно ниво изпълнява и функциите на център от по-ниските нива. Териториалните ареали на влияние на градовете-центрове съвпадат с границите само на съответната община при 5-то ниво, т.е. *влиянието на Хайредин се разпростира териториално само в границите на община Хайредин*. За сравнение, ареалите на влияние на градовете-центрове от останалите йерархични нива, около и в близост до Хайредин, са както следва:

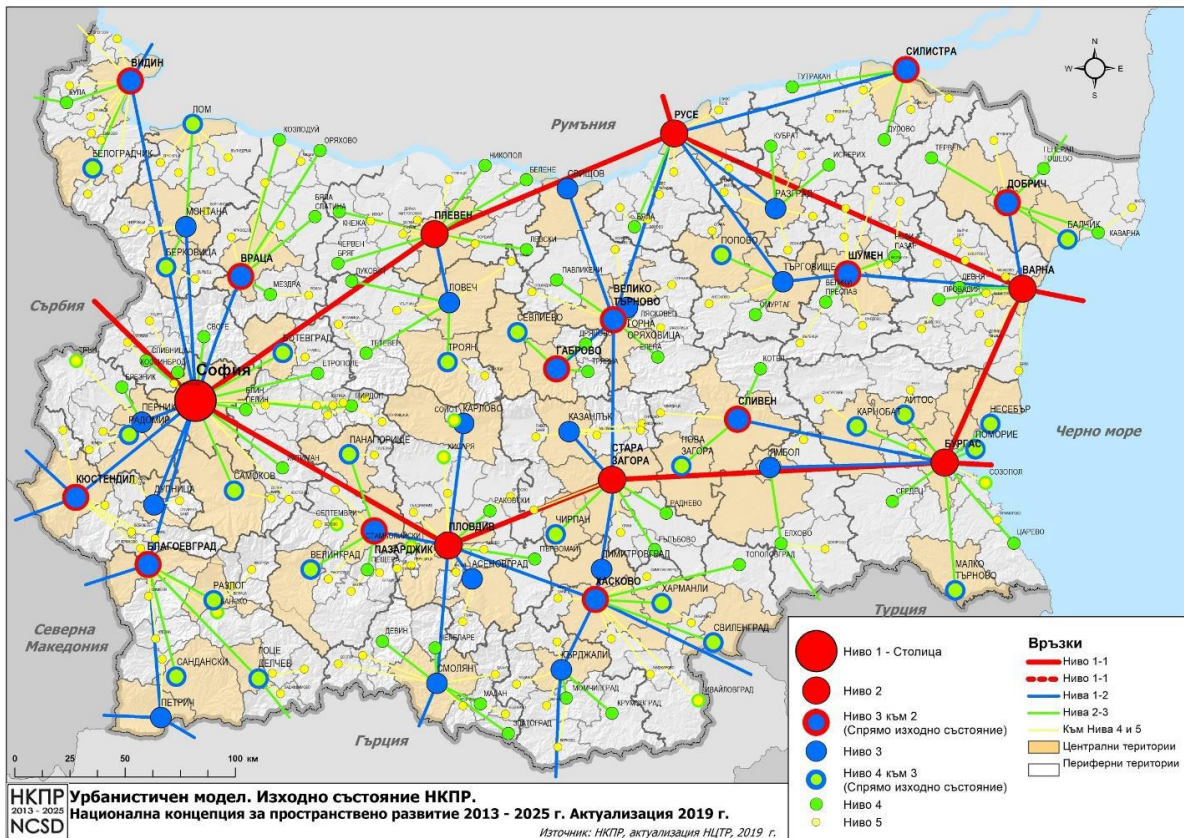
- на група общини при градовете от 4-то ниво (където попадат Козлодуй, Оряхово, Берковица, Кнежа, Лом, Белоградчик, Кула, например от Северозападен район, и др.);
- на област при градовете от 3-то ниво (където попадат Враца, Видин, Монтана, например, и др.);
- на район при градовете от 2-ро ниво (където попада Плевен, например, и др.);
- на страната при градовете от 1-во ниво (където попада само столицата София).

Съгласно Методическите указания на МРРБ, за общините от 1-во, 2-ро и 3-то йерархично ниво съгласно НКПР при необходимост (в зависимост от резултатите от анализа) се формулират отделни приоритети за територията на града, административен център на общината, насочени към устойчивото градско развитие.

Тъй, като община Хайредин попада в 5-то йерархично ниво, съгласно представената по-горе информация, в ПИРО не бе възможно формулирането на отделни приоритети за територията на града, административен център на общината, а в настоящата стратегическа рамка са формулирани *приоритети, приложими за територията на цялата община*.

Градовете от 1-во до 5-то ниво могат да се проследят на следващата фигура от НКПР.

ФИГУРА 22: УРБАНИСТИЧЕН МОДЕЛ В НКПР. ИЗХОДНО СЪСТОЯНИЕ, 2019 Г.

Източник: НЦТР

Използването на интегриран подход за планиране на регионалното и пространственото развитие на общината изисква целите и приоритетите да бъдат съгласувани и да предвиждат взаимодействие с факторите, условията и потенциала за специфичното развитие на общината, мрежата от населени места и отделните сектори (индустрия, транспорт, екологична инфраструктура, туризъм, аграрни дейности и др.), залегнали в устройствените планове за развитие на територията.

Поради тази причина, стратегическата рамка на ПИРО Хайредин е разработена с цел създаване на предпоставки за усвояване на идентифицираните предимства и силни страни, както и преодоляване на проблемите и слабите страни в развитието на общината, представени в SWOT-анализа, както и в анализа на нуждите и потенциали за развитие на общината от предходния раздел. При дефиниране на стратегията за развитие на общината са взети предвид и всички мнения и предложения на заинтересованите страни, подадени в рамките на проведените публични дискусии, обсъждания и анкетни проучвания в процеса на разработване на ПИРО.

Друг важен момент при разработването на ПИРО е стратегическата му рамка да бъде съобразена с **общата система от стратегически документи**, установена със законодателните разпоредби и в рамките на **националната политика за регионално развитие**, като интегрират регионалното и пространственото развитие. Чрез прилагането на единен подход на планиране на регионалното и пространствено развитие взаимната обвързаност и йерархична съподчиненост на системата от документи за стратегическо планиране на регионалното и пространственото развитие, чрез използването на механизми за широко партньорство и координация между органите и институциите, бизнеса и гражданското общество, както и на общи инструменти за финансово подпомагане, се постига по-значим ефект и ефикасност за реализация на целите на местното развитие.

1. Визия за развитие

Визията за развитието на община Хайредин дава характеристики на специфичния потенциал на общината и насоките за бъдещото ѝ развитие. Тя отразява перспективите пред регионалното и пространственото развитие на територията на основата на икономическите и социалните фактори, като отчита възможностите за преодоляване на различията между градските и селските територии.

Визията за развитие образува общата рамка на стратегическия план на ПИРО, като отразява посоката и основните цели и секторни направления на развитие на общината за периода 2021-2027 г. Тя е разработена на базата на изводите от проведеня социално-икономически анализ на територията, вкл. изготвения SWOT анализ, като улавя предимствата и перспективите за развитие на общината и посочва основните насоки за разрешаване на идентифицираните в анализа проблеми. Отчетени са и мненията и предложенията на заинтересованите страни, изложени по време на проведеното анкетно проучване.

Визията за развитие на община Хайредин за периода 2021-2027 г. е формулирана по следния начин:

Община Хайредин – привлекателно място за живот, инвестиции и туризъм със съхранена природа и чиста околна среда, развита икономика и качествена инфраструктура, създаваща предпоставки за устойчиво развитие и растеж.

2. Стратегически цели и приоритети

Определената визия за развитие на общината до 2027 г., представена по-горе, се конкретизира чрез система от взаимосвързани стратегически цели и приоритети, които в своята съвкупност създават предпоставките за практическото постигане на визията в определения период на реализация на плана.

Целите и приоритетите на ПИРО са определени в съответствие с целите и приоритетите на стратегическите документи за регионално и пространствено развитие на по-високите нива, като са обвързани с постигането на резултати за територията на общината.

Целите на плана за развитие на община Хайредин отразяват местните потенциали за развитие и се съсредоточават върху решаването на конкретните проблеми на общината, идентифицирани при провеждането на териториалния социално-икономически анализ, вкл. SWOT анализ, както и по време на срещите и дискусии със заинтересованите страни, проведени в процеса на разработване на ПИРО.

ПИРО Хайредин включва следните **стратегически цели** (СЦ):

СЦ I

- Повишаване стандарта на живот в община Хайредин чрез устойчиво развитие на социалната сфера

СЦ II

- Подобряване на жизнената среда в община Хайредин чрез развитие на инфраструктурата, свързаността и опазване на околната среда

СЦ III

- Устойчиво развитие на местната икономика в община Хайредин

СЦ IV

- Развитие на качествени и достъпни административни услуги в община Хайредин и насърчаване на устойчиви партньорства

Приоритетите, дефинирани в ПИРО, са в съответствие с предвижданията на НКПР и другите секторни политики, без да ги преповтарят. На ниво ПИРО се гарантира връзката между регионалния и местния стратегически контекст за развитие чрез ограничен брой ключови приоритети.

Приоритетите логически произтичат от изводите на аналитичната част на ПИРО, като се фокусират върху конкурентните предимства на общината.

Всеки от приоритетите е свързан със съответна стратегическа цел и представлява по-краткосрочна и конкретна цел, която води до постигането на по-общата стратегическата цел.

Стратегическата рамка на ПИРО е основана на интегрирания подход в стратегическото планиране. Стратегическите цели са пряка форма на конкретизация на определената визия за развитие през периода 2021 – 2027 г. На по-долното ниво на планираните, целите се конкретизират по-детайлно в очертаните приоритетни направления, като за осъществяването на дадена цел допринасят повече от един приоритет. По този начин се постига синергичен ефект между резултатите на отделните приоритети.

Стратегическата рамка на ПИРО Хайредин обхваща системата от следните цели, приоритети и мерки към всяка цел:

ТАБЛИЦА 27: СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ, ПРИОРИТЕТИ И МЕРКИ

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ	ПРИОРИТЕТИ	МЕРКИ
СЦ I. Повишаване стандарта на живот в община Хайредин чрез устойчиво развитие на социалната сфера	Приоритет 1.1 Развитие на социалните услуги и здравеопазването в община Хайредин	Мярка 1.1.1 Развитие на социалните услуги и подобряване състоянието на социалните обекти в община Хайредин Мярка 1.1.2 Развитие и модернизация на здравеопазването в община Хайредин
	Приоритет 1.2 Развитие на образованието и човешките ресурси в община Хайредин	Мярка 1.2.1 Реконструкция и модернизация на образователни обекти в община Хайредин Мярка 1.2.2 Развитие на образованието Мярка 1.2.3 Развитие на човешките ресурси
	Приоритет 1.3 Развитие на културата, спорта и обществения живот в община Хайредин	Мярка 1.3.1 Насърчаване развитието на спорта и младежта Мярка 1.3.2 Развитие на културата и обществения живот
СЦ II. Подобряване на жизнената среда в община Хайредин чрез развитие на инфраструктурата, свързаността и опазване на околната среда	Приоритет 2.1 Инфраструктурно развитие и свързаност	Мярка 2.1.1 Подобряване на транспортната достъпност и свързаност в община Хайредин Мярка 2.1.1 Подобряване на транспортната достъпност и свързаност в община Хайредин Мярка 2.1.2 Развитие на Вик

		инфраструктура в общината
		Мярка 2.1.3 Развитие на комуникационната инфраструктура в общината
		Мярка 2.1.4 Благоустрояване на населените места
	Приоритет 2.2 Опазване на околната среда в община Хайредин	Мярка 2.2.1 Насърчаване на енергийната ефективност и прехода към кръгова икономика
		Мярка 2.2.2 Опазване на околната среда и борба с климатичните промени
		Мярка 2.2.3 Устойчиво управление на отпадъците
СЦ III. Устойчиво развитие на местната икономика в община Хайредин	Приоритет 3.1 Стимулиране утвърждаването и растежа на местния бизнес	Мярка 3.1.1 Устойчиво развитие на селското стопанство
		Мярка 3.1.2 Развитие на съществуващия бизнес във всички икономически сфери, стимулиране на предприемачеството и иновациите
	Приоритет 3.2 Устойчиво развитие на туризма	Мярка 3.2.1 Устойчиво развитие на туризма чрез оползотворяване и развитие на местните ресурси в община Хайредин
СЦ IV. Развитие на качествени и достъпни административни услуги в община Хайредин и насърчаване на устойчиви партньорства	Приоритет 4.1 Развитие и усъвършенстване на общинска администрация Хайредин и повишаване на административния капацитет на местно ниво	Мярка 4.1.1 Подобряване на качеството и достъпа до административни услуги
	Приоритет 4.2 Стимулиране на партньорства за сътрудничество и местно развитие	Мярка 4.1.2 Повишаване на административния капацитет и развитие на политики на местно ниво
		Мярка 4.2.1 Развитие на междуобщинско, трансгранично и международно сътрудничество

За постигането на дефинираните цели и приоритети е разработена система от **мерки и конкретни дейности/ проекти**, с определен финансов ресурс, период на изпълнение до 2027 г. и отговорни институции, представени подробно в част Част V. Програма за реализация на ПИРО и приложенията към нея.

ЧАСТ III. ОПИСАНИЕ НА КОМУНИКАЦИОННАТА СТРАТЕГИЯ, НА ПАРТНЬОРИТЕ И ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ И ФОРМИТЕ НА УЧАСТИЕ В ПОДГОТОВКАТА И ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПИРО ПРИ СПАЗВАНЕ НА ПРИНЦИПИТЕ ЗА ПАРТНЬОРСТВО И ОСИГУРЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ПУБЛИЧНОСТ

1. Същност и обхват на комуникационната стратегия

Настоящата Комуникационна стратегия е изготвена в отговор на нуждата от страна на община Хайредин да осигури необходимата публичност и да предприеме всички възможни мерки за поддържане на интереса и мотивацията за участие на местните общности в определянето и в реализацията на целите и приоритетите на ПИРО 2021-2027. Стратегията определя мерките и инструментите за обсъждане и съгласуване на Плана със заинтересованите органи и организации, с икономическите и социалните партньори, както и с физически лица и представители на юридически лица, имащи отношение към развитието на общината, като се цели предоставяната информация да достигне максимален брой представители на заинтересованите страни и да се осигури тяхното участие в обсъжданията и вземането на решенията. **Основната ѝ цел е да гарантира прилагането на принципа на партньорство и да осигури прозрачност на процеса по изготвяне и реализация на Плана** чрез одобрение, изпълнение и проследяване на набор от мерки и действия.

Комуникационната стратегия се фокусира върху идентифицирането и включването на заинтересованите страни и гражданското общество чрез подходът „отдолу-нагоре“ при идентифициране на нуждите, потенциала за развитие и възможните решения. **Нейните основни комуникационни приоритети (ОКП) и специфични комуникационни цели (СКЦ) са:**

ОКП 1. Повишаване на осведомеността относно ПИРО Хайредин

- 1.1 Модернизиране на комуникацията в социалните мрежи и разширяване на обхвата
- 1.2 Засилване на ролята на местните заинтересовани страни в разпространението на информацията относно ПИРО
- 1.3 Разпространение и популяризиране на ПИРО

ОКП 2. Представяне на постиженията на ПИРО Хайредин

2.1 Подобряване на качеството, количеството и разпространението на информация за ПИРО

2.2 Представяне на годишните резултати на ПИРО

ОКП 3. Повишаване на видимостта на ПИРО и неговото значение

3.1. Повече визуално съдържание за уеб сайта на Общината / ПИРО

3.2. Актуализиране и създаване на комуникационни материали

2. Комуникационен план

В настоящата точка е представен годишен работен план, който представя как ще се изпълнява комуникационната стратегия (стъпка по стъпка и с твърда годишна времева линия). Накратко, макар стратегията да отговаря на въпроса "защо" и "какво", тя е гъвкава и определя цялостната посока, а работният план определя "как" и "кога" в по-големи подробности.

Настоящият работен план представя стъпките и дейностите за изпълнение през 2023 – 2024 г. Подобен план може да се изготвя за всяка следваща година от изпълнението на ПИРО, или този план с предвидените стъпки да се прилага всяка година.

ТАБЛИЦА 28: ГОДИШЕН ПЛАН ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА КОМУНИКАЦИОННАТА СТРАТЕГИЯ

Описание	Публика	Ключови съобщения	Канали и инструменти	Показатели и цели	Ресурси	Период
ОКП 1: Повишаване на осведомеността относно ПИРО Хайредин						
Конкретна цел 1.1. Модернизиране на комуникацията в социалните мрежи и разширяване на обхвата						
1. Динамични и модерни публикации с изображения, хаштагове, връзки и др. в Facebook	МСП, НПО	Визия на ПИРО за развитието на общината	Facebook	Брой публикации: 3	Комуникационен екип на Община Хайредин	2024 – 2025 година
	Местни общности	Стратегически цели, приоритети и проекти на ПИРО		Среден брой импресии: 30		
	Други заинтересовани страни				Брой нови последователи: 10	
2. Проучвания/ анкети (отговорени с харесвания, споделяния, коментари)	МСП, НПО	Визия на ПИРО за развитието на общината	Facebook	Брой анкети: 2	Комуникационен екип на Община Хайредин	2024
	Местни общности	Стратегически цели, приоритети и проекти на ПИРО				
	Други заинтересовани страни					
Конкретна цел 1.2. Засилване на ролята на местните заинтересовани страни в разпространението на информация относно ПИРО						
1. Отразяване на ПИРО в уебсайтовете на местните заинтересовани страни	Всички заинтересовани страни	Визия на ПИРО за развитието на общината	Уебсайтове на местни заинтересовани страни	Процент на уебсайтовете на заинтересованите страни, в които се споменава ПИРО	Комуникационен екип на Община Хайредин	2023-2024 година
		Ролята на ПИРО за заинтересованите страни				

Конкретна цел 1.3. Разпространение и популяризиране на ПИРО

1. Представяне на ПИРО по време на организирани от община или съвместно организирани събития (в партньорство с трети страни)	МСП, НПО Местни общности Други заинтересовани страни	Визия на ПИРО за развитието на общината Стратегически цели, приоритети и проекти на ПИРО	Семинари, работни срещи, информационни дни, посещения на фирми / организации, панаири, и др.	Брой достигнати участници за всички събития, организирани съвместно или от общината: 20 Брой организирани или съвместно организирани събития, по време на които се представя ПИРО: 2	Комуникационен екип на Община Хайредин	2023-2024 година
2. Разпространение на информация за ПИРО чрез бюлетини (newsletters)	МСП, НПО Местни общности Други заинтересовани страни	Визия на ПИРО за развитието на общината Стратегически цели, приоритети и проекти на ПИРО	Бюлетини (партньори, местни заинтересовани страни и други)	Брой абонати на бюлетини: 10 Проследяване на броя на уникалните абонати	Комуникационен екип на Община Хайредин	2023 – 2024 година
3. Изготвяне на пресъобщения за събития и истории за успех, които да се изпращат до различни медии (онлайн)	Преса, медии (непряко: МСП, НПО и други организации)	Визия на ПИРО за развитието на общината Стратегически цели, приоритети и проекти на ПИРО Ролята на ПИРО за заинтересованите страни	Пресъобщения	Брой съобщения за пресата: 2 Брой статии, споменаващи ПИРО в пресата: 2	Комуникационен екип на Община Хайредин	всяка година
4. Провеждане на интервю с ключови	Преса, медии	Визия на ПИРО за развитието на	Интервю	Брой проведени	Комуникационен екип на Община	всяка година

участници в ПИРО (напр. кмет, представители на заинтересовани страни), за да се представи ролята на ПИРО	(непряко: НПО и други организации)	общината Стратегически цели, приоритети и проекти на ПИРО Ролята на ПИРО за заинтересованите страни	интервюта: 1	Хайредин
--	------------------------------------	---	--------------	----------

ОКП 2: Представяне на постиженията на ПИРО Хайредин

Конкретна цел 2.1. Подобряване на качеството, количеството и разпространението на информация за ПИРО

1. Публикуване на истории на успеха на уебсайта на общината / секцията за ПИРО	Посетители на сайта на общината / ПИРО	Ролята на ПИРО за заинтересованите страни Планирани и реализирани проекти	Сайт на общината / раздел ПИРО	Брой публикувани истории: 1	Комуникационен екип на Община Хайредин	всяка година
2. Създаване на видеоклипове от събраните истории, за разпространяване чрез уебсайта и социалните мрежи	Посетители на сайта на общината / ПИРО Последователи на общината в социалните мрежи	Ролята на ПИРО за заинтересованите страни Планирани и реализирани проекти	Сайт на общината / раздел ПИРО Профили на общината в социалните мрежи и YouTube	Брой създадени видеоклипове: 1 Брой видеоклипове, разпространени в социалните мрежи: 1 Брой видео с водещи истории на уебсайта: 1	Комуникационен екип на Община Хайредин Външна експертиза (ако е необходимо)	поне един път за целия период до 2027 г.

Конкретна цел 2.2. Представяне на годишните резултати на ПИРО

1. Публикуване на информация за изпълнението на ПИРО през предходната година	Посетители на сайта на общината / ПИРО Последователи на общината в	Планирани и реализирани проекти през изминалата година (от годишен план за наблюдение	Сайт на общината / раздел ПИРО Профили на общината в	Брой публикации: 1	Комуникационен екип на Община Хайредин	всяка година
--	---	---	---	--------------------	--	--------------

социалните мрежи изпълнението на ПИРО) социалните мрежи

ОКП 3: Повишаване на видимостта на ПИРО и неговото значение

Конкретна цел 3.1. Повече визуално съдържание за уеб сайта на Общината / ПИРО

1. Създаване на ново визуално съдържание за уебсайта	Всички заинтересовани страни	Модерна и динамична визия на ПИРО	Уебсайт: снимки, изображения, инфографика, видеоклипове и др.	Ново визуално съдържание, качено в уебсайта	Комуникационен екип на Община Хайредин Външна експертиза (ако е необходимо)	всяка година
---	------------------------------	-----------------------------------	---	---	--	--------------

Конкретна цел 3.2. Участие на заинтересованите страни в актуализацията на ПИРО

1. Участие на заинтересованите страни в актуализацията на ПИРО или на Програма за реализация на ПИРО (ако е необходимо)	Всички заинтересовани страни	Достигане на информация до ЗС за предстояща актуализация Получаване на обратна връзка и предложения от ЗС за нови мерки, проекти и др.	Сайт на общината / раздел ПИРО Профили на общината в социалните мрежи Срещи Анкетни проучвания	Брой проведени срещи/ направени публикации/ анкетни проучвания: общо 3	Комуникационен екип на Община Хайредин Външна експертиза (ако е необходимо)	когато е необходимо (в случай на нужда от актуализация)
--	------------------------------	---	---	--	--	---

Конкретните комуникационни мерки и дейности по всяка една от така формулираните специфични цели и приоритети са представени в **Комуникационния план**, неразделна част от Стратегията и приложение към ПИРО. Комуникационният план следва, при възможност или необходимост, да се актуализира периодично и да отразява текущите нужди. В него са описани основните подходи/действия/стъпки, които са използвани, за да се насърчи участието на партньорите и заинтересованите страни. Предприетите мерки за популяризиране разработването на ПИРО и включването на максимален брой участници в процеса са описани в хронологичен ред в Комуникационния план.

3. Канали и инструменти за комуникация

Комуникационната стратегия използва различни канали и инструменти за разпространение на информация за ПИРО Хайредин и за увеличаване на неговата видимост.

3.1. Онлайн канали

Онлайн канали като социални мрежи, уебсайтове или бюлетини (newsletters) следва да се използват за две цели:

- Разпространяване на информация за ПИРО, събития, свързани с него и резултати от изпълнението му – особено чрез уебсайтове и бюлетини.
- Маркетинг на съдържание, чрез разпространяване на водещи истории за резултатите от изпълнението на Плана и реализираните добри практики, чрез статии и интервюта с ключови участници, както и инфографики и препоръки за разпространение на ключови стратегически послания на Плана (визия, мисия, други) – особено чрез социалните мрежи. За периода 2022-2027 г. Община Хайредин ще продължи да фокусира комуникационната стратегия предимно върху социалните мрежи и ще се опита да разшири още повече видимостта на Плана в Facebook.

3.1.1. Уебсайтове

Препоръчително е уебсайтът на Община Хайредин редовно да се актуализира с ново съдържание, нови събития, информация за напредъка на Плана и т.н., според нуждите и наличието на нова информация. През периода до 2027 г. се препоръчва да бъде поставен специален акцент върху историите на проектите, които са се реализирали в рамките на ПИРО.

3.1.2. Бюлетини

Бюлетини на заинтересованите страни: Общината може да насърчава заинтересованите страни да разпространяват информация за проектите на ПИРО чрез своите бюлетини и налични дигитални комуникационни инструменти.

3.2. Преса и медии

Пресата и медиите като цяло са мощни инструменти за популяризиране и разпространение на информация за ПИРО. Ето защо осигуряването на редовно медийно покритие е от съществено значение. Промотирането на всички събития, проекти и други дейности, реализирани от Община Хайредин или други заинтересовани страни в рамките на ПИРО, може да бъде осигурено чрез изпращане на **прессъобщения**, организиране на **интервюта** с представители на заинтересовани страни (напр. кмет, местни предприемачи, експерти и др.), публикуване на **тематични репортажи** и покани на журналисти да присъстват на подобни събития.

Избрани водещи истории, свързани с ПИРО, също могат да бъдат изпращани до медиите чрез прессъобщения, тъй като биха имали по-голямо въздействие върху обществеността.

3.3. Местни и регионални събития

Проектите, реализирани в рамките на ПИРО също могат да бъдат популяризирани и разпространявани по по-традиционен, но все още ефективен начин: събития, като семинари, работни срещи, информационни дни, посещения на компании или конференции. Тези събития, където ПИРО би бил видим благодарение на разпространението на промоционални материали (флаери и др.), презентации и други дейности, могат да достигнат до голям брой представители на заинтересовани страни и граждани.

3.4. Информационни материали и съдържание

3.4.1. Рекламни материали

Цифровите материали винаги следва да са с приоритет от съображения за устойчивост. На различните присъствени събития ще се разпространяват печатни промоционални материали за ПИРО, при възможност, и неговото значение за развитието на Община Хайредин и местните общности.

Промоционални материали (като листовки, плакати и др.) ще бъдат създадени според нуждите, за да се подобри видимостта на ПИРО в местни и/или регионални събития, организирани и/или съвместно организирани през новия програмен период. Ще

бъдат създадени и други комуникации като видеоклипове и брошури, в случай че общината разполага с необходимите финансови или други ресурси за това.

3.4.2. Истории за успех

Примери за успешни проекти, реализирани в рамките на Плана, могат да бъдат популяризирани чрез гореспоменатите канали на местно (уебсайтове, социални мрежи, бюлетини и др.) и регионално и национално ниво (разпространение чрез медии и партньори на общината и т.н.). Община Хайредин също така може да информира заинтересованите страни за въздействието на ПИРО по отношение на създаването на работни места, увеличаването на приходите и възможностите, в резултат на проектите, част от Плана, за да може част от тях да бъдат избрани за популяризиране като водещи истории на ниво област.

4. Наблюдение и оценка

За да се улесни наблюдението на индикаторите и изпълнението на комуникационните дейности, и за да се проследи тяхното въздействие и ефективност, Стратегията предвижда въвеждането на Комуникационен механизъм за осигуряване на информация, отчетност и прозрачност относно постигнатите резултати и използваните финансови ресурси по програмата за реализация. Механизмът е представен отделно в Приложение 6, като илюстрира взаимовръзката и взаимодействието между цели, комуникационни дейности и резултати, и как те следва да се оценяват и наблюдават.

Екип на община Хайредин, отговарящ за наблюдението и оценката на изпълнението на Комуникационната стратегия и годишния Комуникационен план, ще следи за съответствие със стандартите за качество на комуникационните материали и съдържание (уебсайт, социални мрежи и др.).

Комуникационният екип на община Хайредин ще следи и за изпълнението на дейностите, от количествена (показатели) и качествена (обратна връзка) гледна точка, която, при възможност, ще публикува на сайта на общината, в раздела, посветен на ПИРО. Екипът също така би могъл да оцени ефективността на комуникацията, като се има предвид по-конкретно следните показатели:

- Брой нови посетители в резултат на дейностите по разпространение на Плана;
- Брой статии за ПИРО Хайредин, публикувани в дигитални и традиционни медии. Отразени добри практики и истории за успех;
- Социални мрежи - проследяване и качествен анализ (харесвания, ретуитове, коментари);
- Въздействие на конкретни кампании, стартирани по време на публични събития.

Така, обществеността може да бъде информирана за начина на изпълнение на мерките от програмата за реализация, за резултатите от тях и за начина, по който са били изразходвани финансовите ресурси, с които е било обезпечено изпълнението на програмата за реализация.

За осигуряване на одитна следа от изпълнението на комуникационната стратегия, община Хайредин следва да съхранява цялата информация от проведените медийни прояви и публични мероприятия, включително публикации, записи от интервюта и съобщения в медиите, покани, списъци с участниците и снимки от всяко събитие.

5. Идентифициране на заинтересованите страни и подбора на участниците в процеса на разработването на ПИРО

Заинтересованите страни са лица или групи, които могат да се възползват от изпълнението и/или успеха на ПИРО, или които са ограничени от него.

Широкият набор от мерки, които се обхващат в ПИРО и проектите, които следва да бъдат реализирани, оказват влияние върху различни групи с различни интереси. В зависимост от конкретната ситуация (проект), заинтересованите страни могат да включват: представители на бизнеса (работодатели); инвеститори; индустриални и търговски обединения; професионални асоциации и браншови организации; неправителствени организации; местни общности; граждански сдружения и др.

За целите на разработване и прилагане ПИРО е изготвен **списък от заинтересовани страни**, който съответства на следните разбирания:

- Съгласно ППЗРР (Правилник за прилагане на закона за регионалното развитие) *„ПИРО се съгласува със заинтересованите **органи и организации, с икономическите и социалните партньори, както и с физически лица и представители на юридически лица, имащи отношение към развитието на общината**“;*
- Потенциалните бенефициенти по програмите на ЕСИФ и други донорски организации следва да оказват пряко влияние върху разработването на стратегическата част на плана, т.е. бъдещото развитие на общината;
- Потенциалните ползватели на благата, които се очаква да бъдат създадени в резултат на изпълнението на ПИРО, могат да оказват индиректно влияние.

Съгласно горните разбирания, пряко или непряко влияние върху подготовката и реализацията на ПИРО могат да окажат следните лица и групи:

- **Представители на бизнеса**, в това число: еднолични търговци, земеделски производители, кооперации; юридически лица, регистрирани по Търговския закон (микро предприятия, МСП, ключови инвеститори на територията на общината), представители на обединения и сдружения на бизнеса;
- **Представители на структурите на гражданското общество**, в това число: НПО, читалища, спортни клубове, туристически дружества, настоятелства и др. физически лица;
- **Представители на публичната и местната власт**, в това число областната администрация, общински съветници, кметски наместници.

- **Представители на образователни институции, социални заведения и др.**

На базата на така определение групи се създава база данни (регистър), в която се описват конкретните лица и представляващи. Следва да се подчертае, че в нея са поместени само тези групи от заинтересовани лица, които могат да окажат пряко влияние върху процеса на разработване и изпълнение на ПИРО. Тя обхваща следните основни групи:

- НПО
- Бизнес
- Кметове на населени места
- Училища и детски градини
- Читалища, музеи и други културни институции
- Други.

6. Общи комуникационни дейности на етапите на подготовка, разработване, изпълнение и отчитане на ПИРО

6.1. Дейности при подготвителния етап на ПИРО

В този подготвителен етап се извършват и предварителните дейности за успешното изпълнение на комуникационната стратегия.

За успешното идентифициране и въвличане на всички заинтересовани страни и партньори в процеса на разработване на ПИРО се извършват следните действия:

- Проучване на наличната информация и съставяне на предварителен списък на потенциални партньори и заинтересовани страни;
- Изготвяне на комуникационна стратегия (настоящия документ) и приемането ѝ от членовете на работната група.

6.2. Дейности при етапа на разработване и приемане на ПИРО

Този етап е основополагащ за определяне на бъдещето развитие на общината в периода 2021-2027 г., включително определянето на екологични, социални, икономически политики на местно ниво. В този смисъл комуникацията между Общината и всички страни трябва да бъде на възможно най-високо ниво, за да се стимулира подхода „отдолу-нагоре“ при идентифициране на нуждите, потенциала за развитие, възможните решения и за генериране на идеи.

Като първа стъпка за въвличане на заинтересовани страни в разработването на ПИРО беше създадена Работна група със заповед на кмета, която отговаря за подготовката, финализирането и одобряването на ПИРО.

Стартът на процеса по разработване на ПИРО беше популяризиран сред заинтересованите страни в общината чрез публикуване на новина на интернет страницата на Община Хайредин. Там бе поместена информация за същността на ПИРО, както и за предстоящото въвличане на ЗС в процеса на изготвяне на плана. Поместена бе и информация за лице за контакт от Общината, както и имейл адрес, на който могат да бъдат изпращани идеи и предложения от всички заинтересовани лица, свързани с разработването на ПИРО.

С оглед на ситуацията, свързана с продължаващото разпространение на COVID-19 в страната, и факта, че по-голямата част от населението на общината са по-възрастни хора, които са по-уязвими и рискови групи за евентуални заразявания при участия в срещи и събирания на живо, Общината предприе подхода на разпространението на анкетна карта сред заинтересованите страни в процеса на подготовка на ПИРО. Беше разработена подробна анкетна карта с различни въпроси, свързани с проблемите и предимствата на територията на Община Хайредин, като част от тях бяха затворени, а част – отворени, които даваха възможност на ЗС да дават своите идеи и предложения за цели, приоритети и проекти, които да залегнат в ПИРО за периода до 2027 г. Анкетата беше разпространена на хартиен носител сред населението на общината в различни населени места, вкл. бе качена и на интернет страницата на Общината, като обхвана общо 91 участници в проучването. Чрез разпространението на анкетната карта в такъв тираж беше гарантирането и участието на по-голям брой хора в процеса. Получените отговори в анкетата са обобщени и анализирани в Приложение 5. Мнението на участниците по всички въпроси е взето предвид както при изготвяне на аналитичната част на ПИРО, така и при изготвяне на стратегическата рамка и програмата за реализация на плана, като са анализирани и включени предложените от ЗС проекти за реализация до 2027 г.

След приемането му от Общински съвет, ПИРО се изпраща до Областния съвет за развитие за справка.

6.3. Дейности при етапа на изпълнение на ПИРО

В периода на изпълнение на ПИРО се предвижда всяка година да се изготвя **годишен доклад** за изпълнението му. С оглед популяризиране на процеса и резултатите годишният доклад се публикува на страницата на Общината за запознаване на всички заинтересовани лица.

За осигуряването на по-широка публичност е допустимо изготвянето на резюме и подбор на ключови проекти – изпълнени и/или в процес на изпълнение, за които да се публикува информация в печатни и електронни медии.

Периодично се правят публикации, при необходимост в социалните мрежи, електронни и печатни издания за прогреса на ПИРО, чрез изпълнението на програмата за реализация.

6.4. Дейности при етапа на актуализацията на ПИРО

Програмата за реализация на ПИРО и приложенията към нея подлежат на периодична актуализация с цел включване на нови мерки, дейности, проекти или източници на финансиране, които да отговарят на реалността и евентуални настъпили промени в годините след приемането на ПИРО от Общински съвет.

Актуализация на програмата за реализация може да бъде извършвана периодично въз основа на изводите и препоръките в годишните доклади за наблюдение на ПИРО с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението му и постигане на целите и приоритетите за развитие. Периодичната актуализация на програмата за реализация и приложенията към нея се извършва с цел включване на нови мерки, дейности, проекти или източници на финансиране. Така например, в случай на възникнала възможност за включването на допълнителни ресурси – средства от оперативните програми за периода 2021-2027 г. или от други национални или донорски проекти и програми, при актуализацията на програмата за реализация могат да бъдат идентифицирани допълнителни проектни идеи, които да бъдат финансирани с допълнителните ресурси. Допълнителни мерки, дейности и проекти/проектни идеи се включват в програмата или приложенията към нея само чрез обосновка на приноса им към постигането на целите и приоритетите на плана при спазване на принципа на интегриран подход.

Важно е да се отбележи, че изготвеният **актуализиран проект на ПИРО** се приема при условията и по реда за изработване и приемане на плана.

Изменение и актуализация на програмата за реализация се извършва при стриктно спазване на принципа на партньорство и прилагане на мерките от комуникационната стратегия, като се изпълняват минимум следните стъпки:

- Информирание на ЗС относно необходимостта от актуализация;
- Организиране и провеждане на допитвания и срещи със ЗС за проучване на тяхната нагласа относно извършването на промени в програмата за реализация и получаване на предложения от тяхна страна за включване на нови мерки, проекти или др.;
- Провеждане на обществено обсъждане на актуализираната програма за реализация.

Актуализацията на програмата за реализация се одобрява от Общинския съвет, както се одобрява ПИРО, по предложение на кмета на общината.

ЧАСТ IV. ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ЗОНИ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ИНТЕГРИРАН ПОДХОД

Съгласно Методическите указания за разработване и прилагане на ПИРО за периода 2021–2027 г., на база на анализа на силните и слабите страни на общинската територия, както и на потенциалите за развитие, следва да бъдат определени **приоритетни зони за въздействие** на територията на общината, в които основно ще бъде съсредоточено изпълнението на мерките, предвидени в програмата за реализация на плана.

Зона за прилагане на интегриран подход (Зона за въздействие) е пространствено обособена територия с определена характеристика и състояние на физическата среда, социална и/или етническа структура на населението и характер и структура на основните фондове. Зоните за въздействие се определят на базата на общи (идентични) характеристики на определена територия и/или общи проблеми или потенциали за развитие.

Методическите указания предвиждат следните видове зони, които могат да се обособят в рамките на общината до 2027 г., независимо от функционалното предназначение на тяхната територия:

- Градски зони за въздействие;
- Други зони за въздействие със специфични характеристики.

Важна особеност от Методическите указания е, че *градски зони за въздействие* се определят само за градовете от 1-во, 2-ро и 3-то йерархично ниво съгласно НКПР, административни центрове на общини, като определянето на приоритетни градски зони е задължително. **Община Хайредин** представлява **община от 5-то ниво съгласно НКПР**, като това ниво включва много малки градове и села, центрове с общинско значение за територията на съответните общини.

Другите зони за въздействие със специфични характеристики могат също да представляват градски по своята същност зони (да включват територии от урбанизирана градска част, градски покрайнини и функционални зони), но могат да се отнасят до всеки вид населено място или част от територията на общината, както и да включват части от съседни общини.

Целта на определянето на приоритетни зони за въздействие е **постигане на максимален ефект с ограничените ресурси, с които разполагат общините**. Това е особено необходимо за големите общини, при които изпълнението на отделни мерки в различни

части от общината без ясна обвързаност между тях представлява само временно задоволяване на конкретна нужда, но не оказва въздействие върху цялостното развитие, но е важно за интегрирания подход на развитие и на малките общини, каквато е община Хайредин.

Определянето на приоритетни зони за въздействие не ограничава инвестициите в попадащите извън тях територии, а отразява идентифицираните при анализа територии с най-голям специфичен потенциал за развитие.

Приоритетните зони следва да бъдат така подбрани, че тяхното развитие да може в най-голяма степен да повлияе върху развитието на цялата община. Размерът на конкретната зона не се ограничава като площ.

Както бе посочено по-горе, **Община Хайредин** представлява **община от 5-то ниво съгласно НКПР**, а именно **село, център с общинско значение за територията на само на тази община**.

Населението на общината възлиза на едва **4049 жители** към 31.12.2021 г., а общината включва общо **6 населени места** (села), както следва:

- с. Хайредин – общински център;
- с. Ботево;
- с. Бързина;
- с. Манастирище;
- с. Михайлово;
- с. Рогозен.

Четири от селата, вкл. общинският център, имат население по около или малко над 1 000 души всяко, а с. Бързина и с. Ботево са много по-малки от останалите села, с около 300 души население общо.

Площта на общината възлиза на 190,4 km², което я прави най-малката сред 10-те общини в област Враца, което съставлява 5,22% от територията на областта, както е посочено на следващата фигура.

ФИГУРА 23: РАЗПОЛОЖЕНИЕ НА ОБЩИНА ХАЙРЕДИН В ОБЛАСТ ВРАЦА

Източник: Wikipedia

За една малка община като Хайредин и като големина на територията, и като брой население, всяко населено място само по себе си представлява териториална единица/зона, която се развива като едно цяло и чието развитие води до развитие на общината. За подобна малка територия е трудно да се обособят отделни функционални територии, като например зона с образователни функции, защото има само 2 училища на територията на с. Хайредин, или например зона на публични функции, тъй като подобна зона би обхващала само сградата на общинската администрация. По устройственото си предназначение, териториите в населените места на общината в основната си част се припокриват – обикновено почти цялата територия на населеното място е заета от сгради с жилищни функции, сред които са разположени и сгради с обществено-обслужващи функции, паметници на културата, и др.

В този смисъл, за целите на ПИРО зоните са обособени спрямо цялата територия на населените места, които сами по себе си представляват обособена територия с определена характеристика и състояние на физическата среда, социална и/или етническа структура на населението и характер и структура на основните фондове.

Стъпвайки върху определенията и характеристиките на зоните за въздействие съгласно Методическите указания и на база на горепосочените предпоставки за големината и населеността на общината, както и на резултатите от анализа на силните и слабите страни, възможностите и потенциала за развитие на територията на Община Хайредин, са определени следните приоритетни зони за въздействие на територията на

общината, в които основно ще се съсредоточи изпълнението на мерките, предвидени в Програмата за реализация на ПИРО:

ТАБЛИЦА 29: ЗОНИ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ

ЗОНА ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ	ОБХВАНАТА ТЕРИТОРИЯ/ ГРАНИЦИ
Зона 1. Зона за урбанизирано развитие на общинския център	Строителните граници на общинския център – с. Хайредин, съгласно ОУП на община Хайредин
Зона 2. Зона за урбанизирано развитие на населените места извън общинския център (зона за урбанизирано развитие на селата)	Строителните граници на останалите села в общината извън общинския център (с. Ботево, с. Бързина, с. Манастирище, с. Михайлово, с. Рогозен), съгласно ОУП на община Хайредин
Зона 3. Зона за развитие на земеделие, туризъм и опазване на природните ресурси	Територии извън строителните граници на населените места в общината (земеделски обработваемите и необработваеми земи, горски територии, нарушени територии за възстановяване, заети от води и водни обекти територии и др.), съгласно ОУП на община Хайредин

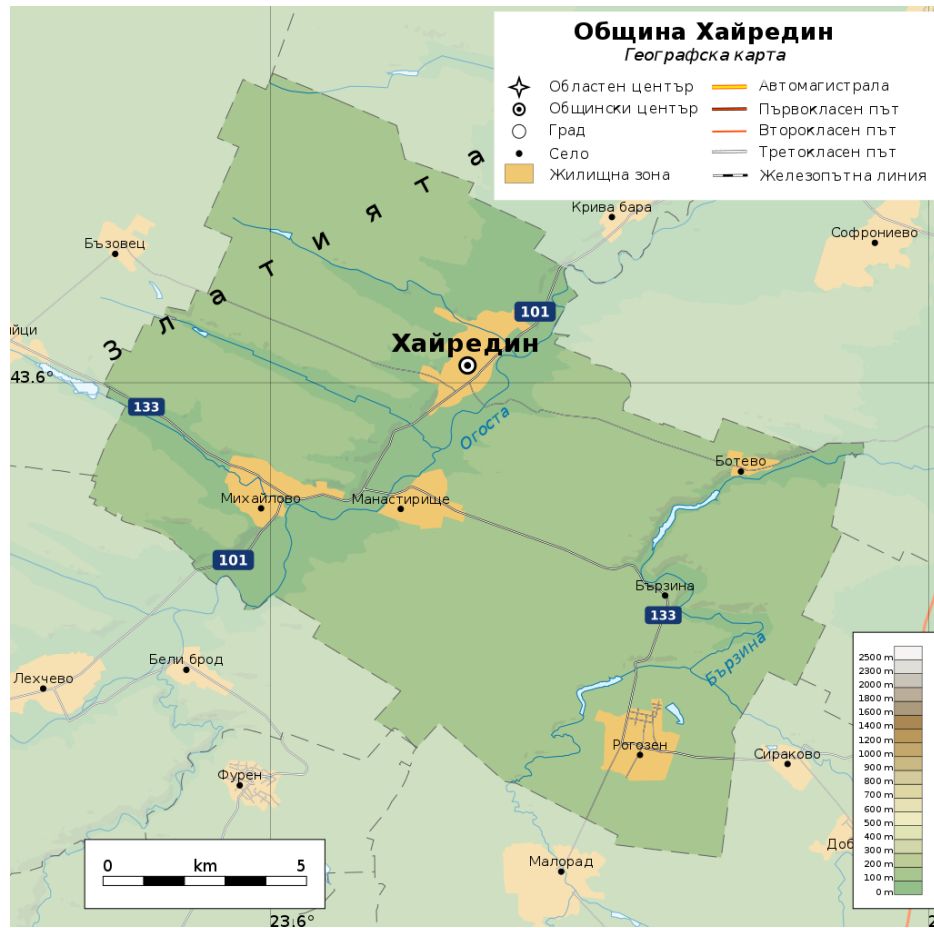
Населените места в общината се отличават със сходна структура, характеристики и проблеми, поради което и най-подходящият начин за формиране на зоните е именно функционално-устройственият.

Определените зони са съобразени и с предвижданията на ОУП на община Хайредин, който е в процес на изготвяне към настоящия момент.

Карта на община Хайредин с разположение на населените места, респ. зоните, е представена по-долу, както следва:

- Зона за урбанизирано развитие на общинския център – с. Хайредин;
- Зона за урбанизирано развитие на населените места извън общинския център (зона за урбанизирано развитие на селата) – с. Ботево, с. Бързина, с. Манастирище, с. Михайлово, с. Рогозен;
- Зона за развитие на земеделие, туризъм и опазване на природните ресурси – останалите територии извън населените места.

ФИГУРА 24: КАРТА НА ОБЩИНА ХАЙРЕДИН С РАЗПОЛОЖЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИТЕ МЕСТА

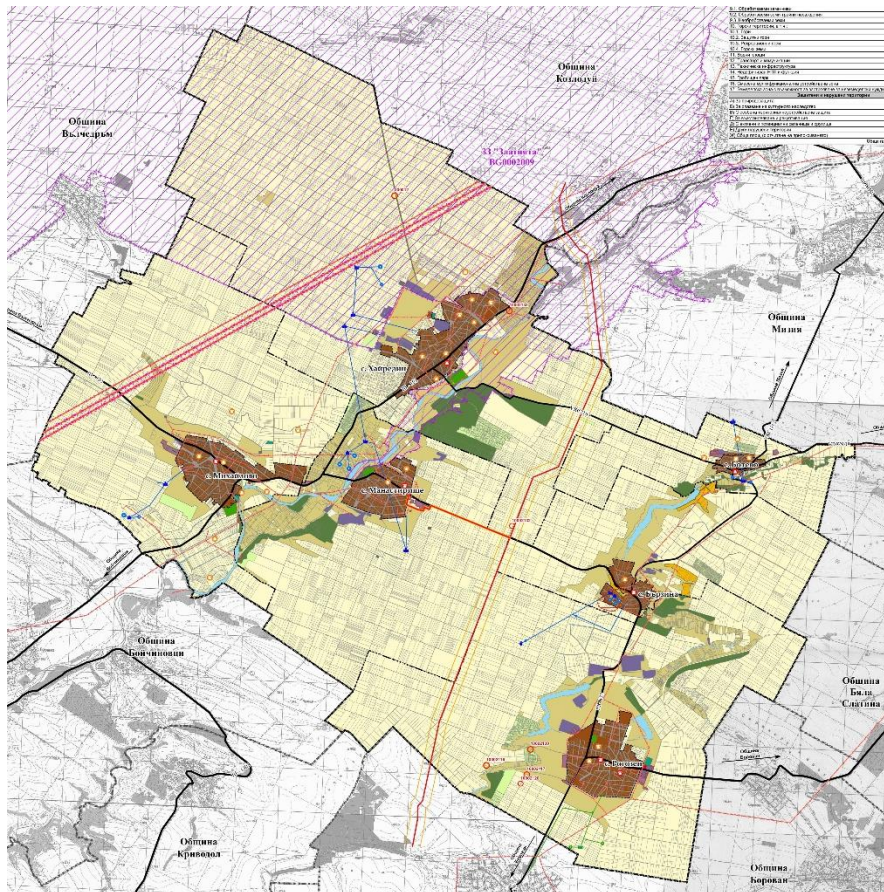

Източник: Wikipedia

По-долу е представена и картата от ОУП на разположение на населените места в община Хайредин, на която се виждат строителните граници на селата (зони 1 и 2), които обикновено обхващат предимно територии, оцветени в кафяво и символизиращи територии с жилищни функции, както и останалите територии на общината, обхващащи обработваеми земи, сгради за стопанско обслужване, горски земи, и др., оцветени предимно в бледо жълто и зелено.

Картата от ОУП е представена и като приложение към ПИРО.

ФИГУРА 25: КАРТА НА ОБЩИНА ХАЙРЕДИН С РАЗПОЛОЖЕНИЕ НА ЗОНИТЕ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ

Източник: Проект на ОУП на Община Хайредин

Кarti на строителните граници на селата в община Хайредин (зони 1 и 2) са представени по-долу. Картите са базирани на проекта на ОУП на община Хайредин, където строителните граници на населеното място са очертани с пунктирна линия, както следва: [Dashed line] Строителни граници

ФИГУРА 26: КАРТА НА СТРОИТЕЛНИТЕ ГРАНИЦИ НА С. ХАЙРЕДИН (ЗОНА 1)

Източник: Проект на ОУП на Община Хайредин

ФИГУРА 27: КАРТА НА СТРОИТЕЛНИТЕ ГРАНИЦИ НА С. МАНАСТИРИЩЕ (ЗОНА 2)

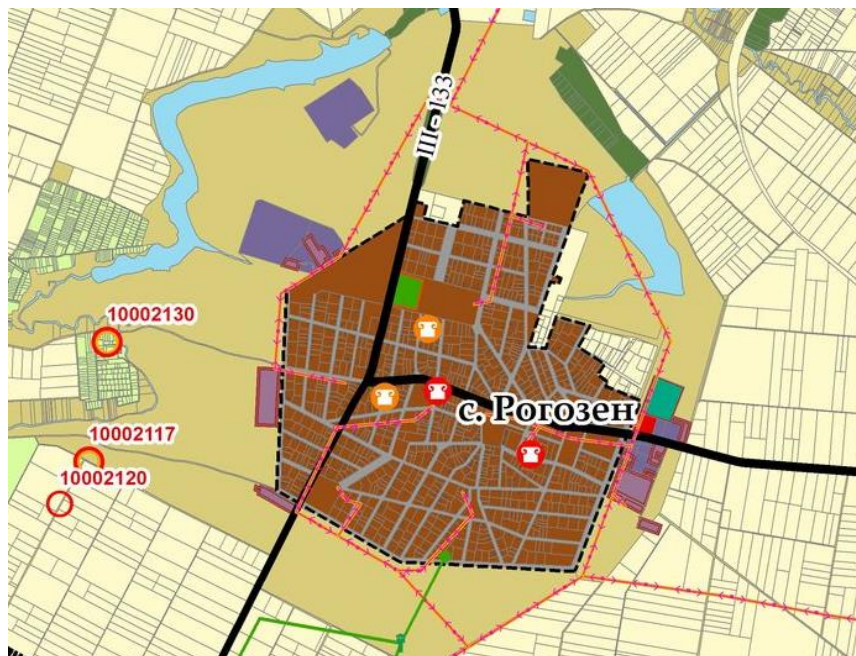
Източник: Проект на ОУП на Община Хайредин

ФИГУРА 28: КАРТА НА СТРОИТЕЛНИТЕ ГРАНИЦИ НА С. МИХАЙЛОВО (ЗОНА 2)

Източник: Проект на ОУП на Община Хайредин

ФИГУРА 29: КАРТА НА СТРОИТЕЛНИТЕ ГРАНИЦИ НА С. РОГОЗЕН (ЗОНА 2)

Източник: Проект на ОУП на Община Хайредин

ФИГУРА 30: КАРТА НА СТРОИТЕЛНИТЕ ГРАНИЦИ НА С. БОТЕВО (ЗОНА 2)

Източник: Проект на ОУП на Община Хайредин

ФИГУРА 31: КАРТА НА СТРОИТЕЛНИТЕ ГРАНИЦИ НА С. БЪРЗИНА (ЗОНА 2)

Източник: Проект на ОУП на Община Хайредин

ЧАСТ V. ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ПИРО И ОПИСАНИЕ НА ИНТЕГРИРАНИЯ ПОДХОД ЗА РАЗВИТИЕ

ПИРО на община Хайредин е стратегическият документ за постигане на устойчиво интегрирано развитие на общината в периода до 2027 г., в центъра на който основно място заема програмата за неговата реализация, която има оперативен характер и конкретизира начина, практическите мерки, инвестиционните дейности и проектните идеи за постигане на определените цели за развитие. Програмата за реализация в разработена в изпълнение на дефинираната **визия за развитие на общината до 2027 г.** и има за задача на основата на **целите и приоритетите за развитие**, залегнали в ПИРО, да осигури вътрешната и външната съгласуваност на факторите на развитието и ресурсите за реализация на плана, като оптимизира възможностите за финансиране, институционална подкрепа и техническа помощ за изпълнение на плана.

Пряката връзка между стратегията и програмата за реализация на ПИРО се осъществява чрез **мерките** и определените към тях **конкретни проекти**. Те са дефинирани в обхвата на всеки един от приоритетите, като чрез тях се посочват специфичните възможности за разрешаване на проблемите и предизвикателствата, както и усвояване на потенциалите за развитие, идентифицирани в аналитичната част на ПИРО.

Поради тази причина основните структурни елементи на програмата са именно мерките и проектните идеи по съответните цели и приоритети на плана. В тях са включени дейности, обединени по териториален, технологичен и времеви признак, с общо финансово управление и предвиден синергичен ефект.

Програмата за реализация, както и всички останали части на ПИРО, е разработена на базата на прилагането на интегриран подход. За постигане на интегриран подход на развитие на общинската територия е идентифицирана най-подходящата комбинация от ресурси и мерки (проекти, инвестиции, политики), които да бъдат използвани целенасочено за осъществяване на конкретна цел или приоритет. Така цялостният подход за избор на стратегическа ориентация се позовава на интегрирания подход. Той е застъпен както при формулирането на целите и приоритетите, така и на мерките и конкретните проектни идеи, така че да се постигне необходимата допълняемост между отделните сектори в общинското развитие. Целта на интегрирания подход е с минимални финансови и организационни ресурси да се постигнат максимални резултати и социално-икономическо въздействие чрез единни решения за развитие на различните сектори.

1. Визия за развитие

Визията за развитие на община Хайредин е насочена към това да бъде трансформирано настоящото икономическо състояние на общината към по-добро, което да осигури устойчиви подобрения в стандарта на живот за всички жители на територията. Целта трябва да се манифестира и лансира в икономически растеж в дългосрочен процес, който изисква дълготрайни ангажменти от страна на общината за мобилизиране на ресурси, време и усилия. За постигането на тази задача община Хайредин залага стратегически цели, които гарантират целенасочени и последователни икономически стъпки, изразени в резултати, чрез които се очаква да се създаде, в рамките на периода до 2027 г., желаната конюнктура на живот.

Въз основа на изискванията в Методическите указания за разработване на ПИРО се прилага необходимостта от формулиране на ограничен брой ключови приоритети, които са сортирани по конкретни стратегически цели, позволяващи насока на развитие за община Хайредин през периода 2021 – 2027 г., като структурата на текущия раздел, изразен схематично, е начертан по следния начин:

Визия → Стратегически цели на развитието → Приоритети → Мерки

Успешно осъществяване на визията изисква строго придържане към стратегическите цели, които отговарят както в сферата на образованието, което е кардинално условие за всякакъв икономически прогрес, така и целите позволяват да се запазва културата и традицията в региона, развитие на здравеопазването и инфраструктурата. Образованието позволява трезво и отговорно опазване на околната среда, привличане на чуждестранни инвестиции, давайки достъп към разцвет на местната икономика. Внедряването на правилните политики за улесняване на ефективното стопанско отношение на хората и размяната на стоки и услуги създава устойчив и здравословен регион, събужда жизнеността на икономиката, доставяйки изключително добро качество на живот за всички жители.

Визията за развитие на община Хайредин е с благодатен за гражданите си изглед, определен по следния начин:

„Община Хайредин – привлекателно място за живот, инвестиции и туризъм със съхранена природа и чиста околна среда, развита икономика и качествена инфраструктура, създаваща предпоставки за устойчиво развитие и растеж.“

2. Стратегически цели и приоритети

Осъществяването на визията за развитие на територията на община Хайредин се прилага чрез последователно изпълнение и надзор от страна на общината в периода 2021 – 2027 г. към следните четири стратегически цели, определени по следния начин:

СЦ I

- Повишаване стандарта на живот в община Хайредин чрез устойчиво развитие на социалната сфера

СЦ II

- Подобряване на жизнената среда в община Хайредин чрез развитие на инфраструктурата, свързаността и опазване на околната среда

СЦ III

- Устойчиво развитие на местната икономика в община Хайредин

СЦ IV

- Развитие на качествени и достъпни административни услуги в община Хайредин и насърчаване на устойчиви партньорства

Икономиката е динамичен процес, който постоянно ще се променя, когато се осъществяват стопански дейности. Затова община Хайредин ще използва наличните ресурси на територията ѝ за строго изпълнение на стратегическите цели и съответните ѝ приоритети, изложени по – долу, с кооперативност и чрез очаквано финансиране на проекти от ЕС, което е необходимо условие за сигурен успех.

Както бе посочено и по-горе, стратегическите цели и определените към тях приоритети са дефинирани в духа на прилагането на интегриран подход за развитие и подобряване на цялостния облик на общината, като при определянето им, освен стремеж за решаване на идентифицираните проблеми и слаби страни в анализа и SWOT анализа на ПИРО, са търсени и възможности за допълване, надграждане и синергия между стратегическите цели, приоритети и мерки. Интегрираният подход не означава всички тематични направления да се включат като приоритети в ПИРО, а конкретните мерки и проекти да се подберат по такъв начин, че да създават синергичен ефект помежду си. Реализацията на ПИРО ще постигне синергичен ефект посредством координирането и изпълнението на различните местни секторни политики и интервенции на местно териториално ниво. Заедно техните ефекти ще надхвърлят добавената стойност на всеки проект по отделно в случай, че същите са изпълнени самостоятелно. Ефектите от

реализираните приоритети и включените в тях мерки и проекти се очаква да има интегрирано въздействие върху развитието на цялата общинска територия в дългосрочен план.

2.1. Стратегическа цел I. Повишаване стандарта на живот в община Хайредин чрез устойчиво развитие на социалната сфера

В проекта за „Интегрирани териториални стратегии за развитие“ на регионите за планиране от ниво 2 за периода 2021 – 2027 г. се посочва, че Северозападният район, в който попада община Хайредин, е най – засегнатият район в труда и социалната политика, като има *„най-голямо абсолютно и относително намаляване на населението и трудовите ресурси от всички райони в страната“*. Прогнозите на Cedefop17, които посочват по сектори на икономиката за СЗР, ще се забелязва увеличение на заетостта в икономическите операции в сектор „Услуги“. А в икономическите дейности от сектор „Селско стопанство“ и „Индустрия“ ще намалее. Адаптивността и трезвото политическо действие е от жизненоважно значение за развитието на общината. От публично сведение и различни анализи се доказва, че с най- бързи темпове до 2025 г. и в периода до 2050 г. ще се повиши търсенето на специалисти в бизнес услугите, научните и технически дейности, здравеопазването, социалните дейности, информационните и комуникационните технологии. С този оглед на формулираната стратегическа цел община Хайредин е готова да я изпълни в периода 2021 – 2027 г. Стратегическата цел ще окаже благоприятно и ефективно въздействие към подобряването на трудовия и социален живот на гражданите на територията на община Хайредин. На СЦ 1 се отрежда второ място в ПИРО по инвестиции за повишаване на стандарта на живот в община Хайредин, като относителният дял във финансовата таблица на ПИРО е 20% с размер от 10 840 000 лева. Инвестицията ще бъде насочена към реализиране на програми и проекти за създаване на условия за задържане на икономически активното население; реализиране на проекти за активизиране на икономически неактивното население в съответствие с нуждите на бизнеса; реализиране на проекти за ремонт и изграждане на социална и здравна инфраструктура; подобряване на здравния достъп и осигуряване на равни възможности за използване на здравни услуги в малки населени места; информационно-образователни и здравно-консултативни услуги за превенция и здравословен живот и др.

2.1.1. Приоритет 1.1 Развитие на социалните услуги и здравеопазването в община Хайредин

Приоритетът отчита недостатъците на социално-икономическото положение и здравеопазване като основна причина за заболяемостта, икономическата бедност и

смъртността. Приоритет 1.1. предвижда най-значимите мерки в тази насока за подобрене и редуциране на неблагоприятните ситуации чрез социални програми, развитие на социалните услуги, здравеопазване, развитие на образованието и човешкия ресурс. Подобряването на човешкото здраве и осигуряването на достъп до достъпни, висококачествени здравни грижи е основна грижа на община Хайредин Това не е само етичен и социален императив, а е и необходима съставка за устойчивото дългосрочно развитие на гражданите. Доброто здраве подобрява благосъстоянието на хората. Здравите работници са по-продуктивни, а здравите ученици учат по-добре.

В рамките на приоритет 1.1 са включени следните мерки:

Мярка 1.1.1 Развитие на социалните услуги и подобряване състоянието на социалните обекти в община Хайредин

Дейности:

- Предвидената мярка отчита както достъпност на социалните услуги за гражданите, така и подобряване на състоянието на социалните обекти в община Хайредин, предоставяйки тези услуги на нуждаещите се лица в общината;
- Прогнозира се дългосрочна грижа и подкрепа на семейства и хора от всяка възрастова група включително и роми, изпаднали в неравностойно икономическо положение;
- Планира се и изграждане или ремонт и модернизация на обекти, предназначени за предоставяне на социални услуги, вкл. пенсионерски клубове в населените места.

Община Хайредин е идентифицирала необходимост от изграждане на следните обекти за предоставяне на социални услуги до 2027 г.:

- Център за подкрепа на личностното развитие;
- Център за социална рехабилитация и интеграция;
- Дневен център за лица с увреждания и техните семейства;
- Център за грижа за пълнолетни лица с психични разстройства;
- Център за грижа за пълнолетни лица с интелектуални затруднения;
- Център за грижа за пълнолетни лица с деменция;
- Център за резидентна грижа за възрастни хора в невъзможност за самообслужване с потребност от постоянни медицински грижи;
- Общностен център за ранно детско развитие;
- Център за резидентна грижа за лица в надтрудолюбна възраст.

В рамките на проект 1.1.1.7 „Изграждане на нови социални обекти в община Хайредин“ от Програмата за реализация на ПИРО е предвидено изграждането на някой/някои от горепосочените обекти или други, за които община Хайредин има проектна готовност и би могла да привлече финансиране от европейска програма, например Национален план за възстановяване и устойчивост или Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2021-2027 г.

Идентифицирана е и нужда от ремонт на следните обекти:

- Защитено жилище за лица с умствена изостаналост, с. Манастирище;
- Дом за стари хора, с. Хайредин;
- Домашен социален патронаж, с. Михайлово.

Подобно на проекта за изграждане на нови социални обекти, проект 1.1.1.5 „Ремонт, оборудване и модернизация на обекти за предоставяне на социални услуги в община Хайредин, вкл. внедряване на мерки за енергийна ефективност и ВЕИ“ от Програмата за реализация на ПИРО е планиран с цел осъществяване на дейности по ремонт на някой/някои от горепосочените обекти или други, за които община Хайредин има проектна готовност и би могла да привлече финансиране от европейска програма, например Национален план за възстановяване и устойчивост или Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2021-2027 г.

Мярка 1.1.2 Развитие и модернизация на здравеопазването в община Хайредин

Дейности:

- Предвидената мярка прогнозира повишаване качеството и достъпността на медицинските услуги;
- Осъществяване на различни здравно – информационни кампании;
- Изграждане / ремонт, оборудване и модернизация на обекти на здравната инфраструктура в община Хайредин, вкл. внедряване на мерки за енергийна ефективност и ВЕИ.

Поради спецификата на политиката в здравния сектор и с оглед на невъзможността ЕЗФРСР да финансира здравна инфраструктура, обекти на здравната инфраструктура могат да бъдат финансирани по линия на Приоритет 2 на Програма за развитие на регионите 2021-2027 г. на територията на цялата страна, в т.ч. и в селски райони (в какъвто попада и община Хайредин). Поради тази причина е предвиден и потенциален проект за изграждане / ремонт, оборудване и модернизация на обекти на здравната инфраструктура в община Хайредин, ако в периода на реализация на ПИРО до 2027 г. възникне подобна необходимост, условия и перспектива за реализация.

2.1.2. Приоритет 1.2 Развитие на образованието и човешките ресурси в община Хайредин

Дефинираният приоритет сочи спецификата и необходимите мерки за благоприятно развитие на образованието и човешкия ресурс. Приоритет 1.2. предвижда изпълнението на мерки, които да създадат среда, която да предлага на гражданите качествено образование, като то ще им помогне да имат по-високи доходи, да имат повече възможности в живота си и да бъдат здрави. Образованието и човешкият ресурс са кардинално условие за мир и прогрес. Обществата с висок процент на завършено образование имат по-ниска престъпност, по-добро общо здраве и гражданско участие. Липсата на достъп до образование се смята за корен на бедността.

В рамките на приоритет 1.2 са включени следните мерки:

Мярка 1.2.1 Реконструкция и модернизация на образователни обекти в община Хайредин

Дейности:

- Мярката в община Хайредин предвижда изпълнение на ремонтни дейности в образователни обекти;
- Оборудване и обновяване на училища и детски градини във всички населени места, вкл. внедряване на мерки за енергийна ефективност и ВЕИ;
- Облагородяване на дворни пространства, физкултурни салони, спортни съоръжения, площадки, осигуряване на видеонаблюдение;
- Изграждане на STEM система и др.

Мярка 1.2.2 Развитие на образованието

Дейности:

- Мярката предвижда насърчаване на равния достъп до качествено и приобщаващо образование и обучение, вкл. реинтегриране в образователната система;
- Обмяна на опит и добри практики, въвеждане на нови и извънкласни форми на обучение в училищата както и трансформацията в дигитално образование.

Мярка 1.2.3 Развитие на човешките ресурси

Дейности:

- Предвижда се развитие на човешките ресурси в община Хайредин към активиране, мотивиране и включване в заетост на неактивни и безработни лица и младежи;
- Съдействие на безработните, вкл. чрез организиране на събития, информационни кампании, трудови борси, работилници за търсене на работа,

- формирани на мобилни екипи с цел информиране, активиране и установяване на връзки и с неактивни хора, вкл. млади хора и хора от групата на NEETs;
- Предвижда се подпомагане на активния живот на възрастните хора в пенсионна възраст и остаряването в добро здраве.

2.1.3. Приоритет 1.3 Развитие на културата, спорта и обществения живот в община Хайредин

Тематичният фокус на приоритета предвижда мерки, отнасящи се до развитие на културата, спорта и обществения живот. Културата има свойството да повлиява на това как децата изграждат ценности, език, системи от вярвания и разбиране за себе си като индивиди и като членове на обществото. Спортът, от друга страна, има огромно влияние върху ежедневието и здраве на човека. Участието във физически спортни дейности подобрява сърдечната функция, намалява риска от диабет, контролира кръвната захар, намалява напрежението и нивата на стрес, и предлага здравословно – дългосрочен пълноценен живот.

Развитието на културата е изключително фундаментално за прогреса на младите хора. Чрез спорт те могат да се учат един друг в играта, да се уважават и споделят, а това са основни ценности за добър живот. Спортът дава отборен дух, знания за съвместна работа, кооперативност, които добродетели ще помогнат на младите през целия им житейски път в личен и обществен успех. Затова културата на дадено общество има огромно влияние върху неговите мисловни процеси и поведение. Поради тази причина е важно община Хайредин да изпълни приложените мерки за позитивен и добродетелен живот.

В рамките на приоритет 1.3 са включени следните мерки:

Мярка 1.3.1 Насърчаване развитието на спорта и младежта

Дейности:

- Предвижда се изграждане или реконструкция и модернизация на спортни обекти в община Хайредин;
- Насърчаване на спортната активност на открито, цялостно развитие на спорта в общината, изграждане на младежки центрове;
- Стимулиране на физическата култура и спорта сред хората.

Мярка 1.3.2 Развитие на културата и обществения живот

Дейности:

- Ремонт, оборудване и модернизация на сградите на читалищата в община Хайредин, вкл. библиотеките и обновяване на материално-техническата база;
- Възстановяване, ремонт и реставрация на църкви и религиозни обекти в община Хайредин;
- Подобряване състоянието на паметниците в общината и достъпа до тях;
- Подкрепа за провеждане на събития от културния календар на общината, вкл. разработване на иновативни събития;
- Насърчаване дейността на местни самодейни творчески и др. състави, развитие на културните и творчески сектори.

2.2. Стратегическа цел II. Подобряване на жизнената среда в община Хайредин чрез развитие на инфраструктурата, свързаността и опазване на околната среда

Инвестициите в енергетиката, телекомуникациите и транспортните мрежи пряко влияят върху растежа, тъй като всички видове инфраструктура представляват съществен принос във всяко производство на стоки и услуги. Освен това инфраструктурата може също така да намали цената на доставените стоки, да улесни физическата мобилност на хора и продукти, да премахне ограниченията на производителността и да повиши конкурентоспособността. Преминаването към зелена икономика, климатично неутрална среда и кръгова икономика е важно действие, което ще редуцира недостатъците от икономическия растеж, които включват увеличение на потребление на невъзобновяеми ресурси, по-високи нива на замърсяване, глобално затопляне и потенциална загуба на екологични местообитания. Затова стратегическата цел ще работи за по-добро качество на инфраструктурата и ориентираност в екология и опазване на околната среда. На СЦ 2 се отрежда първо място по инвестиции за подобряване на жизнената среда в програмата за реализация на ПИРО на община Хайредин чрез развитие на инфраструктурата, свързаността и опазване на околната среда, като относителният ѝ дял е 61% с размер от 32 300 000 лева. Като най – голяма инвестиция, СЦ 2 ще насочи ресурса си към изграждане на канализация в големите села, както и ремонт на уличното осветление; рехабилитация на пътна и улична инфраструктура; облагородяване на населените места; участие в проекти за управление и превенция от рискове и др.

2.2.1. Приоритет 2.1 Инфраструктурно развитие и свързаност

Визията на приоритет 2.1. се характеризира във философията, както е описано в ИТСР за СЗР, че инвестираният ресурс в „подобряване на съществуващата инфраструктура за железопътен, автомобилен и воден транспорт ще доведат до подобряване на условията

за бизнес и търговия, като същевременно способстват и за постигането на по-високо ниво на безопасност в транспортната система на страната.“.

В рамките на приоритет 2.1 са включени следните мерки:

Мярка 2.1.1 Подобряване на транспортната достъпност и свързаност в община Хайредин

Дейности:

- Подобряване качеството на общинските пътища чрез изграждане, реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи общински пътища, съоръжения и принадлежностите към тях на територията на община Хайредин;
- Рехабилитация на околоръстен път с. Хайредин;
- Изграждане, реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи улици и тротоари и съоръженията и принадлежностите към тях, вкл. паркинги, обособяване на велоалеи, обновяване на пътни знаци и др. елементи във всички населени места на общината;
- Развитие на общественя транспорт - участие в партньорство за развитие на „Зелена мобилност“ или др. дейности за засилване на връзките между селските и градските райони.

Мярка 2.1.2 Развитие на ВиК инфраструктура в общината

Дейности:

- Реконструкция на водопроводната мрежа на територията на община Хайредин;
- Изграждане на битова канализация и ПСОВ в община Хайредин.

Мярка 2.1.3 Развитие на комуникационната инфраструктура в общината

- Осигуряване на високоскоростен широколентов достъп и разгръщане на цифровата инфраструктура на територията на община Хайредин.

Мярка 2.1.4 Благоустрояване на населените места

- Облагородяване и благоустрояване на площади, зелени площи, паркове, градинки и др. обществени пространства в населените места в община Хайредин;
- Ремонт, оборудване и обновяване на сгради на кметствата в селата в община Хайредин, вкл. внедряване на мерки за енергийна ефективност и ВЕИ.

2.2.2. Приоритет 2.2 Опазване на околната среда в община Хайредин

Опазването на околната среда е подобряване, защита и поддържане на качеството на околната среда. Основните методи за опазване на околната среда са рециклиране,

повторно използване и намаляване. Съществуват и някои други методи като производство на зелена енергия, развитие на екологичен транспорт и екологична индустриализация. Не само жителите, но и предприятията и индустриите трябва да играят основната си роля за подобряване на околната среда. Приоритет 2.2. е ориентиран към енергийна ефективност, преход към кръгова икономика с цел спазване на европейските политики към по-зелена Европа.

В рамките на приоритет 2.2 са включени следните мерки:

Мярка 2.2.1 Насърчаване на енергийната ефективност и прехода към кръгова икономика

Дейности:

- Повишаване на енергийната ефективност на публични сгради в община Хайредин – енергийно обновяване на административни сгради, сгради на културата, спорта и др. обществени сгради, вкл. провеждане на енергийни обследвания, реконструкция на съществуващи отоплителни инсталации, внедряване на ВЕИ и др.;
- Изграждане на енергийно ефективна общинска система за външно изкуствено осветление на територията на община Хайредин;
- Повишаване на енергийната ефективност на жилищни сгради в община Хайредин, вкл. провеждане на енергийни обследвания, внедряване на ВЕИ и др.;
- Повишаване на енергийната ефективност на производствени и др. сгради на бизнеса в община Хайредин, вкл. провеждане на енергийни обследвания, внедряване на ВЕИ и др.;
- Насърчаване на прехода към кръгова икономика в предприятията – инвестиции за по-ефективно използване в производството на природните ресурси, насърчаване възможностите за поправка, модернизиране или повторна употреба на продуктите, подобряване на възможностите за рециклиране на продуктите, подобряване управлението на отпадъците и др.

Мярка 2.2.2 Опазване на околната среда и борба с климатичните промени

Дейности:

- Предотвратяване на риска от наводнения чрез ремонт и укрепване на язовирите в община Хайредин, изграждане на защитни съоръжения по р. Огоста, прочистване на речни корита и дерета и наблюдаване на съоръжения, мостове, водостоци и др. дейности;
- Опазване на природни територии и местообитания в общината – устойчиво управление на горските територии, подобряване качеството на почвите, опазване и подобряване на природозащитното състояние на естествените местообитания, флората и фауната, и др.;

- Изграждане на системи за предупреждение, наблюдение, докладване, прогнозиране и сигнализиране във връзка с климатичните изменения и риска от природни бедствия и аварии.

Мярка 2.2.3 Устойчиво управление на отпадъците

Дейности:

- Подобряване на процеса по управление на отпадъците в общината – предотвратяване и намаляване на генерирането на отпадъци, подготовка за повторна употреба, рециклиране, компостиране и др.;
- Обновяване на системата от съдове за смет (контейнери, кофи и др.), вкл. с цел насърчаване разделното събиране на отпадъци.

2.3. Стратегическа цел III. Устойчиво развитие на местната икономика в община Хайредин

Стратегическата цел е ориентирана към устойчиво развитие на местната икономика на община Хайредин, чийто приоритет е да насърчава местните жители да работят заедно за постигане на устойчив икономически растеж и развитие, като по този начин носи икономически ползи и подобро качество на живот за населението. На СЦ 3 се отрежда трето място по инвестиции за устойчиво развитие в община Хайредин, като относителният дял в програмата за реализация на ПИРО е 14% с размер от 7 580 000 лева. Инвестицията ще бъде насочена към подобряването на пазара на труда, бизнес климата, предприемачеството и разширяване на туристическия сектор.

2.3.1. Приоритет 3.1 Стимулиране утвърждаването и растежа на местния бизнес

Приоритет 3.1. ще приложи действие към устойчивото развитие, което ще допринесе към позитивни стопански дейности, съпътстващи корпоративната политика в бизнеса на територията на общината, тъй като обхваща три ключови области: икономическа, екологична и социална. Устойчивото развитие изисква една компания да допринесе за икономическия растеж, социалния прогрес и да насърчава устойчивостта и опазването на околната среда. Планирани са проекти, насочени към развитие както на селското стопанство на територията на общината, така и на други сектори в сферата на услугите, производството и др. Основни двигатели на развитие на настоящия приоритет се очаква да бъдат местните земеделски производители и собственици на бизнес, които кандидатстват с проекти за европейско и друго финансиране за развитие на своята стопанска дейност.

В рамките на приоритет 3.1 са включени следните мерки:

Мярка 3.1.1 Устойчиво развитие на селското стопанство

Дейности:

- Модернизиране и разширяване на съществуващи земеделски стопанства и животновъдни обекти, вкл. внедряване на иновации, цифровизация и дигитализация и др.;
- Създаване и развитие на нови предприятия от селското стопанство - земеделски стопанства, животновъдни обекти, развитие на пчеларството, развитие на рибарството и аквакултурите и др.;
- Насърчаване на биологичното земеделие.

Мярка 3.1.2 Развитие на съществуващия бизнес във всички икономически сфери, стимулиране на предприемачеството и иновациите

Дейности:

- Създаване на нови, вкл. иновативни предприятия в различни икономически сектори и разкриване на нови работни места в общината;
- Подкрепа за развитие на предприемачеството – провеждане на обучения и др. събития за промотиране на предприемачеството, въвеждане на стимули и облекчения при стартиране на нов бизнес и др.;
- Развитие на съществуващия бизнес – технологична модернизация, дигитализация, разработване и въвеждане на иновации в предприятията и др.;
- Стимулиране привличането на инвестиции в общината – подобряване състоянието на налични производствени терени и обособяване на нови, изграждане на довеждаща инфраструктура до производствени терени и др.

2.3.2. Приоритет 3.2 Устойчиво развитие на туризма

Туризмът е огромна част от нашата глобална култура, която позволява да изследваме различни части на света, да се срещаме с хора от различни сфери на живота и да се докосваме до нови традиции, култури и дейности. Туризмът носи много ползи както за пътуващите, така и за общностите, като цяло може да се разглежда като фундамент за просветление, образование и вдъхновение. Приоритет 3.2. е насочен към развиване на устойчив туризъм, който се определя като вид туризъм, който носи повече ползи, отколкото отрицателни въздействия, особено по отношение на околната среда, икономиката и общността.

Туризмът все още не е достатъчно развит като икономически сектор в община Хайредин, макар че на територията ѝ съществува неоползотворен туристически потенциал, например свързан с факта, че в общината е разположено с. Рогозен, където в началото на 1986 година е открито Рогозенското съкровище – тракийско сребърно съкровище, най-голямото по своите размери, откривано на територията на България и

обявено за находката на века. В община Хайредин е открит и минерален извор, който може да бъде изследван и оползотворен като туристически обект, ако е приложимо. Поради тази причина настоящият приоритет включва инвестиции, насочени към оползотворяване на местния туристически потенциал и популяризиране на местни туристически обекти с цел привличане на повече туристи и развитие на сектора.

В рамките на приоритет 3.2 са включени следните мерки:

Мярка 3.2.1 Устойчиво развитие на туризма чрез оползотворяване и развитие на местните ресурси в община Хайредин

Дейности:

- Утвърждаване, развитие и популяризиране на местни туристически обекти, вкл. изграждане на нови атракции и развлечения;
- Рехабилитация на прилежащото пространство на Посетителски център „Рогозенско съкровище“ в с. Рогозен;
- Увеличаване капацитета на местата за настаняване в общината – обновяване или изграждане на къщи за гости и др. обекти за настаняване;
- Подобряване състоянието или изграждане на нова туристическа инфраструктура и обекти – екопътеки и туристически маршрути, вкл. с възможности за велосипеден и пешеходен туризъм, инфраструктура за спортен риболов, беседки, заслони, указателни и информационни табели, пейки, обществени чешми, достъп до туристически обекти и др.

2.4. Стратегическа цел IV. Развитие на качествени и достъпни административни услуги в община Хайредин и насърчаване на устойчиви партньорства

Насоката на стратегическата цел ще позволи развитие на умения към специализация за справяне със сложни проблеми в администрацията. Въвеждане на политики, насочени към обучение и ефективно използване на различни софтуерни продукти са нужни за развитие и електронизация на административните услуги в община Хайредин. Повишаването на административния капацитет, уменията и способностите на общинските служители и въвеждането на повече отчетност са ценности за по-добро бъдеще. Същевременно стратегическата цел прогнозира насърчаване на устойчиви партньорства, което ще позволи по-добър достъп на различен вид публични дейности, описани в конкретния приоритет. На СЦ 4 се отрежда четвърто място в програмата за реализация на ПИРО по инвестиции за развитие на качествени и достъпни административни услуги в община Хайредин и насърчаване на устойчиви партньорства, като относителният ѝ дял е 5% с размер от 2 460 000 лева. Инвестицията е насочена както

към по-добро гражданско обслужване, така и към подобряването на работната среда на служителите в общината.

2.4.1. Приоритет 4.1 Развитие и усъвършенстване на общинска администрация Хайредин и повишаване на административния капацитет на местно ниво

Дефинираният приоритет е ключов за програмния период 2021 – 2027 г. Значението му е свързано с повишаване на административния капацитет на общинските служители, вкл. подобряване на уменията им, свързани с подготовка и управление на проекти, финансирани от ЕС, стимулиране развитието на електронно управление и др.

В рамките на приоритет 4.1 са включени следните мерки:

Мярка 4.1.1 Подобряване на качеството и достъпа до административни услуги

Дейности:

- Обновяване и модернизирание на интернет страницата на Община Хайредин;
- Насърчаване развитието на електронни административни услуги за населението, вкл. дигитализация на административни процеси, общински регистри и документи, внедряване на софтуерни продукти и др.;
- Основен ремонт, реконструкция и модернизация на сграда, находяща се в центъра на с. Хайредин, публична общинска собственост, за административна сграда на Община Хайредин.

Мярка 4.1.2 Повишаване на административния капацитет и развитие на политики на местно ниво

Дейности:

- Организиране и провеждане на обучения в различни сфери, участие в семинари, конференции, обмен на опит и др. събития за служителите в администрацията с цел тяхното усъвършенстване и придобиване на нови знания;
- Разработване, актуализиране и/или оценка на изпълнението на общински стратегии, планове, програми, наредби и др. документи за развитие на политиките на местно ниво.

2.4.2. Приоритет 4.2 Стимулиране на партньорства за сътрудничество и местно развитие

Тематичната насоченост на формулирания приоритет е свързана със стимулиране на развитието на партньорства както с представители на местния бизнес и НПО за разработване и изпълнение на Стратегия за ВОМР за периода 2021-2027 г., така и със

съседни общини и общини от Сърбия, Румъния или други държави за разработване и изпълнение на проекти за трансгранични и транснационални партньорства за развитие на туризма, спорта, културния обмен и др.

В рамките на приоритет 4.2 са включени следните мерки:

Мярка 4.2.1 Развитие на междуобщинско, трансгранично и международно сътрудничество

Дейности:

- Развитие на междуобщинско, трансгранично и международно сътрудничество и създаване на нови партньорства за разрешаване на общи или сходни проблеми, насърчаване на икономическата активност, туризма, културния обмен и устойчивото местно развитие;
- Развитие на партньорства с НПО и бизнеса, вкл. чрез подхода Лидер, осъществяване на ПЧП и др. инициативи за стимулиране на икономическото и социално развитие на община Хайредин.

3. Източници на финансиране

В програмата за реализация на ПИРО са включени проекти с индикативна стойност от **53 180 000 лв.**, като финансирането е разпределено по стратегически цели и потенциални източници на финансиране по следния начин, съгласно приложената индикативна финансова таблица:

ТАБЛИЦА 30: ИНДИКАТИВНА ФИНАНСОВА ТАБЛИЦА НА ПИРО ХАЙРЕДИН 2021-2027 /ХИЛ. ЛВ./

Период	Собствени средства Общински бюджет	Отн. дял (%)	Републикански бюджет	Отн. дял (%)	Средства от ЕС	Отн. дял (%)	Други източници	Отн. дял (%)	ОБЩО хил. лв.	ОБЩО в отн. дял (%)
2021 - 2027										
Стратегическа цел 1	307.00	3%	1,544.70	14%	8,753.30	81%	235.00	2%	10,840.00	20%
Стратегическа цел 2	471.00	1%	4,609.35	14%	26,119.65	81%	1,100.00	3%	32,300.00	61%
Стратегическа цел 3	41.60	1%	487.26	6%	2,761.14	36%	4,290.00	57%	7,580.00	14%
Стратегическа цел 4	156.50	6%	330.53	13%	1,872.98	76%	100.00	4%	2,460.00	5%
ОБЩО	976.10	2%	6,971.84	13%	39,507.07	74%	5,725.00	11%	53,180.00	100%

Очаква се основният източник на финансиране на бъдещите проекти да бъдат европейските програми за програмен период 2021-2027 г., допълнени с национално или собствено общинско финансиране, където е необходимо. Предвидено е и частно финансиране за проектите, основно насочени към развитие на бизнеса.

По отношение на европейските програми за програмен период 2021-2027 г. се очаква следните програми да са основните финансиращи източници за проектите от ПИРО Хайредин:

ТАБЛИЦА 31: ОСНОВНИ ФИНАНСИРАЩИ ИЗТОЧНИЦИ ЗА ПРОЕКТИТЕ ОТ ПИРО ХАЙРЕДИН

Програма 2021-2027 г.	Съкращение
Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони (програма за развитие на селските райони)	СПРЗРС
Национален план за възстановяване и устойчивост	НПВУ
Програма "Образование"	ПО
Програма "Развитие на човешките ресурси"	ПРЧР
Програма "Храни и основно материално подпомагане"	ПХОМП
Програма "Транспортна свързаност"	ПТС
Програма "Околна среда"	ПОС
Програма "Развитие на регионите"	ПРР
Програма "Конкурентоспособност и иновации в предприятията"	ПКИП
Програма "Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация"	ПНИИДИТ
Програма "Техническа помощ"	ПТП
Програми за трансгранично или международно сътрудничество – ТГС България-Сърбия, ТГС Румъния-България, Интеррег Европа, Интеррег Дунавски регион и др.	ТГС
Финансов механизъм на Европейското икономическо пространство	ФМ на ЕИП

В допълнение, ако бъде финансирана Стратегия за ВОМР на МИГ Хайредин за периода 2021-2027 г., Стратегията може да бъде допълнителен източник на финансиране за проекти, за които е предвидено финансиране от СПРЗРС, например, в зависимост от мерките, включени в бъдещата Стратегия за ВОМР.

4. Общинска програма за развитие на туризма

Туризмът е от съществено значение за успеха на много икономики по света. Той носи редица ползи за приемащите дестинации, повишава приходите на икономиката, създава работни места, развива инфраструктурата на страната и създава усещане за културен обмен между посетители и местното население.

В настоящия раздел е представена програма за развитие на туризма в община Хайредин, изготвена като самостоятелна част в ПИРО, в изпълнение на нормативните изисквания на чл. 11 от Закона за туризма. Настоящата Програма е в съответствие с приоритетите на Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма в България 2014-2030 г., Концепцията за туристическо райониране на България и е съобразена със задачите на Плана за интегрирано развитие на община Хайредин за периода 2021-2027 г., като се базира на съществуващите местни туристически ресурси и реалния потенциал, който община Хайредин притежава за развитие на туризма на местно ниво.

Към момента, туризмът в община Хайредин не е разработен като икономически сектор и не носи приходи и доходи на местното население. В същото време, в общината съществуват все още неоползотворени възможности за развитие на различни форми на туризъм, например екологичен, културно-исторически, селски и риболовен туризъм, както и орнитоложки туризъм поради факта, че на територията на общината попада част от “Златията” – защитена зона за опазване на дивите птици с идентификационен код BG0002009. Възможно е привличане на туристи за кратки дневни посещения, предимно в пролетно-летния сезон и ранната есен. По данни на НСИ към 2020 г., на територията на община Хайредин **няма** регистрирани хотели или други места за настаняване, което към момента възпрепятства привличането на туристи за повече от дневни посещения, а по този начин и развитието на туризма в дългосрочен план.

Туризмът има пряко и косвено въздействие върху местните икономики, като най-важното е това колко добре са свързани туристическите дейности с местната икономика. Той увеличава приходите на икономиката, създава работни места, развива инфраструктурата на страната и създава чувство за културен обмен между чужденци и граждани. Броят на работните места, създадени от туризма в много различни области, е значителен.

На територията на община Хайредин присъства дух на архаична история, археологически останки от древни периоди, разнообразна природа, богата традиция, култура и кулинария. На географското положение на общината се намират язовири в землищата на с. Ботево, с. Бързина и на с. Рогозен. Река Огоста, е заможна на много риба, така както и язовирите предлагат на туристи и граждани спортен туризъм. Територията съдържа всички качества и възможности за развитие на културен, еко, селски и риболовен туризъм. Покрай река Огоста се намират спокойни места за отдих и разходка.

В община Хайредин съществуват обекти с историческа и културна стойност. Община Хайредин има богат културен календар, който се актуализира ежегодно. В читалищата има сформирани фолклорни певчески и танцови колективи, които ежегодно участват в организираните фестивали на народното творчество на национално ниво. Изяви на творческите колективи има на всички местни събори и общински празници. Възпроизвеждат се обичаи като: Коледари, Бабинден, Цветница и др.

Община Хайредин също развива трансграничен туризъм на своя територия. През 2014 г. приключва проект „Мрежа за интегриран трансграничен туризъм“, по Програмата за трансгранично сътрудничество 2007-2013 г. Общината предвижда създаване на Туристически информационен център в Хайредин, който ще обслужва всички посетители и туристи, които се интересуват от темата на екологичния туризъм. Те ще могат да получават информация относно възможностите за стартиране на малък бизнес в тази сфера, за календара на събитията на местната общност, за туристическите маршрути.

Обектите на територията на община Хайредин, които благоприятстват за развитието на културно – историческия туризъм, както следва са:

ЧИТАЛИЩА | Сами по себе си трудно могат да бъдат сериозен обект на туристически интерес, но гъвкавостта им като универсални културни центрове, могат да предлагат на широката общност нови/ иновативни услуги, базирани на нематериалното културно наследство, предаване на знания и умения между поколенията, продукти и програми за културен туризъм. Те активно поддържат местната културна традиция в областта на нематериалното културно наследство - традицията, местните и национални ценности и култура.

Развитието на туризма в селските райони е специфичен сегмент, на които ЕС отделя все по-специално внимание. На базата на съществуващите читалищни ресурсите и наличието на многобройни културни, исторически и природни дадености, читалищата имат изключителна възможност да участват в разработването и изпълнението на местни туристически стратегии. Политиките на насърчаване на туризма като отрасъл дават възможност за включване на читалищата с продукти и програми в направления като: културен, фестивален, екологичен и селски, исторически, познавателен, приключенски, ученически туризъм и др. Читалищата могат да въвлекат общностите с доброволен труд и участие в редица дейности да подобряват условията за туризъм.

ТАБЛИЦА 32: ОБЕКТИ БЛАГОПРИЯТСТВАЩИ РАЗВИТИЕТО НА КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИЯ ТУРИЗЪМ В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН - ЧИТАЛИЩА

Читалище „Просвета“ – с. Хайредин Читалището е основано на 01.11.1909 г. От 1973 г. се помещава в монолитно сграда, заемаща площ от около 500 кв.м. Салонът за изява разполага с 460 места и голяма сцена. Едни от основните културно-просветни средища, читалищата създават възможности за

съхраняване на културните обичаи и традиции, обогатяват и развиват библиотечна дейност и разнообразно любителско творчество – художествена самодейност.

Читалище „Просвета“ – с. Рогозен Читалището е основано през 1925 г. от около 20 жители от село Рогозен прогресивни хора и учители.

Читалище „Съзнание – 1912“ – с. Михайлово Читалище „Съзнание – 1912“ е учредено на 15.01.1912 г. и се е помещавало в различни сгради. През 1956-57 г. е направена една пристройка към училищния салон, който е предоставен за библиотека и репетиционна зала. През 1976-77 г. със средства от самооблагане на населението и от бившия окръжен съвет на изкуството и културата – Враца и с доброволен труд от населението е направена нова пристройка и от 1978 г. читалището функционира в днешната сграда.

Читалище „Светлина“ – с. Манастирище Читалището е основано на 28 март 1928 г. от будни жители на с. Манастирище. В новата сграда читалището се помещава от 1978 г.

Източник: ОПР Хайредин 2014 – 2020г.

ХРАМОВЕ | Религиозният туризъм е може би най-старият по своя вид в човешката история. Едни от мотивите за предприемане на пътешествия от хората още в древни времена са били религиозните. За същински религиозен (култов, поклоннически) туризъм у нас може да се говори едва през последните години, макар че подобни пътувания са се извършвали по нашите земи много отдавна. Мотивите при религиозния туризъм могат да са разнообразни. Обикновено по-голямата част от участниците са подтикнати от чисто религиозни подбуди. Но манастирите и останалите религиозни обекти са и своеобразни културни центрове с интересна архитектура, иконописи, дърворезба и други произведения на изкуството. Поради това те представляват интерес и за нерелигиозни туристи, както и за туристи от други религии, проявяващи интерес към културата и изкуството. Освен това много от религиозните обекти са свързани с различни исторически събития, съхраняват разнообразни исторически и културни реликви като оригинални ръкописи, документи, различни принадлежности и други.

Привлекателната сила на манастирите се допълва и от факта, че почти всички са разположени в местности, богато надарени с природни красоти. Установено е, че религиозните обекти се радват на най-голяма посещаемост по време на храмови и други религиозни празници, които са още един мотив за тяхното посещение. Те се включват и в

туровете на маршрутно-познавателния туризъм наред с други обекти от разнообразно естество.

ТАБЛИЦА 33: ОБЕКТИ БЛАГОПРИЯТСТВАЩИ РАЗВИТИЕТО НА КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИЯ ТУРИЗЪМ В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН - ХРАМОВЕ

Храм „Св. Параскева“ – с. Хайредин – Преподобна Петка – Параскева живяла през XI век. Родена е в тракийския град Епиват в семейството на заможни българи. Още невръстна девойка, св.Параскева обикнала пустинния и безмълвен живот и тръгнала усърдно след Христа. Целият ѝ живот е изпълнен с постнически подвизи, с пост и молитви и потоци сълзи. Мощите на св.Петка днес почиват в румънския град Яш и са дълбоко почитани. Един от храмовете на „Св. Параскева“ е в с. Хайредин, построен през 1858 г. още преди да бъде призната официално независимостта на България. Христолюбиви българи решили да построят малка черква на името на св.Параскева – Петка. Симеон Диманов, преселник от с.Припължен, с двамата си сина Атанас и Горан подели това начинание. Поп Тома, синът на Атанас, станал свещеник и повече от 40 години служил в храма и обгрижвал енориашите си. Починал през 1914 г. на 72 години и е погребан в двора на църквата. Християнския храм „Св. Параскева“ е осветен на 24 октомври 1862 г. На 14 октомври 2008 г. се честваха 150 години от построяването на храма.

Храм „Св.Св. Кирил и Методий“ – Рогозен Православен храм „Св.св. Кирил и Методий“ в село Рогозен е построен през 1927 г. През 1940 г. е сключен договор с художника Илия Пефев от гр. София, който рисува иконостасът и изографисва храма. На 20 май 1941 г. храма е осветен. Храма съществува и днес.

Храм „Св. Царей“ – с. Манастирище Църквата „Св. Царей“ в село Манастирище е възстановена със съгласието и благословията на Епархийски съвет - гр. Враца и чрез инициативния комитет е отворена в Деня на Св. Царей – 21 май 2007 г., със светен курбан за здраве. Храмът е действащ и осветен на 19 април 2008 г.

Източник: ОПР Хайредин 2014 – 2020г.

ПРИРОДНИ ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ – ЕКОПЪТЕКИ | Община Хайредин притежава красива и привлекателна природа, на която всеки любител на излетите и разходките на чист въздух

ще оцени. По-специално, около река Огоста, има прекрасни места за отдих и разходка, а наличието на много риба в реката и трите язовира е от голямо значение за развитие на риболовен туризъм.

ТАБЛИЦА 34: ОБЕКТИ БЛАГОПРИЯТСТВАЩИ РАЗВИТИЕТО НА КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИЯ ТУРИЗЪМ В ОБЩИНА ХАЙРЕДИН - ПРИРОДНИ ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ (ЕКОПЪТЕКИ)

„Шишковите сливи“: Тя е с дължина 8 650 м. Маршрутът тръгва от с. Ботево, минава през с.Бързина и стига до с. Рогозен. Тя е кръстена на едноименна местност в с. Бързина. Началото на екопътеката се намира на полски път до язовир „Рогозен“, а краят – до язовирната стена на яз. „Бързина“. Екопътеката се движи покрай яз. „Рогозен“, заобикаля блатиста местност и минава покрай преливната дига и язовирната му стена. Продължава на север като от източната страна се намира новоизграден фотоволтаичен парк и пресича напоителни канали. Движи се между работни блокове и достига регулационната граница на с. Бързина. По пътя на екопътеката има разклонение, обозначено с указателна табела, водещо до действаща чешма. Продължава покрай яз. Бързина, в чието начало се наблюдават – чапли и различни видове блатни птици. Екопътеката завършва при бетоновия пролив на яз. „Бързина“.

„Крешката“: Екопътека Тя е с дължина 4 100 м. Маршрутът тръгва от с. Хайредин и стига до с. Манастирище – започва от Дашовата воденица (стара местна воденица), продължава към р. Огоста, покрай зона за отдих и съзерцание на реката. Пътеката се движи в посока на с. Манастирище, а от лявата страна остава нефункциониращ в момента открит басейн. От тук се вижда и новоизграденият ВЕЦ „Елена“. Следват сравнително равен и прав участък, поляна за народни тържества, зони за отдих. На екопътеката „Крешката“ е разположен и т.нар. Остров по поречието на р.Огоста. Разходката довежда до моста на с. Хайредин над р.Огоста до Ресторант „Бора“. След по-малко от 1 км екопътеката стига до зона за почивка с места за сядане. Отправяме се към края на екопътека „Крешката“, където от лявата страна се виждат ями от добив на пясък и началото на екопътека „Манастира“.

„Манастира“: Екопътека
„Манастира“

Тя е с дължина 6 665 м. Маршрутът тръгва от с. Манастирище и стига до с. Михайлово. Началото на екопътеката се намира на границата на землищата на с. Манастирище и с. Хайредин, община Хайредин. Движи се по поречието на р. Огоста. Първата гледка, която се разкрива, е зона за отдих под сянката на група от дървета. В непосредствена близост се намира съществуващ извор. Екопътеката заобикаля стадиона на с. Манастирище, за да достигне зоната за народни тържества и границата с асфалтов път при моста на с. Манастирище. На пресечната точка са разположени обозначителни табели, беседки и кошчета за боклук. След това екопътеката преминава покрай помпена станция и частни имоти. Следващата спирка по пътеката е зона за отдих сред висока растителност – традиционно място за почивка на местните жители. Екопътеката води своя край непосредствено след брод над р. Огоста, който свързва екопътека „Манастира“ с велоалея „Огоста“.

Източник: ОПР Хайредин 2014 – 2020г.

За оползотворяване на местния туристически потенциал и стимулиране развитието на туризма в община Хайредин, в програмата за реализация на ПИРО, в рамките на СЦ III. Устойчиво развитие на местната икономика в община Хайредин са предвидени **Приоритет 3.2 Устойчиво развитие на туризма** и Мярка 3.2.1 Устойчиво развитие на туризма чрез оползотворяване и развитие на местните ресурси в община Хайредин, насочени към развитие на туризма чрез следните проекти:

- Оползотворяване, утвърждаване, развитие и популяризиране на местни туристически обекти, вкл. изграждане на нови атракции и развлечения;
- Рехабилитация на прилежащото пространство на Посетителски център „Рогозенско съкровище“ в с. Рогозен;
- Увеличаване капацитета на местата за настаняване в общината – обновяване или изграждане на къщи за гости и др. обекти за настаняване;
- Подобряване състоянието или изграждане на нова туристическа инфраструктура и обекти – екопътеки и туристически маршрути, вкл. с възможности за велосипеден и пешеходен туризъм, инфраструктура за спортен риболов, беседки, заслони, указателни и информационни табели, пейки, обществени чешми, достъп до туристически обекти и др.

Освен това, в другите стратегически цели от програмата за реализация на ПИРО са предвидени и следните проекти, пряко или косвено насочени към развитие на туризма, които се очаква да имат ползотворен ефект върху облагородяване на населените места в общината и повишаване на туристическия ѝ потенциал:

- Обновяване и модернизиране на интернет страницата на Община Хайредин, вкл. създаване на туристически модул за интерактивно представяне на туристическите обекти;
- Разработване, актуализиране и/или оценка на изпълнението на общински стратегии и др. документи за развитие на политиките на местно ниво – в рамките на този проект може да се разработи всеобхватна стратегия за развитие на туризма на територията на общината;
- Ремонт, оборудване и модернизация на сградите на читалищата в община Хайредин, вкл. библиотеките и обновяване на материално-техническата база;
- Възстановяване, ремонт и реставрация на църкви и религиозни обекти в община Хайредин;
- Подобряване състоянието на паметниците в общината и достъпа до тях;
- Насърчаване дейността на местни самодейни творчески и др. състави, развитие на културните и творчески сектори, проучване, съхранение и популяризиране на местни традиции, обичаи и занаяти и подкрепа за провеждане на събития от културния календар на общината, вкл. разработване на иновативни събития;
- Подобряване качеството на общинските пътища чрез изграждане, реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи общински пътища, съоръжения и принадлежностите към тях на територията на община Хайредин;
- Изграждане, реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи улици и тротоари и съоръженията и принадлежностите към тях, вкл. паркинги, обособяване на велоалеи, обновяване на пътни знаци и др. елементи във всички населени места на общината;
- Осигуряване на високоскоростен широколентов достъп и разгръщане на цифровата инфраструктура на територията на община Хайредин;
- Облагородяване и благоустрояване на площади, зелени площи, паркове, градинки и др. обществени пространства в населените места в община Хайредин;
- Изграждане на енергийно ефективна общинска система за външно изкуствено осветление на територията на община Хайредин;
- Създаване на нови, вкл. иновативни предприятия в различни икономически сектори и разкриване на нови работни места в общината и др.

ЧАСТ VI. МЕРКИ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА И МЕРКИ ЗА АДАПТИРАНЕ КЪМ КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ И ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РИСКА ОТ БЕДСТВИЯ

1. Политики по изменение на климата в ЕС

По данни на Европейската комисия (ЕК)¹³, изменението на климата е непосредствена заплаха за нашия свят, но всички ние можем да направим нещо, за да помогнем за неговото предотвратяване и за изграждането на по-добро бъдеще.

С времето човешката дейност оказва влияние върху климата на Земята, като води до добавяне на огромни количества **парникови газове** към естествено срещащите се в атмосферата. Основният фактор за изменението на климата е парниковият ефект. Някои газове в земната атмосфера действат до известна степен като стъкло в парник, улавяйки слънчевата топлина и спирайки връщането ѝ обратно в космоса, което причинява глобалното затопляне.

Тези допълнителни количества парникови газове се дължат основно на изгарянето на изкопаеми горива за производството на енергия, както и на други човешки дейности, като изсичането на тропическите гори, селското стопанство, животновъдството и производството на химикали. Въглеродният диоксид (CO₂) е най-масово отделяният от човешките дейности парников газ, други са метан, диазотен оксид и флуорсъдържащи газове. CO₂, произвеждан от човешките дейности, е най-важният фактор, допринасящ за глобалното затопляне. До 2020 г. неговата концентрация в атмосферата е нараснала до 48 % над преиндустриалното равнище (преди 1750 г.).

Основни причини за повишаването на емисиите:

- **Изгарянето на въглища, петрол и газ** води до отделяне на въглероден диоксид и двуазотен оксид;
- **Изсичане на горите (обезлесяване)**. Дърветата помагат за регулиране на климата, като поглъщат CO₂ от атмосферата. Когато бъдат отсечени, ползотворният ефект се губи и складираният в тях въглерод се изпуска в атмосферата, засилвайки парниковия ефект;

¹³ https://europa.eu/climate-pact/about/climate-change_bg

- Увеличаване на отглеждането на добитък. Кравите и овцете произвеждат големи количества метан в процеса на храносмилане;
- Съдържащите азот торове произвеждат емисии на двуазотен оксид;
- Флуорсъдържащи газове се изпускат от оборудването и продуктите, които използват тези газове. Флуорсъдържащите газове имат много силен затоплящ ефект — до 23 000 пъти по-силен от този на CO₂.

Тези допълнителни газове увеличават „парниковия ефект“ върху атмосферата на нашата планета, което води до покачване на температурата на Земята с необичайни темпове и до значителни промени в климата.

Вече сме причинили **повишаване на температурите на планетата с повече от 1 °C** в сравнение с температурите преди индустриалната епоха. Годишите от 2011 до 2020 г. са най-топлото регистрирано в историята десетилетие, като средната температура в световен мащаб достига 1,1°C над равнищата от прединдустриалния период през 2019 г. Причиненото от хората глобално затопляне в момента се увеличава с 0,2 °C на десетилетие.

Учените от Междуправителствения комитет по изменение на климата (IPCC) предупредиха, че глобално затопляне с 1,5 °C ще има сериозни и дори необратими последици за околната среда и нашите общества.

Колкото повече нарушаваме климата, толкова по-големи са рисковете за нашето общество и околната среда.

Последиците от изменението на климата вече се усещат в целия свят и се очаква да станат по-чести и по-интензивни през следващите десетилетия.

По данни на ЕК, ако не предприемем действия във връзка с изменението на климата, може да станем свидетели на:

- 400 000 случая на преждевременна смърт годишно заради замърсяването на въздуха;
- 90 000 смъртни случая годишно заради горещини;
- намаляване с 40 % на наличната вода в южните региони на Европа;
- излагане на 2,2 милиона души годишно на крайбрежни наводнения;
- 190 млрд. евро годишни икономически загуби.

Тези промени в климата могат да преобразят нашата планета, като се отразят на снабдяването с храна и вода и на нашето здраве. Въпреки че всички са изложени на риск, последиците от изменението на климата са по-тежки за бедните и уязвимите.

Колкото по-големи са проблемите, толкова по-трудно и скъпо ще бъде да ги разрешим — затова е най-добре да предприемем действия на ранен етап за овладяване на изменението на климата.

ЕС от дълго време е световен лидер в борбата с изменението на климата. Усилията му са под формата на амбициозни политики в рамките на Съюза и тясно сътрудничество с международни партньори. ЕС вече е на път да постигне целта си за намаляване на емисиите на парникови газове за 2020 г. и има изготвен план за допълнително намаляване на емисиите с поне 55% до 2030 г.

Целта е **до 2050 г. Европа да стане първият в света неутрален по отношение на климата континент**. Това означава максимално намаляване на нашите емисии и ускоряване на поглъщането на парниковите газове от атмосферата с цел да се постигнат нулеви нетни емисии.

Тази цел е част от **Европейския зелен пакт**: амбициозен пакет от мерки за намаляване на емисиите на парникови газове до нулеви нетни емисии, като същевременно се осигури справедливо, здравословно и благоденстващо общество за бъдещите поколения.

Преходът към неутрално по отношение на климата общество е неотложно предизвикателство, но и възможност за изграждане на по-добро бъдеще за всички.

Предприемайки действия за климата и околната среда, всеки един от нас може да помогне за опазването и защитата на планетата за сегашните и бъдещите поколения.

Някои от ползите за обществото са:

- нови, екологосъобразни работни места;
- повишаване на конкурентоспособността;
- икономически растеж;
- по-чист въздух и по-добре функциониращ обществен транспорт в градовете;
- нови технологии, като например електрически или зареждащи се хибридни автомобили, енергийно ефективни домове или сгради с интелигентни системи за отопление и охлаждане;
- сигурни доставки на енергия и други ресурси — намаляване на зависимостта на Европа от вноса.

Проучванията показват, че преходът към екологично и цифрово общество е осъществим и достъпен. Свързаните с изменението на климата разходи за икономиката и обществото ни ще бъдат много по-големи занапред, отколкото са разходите за борба с изменението на климата сега.

Борбата с изменението на климата и приспособяването към затоплящия се свят са основни приоритети на ЕС. Освен да намалим емисиите, ние трябва да се **адаптираме към климатичните промени** в момента и в бъдеще. Адаптирането към изменението на климата означава **предприемане на действия за подготовка и приспособяване** както към настоящите ефекти от изменението на климата, така и към прогнозираните въздействия в бъдеще.

Тъй като климатът се затопля, това ще доведе със себе си всякакви рискове. От честите екстремни метеорологични явления като горещи вълни, суши или наводнения до бреговата ерозия от покачването на морското равнище, въздействията ще засегнат всички.

Поради тази причина, през м. февруари 2021 г. беше приета нова „Стратегия на ЕС за адаптиране към изменението на климата“¹⁴, която определя как ЕС може да се адаптира към неизбежните въздействия на изменението на климата и да стане устойчив по отношение на климата до 2050 г. Стратегията е ключова част от Зелената сделка на ЕС и има за цел да увеличи и ускори усилията на ЕС за защита на природата, хората и поминъка срещу неизбежните въздействия на изменението на климата.

¹⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0082&from=EN>

2. Политики по изменение на климата в България

Като страна-членка на ЕС, България също споделя проблема с изменението на климата и приема редица нормативни и стратегически документи на национално ниво за ограничаване изменението на климата и предприемане на мерки за адаптиране към климатичните промени.

Правната рамка в България, която има отношение към климатичните промени:

- **Закон за опазване на околната среда** – налага основните принципи и предпоставки относно социалните отношения, свързани с опазването на околната среда. В контекста на изменението на климата той създава функционирането на системата за търговия с емисии в България. По-късно тези разпоредби са преместени в новия Закон за ограничаване изменението на климата (по-долу). Като по-общ законодателен акт, той поставя основите на редица наредби и други актове, уреждащи аспекти на опазването на околната среда, включително оценка на емисиите в рамките на процедурите за оценка на въздействието върху околната среда и екологична оценка.
- **Закон за енергията от възобновяеми източници** – определя задълженията на общинските съвети да приемат дългосрочни и краткосрочни програми за насърчаване на използването на енергия от възобновяеми източници.
- **Закон за енергийната ефективност** – регламентира подробно съдържанието на националните планове за действие за енергийна ефективност. Тъй като енергийната ефективност се счита за един от пътищата за намаляване на емисиите на парникови газове и ефективно смекчаване на изменението на климата, този закон определя специфични изисквания (наречени „Национални индикативни цели“) за икономия на енергия за индустриални системи и обществени сгради, отопление, вентилация и системи за контрол на климата. Такива системи подлежат на контрол и задължително сертифициране. Като се има предвид, че спазването на Закона за енергийната ефективност е задължително условие за получаване на разрешение за строеж и за въвеждане в експлоатация на новопостроени или обновени сгради, това е правен акт с изключително значение в перспективата на изменението на климата.
- **Закон за чистотата на атмосферния въздух** – регламентира и определя изискванията за намаляване на емисиите от статични източници, качеството на течните горива и стандартите за емисиите от двигателите с вътрешно горене, като по този начин се допринася за намаляването на парниковите газове.

- **Закон за съхранение на въглероден диоксид в земните недра** – обнародван през 2012 г., той регламентира критериите за оценка и условията, на които трябва да отговарят геоложките формации, за да се използват за съхранение на въглероден диоксид.
- **Закон за ограничаване изменението на климата** – обнародван през 2014 г., той поставя основите за прилагане на държавната политика по изменението на климата, прилагане на практика на задълженията на Република България съгласно Протокола от Киото и Парижкото споразумение, както и функционирането на Схемата за търговия с емисии на ЕС и Националната Схема за зелени инвестиции, както и други аспекти на международните договори и законодателството на европейско ниво относно изменението на климата. Той също така предвижда състава и функционирането на Националния експертен съвет по изменението на климата като консултативен орган към Министъра на околната среда и водите.

На национално ниво българските правителства приемат много сериозно перспективите на глобалното затопляне и изменението на климата. Това беше демонстрирано с ратифицирането на Рамковата конвенция на ООН за изменението на климата и Протокола от Киото към нея. По този начин българското правителство ясно демонстрира своята загриженост и готовност да се присъедини към международните усилия за предотвратяване на тази промяна.

В страната през годините за разработвани различни планове за действие, които очертават основен момент - въпреки че могат да бъдат предприети мерки за смекчаване на изменението на климата на национално ниво, трябва да се предприемат и едновременни стъпки за адаптиране към променящия се климат. Това се дължи на факта, че климатичната система е глобална и има инерция – промени в нея вече се извършват в продължение на повече от век и трудно може да се наблюдава обрат в рамките на десетилетие или дори две. В тази връзка, с помощта на Световната банка чрез нейната Консултантска програма през 2018 година е разработена **Националната стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие (НСАИКПД)**.

Заплахите за България, свързани с изменението на климата, са предстоящи, с очаквано средно повишение на температурите с до 4°C до 2100 г. Моделите на валежите също ще се променят.

Последиците от изменението на климата са многобройни, включително намаляване на водните запаси, последици за здравето, смущения в цикъла на земеделското производство, стрес за биоразнообразието и горите, щети по

инфраструктурата и частната собственост, промяна в туристическите модели и много други.

Посоченият документ очертава **стратегическата рамка и приоритетни направления за адаптация към изменението на климата на национално и секторно ниво в България в периода до 2030 г.** Дефинирани са възможни мерки за намаляване уязвимостта на страната от климатичните промени и за подобряване капацитета за адаптиране на природните, социалните и икономическите системи към проявяващите се въздействия от изменението на климата, в следните сектори от социално-икономическия живот:

- Селско стопанство;
- Биологично разнообразие и екосистеми;
- Енергетика;
- Гори;
- Човешко здраве;
- Туризъм;
- Транспорт;
- Градска среда;
- Води;

В разработения **План за действие** към стратегията са предложени конкретни дейности за всеки от 9-те сектора, като е представена информацията относно техния бюджет, източник на финансиране, приоритет, показатели за изпълнение, отговорни институции, партньори и др.

НСАИКПД поставя редица **стратегически цели и конкретни дейности за изпълнение до 2030 г.**, като тяхната реализация се разгръща основно в следните направления:

- Интегриране на адаптацията към изменението на климата във всички сектори: укрепване на правната рамка и политиките;
- Изграждане на институционален капацитет: чрез изграждане на експертни познания, база от знания, мониторинг и отчитане;
- Повишаване на осведомеността: подобряване на образованието, приемане и участие на обществото в действията за адаптация;
- Изграждане на устойчивост: чрез укрепване на инфраструктурата, защита на природния капитал, водоснабдителната и енергийната инфраструктура, опазване на екосистемните услуги и т.н.

По отношение на **финансирането на дейностите, предвидени в Плана за действие**, ще са необходими както публични, така и частни средства, като публичните ще бъдат за политиките, за осигуряване на устойчиви на изменението на климата обществени блага (например инфраструктура) и подпомагане на уязвимите групи. За периода 2021–2027 г. се очаква около 25% от бюджета на Европейските структурни фондове да се използва за действия, свързани с изменението на климата, включително адаптация. Също така се предвижда увеличаване на финансирането по програмата LIFE на ЕС за околната среда и действията, свързани с климата.

3. Съответствие на стратегическите секторни цели с мерките от ПИРО

Съгласно Методическите указания за разработване и прилагане на ПИРО за периода 2021–2027 г., в процеса на разработване на **ПИРО** следва да се вземе под внимание именно разработената „Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие“, като дейностите, заложи в План за действие на стратегията, биха могли да намерят своето отражение в Програмата за реализация на ПИРО, в случай че са приложими на местно ниво, адекватни спрямо конкретната ситуация в общината и ресурсно обезпечени.

Нашият подход ще бъде да интерпретираме препоръките на НСАИКПД и приложенията към него в местния контекст и целите за развитие на община Хайредин, което ще ни позволи да предоставим по-конкретен подход и да допринесем за съответствието и приложимостта на бъдещите планови документи на местно ниво в областта на адаптирането към изменението на климата.

Въпреки че заинтересованите страни в областта на местното развитие (публични, частни и от сектора на гражданско общество) са наясно с изменението на климата и свързаните с него здравни проблеми, има нужда от по-нататъшна ефективна комуникация по тези въпроси.

Адаптацията към климатичните промени на общинско ниво налага необходимостта от стратегии и действия на местно, национално, и международно равнище, както и на равнище ЕС.

В Програмата за реализация на ПИРО на Община Хайредин (приложение 1) са залегнали приоритети, мерки и проекти, насочени към опазване на околната среда в общината, които пряко или косвено допринасят за постигане на стратегически цели от НСАИКПД в различни сектори, спрямо приложимостта на съответния проект към актуалните проблем и нужди, както и ресурсна обезпеченост на територията на община Хайредин. Проектите са предвидени и така, че да могат да се отнесат към дейности от НСАИКПД, които включват като отговорни институции общински администрации, водещи органи за изготвяне и приемане на регионална / местна стратегия и др., за да бъдат адекватни и обезпечени с ресурси на общинско ниво.

ТАБЛИЦА 35: ВЗАИМОВРЪЗКА МЕЖДУ ПРОЕКТИТЕ ОТ ПИРО И СЕКТОРИТЕ НА НСАИКПД

Сектор (НСАИКПД)	Стратегически цели по сектори (НСАИКПД)	Оперативна цел (НСАИКПД)	Дейност (НСАИКПД)	Предложена дейност за територията на община Хайредин	Проект от ПИРО, към който попада
2. Биологично разнообразие и екосистеми	1. Подобряване управлението на екосистемите	1.2 Адаптиране на секторното законодателство към законодателството в областта на климата	1.2.2 Адаптиране на регионалните и местните стратегии за адаптация към стратегическите документи и законодателство относно БриЕС	Актуализиране и адаптиране на местните стратегии към новата национална Стратегия за биологичното разнообразие и Плана за действие към нея и новата Стратегия за зелена инфраструктура	4.1.2.2 Разработване, актуализиране и/или оценка на изпълнението на общински стратегии, планове, програми (вкл. инвестиционна програма), наредби и др. документи за развитие на политиките на местно ниво
	2. Подобряване на управлението на знанията и комуникацията между заинтересованите страни за адаптация	2.5 Обучение за екосистемно мислене	2.5.2 Създаване на специализирани курсове за обучение на администрациите, които отговарят за прилагането на законодателството за АИК и биоразнообразие	Обучение на общински служители, които отговарят за прилагането на законодателството за АИК и биоразнообразие	4.1.2.1 Организиране и провеждане на обучения в различни сфери, участие в семинари, конференции, обмен на опит и др. събития за служителите в администрацията с цел тяхното усъвършенстване и придобиване на нови знания

4 Гори	2. Подобряване и защита на горските ресурси	2.1 Устойчиво управление на процесите на възобновяване и увеличаване на площта и дървесния запас на горските територии	2.1.3 Възстановяване на горски територии силно засегнати от природни нарушения или съхнене, и залесяване с цел подобряване на защитните функции на гората по отношение на водите и почвите 2.1.4 Поддържане и създаване на нови полезащитни горски пояси в земеделски земи	Залесяване на територии в община Хайредин с цел увеличаване на площта и дървесния запас на горските територии	2.2.2.2 Опазване на природни територии и местообитания в общината – устойчиво управление на горските територии, залесяване, подобряване качеството на почвите, опазване и подобряване на природозащитното състояние на естествените местообитания, флората и фауната, и др.
5 Човешко здраве	3. Адаптиране на външната среда за намаляване въздействията на изменението на климата върху здравето	3.1 Адаптиране на изградената и естествена среда за намаляване на въздействието от изменението на климата върху здравето	3.1.2 Изграждане и поддържане на обществени места със защитна архитектура и ландшафтен дизайн срещу екстремни метеорологични явления	Изграждане на обществени места със защитна архитектура и ландшафтен дизайн срещу екстремни метеорологични явления	2.1.4.1 Облагородяване и благоустрояване на площи, зелени площи, паркове, градинки и др. обществени пространства в населените места в община Хайредин
6 Туризъм	4. Разработване на конкретни действия за адаптация на туристическия сектор	4.2 Разработване на иновации в областта на туризма и управлението	4.2.1. Разработване на нови видове туризъм (продукти, дестинации) 4.2.2. Идентифициране на нови туристически сектори (сегментиране)	Идентифициране на нови туристически сектори и разработване на иновативни туристически продукти и дестинации с цел адаптация на	3.2.1.1 Оползотворяване, утвърждаване, развитие и популяризиране на местни туристически обекти, вкл. изграждане на нови атракции и

					туристическия сектор	развлечения		
					към климатичните промени			
8	Градска среда	2. Изграждане на капацитет за адаптиране	на устойчиви институции, способни да осигуряват политика за АИК на всички административни равнища	2.1.5	Предоставяне на инструкции и методическа подкрепа на общините за разработването на местни стратегии за АИК	Разработване на общинска стратегия за адаптиране изменението климата (АИК)	на 4.1.2.2	Разработване, актуализиране и/или оценка на изпълнението на общински стратегии, планове, програми (вкл. инвестиционна програма), наредби и др. документи за развитие на политиките на местно ниво

Оценката на перспективите за местно развитие във връзка с изменението на климата е сложна задача, която трябва да се справи с редица неясноти, включително свързаните със сценариите за емисии на парникови газове, ограничените данни и модели на връзките между климата и реакциите на редица естествени системи, като горите и защитените зони, реките и водните басейни, както и на такива, направени от човека, като например транспорта, строителния сектор и други.

Адаптирането към въздействието на изменението на климата върху изброените по-горе компоненти на средата включва широк спектър от интервенции в областта на регионалното развитие. Техният успех зависи от информираността за проблема, наличието на ефективни стратегии за реакция и наличието на ресурси, информация и стимули за тяхното прилагане. Основните предизвикателства при разработването на стратегии за адаптация към изменението на климата са отчитането на разнообразието от проявленията му, регионалните условия и участниците, участващи в адаптацията, и високата несигурност относно бъдещите промени в повечето климатични рискове.

ЧАСТ VII. НЕОБХОДИМИ ДЕЙСТВИЯ И ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ПИРО

1. Мониторинг на изпълнението на ПИРО

Действията по мониторинг на изпълнението, наблюдението и оценката на ПИРО са регламентирани в Закона за регионалното развитие (ЗРР) и Правилника за прилагането му (ППЗРР).

Съгласно нормативните документи, наблюдението на изпълнението на ПИРО, като част от системата на стратегическите документи за пространствено и регионално развитие у нас, се извършва с цел постигане на ефективност и ефикасност на стратегическото планиране на регионалното и пространственото развитие, програмирането, управлението и ресурсното им осигуряване. Наблюдението и оценката отчитат резултатите от изпълнението на документите, които допринасят за регионалното развитие.

Предмет на наблюдение е изпълнението на целите и приоритетите за регионално и местно развитие съгласно определени физически и финансови индикатори, организацията и методите на изпълнение, прилагани от органите за управление, и мерките за осигуряване на информация и публичност за резултатите от изпълнението на документите за стратегическо планиране на регионалното и пространственото развитие.

За постигане целите на наблюдението на изпълнението на ПИРО, в настоящия раздел е представен механизъм за наблюдение и оценка, който включва:

- източниците, начините и периодичността за събиране, обработка и анализиране на информация;
- индикаторите за наблюдение;
- органите за наблюдение, организацията и методите на тяхната работа;
- системата на докладване и осигуряване на информация и публичност.

Индикаторите за наблюдение на ПИРО отчитат степента на постигане на целите и приоритетите за развитие, определени в документа, както и конкретните резултати и въздействието от изпълнението на целите и приоритетите за развитие.

Системата от индикатори за наблюдение и оценка на ПИРО, вкл. източниците на информация и отговорните институции за предоставянето на тази информация, са представени в настоящия раздел по-долу.

1.1. Система на докладване относно наблюдението на изпълнението на ПИРО

Съгласно действащите към момента нормативни документи, за своевременното наблюдение и оценка на изпълнението и въздействието на ПИРО, като част от системата на стратегическите документи за регионално и пространствено развитие у нас, се разработват следните документи:

- **Годишен доклад** за наблюдение на изпълнението на ПИРО – изготвя се за всяка година през периода на действие на плана, в срок до 31 март на всяка следваща година (чл. 23, т. 4 от ЗРР);
- **Междинна оценка** на изпълнението на ПИРО – изготвя се в средата на периода на действие на плана (чл. 33, ал. 1 от ЗРР);
- **Последваща оценка** на въздействието на ПИРО – изготвя се не по-късно от една година след изтичането на периода на действие на плана (чл. 34, ал. 1 от ЗРР);
- **Други тематични оценки** – през периода на действие на ПИРО могат да се извършват и допълнителни тематични оценки и оценки за специфични случаи по преценка на кмета и органите за управление на регионалното развитие (чл. 35 от ЗРР).

1.1.1. Годишен доклад за наблюдение на изпълнението на ПИРО

Годишният доклад за наблюдение на изпълнението на ПИРО се изготвя на база на програмата за реализация на плана. Същият се разработва по определен от кмета на община Хайредин ред и се одобрява от общинския съвет по предложение на кмета, като се внася за обсъждане и одобряване до 31 март на всяка следваща година. Докладът е публичен и следва да се оповести на интернет страницата на общината, а копие от него се изпраща на председателя на областния съвет за развитие в 7-дневен срок от решението за одобряването му.

Годишните доклади за наблюдение съдържат информация за изготвяне на междинната и последващата оценка на плана, също част от системата от документи за докладване.

Съгласно ППЗРР, годишният доклад за наблюдението на изпълнението на ПИРО Хайредин следва да съдържа най-малко информация за:

- общите условия за изпълнение на ПИРО и в частност промените в социално-икономическите условия в общината;

- постигнатия напредък по изпълнението на целите и приоритетите на ПИРО въз основа на индикаторите за наблюдение;
- действията, предприети от компетентните органи с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на плана за интегрирано развитие на общината, в т. ч.:
 - мерките за наблюдение и създадените механизми за събиране, обработване и анализ на данни;
 - преглед на проблемите, възникнали в процеса на прилагане на ПИРО през съответната година, както и мерките за преодоляване на тези проблеми;
 - мерките за осигуряване на информация и публичност на действията по изпълнение на ПИРО;
 - мерките за постигане на необходимото съответствие на ПИРО със секторните политики, планове и програми на територията на общината, включително мерките за ограничаване изменението на климата и за адаптацията към вече настъпилите промени;
 - мерките за прилагане принципа на партньорство;
 - резултатите от извършени оценки към края на съответната година;
- изпълнението на проекти, допринасящи за постигане на целите и приоритетите на ПИРО с размера на усвоените средства за отчетния период и източниците на тяхното финансиране;
- заключения и предложения за подобряване на резултатите от наблюдението на ПИРО.

Въз основа на изводите и препоръките от годишните доклади за наблюдение на ПИРО, може да бъде инициирана периодична актуализация на програмата за реализация на ПИРО и приложенията към нея, като същата се извършва с цел включване на:

- нови мерки,
- дейности,
- проекти, или
- източници на финансиране.

По този начин се осигурява ефективност и ефикасност при изпълнението на плана и гъвкавост в постигането на целите и приоритетите за развитие.

1.1.2. Междинна и последваща оценка на изпълнението на ПИРО

Съгласно ЗРР, междинната оценка на ПИРО включва най-малко следното:

- оценка на първоначалните резултати от изпълнението;
- оценка на степента на постигане на съответните цели;

- оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;
- изводи и препоръки за изпълнението на съответния документ.

Междинната оценка следва да се извърши в средата на периода на действие на ПИРО 2021-2027 г., а именно препоръчително през 2025 г.

Съгласно ЗРР, последващата оценка на ПИРО включва най-малко следното:

- оценка на степента на постигане целите и устойчивостта на резултатите;
- оценка на общото въздействие;
- оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;
- изводи и препоръки относно провеждането на политиката за регионално и местно развитие.

Последващата оценка на въздействие на ПИРО 2021-2027 г. следва да се извърши не по-късно от една година след изтичането на периода на неговото действие, а именно до края на 2028 г.

Оценките се извършват от външни изпълнители – независими оценители, чрез възлагане при условията и по реда на Закона за обществените поръчки от кмета на общината.

Докладите за междинна и последваща оценка следва да се публикуват на интернет страницата на община Хайредин и в портала за обществени консултации на Министерския съвет (www.strategy.bg).

Докладването и оценяването на изпълнението на ПИРО следва да се извършва съгласно разработения от екипа ни индикативен график по-долу:

	Период на изпълнение на ПИРО							
	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Годишен доклад за наблюдение *				м. март	м. март	м. март	м. март	м. март
Междинна оценка								
Последваща оценка								

* Годишен доклад за наблюдение на ПИРО се подава до 31 март на годината, следващата година, за която се отчита напредъка в изпълнението на му.

1.2. Отговорни органи за наблюдението и оценката на ПИРО

Съгласно посочените по-горе нормативни документи основните органи, ангажирани в процеса на мониторинга на изпълнението на ПИРО, са кметът на общината и общинският съвет.

Кметът на община Хайредин следва да извършва следните дейности по време на периода на изпълнение и наблюдение на ПИРО:

- ръководи, организира и контролира дейността по изпълнението на ПИРО;
- организира наблюдението на изпълнението ПИРО;
- определя ред за изготвянето на и годишен доклад за наблюдение на изпълнението на ПИРО и го представя за одобряване от общинския съвет;
- внася доклади за резултатите от междинната и последващата оценка на изпълнението на ПИРО за обсъждане и одобряване от общинския съвет;
- осигурява публичност и прозрачност на ПИРО, както и на действията по реализацията му;
- организира процеса и провежда необходимите действия за избор на външни оценители за изготвяне на междинната и последваща оценка на изпълнението на ПИРО;
- внася предложение за актуализация на програмата за реализация на ПИРО, при необходимост, за обсъждане и одобряване от общинския съвет.

Общински съвет Хайредин изпълнява функциите на орган за наблюдение на ПИРО и като такъв следва да извършва следните дейности по време на периода на изпълнение и наблюдение на ПИРО:

- обсъжда и одобрява годишните доклади за наблюдение на изпълнението на ПИРО по предложение на кмета на общината;
- обсъжда и одобрява докладите за резултатите от междинната и последващата оценка на изпълнението на ПИРО по предложение на кмета на общината;
- осигурява участието на заинтересованите органи, организации, физически и юридически лица при спазване на принципа за партньорство, публичност и прозрачност при изпълнението на плана;
- осигурява информация и данни и прилагане на система от индикатори за наблюдение по отношение на реализацията на целите и приоритетите за местно развитие;
- осигурява координация на дейностите по наблюдението между централните и местните органи на изпълнителната власт, други заинтересувани органи, организации и юридически лица на основата на принципа за партньорство;

- осигурява съответствие на действията по наблюдението с условията и правилата в областта на защитата на конкуренцията, държавните помощи, обществените поръчки, опазването на околната среда и насърчаването на равните възможности и социалното включване;
- осигурява комуникация и взаимодействие с административните структури, участващи в процеса на изпълнение на ПИРО;
- разглежда предложения и взема решения за повишаване ефективността на процеса на наблюдение в случай на установяване на проблеми и пропуски;
- определя и изпълнява мерки за осигуряване на информация и публичност относно постигнатите резултати от наблюдението с цел да се гарантира прозрачност при изпълнението на ПИРО;
- взема решение за актуализацията на програмата за реализация на ПИРО, при необходимост, по предложение на кмета на общината.

В цялостния процес на наблюдение и оценка на ПИРО, при спазване на принципа за партньорство, участват следните органи и институции:

- Общински съвет Хайредин;
- кметът на община Хайредин;
- кметовете на кметства и кметските наместници;
- общинската администрация;
- социалните и икономическите партньори;
- неправителствените организации;
- представителите на гражданското общество в община Хайредин и др. заинтересовани страни.

1.3. Актуализиране на ПИРО

Наред с останалите си ангажменти по изработването и съгласуването на ПИРО, кметът на община Хайредин организира и актуализирането на плана, когато е приложимо.

Съгласно ППЗРР, ПИРО се актуализира при наличие на някое от следните обстоятелства:

- при съществени промени на икономическите и социалните условия в общината;
- в резултат на промени в свързаното с него национално законодателство или в правото на ЕС;
- при съществени промени в национални или секторни стратегии, концепции и програми, влияещи върху изпълнението на плана;

- при приемане или изменение на бюджета на общината и утвърждаване на индикативните разчети за средствата от ЕС се актуализира и програмата за реализиране на плана.

Актуализация на ПИРО може да бъде иницирана и на базата на констатации в междинната оценка на плана, ако такава необходимост бъде установена по време на наблюдението на изпълнението на плана.

Изработването и приемането на актуализирания план се извършва при условията и по реда за изработване и приемане на самия ПИРО – т.е., актуализираният план също подлежи на обществено обсъждане и се приема от общинския съвет.

Предмет на актуализация може да бъде и само **програмата за реализация на ПИРО**, което по същество представлява включване на нови проекти в нея, когато такава необходимост настъпи. За ефективното и ефикасното изпълнение на ПИРО, програмата за неговата реализация, в която са посочени източниците на финансиране и е съобразена с размера на осигуреното финансиране в тригодишната бюджетна прогноза, когато е предвидено такава, може да се актуализира при необходимост с решение на общинския съвет по предложение на кмета на общината.

Актуализация на програмата за реализация на ПИРО може да бъде извършвана периодично въз основа на **изводите и препоръките в годишните доклади** за наблюдение с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението му и постигане на целите и приоритетите за развитие. Периодичната актуализация на програмата за реализация и приложенията към нея се извършва с цел включване на:

- нови мерки,
- дейности,
- проекти, или
- източници на финансиране.

Така например, в случай на възникнала възможност за включването на допълнителни ресурси – средства от оперативните програми за периода 2021-2027 г. или от други национални или донорски проекти и програми, при актуализацията на програмата за реализация могат да бъдат идентифицирани допълнителни проектни идеи, които да бъдат финансирани с допълнителните ресурси. Допълнителни мерки, дейности и проекти/проектни идеи се включват в програмата или приложенията към нея само чрез **обосновка на приноса им към постигането на целите и приоритетите на плана** при спазване на принципа на интегриран подход.

Отново, този процес следва да бъде проведен при широко допитване и обществено обсъждане със заинтересованите страни.

Въвличането на заинтересованите страни в процеса на актуализация на ПИРО/ актуализация на програмата за реализация на ПИРО ще се осъществи в съответствие с Комуникационната стратегия, представена в Част III от настоящия документ.

1.4. Индикатори за наблюдение и оценка на ПИРО

За наблюдението и оценката на ПИРО Хайредин 2021-2027 г. е разработена система от индикатори, подробно представени в матрица на индикаторите по-долу, която цели да проследява напредъка в изпълнението и постигането на заложените цели и приоритети от програмата за реализация на плана през периода на неговото действие.

За да се осигури необходимата информация за процеса на наблюдение, за всеки индикатор е посочено следното:

- **мерните единици**, в които ще се измерва;
- **источниците на информация** за измерване на равнището на изпълнение/ постигане на стойността на индикатора;
- **периодичността на събирането на информация;**
- **базовата стойност** за отчитане изменението на всеки от индикаторите (ако е приложимо);
- **междинна стойност** на индикаторите по ключови приоритети, която се очаква да бъде достигната на периодична база, например към средата на периода на изпълнение на плана, или към 2025 г. (ако е приложимо);
- **целевата стойност**, която се очаква да бъде достигната до края на периода на действие на плана, или до 2027 г.

Системата от индикатори за наблюдение на изпълнението на плана отчита напредъка и степента на постигане на целите и приоритетите за развитие на общината по физически и финансови характеристики, въз основа на събраната обективна информация и данни.

Индикаторите за наблюдение са разработени така, че обхващат физическите характеристики (параметри) по отношение реализацията на поставените цели и приоритети за развитие, като стойностите им са абсолютни или относителни, в зависимост от вида индикатор и целта му.

За целите на наблюдението на изпълнението на ПИРО Хайредин 2021-2027 г. са използвани два вида индикатори:

- индикатори за продукт;
- индикатори за резултат.

Индикаторите за продукт се отнасят до наблюдението и оценката на изпълнението на определените **приоритети и/или мерки** за развитие на общината. По някои от приоритетите, те се отнасят за предвидени **конкретни проекти с важно значение** за развитието на територията на общината. Дефинираните индикатори са количествено измерими и осигуряват обективност по отношение на оценките и изводите за конкретните постижения при реализацията на приоритетите и постигнатото пряко въздействие в съответната област.

Индикаторите за резултат отчитат изпълнението на **стратегическите цели** и имат значение за **цялостната оценка на ефективността** на избраната стратегия и политика за устойчиво интегрирано местно развитие за съответния период. Степента на въздействие се отчита с количествено и/или качествено измерими индикатори, а в някои случаи – с качествени оценки относно достигнатата степен в социалното, икономическото и инфраструктурното развитие на общината и приноса на това развитие за общото развитие на региона.

При разработването на системата от индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО са взети предвид и общите индикатори в областта на регионалната политика и за постигане на растеж и заетост чрез структурната помощ на ЕС през периода 2021-2027 г.

Наблюдението на изпълнението на ПИРО, като част от стратегическите документи за пространствено и регионално развитие, се извършва въз основа на официални данни на:

- Националния статистически институт;
- Евростат;
- административната статистика на Агенцията по заетостта;
- данни от други национални, регионални и местни източници на информация.

Индикаторите са разработени на базата на т.нар. **SMART модел**, съгласно който същите следва да са:

- Specific (специфични/ конкретни) – достатъчно точни и ясни, да не дават възможност за различни тълкувания, да бъдат разбирани по еднакъв начин от всички;
- Measurable (измерими) – да определят желано бъдещо състояние, така че да е възможно да се провери дали целите са постигнати или не. Да бъдат

количествено измерими, така че да позволяват сравнение между базовата стойност и междинната/ целевата стойност, заложена за изпълнение;

- Available/ achievable (постижими) – да бъдат формулирани така, че да е възможно да се получат данни за тяхната стойност и то във времеви период, за който е необходимо;
- Relevant/ Realistic (реалистични) – да бъдат амбициозни, но изпълними, смислени и мотивиращи за тези, които отговарят за постигането им, като в същото време за тях са заложили за изпълнение реалистични стойности;
- Timely (обвързани със срокове) – изпълнението им да бъде свързано с определена дата или период от време, което е взето предвид при тяхното дефиниране.

Матрица на индикаторите за наблюдение и оценка на ПИРО на община Хайредин за периода 2021-2027 г.

ПРИЛОЖЕНИЯ

- Приложение 1. Програма за реализация на ПИРО
- Приложение 1А. Индикативен списък на важни за общината проекти
- Приложение 2. Индикативна финансова таблица
- Приложение 3. Матрица на индикаторите
- Приложение 4. Карта на територията на община Хайредин съгласно проекта на ОУП
- Приложение 5. Обобщение на резултатите от проведено анкетно проучване за разработване на ПИРО
- Приложение 6. Комуникационен механизъм